
راز خوشبختی
زن و شوهر
راز خوشبختی خانواده
روابط سالم در خانواده
شرح وظایف و راهکارها و صفات اعضای خانواده

بسم الله الرحمن الرحیم

راز خوشبختی زن و شوهر

نویسنده:

محمدرضا رجائی

ناشر چاپی:

مرغ سلیمان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

راز خوشبختی زن و شوهر

مشخصات کتاب

سرشناسه:رجائی، محمدرضا، ۱۳۴۱ -

عنوان و نام پدیدآور:راز خوشبختی زن و شوهر/ محمدرضا رجائی.

مشخصات نشر:اصفهان: مرغ سلیمان، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری:۳۲۰ص.

شابک:۱-۸۴-۵۴۲۸-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی:فیپا

موضوع:زناشویی -- روابط

موضوع:زن و شوهر -- روانشناسی

موضوع:خانواده -- جنبه های روانشناسی

موضوع:روابط بین اشخاص -- جنبه های روان شناسی.

رده بندی کنگره:۱۳۹۱ ۲ر۲۷ر/HQ۷۴۳

رده بندی دیویی:۶۴۶/۷۸

شماره کتابشناسی ملی:۲۹۶۸۵۸۱

ص: ۱

اشاره

نویسنده: محمّدرضا رجائی

ناشر: مرغ سلیمان

مجری تولید: کتابسرای سلام

نوبت چاپ: اول/ زمستان ۱۳۹۱

تعداد صفحات/قطع: ۳۲۰/رقعی

شابک: ۱-۸۴-۵۴۲۸-۶۰۰-۹۷۸

حروف نگار: آسیه لاریچه

صفحه آرایی متن: نفیسه میرفندرسکی

طراح جلد: امیر اربابان

شمارگان: ۲۰۰۰جلد

بهاء: ۸۰۰۰ تومان

مرکز پخش: اصفهان، خیابان فیض، روبروی مسجد رکن الملک

دفتر خیریه امام صادق علیه السلام

تلفن: ۶۶۱۷۴۶۶ موبایل: ۰۹۱۳۹۱۰۷۰۳۰

فهرست مطالب

عنوان صفحه

ص: ۳

ص: ۴

ص: ۵

ص: ۸

ص: ۹

ص: ۱۲

ص: ۱۳

ص: ۱۴

ص: ۱۶

ص: ۱۷

ص: ۱۸

ص: ۱۹

ص: ۲۰

مقدمه

خداوند بزرگ و متعال را سپاس می گویم که به این حقیر منّت نهاد، تا گامی دیگر در راه تألیف حقایق اسلامی بردارم. البته کتاب های فراوانی در زمینه خانواده به رشته ی تحریر درآمده است و طی قرون متمادی این منابع و کتاب ها در اختیار علاقه مندان قرار گرفته است. در عصر حاضر نیز نویسندگان و مؤلفان عالیقدر موضوعات مختلف خانواده را مورد تحقیق و پژوهش قرار داده و آن را به شیوه های گوناگون بیان نموده اند.

اینجانب نیز به لطف الهی توفیق یافتم کتابی درباره ی راز خوشبختی خانواده تألیف کنم که امیدوارم مورد استفاده و پسند خوانندگان عزیز قرار گیرد.

کتاب حاضر در ده فصل نگارش شده است که فصل اول آن تحلیلی درباره ی خوشبختی خانواده است، و در فصل دوم ضرورت و اهمیت تشکیل خانواده بیان شده است.

فصل های سوم، چهارم، پنجم و ششم درباره روابط سالم در خانواده و حقوق مشترک زن و شوهر و حقوق اختصاصی آنهاست.

ص: ۲۲

فصل هفتم شما را با صفات معنوی زن و شوهر آشنا می سازد. فصل هشتم موفقّیت در تحکیم خانواده با بهبود روابط فامیلی زن و شوهر را بیان می کند و فصل نهم وظایف پدر و مادر در قبال حقوق فرزندان و فصل دهم وظایف فرزندان در قبال حقوق پدر و مادر را مورد پژوهش و بررسی قرار داده است، که امیدواریم مورد توجه مطالعه کنندگان عزیز قرار گیرد.

از خداوند بزرگ و منان توفیق هر چه بیشتر آشنایی با معارف اسلامی و عمل به آن را مسئلت می کنم.

مزیت ها و ویژگی های کتاب حاضر

ویژگی ها، خصوصیات و مزیت های این کتاب عبارتند از:

۱. استفاده از منابع مهم

از بیش از هشتاد منبع بسیار مهم و نیز از کتاب های بسیار مفید و خواندنی استفاده شده است. و در آخر کتاب فهرست منابع آن را به ترتیب حروف الفبا و براساس نام خانوادگی نویسندگان بیان کرده ایم.

۲. پاورقی

آدرس منابع در پاورقی ها به طور کامل براساس روش تحقیق بیان شده است.

۳. سبک ساده نویسی و نکات دستوری

سبک ساده نویسی و نیز نکات دستوری رعایت شده است.

ص: ۲۳

۴. سبک های دیگر

الف) سعی شده است کتابی مختصر و مفید و در عین حال جامع باشد و از مطالب اضافی پرهیز شود.

ب) مطالب کتاب روان بوده و در اصطلاح موضوعات مطرح شده «گنگ» نیست.

۵. فصل های مستقل

هر فصل به طور مستقل و مشروح بیان شده است، بنابراین شما می توانید هر فصلی را که خواستید پس از انتخاب مطالعه نمائید.

۶. نام کتاب

بنابر محتوای کتاب و مطالب آن سعی شده است نامی در خور آن انتخاب شود.

۷. نظم و ترتیب

بخش ها، تیترها و عنوان ها براساس نظم و ترتیب و به ترتیب حروف الفبا تنظیم شده است.

۸. ویژگی های دیگر

کتاب حاضر مزیت ها و ویژگی های دیگری نیز در بردارد که خواننده عزیز هنگام مطالعه به آن پی می برد. ما در اینجا برای روشن شدن مطلب به یک نمونه ی آن اشاره ای مختصر می نمائیم:

دیدگاه دانشمندان، ادبیان و خردمندان دنیا نیز در موردِ هر موضوع مورد بررسی قرار گرفته است.

محمدرضا رجائی

زمستان سال ۱۳۹۰

فصل اول: راز خوشبختی خانواده

اشاره

ص: ۲۵

خوشبختی، واقعیت یا خیال

بـدون شک هدف از خلقت هستی و به دنبال آن خلقت انسان و پدید آمدن زندگی بشـری، رساندن انسان به نقطه ی کمال و وصول او به بالاـترین رتبه ی انسـانی، یعنی مقـام قرب و عبودیت است. از این رو انسـان فطرتـاً موجودی کمـال جو و سـعادت طلب است و همواره در پی رشد و پرورش استعدادهای درونی و فطری خویش است.

بدیهی است که مسئله ی سعادت و خوشبختی و اندیشیدن در راه های رسیدن به آن،(۱)

از مباحثی است که ذهن هر انسان پویا و طالب رشد و تعالی را آرام ننهاده و همچون آبی گوارا، سـرشت تشـنه ی او را بسوی خود فرا می خواند.

به سخن دیگر، هر انسانی در فطرت خود چنین حالت جستجوگری را احساس می کند، اما تمام انسان ها، این قوّه ی درونی را بـه فعلیـت نرسانـده و آن را بـه منصه ی ظهـور نکشانـده انـد. این به فعلیت در نیامـدن از آن جهت است که گـوهر سـعادت و خوشی امری وابسته به قوّه ی عقل است و انسان هایی در آرزوی وصول به آن بسر

۱- برای معنی و تعریف خوشـبختی، کتاب سیمای خوشبختی در احادیث معصومین را ورق می زنیم و مطالبی از آن را بررسی می کنیم.

می برند که در تقویت قوّه ی عاقله ی خود و چیره ساختن آن بر قوای حیوانی، از هیچ کوششی فروگذار نمی کنند.

در واقع، انسان دارای دوگونه حیات و زندگی است، حیاتی ظاهری و غیرانسانی، و حیات معنوی و الهی، کسانی به خوشبختی و حیات طیب معتقدند که حیات معنوی الهی را بر حیات ظاهری و غیر انسانی چیره سازند.

همین دلیل در جوامع ماشینی امروز، بویژه جامعه ی غربی، که میدان دادن و پرداختن به حیات حیوانی اثری از حیات معنوی در آنان باقی نگذاشته است، عده ای بر این باورند که نه تنها گوهر خوشبختی و سعادت دست یافتنی نیست، بلکه اساساً چنین گوهری وجود نداشته و جهان، جز شرّ و بدبختی و یأس، بر چیز دیگری استوار نشده است.

ترویج این فکر شیطانی سبب شده که پیرامون این نظریه غالباً در زندگی خود مأیوس بوده و سرانجام، دست به خودکشی بزنند.(۱)

استاد شهید آیت اله مرتضی مطهری با استفاده از آیه ی ذیل به تحلیل اشتباه این مسلک می پردازد:

وَ اتُو الْبُیُوتَ مِنْ أَبْوَابِها وَ اتَّقُو الله لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ(۲)

«پسندیده آن است که به خانه ها از درها وارد شوید

و از خدا بترسید تا رستگار شوید.»

۱- در واقع باید گفت، هیچ انسانی منکر سعادت نیست، حتی کسانی که دنیا را جز شرّ و بدبختی نمی دانند و خودکشی را انتخاب می کنند. چرا که اینگونه افراد نیز خوشبختی و خوشی خود را - به معنای عام - در کُشتن خویش می دانند.
۲- سوره بقره، آیه ی ۱۸۹.

این دستورالعمل در آغاز بسیار ساده به نظر می رسد، چرا که هر عاقلی می داند، برای ورود به خانه باید از راه ورودی آن استفاده نمود، امّا آیه درصدد بیان مطلبی شیرین تر است، و آن این که تنها خانه نیست که درِ مخصوص داشته، بلکه زندگی، خوشبختی و حیات طیب نیز درِ مخصوص به خود دارد.

بسیاری از افراد، تمام عمر را در پس دیوارِ زندگی گذرانده و در سعی و تلاش برای رسیدن به محوطه ی خوشبختی، آب در هاون می کوبند و سرانجام، دچار همین تزلزل اعتقادی شده و وجود گوهر سعادت را منکراند، در حالی که خداوند سبحان در دو جمله، مدخّل خوشبختی و برخورداری از حیات طیب را نشان داده است.

آنجا که می فرماید:

وَ الذّینَ امَنُوا وَ عَمِلُو الصّالِحات طُوبی لَهُمْ وَ حُسْنُ مَآب(۱)

«کسانی که ایمان آورده و عمل صالح و نیکو انجام می دهند،]یعنی از درِ مخصوص زندگی وارد می شوند[خوشا زندگیشان و نیکو باد فرجامشان.»

بنابراین نه تنها خوشبختی و سعادت وجود دارد، بلکه راه وصول به آن، با برتری دادن حیات معنوی بر حیات حیوانی، بسیار هموار و ممکن است.(۲)

۱- سوره ی رعد، آیه ی ۲۹.

۲- رسایی، حمید، سیمای خوشبختی در احادیث معصومین، نشر: بوستان کتاب، چاپ: پنجم، ص ۱۷ - ۱۹.

البته منظور ما در اینجا فقط معنویات بـدون مادیات نیست، بلکه منظور این است که در محدوده ی شـرع مقدس اسـلام باشد و از آنچه که حلال، طیب و طاهر است اسـتفاده نماینـد، ماننـد: اسـتفاده از انواع و اقسام لـذت های مشـروعی که در دین مقدس اسلام وجود دارد.

خوشبختی چیست؟!!

اشاره

آنان که به سـعادت اعتقاد دارند و بنابر فطرت خویش به دنبال آن هسـتند، در تشخیص «خوشبختی» به نقطه ی واحدی نرسیده اند و دیدگاه های مختلفی از سـعادت و خوشـبختی ارائه داده اند. برای بررسی این دیدگاه ها چاره ای جز بیان رابطه ی معنای سعادت با مفاهیم مربوط به آن نداریم.

الف) رابطه ی خوشبختی و لذّت

برخی کامیابی از امکانات موجود و رسـیدن به لذت های ظاهری و باطنی انسان را خوشـبختی دانسته و محروم بودن از آنها را رنج و شقاوت برشمرده اند.

حتی بسـیاری از کسانی که باورهای دینی دارنـد و با همین باورها زنـدگی می کنند نیز دچار این اشـتباه شده و دست یافتن به این لـذت ها را اوج خوشـی خود می داننـد، و حال آن که پس از مدتی و گاه پس از رسـیدن به این لذت های ناپایدار، دچار پشیمانی شده و راه را از چاه تشخیص می دهند.

در حالی که انسان خوشـبخت کسـی است که هرگز از رسـیدن به سعادت، دچار پشیمانی نشده و حسرت ایام گذشته را به دل راه نمی دهد.

ص: ۲۹

در واقع لـذت، که نشـانه ای از یـک احسـاس درونی و مربوط به زمـان حال است، پیرو مطبوع بودن و یا نبودن شـیء خارجی برای نفس است، بنابراین سـعادت و خوشـی زندگی امری فراتر از درون و بیرون انسان است. خوشـبختی، به مجموعه ی انسان تعلق می گیرد و اختصاص به زمان حال نداشته، بلکه شامل آینده نیز می شود.

خوشـبختی تابع مصـلحت داشـتن یا نداشتن عمل است، نه مطبوع بودن یا نبودن. بدین معنا که انسان با کمک گرفتن از قوه ی عاقله و دسـتورهای شـرع، به ارزیابی ظرفیت های خود می پردازد و عملی که ظرفیت بیشتری را از او سیراب کند برمی گزیند. چه بسیار اعمالی که مورد قبول طبع انسان است ولی به مصلحت او نیست و یا به عکس آن.

کامیابی از لذت، مربوط به یک عضو و یا دسـته ای خاص از اعضای انسان است، که با بکار گرفتن غریزه بدست می آید و به عبـارتی، یـک مطلوب غریزی است، بـدین سـان تشـخیص آن به وسـیله ی تجربه، بسـیار آسـان و محـدود است. امّـا بـا نیل به خوشبختی، تنهـا یـک عضو از اعضـای انسـان کامیـاب نمی شود بلکه این مجموعه ی انسان است که به اوج می رسـد. بـدین جهت تشخیص عوامل آن، مشکل و بستگی به تفسیر هستی و جهان بینی هر فرد دارد. حال اگر خوشبختی، به معنای وصول به لذت باشد، آیا باید انسانی را که با پیروی از غریزه ی خود، به لذتی کوتاه دست می یابد خوشـبخت دانست؟ و یا فردی را که با داشـتن قدرت مالی، به کامیابی از امکانات اطراف خویش مشـغول است، سـعادتمند شـمرد؟ چه بسـیارند افرادی که در اوج ثروت و لـذت، در لحظـاتی به یـک بن بست رسـیده و احسـاس عطش درونی خود را ظـاهر سـاخته و به شـکست در زنـدگی اعتراف می کنند.

ص: ۳۰

بنابراین باید گفت: لذت، مقارن با خوشبختی است و هر مرحله ای از سعادت و خوشی زندگی، لذتی را به همراه دارد، اما نیل به هرگونه لـذتی خوشـبختی نیسـت. چـه بسـا لـذت هـایی کـه مـانع از لـذتی شـیرین تر شـده و یـا مقـدمه ای برای رنجی دردناکتراند.(۱)

ب) رابطه ی خوشبختی و آرزو

جمعی دیگر چنین پنداشـته انـد که سـعادت و خوشـبختی انسـان در تحقق یافتن آرزوهای اوست، چنان که بیشتر مردم در بیان خوشـبختی خود، آرزوهـا و نیل به آنها را بیان می کننـد، و سـعادت کامل را برای کسـی می داننـد که به تمام آرزوهای خود رسـیده است؛ و اگر به بخشـی از آنها رسـیده باشد، به همان اندازه آن شـخص را خوشـبخت می دانند، و کسـی را که به هیچ یک از آرزوهای خود دست نیافته باشد، بدبخت و بیچاره می دانند.

در پاسـخ به چنین پنـداری باید گفت که آرزو با خوشـبختی در ارتباط است؛ ولی نیل به آرزوها ضامن سـعادت انسان نیست. امیـد و آرزو سـبب تحرک و تلاـش انسان می شود. انسان در آرزوی سـعادت و برای رسـیدن به آن، به سـختی های روحی و جسـمی تن در می دهـد، امّا با این همه، اسـلام از یک سو به محدود کردن آرزوها دسـتور داده، و از سوی دیگر عمیق کردن آنها را سفارش نموده است.(۲)

آری، اسلام امید و آرزوهایی را که باعث حرکتِ سازنده می شود، سفارش نموده است و آرزوهای دراز و واهی که انسان را از حرکت

۱- همان منبع، ص ۲۰ – ۲۲.
۲- همان منبع، ص ۲۲و۲۳، با تلخیص.

بازداشته و سکون و بی حرکتی در پی داشته حتی باعث سقوط او است را نهی کرده است.

ج) رابطه ی خوشبختی و رضایت

دسته ی سوم خوشبختی هر فرد را، رضایت و خشنودی او از وضع موجود می دانند بر این اساس، رضایت؛ یعنی، خشنودی از حال و مرتبه ای که در آن هستیم، مرحله ای که پس از تحقق یافتن آرزو قرار دارد.

در حالت رضایت، پشیمانی راه ندارد، چرا که فرض ما بر این استوار است که شخص از وضع موجود راضی است.

همچنین احساس رضایت، حالتی است که تمام وجود انسان را سرشار و بهره مند می سازد و یک جانبه و مربوط به عضو خاصی نیست. بدین جهت اشکال مطرح شده در لذت نیز شامل آن نخواهد شد. با این وجود، هنوز نمی توان کسانی را که از وضع موجودشان راضی هستند، سعادتمند دانست؛ چرا که رضایت نیز مانند آرزوهای انسان، تابع علم و جهل بوده و با سطح فکر انسان در ارتباط است.

انسان های بسیاری از وضع موجود خود در کمال رضایت اند، ولی این رضایت و خیال خوشبختی آنان به علت جهل و ناتوانی از وصول به مراتب بالاتر است.

دو فرد را در نظر بگیرید؛ یکی در آرزوی رسیدن به وسایل عیش و نوش است و دیگری در آرزوی طی نمودن مراتب علمی و فکری. هنگامی که هر دو به مطلوب خود برسند و در کمال رضایت بسر برند، کدامیک را می توان سعادتمند و خوشبخت نامید؟!

بنابراین آنچه در سعادت انسان نقش اساسی دارد، موضوع رضایت است نه حالت رضایت، یعنی، آنچه انسان بدان راضی می شود اهمیت دارد، نه حالت رضایت.(۱)

البته هنگامی که موضوع رضایت، خردمندانه و آگاهانه باشد حالت رضایت ناشی از آن نیز مطلوب است.

و) رابطه ی خوشبختی و نبود رنج

در تمام موارد قبل، خوشبختی و سعادت را یک امر وجودی دانسته و درباره ی آن بحث نمودیم، امّا اگر سعادت را امری عدمی معنا کنیم؛ یعنی، سعادت را معادل با عدم رنج و درد بیان کنیم - چنانچه این فکر در بین بیشتر مردم رایج است - آیا به تعریف درستی از سعادت دست یافته ایم؟

واقعیت این است که این دیدگاه، ناشی از جهل و عدم آشنایی انسان با حکم الهی است. چرا که آدمی هر روز در کنار خود بسیاری از رنج ها و مصیبت ها را می بیند که مقدمه ای برای رسیدن او به خوشی های بیشتر و بالاتر می شود. چه دردها و بیماری هایی که خود درمان و سدّی در برابر دردهای بی درمان در انسان خواهد بود؛ چرا که سبب اختراع ابزار و امکاناتی شده است که به وسیله ی آن ابزار، از دردها و امراض ناگوارتر جلوگیری به عمل می آید.

۱- همان منبع، ص ۲۴و۲۵.

بنابراین، نبودن این درد و رنج ها، نه تنها باعث سعادت انسان ها نیست، بلکه در بسیاری از موارد، وجود رنج و درد مقدمه ی وصول به سعادت است، مولوی می گوید:

حسرت

و زاری که در بیماری است

هر که او بیدارتر، پردردتر

پس بدان این اصل را رأی اصل جو

وقت بیماری همه بیداری

است

هر که او هشیارتر رخ زردتر

هر که را درد است، او بر دست بو

بنابراین مصیبت ها، مادر خوشی ها و سعادت ها هستند. در واقع درصدی از سعادت ها، مرهون وجود بلاها و دشواری هاست، همانطور که گاهی در دل خوشبختی، شقاوت ها و بدبختی ها تکوین می یابد؛ با این تفاوت، سعادتی که مربوط به مرتبه ی روح و روان است، متولد از یک شقاوت و بدبختی درونی نیست، و هر سعادت و خوشیِ خارجی - خارج از روح - نیز می تواند باعث تولد یک شقاوت و یا رنج و بدبختی بیرونی و خارجی باشد.

به عنوان مثال، زیبایی یا ثروت و...، یکی از عوامل سعادت و خوشبختی خارج از روح و روان است، اما همین عامل سعادت، می تواند باعث بدبختی صاحبش شود، چرا که مقدمه ی ورود او در بسیاری از گناهان و رنج ها خواهد بود.

بنابراین سعادت یک مفهوم عدمی؛ یعنی، «نبود درد و رنج» نیست، بلکه مفهومی وجودی است و با لذت، آرزو و رضایت ارتباط دارد.(۱)

۱- همان منبع، ص ۲۵و۲۶.

ز) رابطه ی خوشبختی و کمال

سعادت ارتباطی نزدیک و همسان با کمال دارد و به گفته ی ابن سینا (که استاد شهید مرتضی مطّهری نیز بر آن صحّه نهاده است.):

«سعادت عبارت از به فعلیت رسیدن استعدادهای انسان بطور یکنواخت و هماهنگ است، که موجب کمال انسان می شود.»

یعنی فعلیت یافتن استعدادهای روحی در مراحل عبادی، سلامت نفس در مسائل اقتصادی، رام نمودن هوای نفس در بُعد اخلاقی و بدوش کشیدن وظایف اجتماعی، که شرع، عقل و وجدان بر عهده ی او نهاده است. خوشی زندگی؛ یعنی، وصول به حد اعلای این مراتب که همواره با لذت، رضایت، سرور و خوشحالی روحی همراه باشد.(۱)

یکی از بزرگان می گوید:

«کلید سعادت و خوشبختی ما در اختیار پندار و گفتار و کردار ماست.»(۲)

بنابراین باید اندیشه و پندار، سخن و گفتار، اعمال و کردار ما، در خدمت رشد، ترقی و تکامل بوده، و با شکوفایی استعدادهای خویش در راه اهداف مشروع دنیوی و اخروی گام برداریم.

خوشبختی و خانواده

خوشبختی در خانواده از اهمیت بسزایی برخوردار است، زیرا محیط خانواده به عنوانِ یکی از ارکان نسبت به دو محیط دیگر است.

۱- همان منبع، ص ۲۶.

۲- ذوالفقاری، غلامحسین، رهنمون، نشر: اوسان، چاپ: نوزدهم، ص ۳۱۵.

شخصی که در محیط اجتماع و یا محیط دانشگاه، ارکان سعادت و خوشبختی را مراعات نمی کند، حتماً از خانواده ی او نشأت گرفته است.

اگر شخصی را یافتید که در محیط دانشگاه از خصلت های اخلاقی بویی نبرده است و از رضیلت های اخلاقی برخوردار است، یکی از علل اصلی آن را عدم تربیت خانوادگی - بعلت عدم رعایت اصول سعادت در خانواده - می یابید. اگر کسی از دانش و آگاهی بهره ای ندارد، حتماً علل و عواملی در محیط خانواده نیز در آن مؤثر بوده است.

موفقیت، خوشبختی و پیروزی هر شخصی با رعایت عوامل آن در خانواده شروع می شود و سپس با تربیت صحیح، رشد، ترقی و تکامل در تمامی محیط های سه گانه امکان پذیر می گردد.

بنابراین خوشبختی و مراعات عوامل آن در محیط خانواده نقش بسزا و اهمیت فراوانی دارد، «ولتر» نیز می گوید:

«خوشبختی خانوادگی طولانی ترین محکم ترین و شیرین ترین سعادت هاست.»(۱)

خصوصیات، فواید و آثار سعادت، خوشبختی و فلاح (شکوفایی)

خصوصیات، فواید و آثار سعادت، خوشبختی و فلاح (شکوفایی)(۲)

۱. جاری شدن در بستر حیات و هستی

۲. به فعلیت رسید قوا

۳. احساس لذّت و آرامش از زندگی

۱- یعقوبی، مرضیه، گنجینه ی سخنان بزرگان ایران و جهان، نشر: عطار، چاپ اول، ص ۴۳۸.

۲- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، نشر: ولی عصر، چاپ چهارم، ج ۱، ص ۱۳۲.

۴. برآورده شدن آرزوها

۵. ایجاد زمینه مناسب سعادتمندی برای دیگران

۶. ایجاد حرکت تکامل پیرامون خود و خانواده و جامعه

۷. ایجاد رقابت در رشد و شکوفایی

۸. الگو شدن برای دیگران

عوامل خوشبختی کدامند؟

در کتاب حاضر عوامل و رازهای خوشبختی خانواده بطور مشروح بیان شده است که امیدواریم مورد استفاده ی خوانندگانِ عزیز قرار گرفته و با عمل به آن به سعادت دائمی نائل آیند.

ما در مورد این موضوع به دو مرحله اشاره ای مختصر می نمائیم، امیدواریم مورد استفاده ی خوانندگان گرامی واقع شود:

مرحله ی اول

در کتاب حاضر با دانش و آگاهی به علل و عوامل سعادت و نیک بختی(۱) می توانید گام بسیار مهمی را در مورد این موضوع بردارید. برای آنکه بتوانید از مطالب این کتاب بهتر استفاده کنید، بهتر است مطالب مهم را با یک ستاره، مطالب مهم تر را با دو ستاره و مهم ترین مطالب را با سه ستاره علامت گذاری کنید و زیر مطالب آن به ترتیب اهمیت با ماژیک های رنگی مختلف خط بکشید. و هر ماه یکبار یا لااقل چند ماه یک مرتبه به آن مراجعه کرده و مطالب را به ترتیب اهمیت (براساس دسته بندی) مطالعه و یادآوری نمایید.

مرحله ی دوم

۱- با مطالعه ی کتاب های دیگری که در زمینه ی سعادت و خوشبختی به رشته ی تحریر درآمده است، می توانید از علل، عوامل، راه ها و رازهای آن آگاه شوید.

در مرحله ی دوم با تصمیمی جدّی و اراده ای محکم و خلل ناپذیر هر روز سعی کنید مطالب کتاب را با تمرین و ممارست در صحنه ی زندگی عملی سازید. در ابتدا ممکن است سخت بنظر برسد ولی با سعی و تلاش پیگیر، مقاومت و پشتکار در این راه بر این مهم فائق می شوید، و آنقدر این دستورالعمل ها را در محیط خانه بکار بسته تا عاداتی دلپسند و نیکو گردد.

«دموند اسپنسر» می گوید:

«هرگز ذهن خویش را با این افکار که من عوض شدنی نیستم، این جوری به دنیا آمده ام، زندگیم با این حرف ها تغییر نمی کند و یا وضع من با دیگران فرق دارد آلوده نسازید، زیرا اندیشه منفی همواره به نتایج منفی می انجامد. این افکار ماست که ما را شاد یا ناشاد، ثروتمند یا فقیر، خوشبخت یا بدبخت می سازد.»(۱)

آموختن نحوه ی زندگی در خانه و سپس عمل به آن از اهمیت خاصی برخوردار است. ما اگر همه چیز داشته باشیم و از انواع امکانات و رفاهیات زندگی بهره ببریم، اما به راز خوشبختی واقف و آگاه نباشیم، یا به آن راز جامه ی عمل نپوشانیم، سعادتمند و نیک بخت نخواهیم شد.

جیم ران می گوید:

«خوشبختی، ناشی از چیزهایی که داریم نیست، بلکه ناشی از نحوه ی زندگی ما است.»(۲)

۱- فلاحی، منصور، کتاب هدیه، نشر: محور، چاپ سوم، ص ۲۲۱.

۲- همان منبع، ص ۱۴.

فصل دوم: راه تحصیل خانواده و ضرورت آن

اشاره

ص: ۳۹

تعریف آداب خانواده

وجود برنامه و رعایت برنامه ریزی و اصول اخلاقی و تربیتی در امر خانه داری و حضور در خانه(۱)

یـا اَیُّها الـذّینَ آمَنوا قُوا اُنفُسَـکم وَ أهلیکُم ناراً(۲) «ای کسـانی که ایمـان آورده ایـد، خـود و خـانواده ی خـود را از آتش نگه دارید...»

تشکیل خانواده و آدابِ آن

سنّت رسول و پیشوایـان دین و همه ی فرهیختگـان، ازدواج و برنـامه ریزی برای مـدیریت بهینه ی خـانه داری و رعایت آن در داخل خانه است.(۳)

فواید و آثار سعادت آفرین تشکیل خانواده و آدابِ آن

فواید و آثار سعادت آفرین تشکیل خانواده و آدابِ آن(۴)

۱. افزایش انگیزه کار در ساعات بیرون از خانه

۲. الگو شدن برای دیگران

۳. حاکمیت معنویت بر خانه و اهل آن

۱- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۳، نشر مرغ سلیمان، چاپ اول، ص۴۵.

۲- سوره تحریم، آیه ۶.

۳- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۳، نشر مرغ سلیمان، چاپ اول، ص ۴۵، با تصرف.

۴- همان منبع، ص ۴۶، با تصرف

۴. عبادت کردن ساعات حضور داخل خانه

۵. عدم خستگی از ساعات حضور در خانه

۶. لذّت بردن از اوقات حضور در خانه

۷. مفید شدن اوقات داخل خانه

احساس بی کسی و تنهایی، رنج آورترین احساس هاست و زن و مرد پیش از ازدواج، هر دو از این احساس جان فرسا رنج می برند. اما خدای متعال در وجودشان جذبه و کششی نسبت به هم قرار داده است، تا با هم شوند و از این تنهایی فرسانیده و این رنج سوزنده و کدورت فزاینده، به درآیند و با آرامش و صفا و سلامت در کنار هم زندگی کنند، یکدیگر را از نظر روحی و عاطفی و جسمی، یاری دهند و کامل نمایند. فرزند بیاورند و به مشاهده گریستن و خندیدن، نشستن و رفتن و گفتن او بپردازند و شگفتی قدرت خداوند متعال را در خلق یک انسان که پیامد وجود آنهاست، لمس نمایند، معنای واقعی محبت را بیابند و با شوق و عشق به یکدیگر و به فرزند دلبندشان، به سعی و خدمت بپردازند و به سوی هدف بلند زندگی - که وصول به کمال مطلق و لقاء پروردگار متعال است - پرنشاط و شتابان حرکت کنند. بنابراین، ازدواج و تشکیل خانواده ضرورت زندگی است و باید به این ضرورت پرداخت.(۱)

ص: ۴۱

۱- حسینی، علی اکبر، اخلاق در خانواده، نشر: پارسایان، چاپ پانزدهم، ص ۱۶و۱۷.

ضرورت و اهمیت خانواده

اشاره

ضرورت و اهمیت ازدواج و تشکیل خانواده بر پایه های زیر استوار است:

۱. پاسخ به ندای فطرت

تنها راهی که می تواند به همه خواسته های جنسی مرد و زن پاسخ مناسب دهد و روح پرالتهاب آنان را کاملاً متعادل و آرام سازد ازدواج و تشکیل خانواده است.(۱) و(۲)

۲. تکامل

بی گمان، انسان موجودی تکامل طلب است و از سویی نحوه آفرینش او به گونه ای است که دو جنس زن و مرد، مکمل و مایه ی شکوفایی و نشاط و پرورش معنوی یکدیگرند، تا آنجا که هر یک بدون دیگری ناقص است، یعنی جنس مذکر و مؤنث از نظر روحی و جسمی، به یکدیگر نیازمند و لباس یکدیگر هستند یعنی همان گونه که لباس، انسان را از سرما و گرما حفظ کرده، زشتی ها و عیوب او را می پوشاند و زینتی برای تن آدمی است، دو همسر نیز در زندگی زناشویی باید مکمل یکدیگر باشند.(۳)

۱- پرتوی از قرآن، ج۲، ص ۱۵۱، المیزان، ترجمه موسوی همدانی، ج۴، ص ۴۹۳.

۲- حسین زاده، محمدرضا، ازدواج و خانواده، نشر: جمال، چاپ اول، ص ۲۲.

۳- همان منبع، ص ۲۳.

۳. سنت آفرینش

قانون زوجیت در جهان آفرینش بطور عام در بین همه ی موجودات وجود دارد، در بین گیاهان، حیوانات، انسان ها و موجودات دیگر نر و ماده مشاهده می شود و همه ی آنها به همدیگر احتیاج دارند.

دستگاه بزرگ آفرینش برای رسیدن به هدف و کمال مطلوب و حفظ گونه های گوناگون آن به قانون زوجیت احتیاج دارد.

۴. طبیعت اجتماعی

با توجّه به اینکه انسان اصالتاً موجودی اجتماعی است، نخستین و مهم ترین بستر فعلیّت یافتن این ویژگی در انسان، کانون مقدّس خانواده است. با ازدواج و تشکیل خانواده ستون اصلی و حیاتی ترین نهاد اجتماعی شکل می گیرد.(۱)

۵. نیازی بدیهی

ازدواج و تشکیل خانواده از جمله اموری است که در همه جوامع از بدیهیات است و سیره ی عملی همه مردم، با هر دین و آیینی است؛ زیرا اساس ازدواج، میل و نیاز طبیعی، روحی و زیستی مرد و زن نسبت به یکدیگر است و در بیان، ضرورت آن به آیه و حدیثی نیاز نیست.(۲)

ص: ۴۳

۱- همان منبع، ص ۲۱، با تلخیص و تصرف.

۲- همان منبع، ص ۲۳.

جایگاه و اهمیّت خانواده

انسان، اصالتاً موجودی اجتماعی است، و نخستین بستر فعلّیت یافتن این ویژگی برترین مخلوق الهی، به طور قطع کانون مقدس خانواده است.

خانواده، اولین، مهم ترین و پربرکت ترین نهاد اجتماعی در تاریخ فرهنگ و تمدن انسانی است. خانواده، کانونی است که باید برای حفظ حرکت و کرامت انسان و تأمین سلامت جسمانی و روانی و رشد معنوی او استحکام می یابد.

قوام خانواده به منظور تداوم انسجام جامعه و تأمین محیطی سالم برای زیستن انسان ها ضرورتی انکارناپذیر است.

خانواده با پیمان ازدواج و پیوند همسری زن و مردی هوشمند و آگاه و برخوردار از بلوغ فکری و قابلیت های اجتماعی پایه گذاری می شود و این زوج ستون اصلی حیاتی ترین نهاد اجتماعی، یعنی «خانواده» را تشکیل می دهند.

در نظام الهی و فرهنگ قرآنی، هدف اصلی ازدواج و تشکیل خانواده رسیدن به آرامش روان و آسایش خاطر، پیمودن طریق رشد و شکوفایی، نیل به کمالات انسانی و تقرّب به ذات حق تعالی است.

تردیدی نیست که از تنهایی به درآمدن، همسر و همراه شدن، خانواده مستقل تشکیل دادن، ارضای کشش های نفسانی و غرایز طبیعی، بهره گیری از دوران بانشاط جوانی، کسب استقلال، حفظ عفّت و مصونیت از گناه، آرامش و تعادل اعصاب و تولید و تکثیر نسل از نتایج قهری ازدواج و بالطبع از مهمترین عوامل مؤثر در آرامش روان، آسایش فکر و جان و احساس رضامندی درونی است.

ص: ۴۴

خالق حکیم و جان آفرین در قرآن کریم می فرماید:

«از نشانه های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید. و در میانتان موّدت و رحمت قرار داد.»(۱)

پس اولین و برترین معیار و نشانه ی برتری و سعادتمندی همسران، احساسی است که از آرامش روان و شکوفایی وجود دارند. خانه ای که محل آسایش و مناسب ترین سکوی اعتلای وجود است و همسری که مطلوب ترین همدل و همراه می باشد.(۲)

بنابراین سلامت و سعادت جامعه به سلامت و پویایی نظام خانواده وابسته است و سلامت و تعادل نظام خانواده نیز به کیفیت روابط بین زن و شوهر، والدین و فرزندان بستگی دارد. در کانون خانواده، هر یک از اعضای خانواده نسبت به یکدیگر وظایفی به عهده دارند که از حقوق آنان سرچشمه می گیرد. این وظایف باید به شکل متقابل مورد توجه قرار گیرد تا در سایه ی ایفای نقش هر یک از آنان، این کانون بنیادین تقویت و تعالی یابد.(۳)

هر قدر روابط فی ما بین همسران بهتر، سالم تر و پرجاذبه تر باشد، زندگی شیرین تر و باصفاتر می گردد و فرزندان پرنشاط و موفقی تربیت خواهند نمود.(۴)

۱- سوره روم، آیه ۲۱.
۲- آرامش خاطر و آسایش روان همسران زمانی به شایستگی فراهم می گردد که ارتباط متقابل ایشان بر پایه ی محبت، عطوفت، مهربانی و گذشت استوار باشد.
۳- به بخش های ۳، ۴، ۵و۶ مراجعه شود.
۴- ملک محمودی، امیر، راهنمای خانواده، نشر: منشور وحی، چاپ: چهل و پنجم، ص ۲۲تا ۲۴، با اندکی تصرف.

تحصیل خانواده ی شکوفا

الف) علمی

۱. مطالعه ی مباحث ازدواج و مدیریت خانواده

۲. آشنایی با اصول خانه داری حضرت علی علیه السلام و حضرت زهرا علیها السلام و ائمه اطهار علیهم السلام

ب) عملی

۱. مشاوره با مشاور خانواده

۲. برنامه ریزی فردی و خانوادگی داشتن

۳. تشکیل نشست های خانوادگی و تبادل نظر(۱)

۴. ممارست و تداوم در عمل

ص: ۴۶

۱- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۳، نشر مرغ سلیمان، چاپ اول، ص ۴۶.

فصل سوم: روابط سالم در خانواده

اشاره

ص: ۴۷

ارتباط چیست؟

ارتبـاط، انگـاره ای اسـت برای سـنجش افراد و وسـیله ای اسـت برای تغییر در سـطح رفتـار، ارتبـاط شامـل تبـادل اطلاعـات و چگونگی معنی بخشـیدن به این اطلاعـات است. شایـد تـا رسـیدن به سن پنـج سـالگی، بیش از یک میلیارد تجربه شـرکت در ارتباط را آموخته باشـیم. تا این سن از این که چطور خود را ببینیم، از دیگران چه انتظارهایی داشته باشیم و در دنیا، چه چیز به نظرمان ممکن یا ناممکن می آید، تصوّرهایی پیدا کرده ایم. این تصوّرها، راهنمای ثابت ما تا پایان عمر خواهند بود.(۱)و(۲)

زمینه های ارتباط

زمینه های ارتباطی اشـخاص در طول زنـدگی شان به وجود می آیـد و بر تمام روابط آنها تأثیر می گـذارد. ارتباط در خانواده پدری از فرهنگ، جنسـیت، چگونگی برقراری رابطه با دیگران و تجربه های روابط صـمیمانه پیشـین، سرچشـمه می گیرد. این که تفاوت در زمینه های ارتباطی به ایجاد، رابطه بهتر کمک می کند یا از کیفیت آن می کاهد،

ص: ۴۸

۱- ویرجینا ستیر، آدم سازی در روان شناسی خانواده، ترجمه ی بهروز بیرشک، ص ۴۳ و۴۴.

۲- حسینی، داود، روابط سالم در خانواده، نشر: بوستان کتاب، چاپ نوزدهم، ص ۲۰.

بستگی به آگاهی طرفین دارد. هنگامی که از زمینه ارتباطی همسر خود، آگاهی نداریم، به اشتباه تصور می کنیم که زمینه ای چون ما دارد، ولی این تصور، آشکارا مشکل ساز می شود.(۱) و(۲)

پایه های روابط

اشاره

روابط صمیمانه دراز مدت، نیازمند ارزش نهادن به شریک زندگی است که می توان آن را به سه مهارت ارتباطی جداگانه تقسیم کرد:

۱. احترام متقابل

اشاره

زن و شوهر به یکدیگر احترام بگذارند و هرگز به یکدیگر بی احترامی نکنند.

نشانه های احترام متقابل

الف) خواندن همسر به نام مناسب و شایسته شأن او

ب) سلام کردن هنگام ورود به منزل

ج) استقبال از شوهر و بدرقه ی او

۲. درک و فهم متقابل

یعنی: توانایی دانستن و درک و همدلی آنچه همسر تجربه کرده است. بنابراین زن و شوهر باید در هر شرایطی همدیگر را درک کنند و در زندگی مشترک با فهم و درک کامل زندگی کنند.

۱- فرانک فینچام و دیگران، رابطه همسران، ترجمه ی: مهدی قرچه داغی، ص ۴۷.

۲- حسینی، داود، روابط سالم در خانواده، نشر: بوستان کتاب، چاپ نوزدهم، ص ۲۰و۲۱.

۳. واکنش و حساسیت مناسب

آگاه بودن از نیازهای همسر، از عناصر اساسی فرآیند ارتباط است. برخی از همسران در شناخت خواسته های همسرشان کوتاهی می کنند و در برخی موارد، زمانی را برای شنیدن نیازهای همسرشان اختصاص نمی دهند. همچنین زوج هایی نیز هستند که از بیم سوء استفاده، تصمیم می گیرند نسبت به یکدیگر حسّاس نباشند. در همه این موارد، نتیجه نهایی یکسان است، همسران در شناسایی یا ارضای نیازهای یکدیگر، شکست می خورند. بنابراین، از هم دور و دورتر می شوند.(۱)

اگر زن و شوهر بکوشند یکدیگر را بهتر بشناسند، سنگ بنای یک رابطه سالم و سازنده را پایه گذاری کرده اند. نبود شناخت کافی از موضوعی که با آن روبه رو می شویم، سرگردانی را در پی دارد و واکنش در برابر آن، با ناپختگی همراه خواهد بود.

رسیدن به تفاهم، نیازمند شناخت طرف مقابل است تا بتوان در برابر آن حساسیت مناسب نشان داد. همسرانی که اندیشه ها، علاقه ها و خواسته های همسر خود را به خوبی می شناسند و در موقعیت های گوناگون در برابر آنها از خود واکنش مناسب نشان می دهند، هیچ گاه در روابط شان با مشکل روبه رو نمی شوند.(۲)

۱- مجید رشیدپور، تعادل و استحکام خانواده، ص ۱۵۳.

۲- حسینی، داود، روابط سالم در خانواده، نشر: بوستان کتاب، چاپ نوزدهم، ص ۲۲-۲۹، با تلخیص و تصرف.

روابط سازنده در خانواده

در روابط سالم و صحیح، طرفین (زن و مرد) در مبادله اطلاعات و احساسات، در فضایی مناسب مشارکت می کنند، با یکدیگر هم آهنگی دارند و در این ارتباط، هر دو، ارزش بالایی برای خود در نظر می گیرند. به طورکلی، روابط انسان ها با یکدیگر، برپایه دو بینش متضاد استوار است: «کرامت» و «اهانت». یعنی یا بر پایه تکریم شخصیت است یا بر پایه تحقیر شخصیت.

ما در برخوردها و ارتباط هایمان با دیگری، بر پایه برداشت خود از او، با وی رفتار می کنیم. اگر انسان را موجودی با شخصیت و با عزت بدانیم، می کوشیم این کرامت را در او تقویت کنیم و اگر او را دارای کرامت نفس ندانیم، می کوشیم او را تحقیر کنیم.(۱)

از دیدگاه اسلام، ارتباطی سالم است که بر پایه تکریم شخصیت و عزت نفس و احترام متقابل افراد انسانی استوار باشد. روابطی که بر این اساس پایه گذاری شود، افراد را در برابر انحراف ها ایمن می کند، چنان که امیرمؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

کسی که از کرامت نفس برخوردار شد، شهوات نفسانی در نظرش خوار و ناچیز می آید.(۲)

ص: ۵۱

۱- همان منبع، ص ۳۰؛ فرهادیان، رضا، تربیت برتر، ص ۲۲.

۲- همان منبع، غررالحکم، ص ۶۶۹.

روابط مخرّب در خانواده

اساس روابط ناسالم، تحقیر شخصیت طرفین است. در چنین روابطی تفهیم و تفاهم، دشوار و ارتباط، بیشتر فیزیکی است تا قلبی و احساسی. هر یک در لاک خود فرو رفته اند و برای حل معضلات خود تلاش می کنند. در این حالت ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر، رو به ضعف می نهد و گفت و گوها گاه یک سویه و بسته است.

روابطی که براساس همدلی نباشد، مخّرب است. طرفین رابطه، آمادگی پذیرش نظرهای یکدیگر را ندارند و همین نپذیرفتن سخنان یکدیگر، به از میان رفتن درک و تفاهم می انجامد و سرانجام، ناسازگاری را در پی خواهد داشت. گاهی این تعارض ها موجب درگیری های لفظی شدیدی می شود و همین پرخاشگری، اختلال های شدید روانی ایجاد می کند. این رابطه نامناسب میان والدین، به دیگر اعضای خانواده، یعنی فرزندان نیز منتقل می شود و تأثیر نامطلوبی در شبکه ارتباطی و رفتاری آنان برجای می گذارد.

بررسی ها آشکار کرده است که در این گونه خانواده ها، نارضایتی ها و برخوردهای نامناسب و ناسالم، بیماری های جسمانی، افسردگی ها، اضطراب ها و کاهش سلامت روانی را پدید می آورند، به گونه ای که بسیاری از فرزندان این خانواده ها، اعتماد به نفس کمتری دارند و با احساس تنهایی و بی تفاوتی، شکست های خود را به دیگران ربط می دهند و همواره با ناکامی و افت تحصیلی روبه رو می شوند.(۱)

۱- همان منبع، ص ۳۱، فرهادیان، رضا، تربیت برتر، ص ۲۳.

لازم است زن و شوهر در آغاز زندگی نوین هم دیگر را بشناسند، با طرز تفکر، اخلاق، خواسته ها، تمایلات و توان جسمی هم دیگر آشنا شوند، از نقاط ضعف و قوت یک دیگر آگاهی یابند و این شناخت هم به منظور تحیکم بنیاد زناشویی و دست یابی به راه های تنظیم زندگی، تعدیل خواسته ها و حداکثر استفاده کردن از امکانات موجود باشد، نه به قصد عیب جویی و کشف نقاط ضعف شخصی مقابل. خلاصه این که این شناخت باید به قصد اصلاح، خیرخواهی و استوار ساختن بنیاد خانواده صورت گیرد، نه به منظور بهانه گیری، عیب جویی و اشکال تراشی.

اگر با چنین دیدی درصدد شناخت یک دیگر برآمدند و در همدیگر نقطه ی ضعفی یافتند، هرگز سروصدا راه نمی اندازند، بلکه سعی می کنند وضع موجود را اصلاح نمایند. نقطه ی ضعف، از دو حال خارج نیست: یا نقصان جسمانی است و یا اخلاقی و روانی. اگر نقص جسمانی قابل اصلاح است، که در این صورت باید درصدد چاره برآیند و از، طریق معمول، آن را اصلاح نمایند. چنان چه نقص جسمانی قابل اصلاح است، که در این صورت باید زندگی خود را با وضع موجود تطبیق دهند و تا پایان عمر با هم زندگی کنند. و اما اگر نقص اخلاقی و روانی است، در این صورت با خیرخواهی و تفاهم، درصدد اصلاح آن برآیند، و اگر با بردباری و مهربانی عمل نمایند، غالباً اصلاح و حداقل تعدیل خواهد شد و اگر در اصلاح عیب اخلاقی توفیق نیافتند، باز هم به صلاح آن هاست که با گذشت و

ص: ۵۳

اغماض، آن را نادیده بگیرند و خود را با وضع موجود تطبیق دهند. مرد اگر نقصی در همسرش می بیند و احساس می کند که قابل اصلاح نیست، همسرش را با همان نقص بپذیرد و تصمیم بگیرد هر طور شده با او زندگی کند. مثلاً، اگر همسرش عصبانی است، اسباب عصبانیت او را فراهم نسازد و اگر عصبانی شد، بردباری و گذشت نشان بدهد. اگر زود رنج است سعی کند وسیله ی رنجش او را فراهم نسازد و اگر رنجیده شد از او دل جویی کند.

اگر در زندگی نامنظم است و تأکیدات و توصیه ها هم در او کارساز نیست، با گذشت و فداکاری، خود را با وضع موجود تطبیق دهد و مقداری را نادیده بگیرد و بعضی ها را هم خودش منظم سازد.

اگر وسواسی و بدبین است، اسباب بدبینی او را فراهم نسازد و سعی کند بدبینی و سوءظن او را با مهربانی و خیراندیشی برطرف سازد و...

به هر حال زن و شوهر باید توجه داشته باشند که جز معصوم علیهم السلام، هیچ کسی بی عیب و نقص نیست، نهایت این که هر انسانی عیب یا عیوب خاصی دارد و دیگری عیب هایی دیگر. انسان باید فکر کند مگر خودش بی عیب است که از همسرش انتظار دارد کاملاً بی عیب باشد. البته بیش تر عیب ها قابل اغماضند و می شود با تحمل آن ها، خوش و خرم زندگی نمود. حیف نیست انسان با مشاهده ی یک عیب کوچک، زندگی را بر خود و همسرش تلخ و ناگوار سازد؟!

به هر حال مهم ترین وظیفه ی زن و شوهر در آغاز زنـدگی، شـناخت یکدیگر و در مرحله بعدی، فرا گرفتن آیین همسـرداری است. فکر نکنید که همسرداری کار ساده ای است، بلکه فن بسیار ظریف و حساسی است که نیاز به علم و آگاهی دارد.

زن و شوهر بایـد در آغاز زنـدگی، فن همسـرداری را بیاموزنـد و به مرحله ی عمل درآورنـد و اگر در این باره کوتاهی کنند، عواقب سوء آن را در آینـده ای نزدیـک مشاهـده خواهنـد کرد. در آن زمان دیگر اصـلاح، دشوار و چه بسا غیرممکن خواهد بود.

لازم است یـادآور شوم که دوران اول ازدواج، یعنی دو سه سـال اول زنـدگی زنـاشویی، دوران بسـیار حسـاس و مهم در واقع خطرناک است؛ زیرا دختر و پسـری که زنـدگی جدید را آغاز می کنند قبلاً برای همسـرداری آماده نشده بودند. به این دلیل، برخورد آن ها غالباً حساب شده نیست، ناچارند آیین همسـرداری را به وسـیله ی تجربه و در طول سال های متمادی فراگیرند، و به تدریـج خودشان را تعـدیل کننـد و با شـرایط جدیـد تطبیق دهند. چون خام و بی تجربه اند ممکن است به کار خطرناکی دست بزننـد و بنیـاد خـانواده را در معرض انحلال قرار دهنـد. چه بسـیارند افرادی که در اثر عجله و لـج بازی بی دلیل در سال های اول زنـدگی، بنیاد ازدواج خود را متلاشـی نموده اند، در صورتی که اگر مقداری صبر و بردباری به خرج می دادند، می توانسـتند بـا تحمـل هم دیگر به زنـدگی ادامه دهنـد. بنـابراین، به عروس و دامادهـای جوان توصـیه می کنم که در دوران اول ازدواج، صبر و عاقبت اندیشی بیشتری از خود نشان دهند تعادل

ص: ۵۵

اعصاب خویش را حفظ کنند و از هرگونه اقدام تندی جداً اجتناب نمایند و سعی کنند مشکلاتشان را با تفاهم و انصاف حل و فصل نمایند، حتی اگر احساس می کنید که ازدواج شما قابل دوام نیست، باز هم در طلاق عجله نکنید، بهتر است موضوع را با افراد آگاه و خیرخواه در میان بگذارید و از آن ها نظرخواهی کنید، از لج بازی دست بردارید و در اطراف موضوع خوب بیندیشید، آن گاه برطبق مصلحت عمل کنید.(۱)

ده اصل و قاعده ی طلایی ارتباطات کلامی

اشاره

ده اصل زیر به منزله ی قواعدی طلایی هستند که رعایت آن ها به بهبود روابط همسران کمک شایان توجهی می کند:

۱. آمادگی برای توهین نکردن

به فرد مقابل توهین نکنید و او را با کلمات و نام های توهین آمیز خطاب نکنید. از تحقیر کردن، شرمنده کردن یا مسخره کردن همسرتان، اجتناب کنید.

۲. آمادگی برای صداقت

اگر چیزی از همسرتان می خواهید به طور مشخص و واضح آن چه را می خواهید بیان کنید. رو راست باشید و از حاشیه رفتن و در لفافه حرف زدن اجتناب کنید.

ص: ۵۶

۱- آیت اله امینی، ابراهیم، همسرداری، نشر: بوستان کتاب، چاپ: بیست و نهم، ص ۱۷-۱۹.

۳. استفاده از افکار و احساسات خود

نقطه نظرهـای خود را به طوری که مشـخص است نظریـات شـماست بیان کنیـد نه به صورتی که واقعیت مطلق است. به عنوان مثال:

«به نظر من این طور می آیـد که تو احسـاس من نسـبت به مـادرم را نادیـده می گیری.» در نـتیجه، به گونه ای حرف بزنیـد که مالکیت شما بر فکر و احساستان اعلام شود.

۴. بیان احساسات خود

وقتی احساس های خود را بیان می کنیـد خیلی ساده بگویید چه احساسـی دارید (به عنوان مثال من احساس می کنم...) بدون توجه به این که آن هـا چقـدر به نظر دیگران غیرمنطقی یـا ابلهـانه بیایـد. اگر فکر می کنیـد همسـرتان از بیان رُک احساسـتان ناراحت می شود می توانیـد قبل از بیان آن بگویید: «امیدوارم از صداقت من نرنجی ولی هر چه باشد تو همسـر منی و من با تو صـادق نباشم پس با کی صادق باشم.» البته در نظر داشـته باشـید که بیان خودخواهانه ی احساس مـدنظر نیست مثل این جمله: «حالمو به هم می زنی» این یک پرخاشگری آشکار و یک توهین به همسر است نه بیان همدلانه ی احساس ها.

۵. به جای داد و بیداد در مورد حس عصبانیت خود و دلیل آن حرف بزنید

اگر عصـبانی هستیـد بگوییـد که چنین احساسـی دارید. داد و فریاد نزنید، صدای خود را بلند نکنید، حرف های توهین آمیز و متلک نگویید، خیلی روشن بگویید از چه چیزی ناراحت شده اید. اگر غیرتی شده اید یا

ص: ۵۷

تحقیر، حرف بزنید نه این که با بیان احساس به شکل پرخاشگرانه و نه بالغانه، بخواهید ضعف و حقارت خود را پنهان کنید.

۶. تدارک و مقدمه چینی

اگر می خواهید از فردی انتقاد کرده یا مشکلی را بیان کنید، بهتر است با یک مقدمه ی مثبت شروع کنید یا حداقل نشان دهید که نقطه نظرهای فرد مقابل را درک می کنید (به عنوان مثال می دانم که تو قصد مثبتی داشتی... ولی...)

۷. تعمیم بیش از حد، سرزنش محسوب می شود

در مورد او قضاوت نکنید و بیش از اندازه مسائل را در مورد او تعمیم ندهید. به عنوان مثال شما همیشه نسبت به کارتان بی حوصله هستید یا شما همیشه دعوا را شروع می کنید. تعمیم بیش از حد سرزنش محسوب می شود. انصاف را فراموش نکنید اگر دو بار است که از همسرتان می رنجید نگویید «تو همیشه مرا می رنجانی!» این باعث ناامیدی و خشم او می شود.

۸. رفتار ملایم و عدم تهدید

«این آخرین باریه که می گم... دفعه ی بعد من می دونم و تو... حالا ببین چیکار می کنم...» گفتن این جمله ها فقط بر ضعف درونی شما دلالت دارد و نشان می دهد سررشته ی رابطه ی زناشویی از دست شما خارج شده است.

ص: ۵۸

۹. رعایت اصول صلح طلبانه در زندگی

روی حل مشکل تمرکز کنید و تمایل نشان بدهید که مصالحه می کنید و با دیگران کنار می آیید. از دادن پیشنهاد نترسید و به خاطر اشتباه های خود عذرخواهی کنید. حاشیه رفتن و نبش قبر خاطره ها نشان می دهد که شما کم آورده اید و فقط قصد به کرسی نشاندن حرف خود را دارید.

۱۰. رعایت اصولی که به تحکیم و ارتقاء روابط همسران کمک می کند

مهم تر از همه، به حرف های همسرتان با دقت گوش کنید. حرف او را قطع یا نفی نکنید، فکر او را حدس نزنید (ذهن خوانی) و نگویید «می دونم چی می خوای بگی دیگه» فقط برداشت و درک خود را از نقطه نظرهای همسرتان بیان نکنید. به یاد داشته باشید یک فرد بالغ می تواند صبر و تحمل و گوشی شنوا داشته باشد و وسط حرف همسر پریدن شخصیت نابالغ و بچه گانه شما را نشان می دهد.

با توجه به آن چه گفته شد رابطه ی اصولی است، که به تحکیم و ارتقاء روابط همسران کمک می کند.(۱)

اجزاء غیرکلامی ارتباط (نکته های جادویی)

اشاره

اجازه دهید چند مورد مهم ارتباط غیرکلامی را با ذکر مثال شرح دهیم:

ص: ۵۹

۱- گروه نویسندگان، تحکیم پیوند زناشویی، نشر: آستان قدس رضوی، چاپ پنجم، ص ۴۲-۴۵، با تصرف.

۱. تماس چشمی

اجزاء غیرکلامی ارتباط خیلی مهم هستند و به ویژه در ارتباط همسران نقش کلیدی بازی می کنند. جالب این جاست که خانواده ها در تربیت رایج به این مؤلفه ی مهم دقت نمی کنند. به عنوان مثال ارتباط بدون تماس چشمی معنا ندارد ولی برخی خانواده ها تماس چشمی کودک را تنبیه می کنند و آن را بیانگر عدم احترام به بزرگ تر و نشان دهنده ی پررویی کودک می دانند. متأسفانه برخی خانم ها حتی جلوی همسرشان تماس چشمی را بیانگر عدم حجب و حیا می دانند.

۲. حالت های بدن

مثل بالا انداختن شانه ها، تکان دادن دست، پوزخند و هر چیز دیگر که در آن حرف زدن نیست، اما دنیایی حرف دارد، مثلِ «فلانی با چشم و ابرویش حرف می زند.»، بیانگر این مهم است.

۳. فاصله (حفظ حریم شخصی طرف مقابل)

برای این که حرفتان را به همسرتان بزنید لازم نیست به او بچسبید. حفظ فاصله به ویژه در زدن حرف های جدی لازم است. برخی همسران پارا از این هم فراتر گذاشته و حتی با هل دادن همسر، با او حرف می زنند! تمام این ها عدم احترام به همسر را نشان می دهد. هنگام حرف های جدی بایستی یک قدم فاصله را با همسر حفظ کنید و به حریم او احترام بگذارید.

ص: ۶۰

۴. کیفیت اشارات، حرکات بدن و حالت های چهره

به خاطر اهمیت حالت های چهره آن را دوباره ذکر می کنیم. از همسرتان تعریف می کنید اما لحن و حالت چهره تان پوزخند و تحقیر است.

۵. منظور از سکوت

در فرهنگ و ادبیات ما از مزایای سکوت بسیار گفته اند. منظور از سکوت بی تفاوتی یا بی محلی کردن به همسر نیست. سکوت باید وسیله ای برای فهم بیشتر باشد نه این که اگر لازم است حرف بزنید به سنگر سکوت برای عدم پذیرش اشتباه خود پناه ببرید.

چرا با وجود این که همه ی همسران می گویند ما اهل منطق و گفت و گوئیم باز مشکل پیش می آید، مگر همین که بگوییم اهل منطقیم کافی نیست؟

اگر همه ی زوج ها مایل هستند که با همسر خود گفتمان داشته باشند، پس چرا خیلی از مواقع در این زمینه با مشکل روبرو می شوند؟

پاسخ به این سؤال این است که ایجاد گفتمان نیاز به مهارت های ارتباطی دارد که متأسفانه بسیاری از افراد وقت و زمان لازم را برای فراگیری این مهارت ها صرف نمی کنند، هر چند که ممکن است انگیزه ی بالایی هم برای کسب این مهارت ها داشته باشند. یا لزومی برای آن نمی بینند و نمی دانند که ارتباط نیز یک مسأله ی فنی است.

ص: ۶۱

عوامل زیر باعث می شود که افراد نتوانند مهارت های ارتباط صحیح را کسب کنند

۱. عدم الگو یا الگوهای مناسب

پیش تر هم ذکر شد که از نظر فرهنگی و آموزش خانواده ارتباط غیرکلامی ترویج و تصحیح نمی شود.

۲. مشخص نبودن مهارت های ارتباطی

یعنی کسی به آن ها نگفته که ارتباط صحیح چه طور باید باشد.

۳. واضح نبودن تبعات ارتباط غیرمؤثر

همسران نمی دانند رابطه ی غیرمؤثر چگونه زندگی آن ها را نابود می کند. اگر هنوز این اصل را نپذیرفته اید. دوباره این فصل را از ابتدا بخوانید. در بسیاری از موارد زوج ها ممکن است به علت فقدان مهارت در این زمینه با مشکلات بسیار زیادی مواجه شوند، اما اغلب اوقات علت مشکلات خود را به عوامل دیگری نسبت می دهند تا نداشتن مهارت گفت وگو کردن.(۱)

شکل روابط

اشاره

انسان به برقراری ارتباط با اطرافیانش نیاز دارد و هیچ گاه مایل به ترک آن روابط نیست و در هر مرحله ای از رشد، این رابطه به گونه ای

۱- همان منبع، صص ۴۵-۵۰.

ویژه نمایان می شود. در برخی مراحل خواهان گونه ای از روابط و با رشد بیشتر، در پی برقراری رابطه ای دگرگون با دیگران است.

به طورکلی، شکل روابط انسان با دیگران را می توان به سه دسته تقسیم کرد: روابط فیزیکی یا جسمانی، روابط اجتماعی و روابط عاطفی.

۱. ارتباط فیزیکی یا جسمانی

نخستین ارتباط والدین - به ویژه مادر - با کودک، ارتباط جسمانی و فیزیکی کامل است. در مراحل نخستین به وجود آمدن کودک؛ یعنی در دوران جنینی، ارتباط جسمانی مادر و جنین، چنان محکم و استوار است که حتی خود مادر نیز با جنین خود احساس دوگانگی نمی کند.

وقتی مادر، وجود فرزند را در درون خود احساس نمی کند، خود و جنین را دو چیز نمی داند، بلکه جنین را عضوی از اعضای بدن خود می شمارد.

چنین ارتباطی به تدریج کاهش می یابد و کودک به آرامی، مسیر استقلال جسمانی از مادر و اطرافیان خود را می پیماید.

با تولد، کودک از بدن مادر جدا می شود، ولی هنوز به مادر و آغوش او وابسته است و گاهی نیز در آغوش پدر یا دیگران جای می گیرد. این وابستگی به تدریج چنان کاهش می یابد که از حد دست دادن یا در کنار یکدیگر نشستن و روبوسی کردن، فراتر نمی رود. حتّی در مواردی - به ویژه در دوره نوجوانی - ممکن است

نوجوان از این گونه تماس ها نیز گریزان باشد و مایل نباشد که حتی مادر یا پدر خود را ببوسد.(۱)

۲. روابط اجتماعی

کـاهش در ارتبـاط فیزیکی و جسـمانی معمولاً با افزایش ارتباط اجتماعی، یعنی چشم در چشم داشـتن، با یکـدیگر گفت و گو کردن، در کنـار یکـدیگر و... همراه است. ارتبـاط اجتمـاعی معمولاًـ پیرو عـادت هـای عرفی است. هر جامعه ای بر پایه عرف خود، اشکالی از ارتباط اجتماعی را برای والدین و فرزندان تعریف می کند و عمل به آن را از آنان انتظار دارد.

بر پایه عرف ما، انتظار می رود که فرزنـد به والدین خود سـلام کند، حرمت آنها را نگه دارد و از آنان اطاعت کند. در مقابل، انتظار می رود که والدین نیز به فرزند خود با محبت توجه کنند، حرمت او را پاس دارند و نیازهایش را برطرف سازند.

ارتبـاط اجتماعی، سـطحی پیشـرفته تر نسبت به ارتباط فیزیکی و جسـمانی است. در حقیقت، ارتباط جسـمانی کودک پس از رشد بیشتر و بهتر کاهش می یابد و بر ارتباط اجتماعی اش. با والدین، هم سالان، مربیان و اطرافیان افزوده می شود.(۲)

۱- حسینی، داود، روابط سالم در خانواده، ص ۳۲، برگرفته از: احمدی، علی اصغر، اصول تربیت، ص ۲۲۳.

۲- همان منبع.

۳. روابط عاطفی

ارتباط عاطفی، بر پایه عشق و محبت استوار است. ارتباط عاطفی، از نخستین نیازهای انسان است. هر چند کودک با پرورش و رشد ممکن است از نیاز جسمانی و فیزیکی بی نیاز شود، ولی هیچ گاه از توجه و محبت دیگران بی نیاز نمی شود و این نیاز تا آخرین مراحل زندگی هم وجود دارد. هر چه رابطه عاطفی شخصی با اطرافیان قوی تر باشد، آرامش روانی بیشتری برای او به ارمغان می آورد و در میان جمع، صمیمیت بیشتری احساس خواهد کرد.(۱)

اثرهای منفی رفتارهای کلامی و غیرکلامی بر کودکان، به علت درگیری والدین (بی ثباتی در خانواده)

کودکانی که والدین آن ها مدام با هم درگیرند ممکن است مشکلات عاطفی و رفتاری متعددی نشان دهند که بعضی از آن ها عبارتند از:

۱. افسردگی

۲. اضطراب

۳. مشکلات درسی

۴. بیش فعالی

۵. پرخاشگری

۶. عزت نفس پایین

۷. بی تفاوتی عاطفی (بی حسی عاطفی)

۱- حسینی، داود، روابط سالم در خانواده، نشر: بوستان کتاب، چاپ نوزدهم، ص ۳۴، با تلخیص.

۸. تحریک پذیری و هیجانی بودن (عصبانیت های ناگهانی و بدون دلیل، گریه های بی دلیل)

۹. ناتوانی در ابراز محبت

۱۰. آسیب زنی به خود یا دیگران

۱۱. گوشه گیری و انزوا طلبی

۱۲. گرایش به مصرف مواد در دوره ی نوجوانی

۱۳. ترس از زندگی

۱۴. ناتوانی در ایجاد ارتباط با دیگران

در نتیجه، در یک جمع بندی قضاوت را به خودتان واگذار می کنیم. آیا درگیری و نزاع شما با همسرتان ارزش این همه هزینه را دارد؟ کودکان رشد یافته در محیط اختلاف و تعارض جز کمبود عزت نفس و اضطراب و بدبینی مضاعف چیزی دستگیرشان نمی شود.(۱)

ص: ۶۶

۱- گروه نویسندگان، تحکیم پیوند زناشویی، نشر: آستان قدس رضوی، چاپ پنجم، ص ۶۱و۶۲.

فصل چهارم: راز خوشبختی خانواده با مراعات حقوق زن و مرد (وظایف مشترک زن و شوهر)

اشاره

ص: ۶۷

زن و شوهر هر یک به تنهایی حقوق و وظایفی دارند که در بخش های بعدی به آنها می پردازیم، اما در این بخش به حقوق مشترک زن و شوهر و وظایف آنها در قبال یکدیگر می پردازیم. وظایفی که با رعایت آن می توانند نیک بختی و سعادت را از آنِ خانواده ی خویش سازند و اگر آنها مراعات نشود، ممکن است به حس کدورت، دعوا، قهر، طلاق و انتقام جویی بیانجامد اکنون با هم وظایف مشترک زن و شوهر را می خوانیم:

۱. آداب انتخاب الگوی خانوادگی

اشاره

زن و شوهر باید در زندگی الگوها و نمونه هایی را انتخاب نموده و از آنان پیروی نمایند. این الگوها و نمونه ها باید در همه ی ابعاد زندگی سرلوحه ی انسان ها بوده و در زمینه ی خانوادگی در ردیف کامل ترین افراد باشند، تا زن و شوهر با سرمشق قرار دادن آنها در بُعد خانوادگی به سعادت، خوشبختی و موفقیت برسند.

برترین نمونه ها و الگوها بزرگان دینی هستند که کامل ترین افراد در همه ی ابعاد و زمینه ها و همینطور در زندگی خانوادگی بوده اند، و می توانند درس های بزرگی در این رابطه به ما داده و ما را در هدف مقدسمان یاری رسانند.

ص: ۶۸

الگوبرداری

یکی از حالات تربیتی انسان حالت الگوپذیری و همانندسازی است. هر انسانی براساس قانون خلقت دارای حسّ پیروی است و به دنبال الگو و مدل برای الگوبرداری در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی خویش است. خانواده های زنده و پویا باید به دنبال الگویی مناسب و استاندارد برای اتخاذ روش و منش و تنظیم معادلات خانوادگی باشند، در فرهنگ شیعه، وجود مفاخر آسمانی و انسان های کامل معصوم، سرمایه ای بزرگ و معنوی و پشتوانه ای ارزشمند برای الگوبرداری به شمار می روند.

سیره ی زندگی خانوادگی رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم، حضرت علی علیه السلام و حضرت زهرا علیها السلام از مهمترین پشتوانه ها و در زمره ی ذخایر مهم تربیتی برای خانواده هاست. از دیدگاه مدیریتی وجود الگو، رشد و سازندگی، شتاب و سلامت و تربیت خانواده را تضمین می کند در همین راستا به دوازده اصل از اصول زندگی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و بیست و دو اصل از اصول زندگی مشترک امیرالمؤمنین علیه السلام و حضرت زهرا علیها السلام به صورت فهرست وار اشاره می کنیم.(۱)

اصول زندگی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم

۱. اصل تأسیس خانه ای ملکوتی (نزول وحی در خانه و...)

۲. اصل کار در خانه

۳. اصل میهمان پذیری

ص: ۶۹

۱- نیلی پور، مهدی، مدیریت خانواده، ج۳، نشر: سلسبیل، چاپ اول، ص ۹۸.

۴. اصل حفظ پیوند خانوادگی

۵. اصل انجام کارهای شخصی در خانه

۶. اصل زندگی کم مصرف

۷. اصل تقسیم اوقات در خانه

۸. اصل غذای جماعت

۹. اصل نوازش روزانه ی کودکان

۱۰. اصل بهترین همسر بود

۱۱. اصل تربیت بهترین دختر

۱۲. اصل انتخاب بهترین همسر(۱)

اصول زندگی مشترک امیرالمؤمنین علیه السلام و حضرت فاطمه علیها السلام

۱. اصل ساده زیستی و زهد خانوادگی

۲. اصل ایثار و انفاق خانوادگی(۲)

۳. اصل استفاده از عوامل معنوی برای حل مشکلات

۴. اصل حاکمیت مشورت در امور

۵. اصل فرمان پذیری زن از شوهر

۶. اصل آرایش و خودآرایی برای همسر

۷. اصل اختصاصی اطاقی برای عبادت در خانه

۸. اصل جهادی بودن همه اعضا و فدایی اسلام بودن

۹. اصل آشناسازی فرزندان با مسجد

۱۰. اصل علم دوستی همه اعضای خانواده

۱- همان منبع، علامه طباطبایی رحمه الله، سنن النبی.

۲- سوره انسان.

۱۱. اصل شاگردپروری و تشکیل کلاس های دینی و علمی در خانه

۱۲. اصل سیاسی بودن همه اعضای خانواده

۱۳. اصل استفاده از خدمتکار برای فراغت بیشتر داشتن

۱۴. اصل رعایت حق خدمتکار

۱۵. اصل دفاع از ارزش ها از طریق خطابه و تسلط بر ادبیات، شعر و معارف قرآن

۱۶. اصل شجاعت و دلیری همه اعضای خانواده

۱۷. اصل عشق و عاطفه و مهربانی همه اعضای خانواده

۱۸. اصل محنت پذیری همه اعضا در راه خدا

۱۹. اصل تبدیل خانه به محل رفت و آمد فرشتگان

۲۰. اصل تقسیم کارها در خانه(۱)

۲۱. اصل حجاب فاطمه علیها السلام

۲۲. اصل زندگی سراسر معنوی(۲)

۲. آگاهی

یک زن و شوهر الگو و نمونه با آگاهی کامل از مسائل و مشکلات خانواده و هنر همسرداری در این بُعد زندگی با بصیرت و از روی آگاهی با مسائل خانواده با یکدیگر برخورد می نمایند و همیشه سعی دارند بر دانش و آگاهی خویش بیفزایند و با خریداری کتاب های متنوع در این زمینه، cdهای آموزشی، زمینه های آگاهی خود را

۱- ر.کنیلی پور، مهدی، فرهنگ فاطمیه، برگرفته از: مدیریت خانواده، ص ۳۹.

۲- علامه میرجهانی، سید محمد حسن، جُنّه العاصمه، نشر: نسیم کوثر، چاپ اول. صص ۱۴۳-۸۲۳.

فراهم می نمایند. چنین خانواده ای که آگاهی را سرلوحه ی زندگی خویش قرار داده است، در مشکلات و سختی های زندگی هیچگونه گزندی نمی بیند و همیشه شادکام است.

مطالعه ی کتاب به آدمی روح می بخشد، و باعث رشد و تعالی انسان می گردد و در ضمن کتاب هایی که راه های رسیدن به موفقیت و خوشبختی را شرح داده است، بهترین هدایت گر و راهنما برای سعادت و نیکبختی خانواده است.

تولستوی می گوید:

«در دنیا لذتی نیست که با لذّت مطالعه برابری کند.»

هنگامی که انسان با تمرین و ممارست به مطالعه ی کتاب علاقه مند گردید و عشق به آن را در خویش زنده کرد، هیچ لذّتی را در دنیا با لذت مطالعه عوض نمی کند، و همیشه دوست دارد به مطالعه ی کتاب بپردازد.

الیور اسمیت درباره ی مطالعه ی کتاب چنین می گوید:

«در مرتبه ی اول که یک کتاب خوب می خوانیم، مانند آن است که با یک دوست جدید آشنا شده ایم، وقتی که همان کتاب را دو مرتبه می خوانیم، مانند آن است که دوست قدیمی را مجدداً ملاقات کرده ایم.»(۱)

همان گونه که بیان کردیم، در هنگام مطالعه ی کتاب در کنار مطالب مهم، مطالب مهم تر را با علامت ستاره مشخص کنید و

۱- سجادی، محمد کاظم، می خواهم خوشبخت باشم، نشر: مرکز فرهنگی شهید مدرس، چاپ پنجم، ص ۵۷.

مهم ترین مطالب را با دو ستاره علامت بزنید و اصلی ترین مطالب را با سه ستاره علامت بزنید، تا در صورت نیاز به آنها مراجعه کنید.

در صفحه ی اول کتاب، فهرست کوچکی از آن مطالب را یادداشت کنید، سپس آن مطالب را به ترتیب اهمیّت مطالعه نمایید. بدین ترتیب می توانید کتاب های هنر همسرداری و خانواده را به تدریج مطالعه نموده و بر میزان آگاهی خویش بیفزایید.(۱)

۳. ادب و معرفت در خانواده

تعریف واژه

آگاهی و علم به آداب و رعایت آن توسط زن و مرد و رعایت حقوق فرزندان توسط پدر و مادر و بالعکس و رعایت هرگونه آدابی که خانواده را به سوی سعادت دنیا و آخرت رهنمون می کند.

******

زن و شوهر الگو و نمونه در همه زمینه ها و ابعاد زندگی ادب و معرفت را مراعات می کنند. زیرا آنها آداب هر کاری را آموخته اند. هرگز کلامی که برخلاف ادب و معرفت باشد، بر زبان نمی رانند، و یکدیگر را رنجیده خاطر نمی سازند. اعمال و کردار آنها نیز با ادب و معرفت عجین شده است، و هرگز عملی که برخلاف آن باشد، انجام نمی دهند و در هر موقعیتی و مکانی همدیگر را گرامی می دارند.

۱- رجائی، محمدرضا راه های رسیدن به موفقیت و خوشبختی، ج ۱، نشر: اقیانوس معرفت، چاپ اول، ص ۳۹، با تصرف.

آثار و فواید موفقیت آمیز ادب و معرفت در خانواده

اشاره

اکنون با هم بعضی از آثار و فواید ادب و معرفت در خانواده را می خوانیم:

۱. آبرومندی

به واسطه رعایت ادب و معرفت زن و شوهر نزد یکدیگر و نزد خویشاوندان دور و نزدیک و دوستان یکدیگر الگو بوده و آبرومند می شوند.

۲. آرامش

خانواده از اضطراب، دلهره و نگرانیِ اعمال و حرف های ناشی از عدمِ ادب و معرفت در امانند.

۳. الگوی فرزندان

پدر و مادر با ادب و معرفت در خانواده الگو و نمونه ای مناسب برای فرزندان هستند و در این زمینه تأثیرات مستقیم بر گفتار و اعمال آنان می گذارند.

۴. صلح و دوستی

ادب و معرفت از کدورت، قهر، دعوا و دشمنی جلوگیری می کند و صلح و دوستی در خانواده حاکم می شود. گاهی از اوقات از فروپاشی خانواده جلوگیری می کند.

ص: ۷۴

۵. معنویت

به دلیل سفارش و تأکید دین مقدس اسلام به این امر مهم یک عمل معنوی محسوب می گردد.

۶. موفقیت و خوشبختی

به علت آثار و فواید فراوانی که دارد یکی از عوامل موفقیت و سعادت اعضای خانواده است.(۱)

۷. مهر و محبت

به دلیل رعایت آن زن و شوهر نزد یکدیگر عزیز می شوند.

اهمیت ادب

در «امثال و حکم دهخدا» جمله ی زیر بیان شده است:

«زشتی نسب را با ادب برطرف کنید.»(۲)

در کتاب «آکولاتوم» درباره ی ادب چنین بیان شده است:

«ادب قیمتی ندارد، امّا با آن همه چیز می توانی بخری.»(۳)

ادب زلیخا

داستان یوسف و زلیخا در قرآن با صفت «احسن القصص» ممتاز گشته است. «هجویری» قبل از «ملّای رومی» درباره ی کیفیت عشق یوسف و زلیخا می نویسد:

۱- راه های رسیدن به موفقیت و خوشبختی ص ۲۹۰، نشر اقیانوس معرفت، چاپ اول با تصرف.

۲- احسانی کناری، قاسم، چراغ راه زندگی، نشر: علمی، چاپ چهارم، ص ۳۳.

۳- باتلریاتس، کتاب کوچک نکته های زندگی۲، نشر: جیحون، نکته ۱۱۱.

چون یوسف به یعقوب رسید، و خداوند تعالی وی را وصال کرامت کرد، زلیخا را جوان گردانید، و به اسلام ره نمود، و به زنی به یوسف داد. یوسف قصد وی کرد.

زلیخا از وی بگریخت. گفت: ای زلیخا! من آن دلربای توام، از من چرا همی گریزی؟

مگر دوستی من از دلت پاك شده است!

گفت: لاوالله که در دوستی زیادت است. امّا من پیوسته آداب حضرت معبود خود نگاه داشته ام. آن روز که با تو خلوت کردم معبود من بُتی بود، و وی هرگز ندیدی، فَاَمّا به حکم آن وی را که دو چشم بی صبر بود، چیزی بر آن پوشیدم تا تهمت بی ادبی از من برخیزد. اکنون من معبودی دارم که بیناست بی مُقلّت (سیاهی چشم) و آلت، به هر صفت که باشم مرا می بیند، نخواهم که تارك الآداب باشم.(۱)

۴. برخورد نیکو

اشاره

زن و شوهر فهیم به خوبی می دانند که برخورد نیکو به زندگی سعادتمندانه ی آنها تداوم بخشیده و آنان را در مقابل حوادث روزگار بیمه می نماید. بنابراین آنها در همه ی مراحل زندگی حتی در سختی ها، مشکلات، ناملایمات و نابسامانی ها با اراده ای خلل ناپذیر همچون کوه، تبسمی بر لب داشته و با یکدیگر خوش برخورد هستند. آنها آداب معاشرت را به خوبی فرا گرفته اند و طبق

۱- کتابچی، محسن، کشکول جاویدان، نشر: الف، چاپ اول، ص ۴۶۲-۴۶۱.

روحیه های یکدیگر بخوبی با هم برخورد می کنند، به طوری که وجود هر کدام از آنها برای دیگری غنیمتی بزرگ است.(۱)

خانواده ای که از رضیلت های اخلاقی دوری جسته و خصلت های اخلاقی را مراعات نماید و با اخلاق نیکو و برخورد پسندیده زندگی خویش را زینت دهد، به سوی ترقی و تعالی گام برداشته و بنیاد خانوادگی آنان نه تنها متزلزل نبوده، بلکه قوی و مستحکم است.

اهمیت اخلاق نیکو

قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم:

مَكارِمُ الْاَخْلاقِ مِنْ أَعْمالِ الْجَنَّهِ

اخلاق خوب، از اعمال بهشت است.(۲)

پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله و سلم در گفتاری دیگر می فرمایند:

بهترین مردم کسانی هستند که اخلاقشان نیک تر باشد.(۳)

دکتر ماردن می گوید:

همه جا عده زیادی را مشاهده می کنم که در کارها شکست خورده و در اجتماع پست و حقیر شده اند، در میدان زندگی سرشکسته و اندوهگین و پریشان قدم برمی دارند و علتی جز این ندارد که قدر و قیمت اخلاق نیک را نداشته اند.(۴)

کنفوسیوس نیز درباره اهمیت و فضیلت اخلاق می گوید:

۱- برای آگاهی و شناخت روحیه ها به کتاب هایی در این زمینه مراجعه کنید.

۲- سخنان حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم، نهج الفصاحه، ترجمه: محمد امین شریعتی، عبدالرسول پیمانی، نشر: خاتم الانبیاء، چاپ اول، ص ۴۴.

۳- همان منبع، ص ۴۷.

۴- احسانی کناری، قاسم، چراغ راه زندگی، نشر: علمی، چاپ چهارم، ص ۲۲۲.

مردی که دارای عزمی نیرومند و اخلاقی متین است هرگز فضیلت های اخلاقی خود را فدای هوس های زندگی نمی کند. آری مردانی در این جهان زندگی کرده اند که برای تکمیل و حفظ فضایل اخلاقی جسم و جان خود را فدا ساخته اند.(۱)

آثار و فواید سعادت آفرین برخورد نیکو در خانواده

۱. پایه ی رشد و تکامل

یکی از پایه های تمدن حقیقی پرهیز از برخورد زشت و زیانبار و کسب اخلاق نیکو است و این عمل زمینه ساز رشد و تکامل است.

۲. جلوگیری از طلاق و جدایی

بنا به ویژگی های مذکور از تزلزل بنیاد خانواده جلوگیری نموده و موجب سعادت و کامیابی آنان است.

۳. سلامت روحی

آرامش ناشی از دوری از رضیلت ها و عمل به خصلت های اخلاقی به سلامت روحیِ اعضاء خانواده کمک می کند.

۴. صلح و دوستی

چنین عملی پسندیده ای جنگ و دشمنی را بَدَل به صلح و دوستی می نماید.

۱- همان منبع، ص ۲۲۳.

۵. عدم اضطراب، نگرانی و آشفتگی

اعضای خانواده، عصبیت، تشویش و اضطراب ناشی از انجام دادن رضیلت های اخلاقی را ندارند، زیرا هیچگونه برخورد زننده و زشتی با یکدیگر نداشته اند.

۶. معنویت

بنا به سخن بزرگان دین این عمل نیکو سرشار از معنویت است، و به همین جهت نشاط روح را در پی دارد.

۷. مورد تکریم و احترام مردم واقع شدن

با عمل به این اصل نزد دیگر اعضای خانواده، خویشاوندان دور و نزدیک و دوستان عزیز شده و مورد تکریم و احترام قرار می گیرد. علی علیه السلام می فرماید: «نیک خلقی، خوب رفیقی است.»(۱)

راه های ثمربخش کسب اخلاق نیک در خانواده

علمی: آموختن اخلاق نیکو و برخورد پسندیده، از طریق احادیث و روایات چهارده معصوم علیهم السلام، خردمندان، ادبیان و بزرگان ایران و جهان از طریق نظم، نثر و داستان.

عملی

الف) الگو گرفتن از والاترین نمونه های دینی، تاریخی و مشاهیری در این زمینه

ب) خودسازی همراه با، ممارست و تداوم در این زمینه

۱- منتظری یزدیِ، محمد، کشکول منتظری یزدی، نشر: تهذیب، چاپ اول، ص ۹۹.

نمونه ای از رفتار رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم با همسران

همسـران رسول خدا صـلی الله علیه و آله و سـلم پس از جنگ بنی قریظه، که اسلام غنیمتی به دست آورده بود از آن حضرت درخواست خرجی بیشتر و در واقع درخواست یـک زنـدگی تجملی کرده بودنـد. پیغمبر اکرم صـلی الله علیه و آله و سـلم این درخواست را نپذیرفت و فرمود:

«من رئیس اسـلام و مسـلمین هسـتم و بایـد زنـدگی بسـیار عادی داشـته باشم تا فقرا و بینوایان احساس حقارت نکنند. امّا آنان حضرت پیامبر را بسیار آزردند.»

سرانجام رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از آنها اعراض و دوری کرد.

پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم به حفصه فرمود:

آیا داوری مردی بین من و تو را می پذیری؟

حفصه عرض کرد: آری.

آن گاه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به دنبال عمر فرستاد، چون عمر آمد.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به حفصه فرمود: سخن بگو.

عرض کرد: شما سخن بگویید. ولی حق را بگویید.

با شنیدن این سخن عمر به گوش حفصه سیلی زد.

پیامبر ناراحت شد و آثار خشم در چهره ایشان نمایان شد.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به عمر فرمود:

من تو را برای زدن دخترت طلب نکردم، بلکه تو را خواسـتم تا ما را آشتی دهی. و سـپس با ناراحتی مجلس را ترک گفتنـد و چندی بعد این آیات بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد:

«ای پیغمبر، به همسران خود بگو اگر شما زندگی و زینت و زیور دنیا را طالب هستید، بیایید تا مهریه شما را بپردازم و همه شما را به خوبی طلاق بدهم. اگر طالب خدا و رسول و مشتاق آخرت هستید خداوند هم به نیکوکاران اجر عظیم خواهد داد.(۱) ای زنان پیغمبر، شما مانند دیگر زنان نیستید...»(۲) و(۳)

۵. پذیرایی از میهمان

اشاره

روزی حضرت علی علیه السلام را دیدند که مشغول گریستن می باشد. علت گریه را سؤال کردند، حضرت فرمودند: هفت روز است که میهمانی برایم نیامده است و من می ترسم که از نظر خدا افتاده باشم.(۴)

از اصولی که برای هر خانواده ای اتّفاق می افتد میهمان داری است، به طوری که می توان آن را از امور حتمی زندگی دانست، میهمان نوازی رسم ایرانی هاست و اهمیت بسزایی دارد. دیوژن شخصی را دید که خویشتن را برای حضور در یکی از جشن ها مهیا می کند. گفت: انسان ها باید تمام روزهای خود را روز جشن و میهمانی بدانند.(۵) اگر بر سفره ای میهمان نباشد گویی در طعام نمک نیست، نمک سفره میهمان است.(۶)

پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید:

۱- سوره احزاب، آیه ۲۸و ۲۹.

۲- سوره احزاب، آیه ۳۲.

۳- صدری مازندرانی، حسن، هنر همسرداری، نشر: مشهور، چاپ دهم، ص ۵۰ و ۵۱ به نقل از بحارالانوار، ج۷۸، ص ۲۳۶.

۴- عباسی، ابراهیم، کشکول عباسی، نشر: امیرالعلم، چاپ دوم، ص ۱۰۹.

۵- ذوالفقاری، غلامحسین، رهنمون، نشر اوسان، چاپ نوزدهم، ص ۷۴۹.

۶- همان منبع، ص ۷۴۸.

رزق میهمان از آسمان نازل می شود. وقتی آن را خورد، گناهان میزبان آمرزیده می شود.(۱)

امام رضا علیه السلام می فرماید:

سخاوتمند از غذای مردم می خورد تا از غذایش بخورند بر به عکس بخیل از غذای مردم نمی خورد مبادا که دیگران از غذایش بخورند.(۲)

آری، دعوت نمودن از خویشاوندان و آشنایان و پذیرایی از آنان رسم ایرانی ها است و همگان به این رسم به دیده ی احترام می نگرند. برای این کار باید به دو مطلب مهم توجه کنیم:

الف) تجمّلات زندگی

تجملات زندگی و رفاهیات زیاده از حد سبب شده است که عده ای از خانواده ها به علّت درآمد کمتر و سود نبردن از امکانات آنچنانی رسم دعوت نمودن از میهمان را فراموش کنند، زیرا آنها عقیده دارند که به علت درآمد اقتصادی کم و امکانات کمتر توانایی پذیرایی از میهمان را ندارند.

خانم محترم! مگر دوستان برای تماشای اشیای لوکس به منزل شما می آیند، اگر چنین منظوری دارند بهتر است به فروشگاه یا موزه بروند، رفت و آمد برای انس، محبت و تفریح است، نه برای فخر، مباهات و خودنمایی، میهمان ها برای پر کردن شکم و تماشا به منزل شما نمی آیند، بلکه پذیرفتن دعوت، نوعی احترام به شخصیت شما است.

۱- آیت اله امینی، ابراهیم، همسرداری، ص ۲۵۷، وسائل الشیعه، ج۱۶، ص ۵۵۷و ۵۲۰.

۲- شیخ صدوق، عیون اخبارالرضا علیه السلام، ج۱، مترجم: حمیدرضا مستفید، علی اکبر غفاری، نشر: دارالکتب اسلامیه، چاپ: چهارم، ص ۶۶۶.

ب) کارهای سنگین و دشوار

در کارهای سـنگین و دشوار برای پـذیرایی از میهمان تجدیـدنظر شود، زیرا خانم ناچار است طی چنـد ساعت وسایل پذیرایی چندین نفر را فراهم سازد، و به همین دلیل غالباً برخی غذاها مطابق دلخواه و مورد پسند نمی شود.

خانم در صورتی که کاردان و با تـدبیر باشـد می توانـد به خوبی و آسانی بهترین مجلس را برگزار کند و این کار با آرامش و عدم اضـطراب، تشویش و نگرانی و با مدیریت زمان و برنامه ریزی امکان پذیر است و خانم می تواند بواسـطه ی این دو اصل مهم بطور عالی از میهمان ها پذیرایی کند.(۱)

آثار و فواید جان بخشِ دعوت کردن میهمان

۱. آرامش و رفع اضطراب و نگرانی

۲. برطرف شدن کینه ها

۳. تجدید نیرو جهت ادامه ی کار در آینده

۴. تفریح سالم

۵. زنده شدن روحیه تعاون و همکاری

۶. مأنوس شدن دل ها

۷. نشاط معنوی (به علت احادیث فراوان در این زمینه)

۸. هم نشینی با خویشاوندان و دوستان

۱- آیت اله امینی، ابراهیم، همسرداری، نشر: بوستان کتاب، چاپ بیست و نهم، ص ۲۵۷-۲۵۹، با تصرف و تلخیص.

والاترین الگو در میهمانی بر سر سفره های میهمانی

میهمان دوستی و علاقه به حضور دیگران بر سر سفره، از خصلت های جوانمردان و سخاوتمندان است.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم از غذاهای حلال، همراه خانواده و خدمتکار و همزمان با آنان می خورد. اگر مسلمانانی هم به میهمانی دعوت شده بودند، همراه آنان، بر زمین نشسته و بر روی هر چه که دیگران طعام می خوردند، غذا می خورد و از هر چه که خانواده می خوردند، با آنان می خورد، مگر آنکه میهمان داشته باشد که ترجیح می داد با میهمانش غذا بخورد. و محبوب ترین غذا و سفره در نظر پیامبر، غذایی بود که شرکت کنندگان بیشتری بر سر طعام باشند.(۱)

آن حضرت، غذا خوردن به تنهایی را دوست نداشت و تنها غذا نمی خورد «وَ کانَ لا یَأکُلُ وَحْدَهُ»(۲) و در سفره های جمعی، رسول خدا زودتر از همه دست به غذا می برد و دیرتر از همه دست از غذا می کشید تا دیگران - بدون حجب و حیا و خجالت کشیدن - غذا بخورند:

«اِذا اَکَلَ مَعَ قَوْمٍ طَعاماً کانَ اَوَّلَ مَنْ یَضَعُ یَدَهُ و آخِرَ مَنْ یَرْفَعُها، لِیَأکُلَ القَوْمْ»(۳) و می فرمود: هر کس از جلوی خودش غذا بخورد. هرگاه که نزد قومی میهمان بود و غذا می خورد، چنین دعا می کرد: «اَفْطَرَ عِنْدَکُمُ الصّائِمونَ وَ اَکَلَ طعامَکُمُ الأبرار.»(۴) روزه داران نزد شما افطار کنند و نیکان از غذایتان بخورند. هرگاه با جمعی به یک میهمانی

۱- محدثی، جواد، سیره ی اخلاقی و رفتار پیامبر اعظم، نشر: ام ابیها، چاپ شانزدهم، برگرفته از: سنن النبی، ص ۱۶۶و۱۷۷.

۲- همان منبع.

۳- همان منبع، برگرفته از: محاسن برقی، ص ۴۴۸.

۴- همان منبع، برگرفته از: مکارم الاخلاق، ص ۲۷.

که دعوت شده بودند می رفتند، اگر کسی که دعوت نبود همراه او و یارانش می رفت، نزدیک خانه ی طرف که می رسیدند، می فرمود: تو را که دعوت نکرده اند، همین جا بنشین تا برای تو هم از میزبان، اجازه بگیرم.(۱) هرگاه میهمان به منزل وی می آمد، با میهمان غذا می خورد و از سفره دست نمی کشید، تا آنکه میهمان دست از طعام بکشد.(۲)

۶. پرستاری زن و شوهر از یکدیگر

اشاره

زنی به نام... در شکایت علیه شوهرش گفت: مدت هاست که با بود و نبود شوهرم ساختم و با نهایت تلاش به او خدمت کردم، اما اکنون که بیمار شده ام مرا از خانه بیرون کرده و می گوید: زن بیمار نمی خواهم!!(۳)

نمونه بالا یکی از هزاران نمونه ای است که در سال اتفاق می افتد، بنابراین باید زن و شوهر در هر شرایطی با یکدیگر مهربان باشند و در سختی ها و ناراحتی ها و هنگام ابتلا به امراض از یکدیگر نگهداری و پرستاری نمایند، و در این راه نهایت سعی و کوشش خود را در جهت بهبود یکدیگر بکار گیرند. رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم می فرمایند:

«هر کس برای برآوردن حاجت بیماری کوشش کند، موفق شود یا نه، از گناهانش خارج می شود، مانند روزی که از مادر متولد شده است. یکی از انصار عرض کرد. پدر و مادرم قربانت یا رسول الله! اگر مریض از اهل بیتش باشد آیا ثواب بیشتری ندارد؟

ص: ۸۵

۱- همان منبع.
۲- همان منبع، برگرفته از: سنن النبی، ص ۶۷.
۳- آیهً اله امینی، ابراهیم، همسرداری، ص ۱۳۹، برگرفته از: روزنامه اطلاعات، ۱۸ اردیبهشت سال ۱۳۵۱.

فرمود: چرا(۱)

آثار و فواید شفابخشِ پرستاری

۱. آرامش اعصاب

۲. تسکین دردهای روحی

۳. تحکیم موقعیت زن و شوهر

۴. دل گرمیِ خانواده

۵. کمک به بهبودی

۶. وفاداری و محبت

۷. یاری و غم خواری، هم دردی و دل جویی

راه های پرستاریِ برتر (نکته های جادویی)

راه های پرستاریِ برتر (نکته های جادویی)(۲)

۱. اظهار هم دردی

۲. اگر بیمار شب نخوابیده است، صبح به وسیله ی بازتاب شرطی ناراحتی خویش را به وی اعلام کنید.

۳. تهیه نمودن غذای باب طبع بیمار و میوه ی سفارش شده

۴. حاضر کردن پزشک و دارو

۵. دادن داروها در موعد مقرر به بیمار

۶. ساکت نمودن بچه ها

۷. شب بیداری در مواقع لزوم

۸. شب ها در هنگام خواب، بیدار شوید و او را بررسی کنید.

۱- صدری مازندارانی، حسن، هنر همسرداری، نشر: مشهور، چاپ دهم، برگرفته از وسائل الشیعه، ج۲، ص ۶۴۳.

۲- همان منبع، صص ۱۳۶-۱۳۹، با تلخیص و تصرف.

۹. فراهم کردن اسباب استراحت

۱۰. مرتباً از بیمار احوال پرسی نماید.

۱۱. مهربانی

۱۲. نشستن کنار بستر بیمار

۱۳. نوازش و دلسوزی

الگوی والای پرستاری

همسر باوفای ایّوب، زنی مؤمنه و شوهر دوست بود. او نه شیفته ی ثروتِ ایّوب و نه دلباخته ی جوانیِ او بود. مانند افرادی نبود که تا از کسی استفاده می کنند، دور و بَرِ او هستند؛ ولی اگر از او بهره ای نبردند، او را رها می کنند. آری! او همسری مهربان بود که با تمام عواطفِ پاک و صمیمانه اش، ایّوب را که بدنی لاغر و نحیف پیدا کرده بود، پرستاری می کرد، بدون هیچ گونه توقعی، و در تمام رنج ها و مصائبِ ایّوب، او را یاری می کرد؛ و مددکاری دلسوز، برای شوهر خود بود.

هزاران آفرین بر چنین زنانی! او بود که درسِ فداکاری به زنان عالم داد. امروز نیز در کشور ما، همسرانِ معلولین و مجروحین هستند، که با چه صفا و صمیمیّت، از شوهران جانبازِ خود، پرستاری می کنند.

با خواهری روبرو شدم، گفت: من داوطلبانه با جانبازی ازدواج کردم، که از دو دست و دو پا محروم است، امّا قلبی پر از مهر و صفا، و ایمانی قاطع نسبت به خدا دارد، و من امروز، از او صاحب دو فرزند شدم. فرزندان من، مرا ستایش می کنند. همیشه از من تشّکر

می کننـد که از پـدرشان پرسـتاری می کنم. روزی شـوهرم از من عـذرخواهی کرده به او گفتم: من به وجود شوهری چون تو افتخار می کنم، من از زمان طفولیّت، هر موقع درباره ی ازدواج فکر می کردم، نمی توانسـتم قبول کنم که بایـد چنین خانواده ای را اداره کنم، امّـا هنگامی که با تو روبرو شـدم، شـیفته ی از خودگذشـتگی تو شـدم و خودم را در برابرت، مسـئول دیـدم. آفرین بلکه هزار آفرین، به همّتِ بلندِ این خواهران عزیز!!(۱)

۷. پرهیز از شوخی های بیجا

اشاره

زن و شوهر الگو در عین حالی که همیشه تبسمی بر لب دارند و گاهی اوقات با هم شوخی کرده و همدیگر را می خندانند، از شوخی هـای تنـد، بی مزه و بیجـا که موجب دلخوری و نـاراحتی یکی از آنهـا می شود، پرهیز می کننـد و همیشه شوخی های آنها ملیح، جالب و همراه با نکته سنجی و زیبایی است.

دیل کارنگی می گوید:

«تبسـم (و خنـده) حرفی نـدارد، ولی سـود بسـیار می دهـد، لحظه ای بیش پایـدار نیست ولی یـاد آن در سراسـر عمر بـاقی می ماند.»(۲)

اما شوخی بیش از حد و بی جا موجب کدورت، دعوا، کشمکش بین آقا و خانم شده و ممکن است، به جدایی آنها بیانجامد.

ص: ۸۸

۱- بانو شکرانی، علویه، زن موجود ناشناخته، نشر: مؤلف: چاپ اول، ص ۱۵.

۲- ذوالفقاری، غلامحسین، رهنمون، نشر اوسان، چاپ نوزدهم، ص ۴۶۲.

آثار موفقیت آمیز شوخ طبعی و خنده

اشاره

ویژگی ها، فواید و آثار شوخ طبعی و خنده به شرح زیر است:

۱. پیوند، محبت و عشق

عصبیت، ناراحتی و کدورت موجب قهر، دعوا و جدایی است و بالعکس تبسم، شوخی و خنده خانواده را به هم پیوند می دهد. به شرط آنکه بیش از حد نباشد.

۲. تداعی کننده ی بهترین خاطرات

گاهی عالی ترین خاطرات آدمی از شوخی ها و خنده های به موقع و مؤدبانه است، شاید شنیده باشید، هنگامی که بعضی از اشخاص با شخصی شوخ طبع و خندان به مسافرت می روند، پس از بازگشت از سفر به تعریف و تمجید از او می پردازند و می گویند: در مسافرت اخمو نبود، او خندان و شوخ طبع بود و بعداً جمله ی معروفی را درباره ی او می گویند: «او خوش مسافرت است.»

زیرا او در مسافرت تداعی کننده ی خاطرات خوشی بوده است.

۳. خنده و تبسم، راه معاشرت

آدم اخمو در معاشرت دچار دردسر می شود، چنان که خنده و تبسم او را در این راه یاری می کند.

۴. خنده و تبسم، نیروی غلبه بر مشکلات

اخم و ناراحتی، دلهره و اضطراب انسان را در مشکلات و سختی ها نه تنها یاری نمی کند، بلکه او را بر زمین می زند، اما اگر با چهره ای خوشحال بر نابسامانی ها و مشکلات لبخند بزند و بدون هیچگونه ناراحتی (و تشویش و نگرانی ناشی از آن) همچون کوهی با آن ها به مقابله برخیزد به پیروزی خواهد رسید.

۵. خنده و شوخ طبعی، عامل سلامت

اگر می خواهید بر میزان سلامت روانی شما افزوده شود، خنده درمانی کنید و خوشحال باشید.

۶. خوشحالی و خوشبختی

شوخ طبعی و خنده، خوشحالی آفرین است و خوشحالی نیز یکی از ارکان خوشبختی است، این مطلب را لردآویبوری در کتاب در آغوش خوشبختی تأیید می کند.

۷. دوست کننده ی دشمن

خنده و تبسم گاهی دشمن خانواده را دوست می کند، همان طور که تحریک اعصاب، کدورت و جدایی بر دشمنی می افزاید.

پرهیز از شوخی زیاد

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می فرمایند:

شوخی زیاد، آبرو را می برد.(۱)

حضرت امیر علیه السلام در حدیثی درباره ی شوخی زیاد و بی جا می فرمایند:

هر که شوخی (زیاد و بی جا) کند، سبک می شود.(۲)

آفات شوخی زیاد و بی جا

۱. بدبختی و فلاکت

۲. تحریک اعصاب

۳. تداعی کننده ی خاطره های زشت

۴. دعوا، قهر و دشمنی

۵. عدم آبرو

۶. عدم ارج و احترام

۷. عدم اطاعت از ائمه اطهار علیه السلام

۸. عدم اطاعت از خردمندان، متفکران و دانشمندان ایران و جهان

۹. عدم بزرگی

۱۰. گاهی اوقات موجب فروپاشی خانواده است.

۸. پرهیز از کدورت ها

اشاره

زن و شوهر از سخنانی که موجب دلسردی یکدیگر می شود، اجتناب می کنند. آنها در هر شرایط، موقعیت، و مکانی کدورت ها را کنار گذاشته و به زندگی گرما می بخشند. آنها در شرایط سخت و طاقت فرسای زندگی با استقامت و بردباری از حرف های کسل کننده

۱- محمدی ری شهری، منتخب میزان الحکمه، ترجمه: حمیدرضا شیخی، نشر: دارالحدیث، چاپ پنجم، ص ۵۱۵.

۲- همان منبع.

دوری کرده و به یک دیگر احترام می گذارند. زیرا اگر اعضای خانواده به دلیل ناراحتی و در حال عصبیّت حرف های کدورت آمیز رد و بدل کنند، پس از آنکه غیض و خشم جایش را به آسایش و آرامش داد، به شدت از کرده ی خود پشیمان می شوند، ولی چه فایده ای دارد، تیر رها شده هرگز به ترکش باز نمی گردد.

بنابراین باید در هر شرایطی از کدورت ها فاصله گرفته و با صعه ی صدر و چشمان باز به زندگی خانوادگی خود ادامه دهند.

از امام صادق علیه السلام نقل شده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«حق زن بر شوهر این است که او را سیر کند و او را بپوشاند و اگر لغزش و خطایی از او سر زد، او را ببخشد.»(۱)

«دیپاک چوپرا» در این زمینه می گوید:

«ببخشایید تا بستانید، هر چه را که در زندگی خواهانید.»(۲)

«هی تو پادسا» می گوید:

«ببخش تا بیشتر به دست بیاوری.»(۳)

بنابراین عدم کدورت و بخشش طرفین یکی از وظایف مشترک زن و شوهر است و آثار فراوانی در پی دارد.

آثار و فواید حیرت انگیز بخشش و پرهیز از کدورت ها

اشاره

فواید بخشش و پرهیز از کدورت ها به شرح زیر است:

ص: ۹۲

۱- طاهری، حبیب اله، سیری در مسائل خانواده، ص ۶۵، برگرفته از وسائل الشیعه، ج۱۴، ص ۱۱۸.

۲- سمیعی، رضا، جام اندیشه، نشر: صالحان، چاپ اول، ص ۹۳.

۳- همان منبع.

۱. آسایش و آرامش

همان گونه که کدورت، کینه، قهر و دعوا موجب اضطراب، نگرانی و تحریک اعصاب است، پرهیز از کدورت ها و بخشش موجب آسودگی خاطر و آرامش است.

۲. آینده ای روشن

بنا به ویژگی بالا و به علت موقعیت های به وجود آمده که سرشار از آرامش، صلح و دوستی است، آینده ای سرشار از رشد، ترقی و تکامل در انتظار چنین خانواده ای می باشد.

۳. صلح و آشتی

همان طور که کدورت باعث کینه، قهر، دعوا و انتقام جویی است، پرهیز از کدورت ها و بخشش نیز موجب صلح و آشتی است.

۴. عدم فروپاشی خانواده

بنا به خصوصیات ذکر شده ی بالاـ (و ویژگی های دیگری که بیان می شود) پرهیز از کدورت ها و بخششِ طرفین بنیاد خانواده را استحکام می بخشد.

۵. معنویت

همان طور که خانواده به مادیات احتیاج دارد به معنویات، دعا و نیایش نیز احتیاج دارد و پرهیز از کدورت ها و بخشیدن طرفین نیز

ص: ۹۳

از آن جمله است و احادیث فراوان از معصومین علیهم السلام درباره ی فضیلت بخشش مؤید آن است.

۶. مورد الطاف خویشاوندان و دوستان قرار گرفتن

هر عضو با انجام این عمل پسندیده، و نیکو گاهی از اوقات مورد الطاف اعضای دیگر خانواده، بعضی از خویشاوندان دور و نزدیک و بعضی از دوستان قرار می گیرد و نزد آنان عزیز می شود.

۷. هماهنگی افراد خانواده

بخشش برای ادامه تعاون، همکاری و هماهنگی افراد خانواده مؤثر است، همان طور که کدورت، کینه، قهر و دعوا همچون سدی مقابل هماهنگی اعضای خانواده قرار می گیرد.

راه های پرهیز از کدورت ها و بخشش (راه شکوفایی)

اگر می خواهید از همسر خود کدورتی نداشته باشید و بخشش را سرلوحه ی کارهای خود قرار دهید، به راه های زیر عمل کنید:

۱. جلوگیری از خشم و تحریک اعصاب

۲. در هنگام عصبیّت سخن نگوئید و کاری انجام ندهید.

۳. وقار را رعایت نمائید.(۱)

۴. پایداری و مقاومت

۵. تمرین و ممارست در تقویت نقاط قوّت و برطرف نمودن نقاط ضعف

۶. تقویت اراده و تصمیم گیری و آمادگی برای عمل پسندیده ی پرهیز از کدورت

۱- در بخش های بعدی درباره ی وقار سخن به میان آمده است.

۷. تداوم در عمل

۹. تفریح زن و شوهر

اشاره

لااقل هفته ای یک بار به اتفاق همسرتان به تفریح بروید، هر چند رفتن به پارک سر خیابان باشد، روحیه آدمی به استراحت و آرامش نیاز دارد؛ لذا اگر در این مورد بی تفاوت باشیم با خیلی از مشکلات نیز نمی توانیم دست و پنجه نرم کنیم؛ به همین علت یک نیاز اساسی برای زن و شوهر به حساب می آید.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید:

«هر کس دوست دارد خداوند را پاک و پاکیزه ملاقات کند، باید با همسرش سفر نماید.»(۱)

هرگاه یکی از زن و شوهر احساس افسردگی و ناراحتی کرد، تفریح را در برنامه کاریشان قرار دهند؛ چرا که فقط با تفریح رفتن روح و جسم خود را از ناراحتی ها آزاد می کنند و به شکلی خود را با یک مسافرت کوچک درمان می کنند.

عوامل آرامش دهنده در مسافرتِ خانواده

۱. تماشای طلوع یا غروب آفتاب در جای خلوت و ساکت و نگاه کردن به زیبایی ها و نعمت های الهی.

۲. پهن کردن زیرانداز روی چمن و نشستن روی آن به همراه همسرتان.

۳. گوش دادن به صدای پرندگان و نگاه به همسرتان.

۱- ماجراجو، محسن، نیازها و روابط زن و شوهر، نشر: پارسایان، چاپ دوم، ص ۶۸، بحارالانوار، ج۸، ص ۵۲.

۴. صحبت کردن و قدم زدن کنار دریا به همراه همسرتان

۵. قدم زدن و راه رفتن در جنگل یا پارک به همراه همسرتان

۶. تماشای صحنه های زیبای تاریخی و جذاب که روح شما و همسرتان را شاداب کند(۱)

و...

******

هنگامی که با همسرتان به مسافرت می روید مسافرت را به همسرتان تلخ نکنید، هر مشکلی هم برای شما پیش آمد آن را برای مدتی کنار گذاشته، فقط به خود و همسرتان فکر کنید و نکات لازم را نیز رعایت کنید.

رعایت نکات لازم در مسافرت زن و شوهر (نکته های عسلی)

۱. روزنامه خواندن یا تماشای تلویزیون را کنار بگذارید.

۲. به همسرتان بگویید ترجیح می دهم با تو تنها باشم.

۳. با نوازش کردن و صحبت کردن به او طراوت و تازگی ببخشید.

۴. با همسرتان به تعریف خاطرات زیبا بپردازید.

هرگاه یکی از زن و شوهر به خصوص مرد به دلایل مختلف مجبور باشد تنها به مسافرت برود لازم است شرایط مناسبی را برای همسرش به وجود آورد تا او در غیاب همسرش احساس خطر و ناامنی نکند؛ اما اگر شرایط برایش فراهم بود لازم است با همسرش به مسافرت برود. اگر مرد به تنهایی به مسافرت رفت واجب است با

۱- همان منبع.

گرفتن هدیه او را شاد نموده تا، ناراحتی و دوری همسرش را فراموش کند.(۱)

انواع تفریحات سالم (روش های نشاط در زندگی)

اختصاص دادن ساعاتی از روز - هر چند اندک - به تفریح، باعث کسب نیرو و انرژی لازم برای انجام کارهای علمی و عملی می شود. مقصود ما در اینجا تنها توجه به گردش و رفتن به پارک و مسافرت نیست زیرا شرح آنها را خواندید، بلکه تفریحات سالم دیگری که می توانید از آنها استفاده کنید عبارتند از:

۱. استفاده مناسب و به اندازه از برنامه های رادیو و تلویزیون

۲. انواع فعالیت های ورزشی

۳. بازی های سازنده ی فکری

۴. تهیه مجموعه های مختلفی چون مجموعه ی سنگ ها، برگ ها، گل ها و...

۵. جمع آوری مطالب علمی، فرهنگی، ورزشی، هنری و...

۶. ساعتی نیز برای تفکّر و تعمّق در خویشتن و بررسی نقاط ضعف و قوت و محاسبه ی اعمال روزانه ی خود.

۷. شرکت در فعالیت های گروه ها، مؤسسات و کانون های علمی، فرهنگی، هنری و اجتماعی معتبر و قابل اعتماد.

۸. شرکت در کلاس های علمی، فرهنگی و هنری

۹. فعالیت های گوناگون هنری

ص: ۹۷

۱- همان منبع، ص ۶۸و۶۹.

۱۰. کمک و یاری به اعضای خانواده، دوستان، همسایگان، اقوام و...

۱۱. مطالعه ی کتاب ها، مجله ها و روزنامه های مفید، معتبر و متناسب با گروه سنّی خود.

۱۲. مکاتبه با مجلّات و روزنامه ها جهت ارائه مطلب به آنها و طرح پرسش های گوناگون برای پاسخ گویی.

۱۳. نگارش داستان، شعر و ثبت خاطرات ارزشمند زندگی(۱)

۱۰. تواضع و فروتنی

تعریف واژه

* عبارت است از حالتی که انسان خود را با بزرگیِ او برتر از دیگران نبیند و افعال و اقوالش موجب بزرگداشت و تکریم و احترام دیگران باشد.

* احترام و تکریم کسانی که شایستگی و حقّ احترام دارند.(۲)

(مانند شوهر و همسر)

راز فروتنی زن و شوهر

قرآن کریم می فرماید:

۱- نیلی پور، مهدی، فرهنگ جوان، نشر: سلسبیل، چاپ اول، ص ۱۰۰و۱۰۱، با تصرف.

۲- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۱، نشر: ولی عصر (عج)، چاپ چهارم، ص ۳۲۳.

وَ عِبادُ الرَّحْمنِ الَّذِینَ یَمْشُونَ عَلَی الْأرضِ هَوْناً و اِذا خاطَبَهُمُ الجاهِلوُنَ قالُو سَلاماً(۱)

«بندگان خدای رحمان کسانی هستند که هنگام راه رفتن متواضعانه راه می روند و هنگام برخورد با نادانان به آنها پیام سلام و سلامتی می فرستند.»

حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

می خواهید من شما را آگاه کنم به بهترین زنان شما؟ گفتند: بلی یا رسول الله.

فرمود: بهترین زنان شما کسی است که فرزند آورد و مهربان و پوشیده و عفیفه باشد. در میان خانواده عزیز و سنگین ولی در مقابل شوهر خود رام و فروتن باشد.(۲)

اسمایلز می گوید:

تواضع محجوبانه، تاج زیبایی و جمال است.(۳)

در کتاب «اخلاق روحی» در مورد تواضع چنین بیان شده است:

«نردبان ترّقی، استوار بر تواضع است، هر سخت دلی همین که فروتنی دید، نرم و گرم گردید.(۴)

زن و شوهر با تاج زیبایی و جمال خویشتن را بیارایند، و خود را نزد یکدیگر محبوب نمایند. همین محبوبیت در سختی ها و مشکلات برای

۱- سوره فرقان، آیه ۶۳.

۲- حاتمی، غلامرضا، شمه ای از وظایف همسران، نشر: آستان قدس رضوی، چاپ دوم، ص ۲۷.

۳- احسانی کناری، قاسم، چراغ راه زندگی، نشر علمی، چاپ چهارم، ص ۲۱۸.

۴- همان منبع، ص ۲۱۷.

آنها گره گشا است و حتی می توانند با یاری یکدیگر موانع رسیدن به هدف را کنار بزنند و سرانجام نیک بختی را از آنِ خویش نمایند.

تحصیل تواضع و فروتنی (پله های ترقّی را طی کنیم)

راه علمی

الف) تأمل در آثار و فواید تواضع

ب) دقت در سفارشات معصومین علیهم السلام و آیات قرآن

راه عملی

الف) معاشرت با متواضعین

ب) عبادت و بندگی خدا زیرا خضوع و خشوع و فروتنی در برابر خداوند بزرگ یکی از راه های عبادت و بندگی او است.

پ) عیوب خود را مورد دقت قرار دادن، عیوبی همچون خودبزرگ بینی، نخوت، تکبر و غرور.

ت) کمک کردن به اهل خانه

ج) دوری از تشّبه به صفات متکبران در خوردن و آشامیدن و نشستن و زندگی کردن

د) سادگی در پوشش و لوازم زندگی زیرا سادگی تا حدودی نخوت و غرور را از بین می برد و روحیه ی فروتنی را در انسان زنده می کند.

ذ) معاشرت با فقرا و توده مردم

و) خودشناسی، انسان از آب گندیده ای به وجود آمده است پس تکبر و غرور چرا؟!

ه‍) ابتدا به سلام کردن موجب فروتنی است.

ص: ۱۰۰

ی) رفع جهالت هایی که موجب تکبر، نخوت، غرور و خودبزرگ بینی می شود و علم به اهمیت، فواید، آثار و راه های تواضع و فروتنی.(۱)

۱۱. رازداری

تعریف واژه

«کتمان و راز نگهداری از اسرار و عیوب خود و مردم.»(۲)

اهمیت رازداری

از افعال بسیار پسندیده می باشد، موجب حفظ آبرو و وجاهت شوهر و همسر در جامعه می باشد، فتنه ها و خونریزی ها را محدود می سازد، اعتماد زن و شوهر به یکدیگر سلب نمی شود.(۳)

خانم ها به علت اینکه استعداد بیشتری برای سخن گفتن دارند، بیشتر حرف می زنند و درد و دل می کنند بنابراین باید رازدار بوده و اسرار خانواده و شوهر خویش را حفظ نمایند. حفظ اسرار خانواده از اهمیت خاصی برخوردار است و شوهر نیز باید به آن توجه خاصّی مبذول داشته و با همسر همراز خویش خانواده ای نیک بخت و موفق داشته باشند.

فواید و آثار پیروزی آفرینِ حفظ اسرار

اشاره

رازداری فواید و آثار فراوانی دارد، از جمله:

۱- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۱، نشر: ولی عصر (عج)، چاپ: چهارم، ص ۳۲۴، با تصرف.
۲- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۲، نشر: ولی عصر (عج)، چاپ اول، ص ۵۵۵.
۳- همان منبع، با تصّرف.

۱. افزایش روحیه ی اعتماد بین زن و شوهر

زیرا افراد مورد اعتماد همیشه رازدارند.

۲. بالا بردن ضریب موفقیت در کارها

بواسطه رازداری و آرامش و آسایش ناشی از آن و همچنین عدم کارشکنی ها ضریب موفقیت در کارها افزایش می یابد.

۳. جلوگیری از فتنه ها و آشوب ها

عدم رازداری سبب فتنه و آشوب است و این نیز موجب تحریک اعصاب، اضطراب، نگرانی و سقوط است.

۴. حفظ از حسودان و دشمنان

زیرا راز زن و شوهر از کید و حیله حسودان و دشمنان در امان می ماند.

۵. حفظ خون و داراییهای خانواده

موجب امنیت جانی و امنیت معیشتی خانواده است.

۶. حفظ دوستی

حفظ اسرار از قهر و دشمنی جلوگیری می کند و دشمنی ها را بدل به دوستی می نماید.

ص: ۱۰۲

۷. حفظ شخصیّت رازدار

شخصیت اعضای خانواده به دلیل عدم رازداری خُرد نمی شود.

۸. حفظ شخصیت زن و شوهر

۸. حفظ شخصیت زن و شوهر(۱)

به دلیل اعتماد زن و شوهر به یکدیگر شخصیت والاتر و مورد اعتمادتری نسبت به یکدیگر می یابند.

مولا علی علیه السلام در مورد رازداری و پیروزی می فرمایند:

الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ، وَ الْحَزْمُ بِاِجالهِ الرَّأْیِ، الرَّأْیُ بِتَحْصینِ الْاَسْرارِ(۲)

«پیروزی در دوراَندیشی، و دوراندیشی در به کارگیری صحیح اندیشه و اندیشه ی صحیح، به رازداری است.»

سقراط می گوید:

«فاش نکردن اسرار مردم (مخصوصاً اسرار شوهر و همسر) دلیل کرامت و بلندی همّت است.»(۳)

بزرگمهر نیز این عمل پسندیده را قوی ترین رکن موّدت و دوستی می داند:

قوی ترین رکن بنای مودت، کتمان اسرار دوستان (و اسرار خانواده) است.(۴)

سعدی علیه الرحمه می گوید:

ص: ۱۰۳

۱- همان منبع، ص ۵۵۶، با تصّرف.

۲- نهج البلاغه، مترجم: محمد دشتی، نشر: مشهور، چاپ نوزدهم، حکمت ۴۸، ص ۴۵۲.

۳- یعقوبی، مرضیه، گنجینه ی سخنان بزرگان ایران و جهان، نشر: عطار، چاپ اول، ص ۴۹۵.

۴- همان منبع.

به دوست گرچه عزیز است راز دل مگشای

که دوست نیز بگوید به دوستان عزیز

نوشین روان در قابوس نامه گفته است:

«اگر خواهی راز تو دشمن نداند، با دوست مگوی.»(۱)

«مبادا که زن یا شوهر، راز همسر خود را (هر راز، جسمی، روحی، روانی، اخلاقی، اقتصادی، مالی، سیاسی و...) فاش کند و آن را به کسی بگوید. هیچ یک از آن دو نباید راز دیگری را حتی به فرزندان خودشان یا به پدر و مادر، برادر، خواهر و حتی دوستان صمیمی خود بگویند.»(۲)

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

سخن خیر بگویید تا به خیر معروف شوید و کار خیر کنید تا اهل آن باشید، عجول و فاش کننده ی اسرار نباشید.(۳)

مفاسد افشاء اسرار (جهنم سوزانِ زندگی)

مفاسد و بدبختی هایی که بر اثر افشاء اسرار گریبان شوهر و همسر را می گیرد بسیار زیاد است. اکنون ما به تعدادی از آنان اشاره می کنیم:

۱. باعث ذلت و خواری است.

۲. بی شخصیتی در خانواده

۳. خیانت زن و شوهر به یکدیگر

۴. در دام توطئه دشمنان و حسودان گرفتار شدن

۵. سبک سری و بی ظرفیتی

۱- گروه مؤلفان، فارسی عمومی، نشر: دانشگاه پیام نور، ص ۱۰۸.

۲- طباطبایی، سیدمحمدرضا، چهل درس زندگی، نشر: بوستان کتاب، چاپ اول، ص ۲۲.

۳- مرحوم ثقهً الاسلام کلینی، برگزیده ای از اصول کافی، تنظیم و ترجمه: سید جواد رضوی، نشر: بنی الزهرا علیها السلام، چاپ اول، ص ۴۰۷.

۶. شماتت دشمن

۷. ضرر اقتصادی

۸. عذاب قبر و قیامت

۹. فروپاشی و تزلزل خانواده

۱۰. موجب اذیت و اهانت زن و شوهر به یکدیگر

۱۱. موجب تخریب زحمات مؤمنین

۱۲. موجب سستی عقل است.(۱)

شکایت از روزگار

مفضل بن قیس سخت در فشار زندگی واقع شده بود. فقر و تنگدستی، قرض ها و مخارج زندگی او را آزار می داد. یک روز در محضر امام صادق لب به شکایت گشود و بیچارگی های خود را مو به مو تشریح کرد: «فلان مبلغ قرض دارم، نمی دانم چه جور ادا کنم. فلان مبلغ خرج دارم و راه درآمدی ندارم. بیچاره شدم، متحیرم، گیج شده ام. به هر در بازی می روم به رویم بسته می شود...» در آخر از امام تقاضا کرد درباره اش دعایی بفرماید و از خداوند متعال بخواهد گره از کار فروبسته ی او بگشاید.

امام صادق علیه السلام به کنیزکی که آنجا بود فرمود: «برو آن کیسه ی اشرفی که منصور برای ما فرستاده بیاور.» کنیزک رفت و فوراً کیسه ی اشرفی را حاضر کرد. آنگاه به مفضل بن قیس فرمود: «در این کیسه چهارصد دینار است و کمکی برای زندگی تو است.»

۱- نیلی پور، مهدی، بهشت اخاق، ج۲، ص ۵۵۷، با تصرف.

- مقصودم از آنچه در حضور شما گفتم این نبود، مقصودم فقط خواهش دعا بود.»

- «بسیار خوب، دعا هم می کنم. اما این نکته را به تو بگویم، هرگز سختی ها و بیچارگی های خود را برای مردم تشریح نکن، اولین اثرش این است که وانمود می شود تو در میدان زندگی زمین خورده ای و از روزگار شکست خورده ای. در نظرها کوچک می شوی، شخصیت و احترامت از میان می رود.»(۱)و(۲)

۱۲. سپاسگزاری و تشکر

اشاره

اعضاء خانواده باید حس روحیه تشکر و سپاسگذاری را در خویش زنده نموده و همیشه در برابر خدمات یکدیگر قدردان و شکر گذار باشند.

آثار و فواید رضایت بخشِ سپاسگذاری و تشکر

۱. خستگی ناشی از خدمت از تن همسر بیرون می رود.

۲. به دلیل روحیه ی شکر گذاری همسر، شوهر تشویق می شود که به او خدمات ارزنده تر و زیادتری برساند.

۳. روحیه سپاسگذاری و تشکر در استحکام، خوشحالی و نشاط خانواده نقش بسزایی دارد، و گاهی از متلاشی شدن خانواده جلوگیری می نماید.

۴. روحیه قدردانی و تشکر از همسر یک امر معنوی نیز می تواند باشد و فضیلت فراوانی دارد. امام صادق علیه السلام فرموده اند:

ص: ۱۰۶

۱- بحارالانوار، ج۱، ص ۱۱۴.

۲- شهید مطهری، مرتضی، داستان راستان، ج۲، نشر: صدرا، چاپ سی و نهم، ص ۶۰و۶۱.

«بهترین زنان شما آن بانویی است که اگر به او چیزی دهند (و یا خدمتی کنند) سپاسگذاری نماید و چنانچه از او بازگیرند راضی و خشنود باشد.»(۱)

بعضی از مردان در مورد عدم قدردانی از همسرشان مدعی هستند و به اصطلاح خودشان درست فکر می کنند و به عناوین مختلف این چنین می پندارند:

۱. همسرم را بسیار دوست دارم و از خانه داری او راضی هستم؛ ولی هیچ گاه دوستی خود را اظهار نمی کنم و تشکر را بر زبان نمی آورم؛ چون ممکن است زن خودش را لوس کند.

۲. من با پول دادن زیاد و کفش و جوراب خریدن بسیار، می توانم همسرم را راضی نگه دارم، پس تشکر و اظهار محبّت زبانی نیازی نیست.

۳. این لباس هایی را که پوشیده چه کسی برایش خریده؟

۴. خرج خانه را چه کسی می دهد؟

این گونه مردان همیشه در اشتباه هستند؛ چرا که نمی دانند گاهی تشکر کردن بیشتر از یک دست لباس خریدن در روح و روان زن تأثیر می گذارد. همان گونه که قدردانی از زن برای مرد لازم است برای زن نیز این موضوع اهمیت دارد و زن نیز باید از شوهرش به خاطر زحمات فراوان و تلاش های او تشکر کند. قدردانی زن و شوهر نباید فقط به صورت مفهوم رساندن باشد بلکه باید به زبان جاری

۱- صدری، حسن، هنر همسرداری، ص ۱۰۳، برگرفته از بحارالانوار، ج۱۰۳، ص ۲۳۹.

شود و قدرشناسی به عمل آید؛ چرا که گفتن این کلمات در روح شنونده اثر نیک می گذارد.(۱)

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

مردی که به زنش بگوید: «من تو را دوست دارم اثر این سخن هرگز از دل زن بیرون نرود.»(۲)

بنابراین برای قدردانی از زحمات همسر می توانید به بازار بروید و هدیه ای برای او خریداری نموده و به او تقدیم کنید.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید:

«کسانی را که به بازار می روند و برای همسرشان هدیه ای می خرند تشویق می کنم.»

مرد بایـد عشق خود را نسـبت به همسـرش اثبات کند؛ چرا که زن از مرد، عشق و محبت را به گونه ای محسوس و ملموس می خواهد؛ در واقع عشق را هر روز و از راه های کوتاه باید بر زبان آورد و با قدردانی از زحماتش به او نشان داد.

راه های مفیدِ تشکر و سپاسگذاری از همسر

قدردانی از همسرتان را می توانید به روش های زیر به او نشان دهید:

۱. با خریـد هدیه های کوچک و تقدیم آن به شـکلی خوشایند می توانید او را خوشـحال کنید؛ مثلاً می توانید یک شاخه گل را به

۱- ماجراجو، محسن، نیازها و روابط زن و شوهر، نشر: پارسایان، چاپ دوم، ص ۸۹.

۲- دکتر مصطفوی، سید جواد، بهشت خانواده، نشر: اندیشه مولانا، چاپ اول، ص ۱۶۳.

یادداشتی ضمیمه کنید و روی آن بنویسید: تقدیم به همسر بی نظیرم که همیشه به من خوبی و عشق هدیه می دهد.

۲. با خرید کارت پستال های زیبا، با دست خط خودتان و نیز عطر، جواهرات، ساعت مچی و... همسرتان را خوشحال کنید؛ البته سعی کنید هدیه را با کادوهای رنگی زیبا بسته بندی کنید.

۳. هرگاه هدیه ای برای همسرتان خریدید، بگذارید هدیه را خودش باز کند، چرا که خانم ها دوست دارند خودشان بسته بندی آن را باز کنند.

۴. اکثر خانم ها از عروسک های بزرگ و نرم و زیبا خوششان می آید. شکل های مختلفی از این نوع عروسک ها وجود دارد که اگر یکی از آنها را بخرید و یادداشتی مهرآمیز به آن ضمیمه کنید همسرتان را غافلگیر می کنید.

۵. هنگامی که از سفر برمی گردید فراموش نکنید که یک هدیه - حتی اگر ارزان قیمت باشد - برای همسرتان بخرید. این عمل سبب می شود که او این پیام را پیش خود تداعی کند که حتی زمانی که شما از او جدا هستید به فکر اویید و او را فراموش نمی کنید.

۶. آنها حیواناتی را که پوشش خز مانند دارند و درون آنها با پنبه پر شده است دوست دارند. با سلیقه خودتان هر نوع اسباب بازی زیبا که او را به هیجان می آورد به او هدیه بدهید. ممکن است در نظر مردان این کارها لوس و بی مزه و خنده دار باشد؛ ولی در نظر اکثر خانم ها فوق العاده بامزه و جالب است!

۷. یک لباس خواب بسیار زیبا با هدیه های دیگری که او خیلی دوست دارد تهیه کنید و آن را در بسته ای کوچک بپیچید و در جایی از آشپزخانه یا کمد لباسش مخفی نمایید. او زمانی که به طور غیرمنتظره این هدیه را پیدا کند فوق العاده برایش مهیج و جالب است و از نظر او شما یک مرد استثنایی و فوق العاده باحال و سرزنده جلوه می کنید. با چنین اعمال زیبایی، او حاضر است در موقعیت های گوناگون زندگی، دنیا را به پایتان بریزد، زیرا آنقدر با شیوه های مختلف به او لطف و مهربانی کرده اید که جوابی جز خوبی برایتان ندارد.

۸. با خرید کتاب های عاشقانه یا شعر او را خوشحال کنید و هر زمانی که برای همسرتان کتابی می خرید، به خصوص کتاب های شعر سعی کنید کتاب را برای او بخوانید؛ مانند زمانی که در رختخواب کنار هم خوابیده اید.

۹. هرگاه خداوند شما را در زندگی از مال دنیا غنی می کند (مانند خانه، اتومبیل، مغازه و...) قسمتی از آن را به نام همسرتان کنید.

گرفتن هدیه، به زن ها احساس با ارزش بودن می دهد و ندادن هدیه، این پیام را برای زن تداعی می کند که شما برای او هیچ ارزشی قائل نیستید و به او توجه ندارید و در یک کلام، دوستش ندارید.

مردان باید به این نکته توجه داشته باشند که هرگاه برای همسرشان به طور غیرمستقیم خرید می کنند یا هنگام خریدن هدیه ای که به او نمی گویند تا او را غافلگیر کنند از هزاران هدیه ای که به او می گویند و می خرند بیشتر ارزش دارد.(۱)

۱- ماجراجو، محسن، نیازها و روابط زن و شوهر، نشر: پارسایان، چاپ دوم، ص ۹۰و۹۱.

تشکّر پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم از حضرت خدیجه علیها السلام

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به پاس خدمات حضرت خدیجه علیها السلام همواره از او یاد می کرد و از خدمت های او قدردانی و تشکّر می نمود. و درود بر او می فرستاد. و از درگاه خدا برای او طلب آمرزش می نمود و می فرمود: «خدیجه وقتی به من پیوست که همه از من دور می شدند. او در راه اسلام، هرگز مرا تنها نگذاشت همواره از من حمایت نمود. خدا او را رحمت کند. که بانوی پربرکتی بود و من از او دارای شش فرزند شدم.»(۱)

۱۳. سلام زن و شوهر

اشاره

امام حسین علیه السلام می فرمایند: سلام کردن هفتاد حسنه دارد، شصت و نه حسنه از آنِ سلام کننده و یکی از آنِ جواب دهنده است.(۲)

سلام کردن مستحب و جواب آن واجب است، پس اگر همسری سلام کند و دیگری جواب او را ندهد، علاوه بر عواقب وخیم خانوادگی که موجب اختلاف، کینه و نزاع می شود، خداوند عادل نیز در روز قیامت، کسی را که جواب سلام را نداده است، عذاب می کند. وقتی قصد دارید از منزل خارج شوید با احساسات کاملاً صمیمانه از همسرتان خداحافظی کنید. تصور کنید برای آخرین باری است که دارید او را می بینید. با چنین حالتی شما باید از او خداحافظی کنید. به یاد داشته باشید قبل از سفرتان تمام نیازهای او را تأمین کنید و هر چه احتیاج دارد برایش فراهم نمایید.(۳)

۱- صدری، حسن، هنر همسرداری، ص ۱۰۳و۱۰۴، برگرفته از بحارالانوار، ج۱۶، ص ۱۲.

۲- کوشا، محمدعلی، سیره و سخن پیشوایان، نشر پارسایان، چاپ دوم، ص ۱۶۴.

۳- صدری، حسن، هنر همسرداری، نشر: مشهور، چاپ: دهم، ص ۵۴.

آثار و فواید پسندیده ی سلام کردن زن و شوهر به یکدیگر

۱. ایجاد انس، الفت و محبت(۱)

۲. تحکیم بنیاد خانواده

۳. تواضع و فروتنی

۴. دور کردن کینه ها و کدورت ها

۵. فضیلت دنیوی و اخروی

قرآن و سلام کردن

خداوند در قرآن کریم می فرماید:

«هرگاه بر شما تحیت گویند، پاسخ آن را بهتر از آن بدهید، یا]لااقل[همان گونه پاسخ گویید. خداوند حساب همه چیز را دارد.»(۲)

خداوند بزرگ در سوره ابراهیم، آیه ۲۳ می فرماید:

«تَحِیَّتُهُم فیها سَلامٌ»

اهل بهشت با سلام کردن به یکدیگر خوش آمد می گویند.

۱۴. صدا زدن زن و شوهر

اشاره

زن و شوهر هر یک باید همسر خود را به نامی صدا کند که او بیشتر دوست دارد و خوشش می آید، چه اسم کوچک باشد یا نامی که سب جلب توجه او است؛ البته زن و شوهر باید این نکته را در نظر بگیرند که جلوی نامحرم یا کسانی که سبب بی حیایی می شود از نام های کوچک همدیگر استفاده نکنند چه بسا ممکن است مورد

۱- همان منبع، ص ۵۴.

۲- سوره نساء، آیه ۸۶.

سوء استفاده قرار بگیرند. خوب است که در اول نام همسرتان از این نوع عبارت ها استفاده کنید:

عزیز دلم، جانم، دلبرم، عسلم، خانمی، آقاجان، خانم جان و...

هرگاه زن و شوهر در هنگام صدا کردن هم از جملاتی با این نام ها استفاده کرده اند مطمئن باشند که محبت را در دل هم برقرار کرده اند، به خصوص این مطلب در مورد خانم ها بیشتر صدق می کند؛ از این رو مردان باید متوجه باشند که هنگام صدا زدن همسرشان، وی را با کلماتی محبت آمیز و آرام صدا زنند تا آنچه از صداقت در مرد وجود دارد به همسرش اثبات شود.(۱)

آثار و فواید شگفت آورِ نام را نیکو صدا زدن

۱. تداوم صلح و آشتی

اگر نام یکدیگر را سبک صدا بزنند موجب قهر، دعوا و کشمکش می شود، و بالعکس.

۲. جلوگیری از جدایی

به دلیل جذابیت آن گاهی از جدایی جلوگیری می کند.

۳. خاطره های جذّاب

این عمل گاهی باعث خاطره های ماندنی و جذاب (بین آنان) می شود.

۱- ماجراجو، محسن، نیازها و روابط زن و شوهر، نشر: پارسایان، چاپ دوم، ص ۵۴.

۴. عدم آشفتگی

بنا به دلایل بالا صدا زدن بصورت پسندیده و نیکو از تحریک اعصاب جلوگیری می کند.

۵. مهر و محبت

شنیدن نام برای صاحب آن یکی از بهترین خاطره هاست بنابراین زن و شوهر اگر نام یکدیگر را از روی احترام، نیکو و صمیمی صدا بزنند مهر، محبت و الفت آنان نسبت به هم زیادتر می شود.

۶. همکاری و تعاون

بنا به آثار مذکور و به طور غیرمستقیم روحیه همکاری و تعاون را بین زن و شوهر گسترش می دهد.

راه های صدا زدن پسندیده و نیکو

۱. علمی: مطالعه احادیث معصومین علیهم السلام و سخنان بزرگان و خردمندان در این زمینه.

۲. عملی

الف) الگوگیری از چهارده معصوم علیهم السلام و دیگر بزرگان دینی مخصوصاً پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم و حضرت فاطمه ی زهرا علیهم السلام

ب) بهره گیری از قدرت اراده و تصمیم گیری در بکارگیری نام نیکو و الفاظ صحیح در این زمینه.

ج) تداوم در عمل

ص: ۱۱۴

۱۵. عدم عیب جویی

تعریف واژه

عبارت است از جستجو نکردن عیوب و لغزش ها و زشتی های دیگران و افشا نکردن آنها

هیچ کسی بی عیب نیست، یا کوتاه قد است، یا بلند، یا سیاه رنگ است یا رنگ پریده، یا چاق است یا لاغر اندام، یا دهانش بزرگ است یا چشم هایش کوچک، یا بینی اش بزرگ است یا سرش طاس، یا تندخو است یا ترسو، یا کم حرف است یا پر ادعا، یا فقیر است یا بخیل، یا آداب زندگی را نمی داند یا بد زبان است. این گونه عیب ها در هر انسانی یافت می شود.

آرزوی هر مرد و زنی این است که همسر ایده آلی پیدا کند که از همه ی عیب ها و نقص ها به دور بوده و نقطه ضعفی نداشته باشد؛ اما کم تر کسی می تواند به این آرزو دست یابد.

گمان نمی کنم در این دنیا کسی پیدا شود که همسرش را صددرصد کامل و بی عیب بداند. اشخاصی که درصدد عیب جویی باشند، خواه ناخواه عیب یا عیب هایی را در همسرشان پیدا می کنند. یک عیب کوچک و بی اهمیت را، که نباید آن را عیب شمرد، در نظر خود مجسم می سازند و آن قدر درباره اش فکر می کنند که کم کم به صورت عیبی که تحمل پذیر نیست، جلوه گر می شود. خوبی های یکدیگر را یکسره نادیده، گرفته، همواره به آن عیب کوچک توجه دارند. چشمشان به هر کس بیفتد، دقت می کنند که آیا دارای آن عیب هست؟

ص: ۱۱۵

آنان شخص به اصطلاح ایده آلی را در ذهن خویش مجسم می کنند که کوچک ترین عیبی هم نداشته باشد و چون همسر با آن صورت خیالی مطابقت ندارد، از ازدواجشان اظهار پشیمانی می کنند و خود را شکست خورده و بدبخت می شمارند. اندک اندک افکار خود را آشکار کرده، گاه و بی گاه از یکدیگر عیب جویی می نمایند، ایراد می گیرند و طعنه می زنند که آداب معاشرت را نمی دانی، من خجالت می کشم با تو در مجالس شرکت کنم چقدر سیاه و زشتی!

آقا و خانم محترم! همسر شما یک فرد عادی است، ممکن است برخی عیب ها را داشته باشد. اما در مقابل، خوبی های فراوانی نیز دارد. اگر به زندگی و خانواده ات علاقه مند هستی، عیب جویی نکن، عیب های کوچک را نادیده بگیر، بلکه اصلاً آن را عیب مشمار. همسرت را با یک مرد خیالی که وجود خارجی ندارد، مقایسه نکن، بلکه او را به طور کلی با دیگران مقایسه کن. ممکن است مرد یا زنی عیب همسرت را نداشته باشد، اما دارای عیوب دیگری است که شاید به مراتب بدتر از او باشد. آن گاه خواهی دید که خوبی های او به مراتب بیش تر از بدی هایش است و اگر یک عیب دارد، در عوض، صدها خوبی دارد.(۱)

قرآن کریم می فرماید:

یا اَیُّها الَّذینَ امَنُوا اِجْتَنِبُوا کَثیراً مِنَ الظَّنِّ اِنَّ بَعْضَ الظَّن إِثْمٌ وَ لا تَجَسَّسُوا(۲)

۱- آیت اله امینی، ابراهیم، همسرداری، نشر: بوستان کتاب، چاپ: بیست و نهم، ص ۸۱ - ۸۳، با تلخیص و تصرف.
۲- سوره حجرات، آیه ۱۲.

ای مؤمنان از بسیاری گمان ها پرهیز کنید، چرا که بعضی از گمان ها گناه است و (در کار دیگران) تجسّس نکنید.

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید:

وقتی می خواهی عیوب دیگران را یاد کنی عیوب خویش را به یاد آر(۱)

مفاسد عیب جویی (چاه ضلالت و نادانی)

۱. بی اعتباری خانواده

خانواده ای که مورد عیب جویی است، از اعتماد و اعتبار کمتری برخوردار است.

شخص عیب جو نیز همین طور است زیرا عیب جویی اعتبار را سلب می نماید.

۲. پاشیده شدن روابط خانوادگی

بوسیله عیب جویی مشاجره، دعوا، کدورت، کینه و انتقام پیش می آید.

۳. ترور شخصیت همسران

با این کار روحیه انتقام جویی بین آنان زنده می شود.

۴. جرأت دادن به خطاکاری

گاهی از اوقات، با عیب جویی، عیب جو و کسی که مورد عیب جویی واقع شده است هر دو جرأت زیادتری در خطا و گناه پیدا می کنند.

۱- نهج الفصاحه، مترجم: محمد امین شریعتی، نشر: خاتم الانبیاء، چاپ اول، ص ۴۹۸.

۵. رسوایی همسران

کسی که این عمل زشت را مرتکب می شود، نزد دیگر اعضای خانواده و خویشاوندان دور و نزدیک و دوستان او رسوا می شود.

۶. سلب اعتماد زن و شوهر نسبت به یکدیگر

بواسطه این عمل نکوهیده، روحیه اعتماد بین آنان سلب می شود.

۷. ضررهای معیشتی

بنابه دلایل بالا و بطور غیرمستقیم ضررهای معیشتی به همراه دارد.

۸. عدم آرامش و آسایش

گاهی از اوقات خانواده را در معرض بیماری های عصبی و روانی قرار می دهد، زیرا باعث جنگ، نزاع و دشمنی است.

۹. عدم امنیت زن و شوهر

به علت این عمل زیانبار و کثرت دشمنان امنیت خانواده از بین می رود.

۱۰. عدم معنویت

عیب جویی از گناهان بزرگ است و کسی که این گناه را مرتکب شود از معنویت دور می گردد.

۱۱. غفلت نمودن از خطاهای خویش

هنگامی که مشغول عیب جویی از دیگری هستیم از خطاهای خویش غافل می مانیم.

ص: ۱۱۸

۱۲. کثرت دشمنان

۱۲. کثرت دشمنان(۱)

عیب جویی دشمنان را زیاد می کند همان گونه که تعریف از دیگران نمودن و محبت سبب دوستی می شود.

علاج عیب جویی

علمی

۱. اندیشه در مفاسد این صفت - تفکّر در عیوب خویش(۲)

۲. آموختن و مطالعه در این زمینه

عملی

۱. مبارزه با ریشه های این رذیله یعنی: عداوت، حسادت، هوای نفس(۳) بواسطه ی خودسازی

۲. الگوگیری از بزرگان دینی، خردمندان و مشاهیر تاریخی و عبرت گرفتن از عیب جویان

عیب جویان در ردیفِ چه کسانی هستند؟

افلاطون می گوید:

اشرار از کسانی هستند که عیوب مردم را جستجو کنند و به آن بچسبند و نیکویی آنها را نادیده انگارند مانند پشه که در جاهای کثیف و زخم بدن می نشیند و از جاهای تمیز دوری می کند.(۴)

قاآنی نیز می گوید:

«چون خود همه عیبی چه کنی عیب کسان فاش»(۵)

ص: ۱۱۹

۱- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۲، نشر: ولی عصر، چاپ اول، ص ۵۵۴، با تصرف.

۲- همان منبع.

۳- همان منبع.

۴- یعقوبی، مرضیه، گنجینه ی سخنان بزرگان ایران و جهان، نشر: عطار، چاپ اوّل، ص ۷۴۳.

۵- همان منبع.

۱۶. عدم همراهی با یاوه گویان

زنی به نـام... در دادگـاه گفت: مردی برای برهم زدن صـمیمیت من و شوهرم تـا می توانست از او بـد می گفت: او به درد تو نمی خورد، حیف از توست که بـا او زنـدگی می کنی، تو را درک نمی کنـد، عـاطفه نـدارد، از شوهرت طلاـق بگیر تـا بـا تو ازدواج کنم... در اثر القاآت او، گمراه شدم با کمک یک دیگر، شوهرم را کشتیم.(۱)

آقا و خانم محترم! اکنون که به مقاصـد پلیـد این افراد پی بردی، چاره ی کار به دست خود شـماست، اگر به سـعادت و خوش بختی خود، همسـر و فرزندانتان علاقه دارید، مواظب باشـید که تحت تأثیر وسوسه های این شیطان های انسان نما قرار نگیرید، گول دل سوزی های ظاهری آن ها را نخورید، یقین بدانید که اینان دوست شـما نیستند، بلکه دشمن سعادت و خوشبختی شما هسـتند، قصدشان این است که شـما را به بدبختی و سـیه روزی بیندازند، ساده لوح و زودباور و خوش بین نباشید، با زیرکی و تیزهوشـی، مقاصـد پلیـدشان را دریابیـد. هرگاه خواسـتند از همسـرتان عیب جویی کنند، جلوشان را بگیرید و بدون ملاحظه و خجالت بگوییـد: اگر می خواهیـد دوستی و رفت و آمـدمان برقرار باشد، از این پس حق ندارید درباره ی همسـر من بدگویی کنید، من او را دوست دارم و هیچ عیبی هم ندارد، کاری به زندگی و همسر و فرزندان من نداشته باشید.

۱- آیت اله امینی، ابراهیم، همسـرداری، نشر: بوستان کتاب، چاپ بیست و نهم، ص ۹۸، برگرفته از روزنامه اطلاعات ۲۷ آبان ماه سال ۱۳۵۰.

اگر این صراحت سخن را از شما دیدند و دریافتند که به همسر و فرزندانتان علاقه دارید، از گمراه کردن شما مأیوس می گردند و شما نیز برای همیشه از شر بدگویی آنان آسوده می شوید. از این نهراسید که دوستانتان از شما رنجیده خاطر می شوند و رفاقتتان به هم می خورد؛ زیرا اگر آنان دوستانی واقعی برای شما باشند، نه تنها از این سخن نمی رنجند، بلکه از تذکر خردمندانه ی شما متنّبه می شوند و اگر دشمنانی هستند به صورت دوست، همان به که رفت و آمد را ترک کنند، و اگر دیدید حاضر نیستند دست از این خوی پلید بردارند صلاح در این است که به طور کلی با آن ها قطع رابطه کنید؛ زیرا دوستی و معاشرت با آنان ممکن است بدبختی و سیه روزی شما را فراهم سازد.(۱)

۱۷. عشق و محبت

تعریف واژه

محبت عبارت است از میل و رغبت طبع به چیزی که دریافتن آن سبب لـذّت و راحت باشد.(۲) و عشق، محبت بی حساب است.

******

محبت و عشق ورزیدن به همسر و فرزندان باعث استحکام روابط خانوادگی می شود و از فروپاشی آن جلوگیری می نماید. آرامش و آسایش را به محیط خانواده باز می گرداند و باعث پیوند هر چه

۱- همان منبع، ص ۹۸و۹۹.

۲- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج ۲، نشر ولی عصر، چاپ چهارم، ص ۶۶۲.

بیشتر آنان می شود. شوهر یار وفادار همسر خویش است، و زن یار و غمخوار شوهر خویش است، فرزند مطیع و یاور بی چون و چرای آنان و به همین دلیل هر کدام از افراد خانواده در راه رسیدن به موفقیت و نیکبختی از سوی اعضای خانواده یاری می شوند و هیچ گونه مانعی در راه رسیدن به هدف (در این محیط) وجود ندارد. همچنین از لذت خانواده ای خوشبخت بهره مندند و از اینکه عضو چنین خانواده ای هستند احساس خوشبختی می نمایند و لذت می برند.(۱)

البته باید در محبت به فرزندان از افراط و تفریط پرهیز کنند، زیرا عواقب نامطلوبی در پی دارد.

«ولتر» می گوید:

«تمام تعقلات و اندیشه های مرد به یک محبت زن نمی ارزد.»(۲)

فواید و آثار جاویدانِ محبت و عشق

اشاره

فواید و آثار محبت و عشق به شرح زیر است:

۱. آرامش

محبت باعث یکدلی، یک رنگی، همکاری، آسودگی خاطر و آرامش است.

۲. تحکیم آینده ی شغلی همسران

محبت و عشق باعث می شود زن و شوهر در خانواده از نظر شغلی به یکدیگر کمک کنند.

۱- همین مؤلف، راه های رسیدن به موفقیت و خوشبختی، ج۲، ص ۳۴۸.

۲- ذوالفقاری، غلامحسین، رهنمون، نشر: اوسان، چاپ نوزدهم، ص ۶۷۲.

۳. تحکیم خانواده

محبت و عشق زن و شوهر به یکدیگر از فروپاشی خانواده جلوگیری می کند.

۴. شادی و نشاط معنوی

محبت ها و عشق های شرعی و خردمندانه باعث نشاط ناشی از معنویت می شوند. زیرا در احادیث معصومین علیهم السلام و سخنان بزرگان و خردمندان تاریخ به آن سفارش شده است.

۵. صلح و صفا

محبت کینه ها و کدورت ها را از دل می زداید، و صلح و دوستی را جایگزین آن می نماید.

۶. عامل موفقیت و خوش بختی است

طبق فواید مذکور و آثار فراوان دیگری که دارد، عامل موفقیت و خوشبختی است.

۷. مایه ی افتخار

محبت و عشق های ناپسند مایه ی بدبختی و فلاکت آدمی است همان گونه که محبت و عشق شرعی و خردمندانه مایه ی افتخار آدمی است.

ص: ۱۲۳

۸. محبوبیت نزد یکدیگر

با عشق و محبت زن و شوهر نزد یکدیگر عزیز هستند.

۹. معاشرتی دلپذیر و روابطی زیباتر

معاشرتی که دوستانه و از روی محبت باشد، دلپذیر است.

۱۰. وجدانی آرام

محبت و صمیمیت وجدان را آرام می کند همان گونه که دشمنی و دعوا وجدان را ناراحت می سازد.

سیمای موفق زن و شوهر محبّ

۱. اعتدال در محبت

۲. تبسم

۳. تداوم محبت(۱)

۴. تعریف و تمجید

۵. صحبت کردن در محدوده ی علاقه مندی فرد

۶. صدا زدن نام اشخاص

۷. صمیمیت و علاقه مندی

۸. عدم انتظار محبت یکدیگر

۹. گوش دادن به سخنان همدیگر

۱- ر.ک همین مولف: راه های رسیدن به موفقیت و خوش بختی، نشر اقیانوس معرفت، چاپ اول.

عوامل محبت زا از دیدگاه معصومین

امام صادق علیه السلام می فرماید:

سه چیز دوستی و محبت می آورد:

۱. دین داری

۲. افتادگی

۳. بخشندگی(۱)

امام علی علیه السلام در این زمینه می فرمایند:

سه خصلت موجب جلب دوستی و محبت می شود:

۱. خوش خویی ۲. مهربانی ۳. فروتنی(۲)

امام باقر علیه السلام می فرمایند:

چهره ی شاد و روی باز، وسیله ی جلب دوستی و مایه ی تقرب به خداست و ترش رویی و گرفتگی چهره سبب جلب دشمنی و مایه ی دوری از خداست.(۳)

عشق و محبتِ همسر

آنتونی رابینز می گوید: تقریباً تمام افراد موفقی که، من شرح حالشان را مطالعه کرده ام در ایجاد الفت و صمیمیت با اقشار مختلف مردم (مخصوصاً خانواده ی خود) توانایی فوق العاده ای داشته اند.(۴)

شوهر همیشه خواهان محبت و عشق ورزی همسر خویش است و اگر زن به شوهر خویش عشق ورزی و محبت نکند مرد در مقابل

۱- همان منبع، ص ۳۷۵، حرانی، ابومحمد، تحف العقول، ص ۳۱۶.

۲- همان منبع.

۳- حرانی، ابومحمد، تحف العقول، مترجم: صادق حسن زاده، نشر آل علی، چاپ هفتم، ص ۲۹۶.

۴- آنتونی رابینز، توان بی پایان، ترجمه: محمدرضا آل یاسین، نشر هامون، چاپ نوزدهم، ص ۳۴.

خطرات جانی و امراض مصون و محفوظ نیست. محبت تأثیر مستقیم بر روحیه ی شوهر می گذارد و او را برای تداوم زندگی خانوادگی آماده می سازد. زندگی بدون محبت و عشق پایدار نیست و عشق ورزیدن با درایت و هوشیاری آنهم طبق روحیه های شوهر نوید یک زندگی لذت بخش، آرام و همراه با آسودگی خاطر را برای طرفین می دهد البته اگر مربوط به زمان و مکان خاصی نباشد، و متداوم باشد.

مهر و محبت شوهر

مهر و محبت به همسر نیز مربوط به مکان و زمان خاصی نیست و باید در همه جا و در تمامی اوقات انجام گیرد. مانند اینکه، اگر در شرایط سختی قرار دارد هرگز عصبانی نشود و با بردباری به همسر خویش مهر بورزد و یا اگر خدای ناکرده خانم سخن نابجایی بر زبان آورد و یا کردار ناشایستی انجام داد که موجبات خشم و تحریک اعصاب شوهر را فراهم کرد، شوهر باید خود را کنترل نموده و با صبر و استقامت و غلبه بر غیظ و خشم خویش سکوت نموده و طبق روحیه ی(۱)

همسر خویش مسیر دانایی و راه عاقلانه را گوشزد نموده و با محبت و تشویق او را با اسلوب صحیح راهنمایی نماید.

۱- به کتاب هایی در زمینه شناخت روحیه ها مراجعه شود.

۱۸. مشورت در امور زندگی

تعریف واژه

شور، مشاوره و نظرخواهی از دانشمندان، خردمندان و بزرگان و انتخاب برترین راه ها برای رسیدن به اهداف در تمامی ابعاد و زمینه های زندگی.

زن و شوهر نمونه در امور زندگی مشورت می کنند و پس از آن بهترین راه ها را برای خانواده ی موفق و کامروای خود انتخاب می نمایند. اگر درباره موضوعی مشورت زن و شوهر به نتیجه ی در خور توجه نرسید، از بزرگترها و باتجربه ها نیز کمک می گیرند، تا با تشخیص صحیح به نتیجه ی دلخواه برسند.

رنان می گوید:

«مشورت با زنان مفید نیست؛ ولی آنکه ترک این کار کند عاقل نیست.»

«از اصطکاک دو سیم مثبت و منفی برق می جهد، تقابل و مشاوره ی دو اندیشه نیز فروغ می بخشد. این گاهی پیش پای انسان را روشن می کند و احیاناً افق وسیعی را منّور می سازد.»(۱)

در قرآن کریم سوره ای بنام «شورا» وجود دارد که نمایان گر اهمیت این موضوع است. احادیث و روایات از معصومین علیهم السلام، سخنان خردمندان و مشاهیر جهان نیز بر این موضوع تأکید دارد.

امام علی علیه السلام مشورت را بهترین پشتیبان می داند:

«هیچ پشتیبانی، چون مشاوره نیست.»(۲)

ص: ۱۲۷

۱- آیهً الله سبحانی، جعفر، رمز پیروزی مردان بزرگ، نشر: نسل جوان، چاپ: بیست و دوم، ص ۷۶.

۲- سخنان حضرت علی علیه السلام، نهج البلاغه، ترجمه: محمد دشتی، نشر: مشهور، چاپ شانزدهم، حکمت ۲۱۱.

آثار و فواید جاویدانِ مشورت

اشاره

با هم آثار و فواید مشورت را می خوانیم:

۱. آسایش و آرامش

از نابسامانی ها و مشکلات رهایی می یابیم و به آرامش و آسودگی خاطر می رسیم.

۲. آینده نگری هموار

بوسیله ی مشورت از تجربه، خرد و اندیشه دیگران استفاده می کنیم و آینده ای روشن را برای خود رقم می زنیم.

۳. ایمنی از رسوایی

از رسوایی هایی که به علت عدم مشورت دامنگیر آنان شده، در امان هستند.

۴. بزرگی

خانواده به واسطه ی مشاوره، مورد اطمینان و اعتماد شده، به بزرگی می رسد.

۵. تعاون و همکاری

از خودرأی بودن در امان مانده و با تعاون و همکاری در مسائل مختلف زندگی به کامیابی می رسیم.

ص: ۱۲۸

۶. شکوفایی افکار و ایده های تازه

از فکر بکر خردمندان و بزرگان استفاده می کنیم.

۷. معنویت و سعادت

به دلیل آیه ی قرآن و احادیث فراوان، با مشورت به معنویت و سعادت می رسیم، و از اجر و پاداش دنیوی و اخروی آن بهره مند می شویم.

با چه کسانی مشورت کنیم؟ (راهِ خردمندی)

با افرادی مشورت نماییم که دارای ویژگی های زیر هستند:

۱. آزاده و متدین

۲. باتجربه

۳. خردمند و دانا

۴. دوست و مانندِ برادر

۵. رازدار

۶. عالم و آگاه

۱۹. معاشقه و زناشویی

تعریف واژه

عشق بازی زن و شوهر با یکدیگر، تحریک غریزه ی جنسی یکدیگر، انجام مقدمات آمیزش و جماع به گونه ای که زن و شوهر در عمل آمیزش که خالق و آفریننده ی آنها ایشان را به آن عمل

دستور داده و آلت و ابزارش را در اختیارشان گذارده است، کمال لذّت را ببرند.(۱)

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید:

کسی که می خواهد با زن خود جماع کند، به روش مرغان نزد او نرود بلکه اول با او بازی و خوش طبعی کند و بعد از آن جماع بکند.(۲)

روش معاشقه

آمادگی زن را می توان با علامت های چندی تشخیص داد:

سرخ شدن گونه ها و چشم ها و ریزش اشک از گوشه های چشم و تغییراتی که در نوع نگاه کردن او پیدا می شود. نفس به شماره آمده، ضربان قلب شدید می گردد و غدد مهبل از خود ماده لزجی تشرح می کنند. نشانه ی اخیر دلیل بر کمال آمادگی زن است.(۳)

زود آمیزش کردن راه درستی نیست و طریق صحیح آن، این است که چون اختلاف بین متوسط مدت آمیزش زن و مرد حدود هشت دقیقه است (معمولاً مردان در مدت دو دقیقه و زنان در ده دقیقه به اوج لذّت جنسی می رسند)؛ از این رو، مرد آمیزش را سریع انجام ندهد و با نوازش و بازی کردن، زن را نیز همزمان با خود به اوج لذّت جنسی برساند و بعد آمیزش صورت گیرد.(۴)

۱- ماجراجو، محسن، نیازها و روابط جنسی و زناشویی، نشر: پارسایان، چاپ دوم، ص ۱۰۳، با تصرف.
۲- علامه مجلسی، محمد باقر، حلیةً المتقین، نشر: یادمان، چاپ: اول، ص ۸۱.
۳- ماجراجو، محسن، نیازها و روابط جنسی و زناشویی، ص ۱۰۳، برگرفته از طب و بهداشت از نظر امام رضا علیه السلام، ص ۲۹۶.
۴- همان منبع، ص ۱۰۸، برگرفته از ازدواج مکتب انسان سازی، ج۲، ص ۹۲.

بسیاری از مردان خبر ندارند که همسرشان تا بوسیله معاشقه و بازی قبل از آمیزش آماده نشود، از آمیزش لذت نمی برد و به همین خاطر وقتی همسر اینگونه مردان می بینند که از آمیزش لذت نمی برند نسبت به آن سرد می شوند و تن به آن نمی دهند.

یک نوع از سوزاک هایی که در زنان پیدا می شود (سوزاک مجرایی یا خارشک)، بر اثر عدم رعایت این قانون است؛ زیرا اگر در حالی که مرد از عمل آمیزش ارضا شده، به کنار می رود، آتش شهوت زن تازه شعله ور شده و شهوتش از محل خود حرکت کرده بی آنکه به مجرای دفعی یا جذبی برسد...

در همان قسمت می ماند و تولید خارش می کند و سوزاک پدید می آید و چنانچه ذره ای در مجاری بماند تولید سنگ می کند.

زن و شوهر می توانند در استمتاع و کامجویی از یکدیگر به جز در چند مورد(۱) کاملًا آزاد باشند، علت این آزادی (در رابطه با زن و شوهر) این است که این دو تا می توانند از هم لذت ببرند و غریزه ی خود را تخلیه کنند و اشباع شوند تا دیگر به دنبال حرام نباشند و به گناه نیفتند، البته اسلام با اعمال غیربهداشتی مخالف است و زن و شوهر باید از انجام بعضی اعمال غیربهداشتی که به سلامتی شان صدمه می زند خودداری کنند.(۲)

ص: ۱۳۱

۱- همان منبع، ص ۱۰۸و۱۰۹، با تصرف.

۲- در صفحه ۱۳۵ توضیح داده شده است.

نقاط تحریک زن

برای ارضاء شدن و رسیدن به لذت جنسی مناسب، احتیاج به مقدماتی می باشد که نیاز به آگاهی دارد. در روابط جنسی بین زن و مرد نقاط تحریک کننده ای وجود دارد که این نقاط تحریک کننده مقدمه ای برای شروع روابط جنسی است، لذا هنگام آمیزش بر مرد لازم است نقاطی را که سبب تحریک همسرش می شود استفاده کند تا بتواند پیش زمینه ی آمیزش را فراهم کرده باشد.

امام رضا علیه السلام می فرماید:

«تا قبل از این که با همسرت معاشقه و ملاعبه نکرده ای، هرگز با او نزدیکی نکن و این کار را طولانی انجام بده و سینه های او را بمال و تحریکات را ادامه بده(۱) تا برانگیختگی او در چهره و چشم او ظاهر شود و ترشح بدن او زیاد گردد؛ چون با این کار، بدن او ترشح پیدا می کند و شهوت و میل جنسی در چهره اش آشکار می گردد.(۲) و(۳)

وقتی چنین تحریک کردی، آن وقت، او همان چیزی را از تو می خواهد که تو از او می خواهی. امروز در روان شناسی، این مرحله اوج لذّت را، مرحله ی «ارگاسم»(۴) می نامند.

تحریک مرد از طرف زن کمتر احتیاج به آگاهی دارد، زیرا با فکر کردن یا در نظر آوردن نقاط شهوت انگیز یا عوامل روانی نعوظ به او دست داده و اغلب در این حالت تحریک شده به حساب می آید.

۱- طبق حدیث بالا از جمله نقاط تحریک کننده ی زن عبارت است از: ۱. گاز گرفتن و دندان گرفتن ملایم از گونه و لاله گوش ۲. دست کشیدن به پشت میانه ستون فقرات که از دوطرف ریشه اعصاب خارج می شود. ۳. بوسیدن و مالش بازوها برگرفته از کتاب نیازها و روابط جنسی و زناشویی...، ص ۱۰۹ و ۱۱۰ با تلخیص و تصرف.

۲- بحارالانوار، ج ۶۲، ص ۳۲۷، مستدرک الوسائل، ج۱۴، ص ۲۲۱.

۳- فقیهی، علی نقی، تربیت جنسی، نشر: دارالحدیث، چاپ چهارم، ص ۲۸۶.

۴- orgasm phase

آنچه بر زن لازم است بداند تا از ناراحتی های شوهر کاسته شود، تحریک موضعی نیست. هر چند اگر زن، شوهر را با لمس و مالش اندامش تحریک کند بسیار لازم است، بلکه تحریک موقعی است که مرد در حالی که دخول انجام می دهد، بلافاصله نعوظ وی پایان می یابد. و پس از آن زن می تواند با تحریک مجدّد شوهر او را کاملاً ارضاء نماید.(۱)

مرحله ی فرونشینی

مرد و زن، پس از اوج حالت ارگاسمیک، وارد آخرین مرحله ی دوره ی پاسخ جنسی یعنی مرحله ی «فرونشینی» می گردند. این دوره ی بازگشت و زوال هیجان، به صورت الگوی پاسخ معکوس، شخص را از مرحله پلاتو و انگیزش، به حالت بدون تحریک باز می گرداند. در زن ها این توانایی وجود دارد که از هر نقطه ی مرحله ی فرونشینی، در صورتی که در معرض تحریک کافی دیگر قرار گیرند، به یک تجربه ی ارگاسمی دیگر برگردند. این امکان برای ارگاسم های فراوان، زمانی آشکارتر است که برگشت در سطح تنش پلاتو و تشدید تحریک، صورت گرفته باشد. در مرد، مرحله ی فرونشینی، شامل بازگشت تا پایین ترین سطح انگیزش در دوره ی پاسخ جنسی ادامه یابد. تحریک مجدّد به سطوح بالاتر تنش جنسی، فقط پس از ختم این دوره ی بی پاسخی، امکان پذیر است.

به استثنای موارد معدود، توانایی فیزیولوژیک مردها برای پاسخ به تحریک دوباره، به مراتب کمتر از زن هاست. بقایای فیزیولوژیک

ص: ۱۳۳

۱- ماجراجو، محسن، نیازها و روابط جنسی و زناشویی، نشر، رسایان، چاپ دوم، ص ۱۰۹و۱۱۰، با تلخیص و تصرف.

تنش جنسـی، معمولاً در مرد و زن، به کندی از بین می روند، مگر این که حالت های ارگاسمیک بسیار عمیق و مغلوب کننده ای تجربه شده باشد. برگشت به حال عادی، زمانی تکمیل می شود که تمام محرّک های جنسی، موقوف شده باشند.(۱)

به احتمال فراوان به علت همین تفاوت فیزیولوژیک زن و مرد در قدرت رسیدن به ارگاسم های متفاوت است، که در روایات، قـدرت جنسـی زنان، نُه برابر مردان معرفی شـده است. امام علی علیه السـلام می فرماید: خداوند عزّوجلّ شـهوت جنسـی را ده قسمت نمود؛ نُه قسمت آن را برای زنان و فقط یک جزء آن را برای مردان قرار داده است.(۲)

امام صادق علیه السلام نیز می فرماید:

خداونـد صبر زنان را ده برابر مردان قرار داده؛ ولی هنگامی که به اوج شـهوت می رسـند، ده برابر مردان، قوّت جنسـی دارنـد. (۳) و (۴)

احکام و شرایط نزدیکی کردن

البته واجب است پس از نزدیکی غسـل جنـابت را انجـام دهنـد. برای آگـاهی از چگونگی غسـل به کتـاب توضـیح المسائل از مراجع تقلید مراجعه نمائید.

جمـاع کردن در فرج زن در ایام عادت زنان حرام است؛ و از ما بین ناف تا زانو از ایشان تمتع بردن (در این ایام) مکروه اسـت بعضی

۱- احساسات و پاسخ های جنسی انسان، ص ۱۶، برگرفته از فقیهی، علی نقی،تربیت جنسی.

۲- الکافی، ج۵، ص ۳۳۸، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۴۰، ح۷ برگرفته از تربیت جنسی، ص ۲۸۹.

۳- همان منبع.

۴- فقیهی، علی نقی، تربیت جنسی، نشر درالحدیث، چاپ چهارم، ص ۲۸۸و ۲۸۹

جماع را بعد از پاک شدن پیش از غسل کردن، نیز حرام می دانند ولیکن احوط، اجتناب است، مگر آنکه ضرورتی باشد، پس از زن درخواست نماید که فرج را بشوید و با او همبستر شود.(۱)

لازم به ذکر است که، مجامعت در مساجد و اماکن متبرکه و همچنین در ایام اعتکاف و حج حرام است.

مجامعت با زن مستحاضه

زن مستحاضه اگر غسل و سایر اعمال که بر او لازم است، به جا آورد، می توان با او جماع کرد. و در وطیِ دُبُر (از پشت نزدیکی کردن) زن خلاف است، بعضی حرام می دانند ولی اکثر علماء مکروه می دانند و احوط اجتناب است. بهتر است، وقتی مردی با زن خود جماع می کند، مَنِی را بیرون فرج نریزد. البته بعضی علماء بدون اجازه همسر دائم، آن را حرام می دانند، رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: هر که با زن حائض خود جماع کند، فرزندی به دنیا می آورد، که مبتلا به خوره یا پیسی می شود. در این صورت فقط خود را ملامت کند و امام صادق علیه السلام فرمودند:

دشمن ما اهلبیت نیست، مگر کسی که حرام زاده یا مادرش در حیض او را حامله شده باشد.(۲)

ص: ۱۳۵

۱- علامه مجلسی، محمد باقر، آداب زناشویی و همسرداری در اسلام، (برگزیده ی حلیةً المتقین)، نشر: اقلیم مهر، چاپ چهاردهم، ص ۲۷و۲۸.

۲- همان منبع.

۲۰. نظافت و آراستگی

تعریف واژه

نزاهت، پاکیزگی و آراستگی اعضاء و جوارح و لباس و محیط زندگی از کثافات و آلودگی ها و زشتی ها(۱)

خداوند بزرگ در قرآن کریم می فرماید:

اِنَّ اللهَ یُحِبُّ التَّوابینَ وَ یُحِبُّ الْمُتَطَهِّرین(۲)

خداوند توبه کنندگان و پاکان را دوست دارد.

و می فرماید:

یا بَنِی آدَمَ خُذُو زِینَتَکُمْ عِنْدَ کُلِّ مَسْجِدٍ...(۳)

ای فرزندان آدم! زینت خود را به هنگام رفتن به مسجد با خود بردارید.

این جمله می تواند هم اشاره به «زینت های جسمانی» باشد که شامل پوشیدن لباس های مرتبّ و پاک و تمیز و شانه زدن موها و به کار بردن عطر و مانند آن می شود، و هم شامل «زینت های معنوی یعنی خصایص انسانی و فضایل اخلاقی و پاکی نیّت و اخلاص.(۴)

اهمیّت نظافت و پاکیزگی

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید:

ص: ۱۳۶

۱- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۲، نشر: ولی عصر (عج)، چاپ اول، ص ۷۲۳، با تصرّف.

۲- سوره بقره، آیه ۲۲۲.

۳- سوره اعراف، آیه ی ۳۱.

۴- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۲، ص ۷۲۴، برگرفته از تفسیر نمونه، ج۶، ص ۱۴۷.

خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد، بخشنده است و بخشش را دوست دارد، پاکیزه است و پاکیزگی را دوست دارد.(۱)

حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم در حدیث دیگری می فرماید:

اسلام پاکیزه است، شما نیز پاکیزه باشید زیرا به جز پاکیزگان کسی به بهشت نمی رود.(۲)

امام رضا علیه السلام می فرماید:

«پاکیزگی از اخلاق پیامبران است.»(۳)

فواید و آثار شگفت انگیز نظافت و آراستگی

اشاره

۱. افزایش رزق در حدیث از معصوم است که پاکیزگی رزق را افزایش می دهد.

۲. ایمنی از بیماری ها

۳. باعث آرامش است.

۴. بهره مندی از فیوضات معنوی

۵. تضمین سلامتی جسم

۶. جلوگیری از فروپاشی خانواده زیرا روحیات عدّه ی زیادی از همسران به تمیزی، نظافت و انضباط خو داشته و نظافت و انضباط جزء معنی و ذات آنهاست.

۷. دوری از کسالت

۱- آیهً اله العظمی مکارم شیرازی، گفتار معصومین، تدوین سید محمد عبداله زاده، نشر: مدرسه الامام علی علیه السلام، چاپ اول، ص ۸۵.

۲- نهج الفصاحه، ترجمه: محمد امین شریعتی، عبدالرسول پیمانی، نشر: خاتم الانبیاء، چاپ اول، ص ۱۶۳.

۳- ابومحمد حرانی، تحف العقول، ترجمه: صادق حسن زاده، نشر: آل علی، چاپ هفتم، ص ۸۰۳.

۸. رشد حالات عرفانی و اخلاقی

۹. زیبایی و زینت زندگی

۱۰. سبب دوستی مردم می شود.

۱۱. کوباندن دشمن

۱۲. مانع غیبت کردن دیگران از انسان است.(۱)

۱۳. نشاط و انبساط خاطر استحمام روزانه با آب گرم مفید است و باعث نشاط روح و سلامتی بدن می شود.(۲)

۱۴. نشانه ی شخصیت عادی اجتماع

******

نظر به اینکه یکی از راه های پاکیزه بودن و آراستگی الگو گرفتن از پیمبران، ائمه اطهار، بزرگان و خردمندان بزرگ جهان است، بنابراین با هم مقاطعی از زندگی چند الگوی والا و عالیقدر و سخنان گهربار آنان را درباره ی اهمیت این موضوع می خوانیم، امیدواریم با الگوبرداری از آنان به سرمنزل مقصود رهنمون شویم.

الف) پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم و آراستگی

۱. آینه و شانه

آراستگی سر و صورت و وضعیت موی چهره و سر، از نشانه های بارز اهمیّت دادن به این سنّت اسلامی است. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در آینه نگاه می کرد، موی سر خود را شانه می زد، گاهی هم به جای آینه،

۱- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۲، نشر: ولی عصر (عج)، چاپ اول، ص ۷۲۴، با تصرف.

۲- سجادی، محمدکاظم، می خواهم خوشبخت باشم، نشر: شهید مدرس، چاپ پنجم، ص ۱۱.

در ظرف آب نگاه می کرد و موی سر خود را مرتبّ می ساخت و علاوه بر اینکه خود را برای خانواده آراسته و مهیا می کرد، برای برادران دینی هم خود را می آراست.(۱)

۲. بهداشت بدن

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم جمعه به جمعه، موهای زیر بغل و زهار را می زدود، ناخن هایش را می گرفت، شاربش را کوتاه می کرد و بر بدن خود «نوره» می کشید، تا موهایش زایل شود.

آن حضرت، روز جمعه، پیش از آنکه برای برپایی نماز جمعه از خانه بیرون رود، ناخن هایش را می چید و شارب خود را کوتاه می کرد.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به این نظافت، حتی در مسافرت ها هم توجه داشت و هرگاه به سفر می رفت، پیوسته پنج چیز را با خود داشت: آینه، سرمه دادن، شانه، مسواک و قیچی.(۲)

۳. خوشبویی

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آن قدر عطر و مواد خوشبو کننده ی بر سر و صورت خود می زد، که گاهی جلوه و براقی آن در موهای سرش دیده می شد، با مشک و عنبر خود را خوشبو می ساخت، گاهی هم با «عود» و «غالیه» خود را معّطر می کرد.(۳) و(۴)

۱- محدثی، جواد، سیره ی اخلاقی و رفتاری پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و سلم، نشر ام ابیها، چاپ شانزدهم، ص ۵۸.

۲- همان منبع، ص ۶۱و۶۲.

۳- مکارم الاخلاق، طبرسی، ص ۳۴.

۴- محدثی، جواد، سیره ی اخلاقی و رفتاری پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و سلم، ص ۵۹.

زن و شوهر باید معطر باشند و از بوهای بد پرهیز کنند. البته زن برای مرد نامحرم نباید خود را معطّر کند.

۴. مسواک

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم اهمیت فراوانی به مسواک می داد. دندان هایش پیوسته براق و سفید بود و امّت خویش را هم به مسواک زدن دستور می داد. هرگاه می خوابید، مسواک را بالای سر خود می گذاشت. قبل از خواب مسواک می زد، وقتی از خواب بیدار می شد، مسواک می زد.(۱)

خوشبو بودن دهان زن و شوهر از اهمیت والایی برخوردار است بنابراین آنان باید این موضوع را رعایت کنند.

ب) امام صادق علیه السلام و آراستگی

۱. مرحوم بحرانی نقل می کند که امام صادق علیه السلام لباس زیبایی پوشیده بود، عبّاد بن کثیر با حضرت برخورد کرد و لب به اعتراض گشود و گفت: تو از خاندان نبوّتی، پدرت (علی علیه السلام) این گونه لباس نمی پوشید، لباس او بسیار ساده بود. چرا چنین لباس زیبایی به تن کرده ای؟ بهتر نبود لباس ساده تر و ارزان تری می پوشیدی؟

امام صادق علیه السلام فرمود: «وای بر تو ای عبّاد! چه کسی حرام کرده است زینت هایی را که خداوند برای بندگانش آفریده و روزی های پاکیزه را؟ خداوند دوست دارد نعمتی را که به بنده ای عطا کرده

۱- همان منبع.

است آن را بی کم و کاست در برش ببیند (یعنی دوست دارد که بنده اش به طور کامل از آن بهره گیرد.)(۱)

و(۲)

۲. امـام صادق علیه السـلام به قـدری از عطرّیات اسـتفاده می کرد، که هرگاه کسـی وارد مسـجد می شـد و او را نمی دیـد، از محلی که بوی عطر از آن استشـمام می شد، می فهمید که امام صادق علیه السـلام در همان محل بوده است، زیرا محل سـجده ی او همیشه خوشبو بود.(۳)

ج) امام کاظم علیه السلام و آراستگی

حسن بن جهم می گویـد: «به محضـر امـام کاظم علیه السـلام رفتم، دیـدم موی صورتش را با رنگ سـیاه، رنگین نموده است، عرض کردم فـدایت شوم، محاسـنت را رنـگ کرده ای؟ فرمود: همانا خضاب کردن پاداش دارد، خضاب و آراسـتگی موجب افزایش حفـظ عفّت زنـان می گردد، زیرا بعضـی از آنـان بر اثر آن که همسـرانشان خـود را نمی آراینـد، به فسـاد و بی عفّـتی کشیده می شوند.(۴)

۱- تفسیر نمونه، ج۶، ص ۱۱، وسائل الشیعه، ج۳، ص ۳۴۷.
۲- آیهًْ اله العظمی مکارم شیرازی، گفتار معصومین، ناشر: مدرسهًْ الامام علی علیه السلام، چاپ اول، ص ۸۵و۸۶.
۳- همان منبع، ص ۸۸ و ۸۹، برگرفته از فروع کافی، ج۶، ص ۵۱۱.
۴- همان منبع، برگرفته از بحارالانوار، ج۷۶، ص ۱۰۰.

۲۱. وقار و متانت

تعریف واژه

آرامش کاملی که به فرد کمک می کند تا قبل، بعد و در حین انجام کارها در گفتار و کردار و همه ی حرکات و سکنات خود، اندیشه و تدبیر مناسب را حاکم گرداند.(۱)

خداوند بزرگ در قرآن کریم می فرماید:

وَ اقْصُدْ فی مَشْیِکَ و اغْضُضْ مِنْ صَوْتِکَ.(۲)

در راه رفتن خود باوقار باش و صدای خود را کنترل کن.

حضرت علی علیه السلام می فرماید:

یُسْتَدَلُّ عَلی عَقْلِ الرَجُّلِ بِکَثْرَهِ وَقارِهِ.(۳)

یکی از نشانه های خردمندی، کثرت وقار است.

اهمیت وقار

از بهترین صفات برجسته ی اخلاقی و نفسانی است و به همین دلیل اصفیاء و پیامبران بر این صفت مدح شده اند؛ سیّد رسولان به «صاحِبُ الوَقارِ وَ السَکینهً» ستوده شده است.(۴)

ص: ۱۴۲

۱- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج ۱، نشر: ولی عصر، چاپ چهارم، ص ۲۶۱.

۲- سوره لقمان، آیه ۱۹.

۳- سوره لقمان، آیه ۱۹.

۴- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۱، نشر: ولی عصر، چاپ: چهارم، ص ۲۶۱.

زندگی برتر با فواید و آثار وقار

۱. انتخاب بهترین کارها

تأمل و انتخاب خرد و اندیشه در گفتار و اعمال از برترین اعمال است.

۲. ایجاد زمینه برای تفکّر

عدم اضطراب و نگرانی و آرامش برای اندیشه زمینه ی مناسب را فراهم می نماید.

۳. تحکیم بنیان خانواده

وقار از متلاشی شدن خانواده جلوگیری می کند.

۴. توأم نمودن کار و کلام با تفکّر

تفکر در گفتار و اعمال از وقار است.

۵. جلالت قدر کسب جایگاه اجتماعی

آرامش و تأنی در فکر کردن، گفتار و اعمال پسندیده ی ناشی از وقار و متانت انسان را بلندمرتبه می گرداند.

۶. محبوبیت نزد مردم

کسانی که دارای صفات ذکر شده ی بالا هستند، بدون شک نزد مردم محبوبیت دارند.

ص: ۱۴۳

۷. مدیریت و مسئولیت

شخصی که خصوصیات مذکور را دارد حس مسئولیت پذیری در وی زنده است و توانایی مدیریت نمودن، را دارد.

۸. معنویت و سعادت

به دلیل سفارش و تأکید پیشوایان دین یک امر معنوی بوده و باعث سعادت دنیا و آخرت خانواده و اجتماع است.

۹. نوآوری در زندگی

۹. نوآوری در زندگی(۱)

وقار، زنده کننده ی اندیشه ی همراه با آرامش گفتار و کردار پسندیده بوده و در نتیجه باعث نوآوری در زندگی است.

تحصیل وقار (خودسازی باوقار)

تحصیل وقار (خودسازی باوقار)(۲)

علمی

۱. علم به فوائد و آثار وقار

۲. علم به آفات و بدی های ضدّ آن.

عملی

۱. تمرین آرامش در کارها

۲. نشست و برخاست با افراد باوقار

۱- همان منبع، با تصرف.

۲- همان منبع.

۳. تمرین خویشتن داری و تلاش برای کسب صفت اخلاقی توقّف و تأنّی

۴. توقّر (یعنی خود را به اجبار باوقار نشان دادن تا تحصیل این ملکه ی شریف)

۵. کسب صفت حلم و بردباری

۶. تمرین سکوت

۷. کسب تجربه

۸. مشورت با خردمندان

******

شوهر باید وقار و متانت خویش را حفظ نماید و از اندیشه، سخن و اعمال بچه گانه دوری گزینند، زیرا زن و مردِ دانا و خردمند باوقار و متانت هستند و افرادی که اعمال بچه گانه انجام می دهند از عزت نفس پائین تری برخوردار هستند. زن و شوهر با متانت و وقار خویش گرامی داشته می شوند زیرا در این زمینه آبرومند، بزرگوار و با شخصیت هستند.

خانم خانه دوست دارد، شوهرش در بین مردان آبرومند، بزرگ منش و با شخصیت باشد، و از کارهای بچه گانه دوری گزیند، و اعتماد به نفس داشته باشد.

محمد حجازی می گوید:

«وقار و سنگینی، اعتماد به نفس می بخشد.»(۱)

ص: ۱۴۵

۱- سمیعی، رضا، جام اندیشه، نشر: صالحان، چاپ اول، ص ۴۰۵.

حسین کاظم زاده ایرانشهر می گوید:

«متانت، ریشه ی امید است و امید، کلید کامیابی»(۱)

کاظم زاده ایرانشهر در کلام دیگری می گوید:

«متانت قلعه ای است که شخص را در پناه خود از صدمات روزگار حفظ می کند.»(۲)

۲۲. همکاری زن و شوهر

تعریف واژه

مشارکت و همکاری در کارهای خانواده اعم از کمک رسانی شوهر و فرزندان به همسر، و همکاری فرزندان و همسر به شوهر، و کمک رسانی زن و شوهر به فرزندان.

انواع همکاری

اشاره

انواع تعاون و همکاری در امور خانواده به شرح زیر است:

۱. کمک شوهر به همسر در امر خانه داری

۲. کمکِ شغلی زن و شوهر به یکدیگر

۳. همکاری جهت رشد و شکوفایی استعدادهای اعضای خانواده

۴. همکاریِ متداوم جهت تربیت فرزندان

۱- همان منبع، ص ۳۵۲.

۲- همان منبع، ص ۳۵۲.

۱. کمک رسانی و همکاری با همسر در امر خانه داری

اشاره

شوهر الگو و نمونه در محیط خانه، همسر خویش را یاری کرده و با او همکاری می نماید. در کارهای منزل به خانم خویش یاری و کمک می رساند، و از اراجیف و مهملات یاوه گویان هراسی ندارد. کسانی که شوهر را به علت همکاری با همسر، زن ذلیل، خرزن و... می نامند، نمی توانند خللی در اراده ی او وارد سازند.

زیرا او همکاری با خانم خویش را وظیفه ای مقدس و معنوی می داند که عده ای از روی نادانی و جهالت از آن گریزانند. و آن را توجیه می کنند. همکاری با همسر یکی از کارهای نیکو و پسندیده ای است که فواید و آثار قابل توجهی در بردارد.

لئو تولستوی می گوید:

«نیکی، همه چیز را مغلوب می کند و خودش، هرگز مغلوب نمی شود.(۱)

امام صادق علیه السلام فرمود:

هر که به خانواده اش نیکی کند، خداوند بر عمرش بیفزاید.(۲)

الف) والاترین الگوی کمک رسانی و همکاری در خانه و معنویت آن

از علی علیه السلام روایت شده که فرمود رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بر ما وارد شد در حالیکه فاطمه زهرا علیها السلام نزدیک دیگ نشسته بودند و من عدس پاک می کردم فرمود: یا ابالحسن، عرض کردم لبیک یا رسول الله، فرمود: از من بشنو و من نمی گویم جز از طرف پروردگارم، مردی نیست که

۱- سمیعی، رضا، جام اندیشه، نشر: صالحان، چاپ اول، ص ۳۹۹.

۲- محمد ری شهری، محمد، میزان الحکمه، مترجم: حمیدرضا شیخی، نشر: دارالحدیث، چاپ پنجم، ص ۲۲۶۷.

در خانه کمک به همسرش کند مگر آنکه برای او باشد به عدد هرمویی که در بدنش هست عبادت یکسال که روزها روزه باشد و شب ها به عبادت ایستاده باشد و عطا کند او را از ثواب آنچه را که به صابرین عطا کرده که داود نبی و یعقوب و عیسی علیه السلام باشند.

یا علی کسی که در خانه در خدمت عیالش باشد و کراهت نداشته باشد خداوند اسمش را در دیوان شهدا می نویسد، و به هر شب و روزی ثواب هزار شهید ثبت می کند، و برای او به هر قدمی ثواب یک حج و عمره می نویسد. خداوند او را به هر رگی که در بدنش هست شهری در بهشت عطا می کند.

یا علی یک ساعت خدمت (و همکاری) در خانه از عبادت هزار سال و هزار حج و هزار عمره بهتر است و از آزاد کردن هزار عبد و بنده و هزار جنگ در راه خدا، و از عبادت هزار مریض، و هزار نماز جمعه، و تشییع هزار جنازه، و از هزار گرسنه که ایشان را سیر کند، و هزار برهنه که ایشان را بپوشاند، و هزار اسب که در راه خدا بفرستد، بهتر است، برای او از هزار دینار که به مساکین صدقه بدهد و از خواندن تورات و انجیل و زبور و قرآن بهتر است و از هزار اسیر که در راه خدا اسیر کرده و آزاد کند و از هزار شتر قربانی که به مساکین بدهد بهتر است و از دنیا خارج نشود مگر وقتی که جایش را در بهشت ببیند.

یا علی کسی که از خدمت عیال کراهت نداشته باشد پس آن کفاره گناهان بزرگ باشد، و غضب خدا را فراموش کند، و مهریه حورالعین باشد، و حسنات و درجاتش را زیاد کند. یا علی خدمت

نکند عیال را مگر صدیق (راست گو) یا شهید یا مردی که خداوند خیر دنیا و آخرت او را خواسته باشد.(۱)و(۲)

ب) والاترین الگوی کمک رسانی و همکاری در خانه

از فضایل یک انسان خودساخته، آن است که در کارهای خانه، به همسر خود کمک کند چه در نظافت خانه و وسایل، چه در امور طبخ و خوراک و چه هر کار دیگری.

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم در خانه، کفش و لباس خود را وصله می کرد، در را می گشود، شیر گوسفند و شتر را می دوشید، همراه خادم خانه گندم آرد می کرد و اگر خدمتکار خسته می شد، به او کمک می کرد و وسایل وضوی خویش را خود برمی داشت و می گذاشت:

وَ کانَ یَخْصِفُ النَّعلَ، وَ یُرَقِّعُ الثَّوبَ. و یَفْتَحُ البابَ و یَحْلِبُ الشاه الشاه و یَعقِلُ البَعیرَ فَیَحْلبُها، وَ یَطحَنُ مَعَ الخادمِ اِذا اَعْیا، وَ یَضَعُ طَهورَهُ باللّیلِ بِیَدِهِ...(۳)

۲. همکاری شغلی زن و شوهر

زن و شوهر در ارتباط با چگونگی و مزیّت های شغلی با همدیگر همکاری می کنند. مزیّت هایی همچون افزایش کیفیت و کمیّت آن و اینکه آن کارها به بهترین وجه انجام گیرد تا موقعیت شغلی آنان مستحکم تر شده و درآمد شغلی آنان زیادتر گردد.

۱- روایت از امام صادق نقل شده است، بحارالانوار، ج۱۰۳، ص ۱۳۲.

۲- موسوی ده سرخی، سید محمود، النساء فی اخبار الفریقین، نشر: لا هوت، چاپ دوم، ص ۴و۵و۶.

۳- محدثی، جواد، اخلاق نبوی، نشر: مشعر، چاپ هفتم، ص ۱۸و۱۹، برگرفته از بحارالانوار، علامه مجلسی، ج۱۶، ص ۲۲۷.

آنان با همکاری یکدیگر عیوب و نقص های کاریِ همدیگر را رفع می نمایند. عیوبی همچون دیرآمدگی کم کاری و...

البته مانند هر کاری در این مورد نیز اعتدال را رعایت می کنند.

۳. همکاری جهت رشد و شکوفایی استعدادهای خانواده

زن و شوهر بواسطه ی همکاری با یکدیگر نه تنها جلوی هرز رفتن استعدادهای خویش را می گیرند، بلکه آن استعدادها را شکوفا نموده و جهتِ معنوی می دهند تا بارور گردد. آنها در همین حین باید استعدادهای فرزندان خویش را شناسایی نموده و آنها را تقویت کنند و جهت معنوی و علمی دهند. زن و شوهر باید نیروی محرکه ای برتر در این راه باشند تا خانواده ای موفق و سعادتمند برای صعود به سوی ترقی و تکامل داشته باشند.

محمد حجازی می گوید:

اگر می خواهید بر عدّه ی خوبان و نیکوکاران جهان بیفزائید، خود نیکوکاری (و همکاری) را پیشه کنید.(۱)

۴. همکاری متداوم جهت تربیت فرزندان

تربیت فرزندان بدون همکاری زن و شوهر میسر نمی شود و تفکیک پذیر نیست بلکه این همکاری لازم و ملزوم یکدیگر است هر چه کمک رسانی و همکاری آنان در این راه بیشتر، عالمانه تر و همراه با معنویت بیشتر باشد نتیجه ی بهتری به همراه خواهد داشت. پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید:

۱- ذوالفقاری، غلامحسین، رهنمون، نشر: اوسان، چاپ نوزدهم، ص ۷۷۲.

«خدمت کردن برای خانواده، کفّاره ی گناهان کبیره است و آتش خشم پروردگار را خاموش می کند و صداق حوریان بهشتی است، نیکی و درجات بهشتی را افزون می سازد.(۱)

آثار و فواید پیروزمندانه ی کمک رسانی و همکاری خانواده

۱. آرامش و آسایش

با دارا بودن چنین روحیه ای و اثرات و فواید مستقیم و غیرمستقیم آن آرامش بین اعضاء زیادتر می گردد.

۲. اتحاد و همدلی اعضای خانواده

همه ی اعضاء خانواده با اتحاد، همدلی و هماهنگی به تعاون و همکاری می پردازند.

۳. تحکیم وضعیت شغلی

همکاری و تعاون زن و شوهر برای تحکیم وضعیت شغلی آنان مؤثر است، چنانکه قبلاً شرح داده شد.

۴. دفع آفاتِ خانواده

چنین روحیه ای موجب صلح و دوستی اعضاء می شود و از دعوا و قهر جلوگیری می کند.

۱- حاتمی، غلامرضا، شمه ای از وظایف همسران، نشر: قدس رضوی، چاپ دوم، ص ۷.

۵. عدم فروپاشی خانواده

روحیه تعاون و همکاری به دلیل سازگاری، محبت و جهاتِ عالی دیگر، از تزلزل خانواده جلوگیری می کند.

۶. محبت و صمیمیت

مهر و محبت اعضای خانواده به واسطه این عمل و آثار ناشی از آن هر روز زیادتر می گردد.

۷. معنویت

تعاون و همکاری در محیط خانواده فضیلت فراوان داشته و از اجر و پاداش دنیوی و اخروی برخوردار است.

۸. موفقیت و خوشبختی

با توجه به آثار و فواید ذکر شده ی بالا تعاون و همکاری موفقیت آمیز و خوشبختی آفرین است.

ص: ۱۵۲

فصل پنجم: راز سعادت خانواده با مراعات حقوق زن (همسرداری)

اشاره

ص: ۱۵۳

همـانطور که شوهرداری بزرگ ترین وظیفه ی یک بانوی خانه دار است و اهمیت آن در شـریعت اسـلام در ردیف جهاد قرار گرفته است، هم چنین همسـرداری نیز، بزرگ ترین و ارزنده ترین عملِ یک مرد همسـردار بوده و راز سعادتمندی خانواده می باشد. همسـرداری کار آسانی نیست، بلکه رموزی دارد که هر کس بدان ها آشـنا باشد می تواند همسرش را مطابق دلخواه، به صورت یک بانوی ایده آل، بلکه فرشته ی رحمت درآورد.

مردی که بخواهـد همسـرداری کنـد بایـد اخلاـق و روحیـات همسـرش را به دست آورد، از خواسـته هـای درونی و تمایلاـت نفسانی او آگاه شود و بر طبق آن ها برنامه ی زندگی را مرتب سازد. به وسـیله ی اخلاق و رفتار خویش چنان در او نفوذ کند و دلش را به دست آورد که به خانه و زندگی دل گرم شود و از روی عشق و علاقه خانه داری کند.(۱)

برای اینکه یـک خـانواده نمونه و الگو باشـد و گـام های موفقیت را به سوی ترقی و تکامل طی نمایـد بایـد اعضای خانواده به حقوق یکدیگر به دیده ی احترام بنگرند.

رعایت حقوق زن و مرد اهمیت به سـزایی در زنـدگی زناشویی دارد، به گونه ای که اسـتحکام بنیان خانواده، سـعادت و نیک بختی آن به رعایت حقوق طرفین بستگی دارد و هر چه بیشتر و بهتر به آن

ص: ۱۵۴

۱- آیت اله امینی، ابراهیم، همسرداری، نشر: بوستان کتاب، چاپ بیست و نهم، ص ۲۸.

وظایف و مسئولیت ها عمل گردد، نتیجه ای عالی تر و پسندیده تر بدست می آید. اکنون با هم با حقوق همسر آشنا می شویم:

۱. امنیت خانواده

تعریف واژه

ایمن بودن خانواده از خطرات و صدمات احتمالی و جلوگیری از هرزگی و فحشاء و منکرات و ورود دوستان ناباب، خویشاوندان نااهل و هر کس و یا چیزی که برای خانواده ایجاد خطر کند و یا موجب سقوط و فروپاشی افراد خانواده گردد.

******

امام صادق علیه السلام می فرمایند:

ثَلاثَه اَشیاءَ یَحتاجُ النّاسُ طُرّاً إلَیها: الأمنُ و العَدلُ و الِخصبُ(۱)

سه چیز است که همگان به آن نیاز دارند: امنّیت، عدالت و فراوانی نعمت.

یک شوهر الگو و نمونه ضامن امنیت خانواده است و با مدیریت و برنامه ریزی صحیح خانواده خود را در برابر آفات و خطرات مصون و محفوظ می دارد. او این کار را با همکاری تک تک اعضاء مخصوصاً همسر خویش انجام می دهد.

شوهر برای انجام این عمل با برنامه ریزی عمل کرده و بر روی سخن و اعمال اعضاء خانواده خویش نظارت می کند، که با خویشاوندان نااهل و دوستان ناباب رفت و آمد نکنند، لهذا با رعایت همه ی زمینه های

۱- ابن شعبه حرّانی، تحف العقول/ گزیده ی متون حدیثی/۳/، نشر: دارالحدیث، چاپ دوم، ص ۵۲.

امنیتی محیط خانواده در همه ی ابعاد زندگی از امنیت کامل برخوردار است و این عمل فواید و آثار والایی را در پی دارد.

شادکامی با آثار و فواید امنیت خانواده

اشاره

ویژگی های امنیت خانواده به شرح زیر است:

۱. آبرومندی

امنیت به طور غیرمستقیم موجب آبرومندی است. زیرا بعضی از آسیب ها و خطراتی که اعضای خانواده را تهدید می کند، موجب عدم اعتماد و بی آبرویی است.

۲. آسایش و آرامش

کدام خانواده است که بتواند بدون امنیت، آسایش و آرامش داشته باشد، آری یکی از ویژگی های امنیت خانواده آسایش و آرامش است.

۳. ازدیاد دوستان متعهد و مسئول

غالباً افراد جامعه به مکان هایی رفت و آمد می کنند که امنیت وجود داشته باشد و یکی از خصوصیات آن ازدیاد دوستان متعهد و مسئول است.

ص: ۱۵۶

۴. استقلال

هنگامی که امنیت خانواده برقرار باشد، آن خانواده متّکی به شخص، گروه و فرقه خاصی نمی شود و استقلال خویش را حفظ می کند.

۵. اعتماد به نفس

عدم فشارهای روانی در زندگی همراه با آسودگی خاطرِ ناشی از امنیت؛ موجبات اعتماد به نفس را فراهم می کند.

۶. تحکیم موقعیت خانواده

امنیت به زندگی سعادتمندانه ی خانواده استمرار می بخشد.

۷. سعادت

به علت موارد ذکر شده ی بالاـ و در سایه ویژگی های دیگر امنیت اعضاء خانواده به زندگی سعادتمندانه خویش تداوم می بخشند.

۸. صحت و سلامت روحی

به واسطه ی حادثه و خطرات ناشی از عدم امنیت ترس، وحشت، نگرانی و اضطراب ناشی از آن، سلامت روانی در معرض خطر قرار می گیرد.

۹. عبادت

در پرتو امنیت اعضاء خانواده در بُعد عبادی نیز در حال رُشد و تکامل هستند.

ص: ۱۵۷

۱۰. معیشت

اعضاء خانواده بواسطه ی امنیّت، در بُعد اقتصادی و معیشتی نیز موفق اند.

اهمیت امنیت

قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم:

الأَمْنُ و الْعافِیَهُ نِعْمَتانِ مَغْبُونٌ فِیها کَثیرٌ مِنَ النّاسِ(۱)

امنیت و سلامت دو نعمت است که بسیاری از مردم از آن مغبونند.

امنیت نقش بسزایی در محیط خانواده دارد. ابتدا باید در خانواده تحقق پیدا نماید تا در پرتو آن جامعه ای امن و خالی از هرگونه آسیب و آفت به وجود آید. اگر در خانواده ای امنیت وجود نداشته باشد آن خانواده متزلزل و در معرض فروپاشی است و اگر وجود داشته باشد موجب استحکام آن است، از انواع بلاها در امان است و هیچ کس نمی تواند به آن تعّرض کند.

راه های برقراری امنیت خانواده (زندگی با ثبات)

به واسطه ی راه های زیر امنیت را در خانواده برقرار کنید:

۱. آگاهی با مطالعه در این زمینه

۲. ادب و تربیت صحیح (گاهی به طور غیرمستقیم باعث برقراری امنیت است.)

۳. الگوگیری از افراد واجد شرایط

ص: ۱۵۸

۱- نهج الفصاحهٌ، ترجمه: محمد امین شریعتی، عبدالرسول پیمانی، نشر: خاتم الانبیاء، چاپ اول، ص ۸۳.

۴. برطرف نمودن نقطه ضعف ها

۵. برنامه ریزی صحیح

۶. تقویت نکات مثبت امنیتی

۷. پی گیری و ممارست در برقراری امنیت

۸. خردمندی و دانایی (گاهی به طور غیرمستقیم با امنیت در ارتباط است.)

۹. کسب تجربه از بزرگان و اندیشمندان

۱۰. مدیریت خانواده

رابطه ی امنیت و خوشبختی

قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم:

مَنْ اَصْبَحَ مُعافی فی بَدَنِهِ آمِناً فی شِربِهِ عِنْدَهُ قُوتُ یَوْمِهِ فَکأَنَّما خُیِّرتْ لَهُ الدُّنیا بِحَذا فیرِها

هر که تنش سالم است و در جماعت خویش ایمن است و قوت روز خویش را دارد. جهان سراسر مال اوست.(۱)

۲. پرهیز از بدبینی

سوءظن و بدگمانی چیست؟

بدگمانی این است که: رویدادها، کارها و گفتارهای دیگران را بدون آگاهی درست و بدون دلیل روشن و آشکار، ناپندار، ناروا و با گمان بد، بیان و تفسیر کنیم و این گمان را حتمی و محقق

۱- همان منبع، ص ۸۴.

شماریم، هنگامی گناه است که انسان گمان بد و سوءظن خود را بگوید و طرف را آزرده و ناراحت کند.(۱)

خوش بینی یعنی چه؟

خوش بینی این است که: وقایع، اعمال و کردار و گفتار دیگران را با پندار نیکو و خوش گمانی، بیان و تفسیر کنیم.

******

شاید شما در روزنامه ها خوانده اید که: زنی به علّت بدبینی، از شوهرش طلاق گرفت، و یا شوهری به علّت بدبینی همسرش درخواست طلاق کرد. چه بسیارند خانواده هایی که به دلیل بدبینی از هم پاشیده اند، چه بسیارند خانواده هایی که به دلیل بدبینی زن یا شوهر در اضطراب تشویش و نگرانی به سر می برند و از آرامش (در آن خانواده) خبری نیست. وقتی شوهر بدبین براساس ظن، گمان و تخمین از همسر بدگویی می کند، او نیز عکس العمل نشان می دهد و حس کدورت در بین آنها بیشتر شده، در نتیجه امنیت خانواده کمتر شده و موجبات طلاق و فروپاشی آن فراهم می گردد.

«بروکتر» می گوید:

آتشی که جسم را می سوزاند غالباً به دست خودمان روشن شده است.(۲)

حجازی نیز می گوید:

۱- حسینی، علی اکبر، اخلاق در خانواده، نشر: پارسایان، چاپ پانزدهم، ص ۲۸۱.
۲- احسانی کناری، قاسم، چراغ راه زندگی، نشر: علمی، چاپ: چهارم، ص ۴۵۳.

آدم بدبین همچون مبتلایان تریاک مرض خود را به هزار دلیل به دیگران نسبت می دهد.(۱)

فواید و آثار سعادت آفرین خوش بینی

۱. ازیاد دوستان

همان گونه که بدبینیِ زن و شوهر، خویشاوندان و دوستان را از گرد ایشان پراکنده می کند، خوش بینی موجب ازدیاد دوستان است.

۲. امنیت خانواده

همان گونه که افراد بدبین دست به کارهای احمقانه و انتقام جویی می زنند، خوش بینی نیز موجب امنیت خانواده است.

۳. استحکام بنیاد خانواده

بدبینی موجب تزلزل و فروپاشی خانواده و خوش بینی با ایجاد مهر، محبت و صمیمیت بنیاد خانواده را استحکام می بخشد.

۴. تحکیم روحیه ی اعتماد بین افراد خانواده

همان گونه که بدبینی روحیه اعتماد را نابود می کند، خوش بینی نیز موجب اطمینان و اعتماد است.

۱- همان منبع.

۵. تحکیم روحیه ی تعاون و همکاری

بدبینی با پراکنده کردن خانواده تعاون و همکاری را از بین می برد ولی خوش بینی با ایجاد روحیه سازگاری و همدلی، تعاون و همکاری را رونق می بخشد.

۶. روبه راه شدن کارها

همان گونه که بدبینی مشکلاتی را در زندگی خانوادگی ایجاد می کند، خوش بینی نیز موجب روبه راه شدن کارها است.

۷. صحت و سلامت اعضای خانواده

بدبینی یک نوع مرض روانی است، در بین افراد به صورت زیاد و یا کم ظهور می کند. خو ش بینی از سلامت اعضای خانواده سرچشمه می گیرد.

۸. عدم تشویش و عصبیت

همان گونه که بدبینی عواقب وخیمی همچون تشویش و عصبیت دارد؛ خوش بینی نیز موجبات آسایش و آرامش را فراهم می کند.

داستان

خوش بینی نسبت به همسر و فرزندان لازم و ضروری است، ما همیشه باید به این مطلب اهمیّت بدهیم و سوءظن و بدگمانی را از وجود خویش دور نماییم، تا به سرانجام نیک بختی برسیم، با هم نمونه ی زیر را می خوانیم:

ص: ۱۶۲

«... زنم دوست دارد از همه چیز سردرآورد و هر کس را مورد سؤال و بازجویی قرار دهد، مواظب رفت و آمدها باشد و بر گفت و شنودها گوش بنشیند... به زمین و آسمان بدبین و بدگمان است، و همیشه فکر می کند دامی برای او گسترانده و کاسه ای زیر نیم کاسه نهاده اند نظر سویی در میان است.

شک و بدگمانی با خونش عجین شده است، همیشه در فکر این است که کجا رفته ام، با که نشسته ام، چه گفته ام، گاهی مخفیانه تا محل کارم مرا تعقیب می کند. گاهی وقت ها هنگامی که کفش هایم را به پا می کردم، کفش هایم را پاک می کرد و بند کفشهایم را می بست، فکر می کردم می خواهد مهربانی کند. بعدها فهمیدم که موقع برگشتن به منزل وارسی می کرد، تا بداند آیا به جز محل کارم جای دیگر رفته ام... و آیا بند کفشم را گشوده ام یا نه؟!

واقعاً خسته شده ام و می خواهم خودم را از این زندگی پرعذاب نجات دهم... چه کنم؟

توجه کنید که علف هرزه بدگمانی در مغزهای سبک و روان های سست، رشد می کند و جای بر اندیشه های راست و درست تنگ می نماید. حاصل و صفای زندگی را پژمرده و خشک می سازد و انگیزشی برای خطا و زشتی بیشتر می شود و در یک کلام «آفت سلامت زندگی خانوادگی می گردد.»

باید روان را با یاد خدا و با ایمان و تقوا، تقویت کنیم و فکر را با کلمات حکمت و معرفت، سنگین بار سازیم، با رعایت امانت و صداقت و با گرایش به وفا و عفت، راه ورود و زمینه ی رشد بدگمانی

ص: ۱۶۳

را ببندیم و از بین ببریم و به این ترتیب زندگی آرام و شایسته و موفقی را برای خود و خانواده ی خویش و همگان فراهم کنیم.

امید است با به کار بستن این رهنمودها، خرمی و همدلی و رفاقت به خانه ی شما بازگردد.»(۱)

۳. پرهیز از عادات زشت و اعتیاد

تعریف واژه

اعتیاد حالتی ضدّ اخلاقی است که در نتیجه طغیان و غلبه هوس ها بر انسان حاصل می شود و طی آن انسان به مصرف مواد تخدیرکننده یا کارهای ناپسند عادت می کند.(۲)

قرآن کریم می فرماید:

وَ لا تُلقُوا بِأیْدیکُمْ اِلَی التَّهْلُکهِ(۳)

خود را با دست خود به هلاکت نیاندازید.

قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم:

مَن إحتَقَرَ ذَنبَ البَنج فَقَد کَفَرَ(۴)

هر کس گناه استعمال مواد مخدر را کم بشمارد، کافر شده است.

قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم:

سَلِّمُوا علی الیَهُودِ و النَّصاری وَلا تُسلِّموا عَلی آکِلِ البَنجِ(۵)

به یهودی و نصرانی سلام کنید، اما به شخص معتاد سلام نکنید.

۱- حسینی، علی اکبر، اخلاق در خانواده، نشر: پارسایان، چاپ پانزدهم، ص ۲۸۲-۲۸۴.
۲- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۲، نشر ولی عصر، چاپ اول، ص ۴۷۹.
۳- سوره بقره، آیه ۱۹۵.
۴- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۲، برگرفته از مستدرک، ج۱۷، ص ۸۶.
۵- همان منبع.

ریشه و منشاء اعتیاد (چاه ضلالت و گمراهی)

اشاره

علت هایی که سبب می شود خانواده و یا فردی به دامان اعتیاد پناه ببرد عبارت است از:

۱. خستگی مفرط

خستگی بیش از حد می تواند یکی از ریشه های گرایش جوانان به اعتیاد باشد.

۲. در دام توطئه دشمنان دین افتادن

به اعتیاد کشاندن جوانان نقشه ی شوم بی دین ها است.

۳. دوستان ناباب

دوستان ناباب با تأثیر مستقیم برروی اعضای خانواده یکی از علت های عادات زشت و اعتیاد هستند.

۴. شهوت گرایی

شهوت گرایی و پیروی از فحشا و منکرات رابطه ی مستقیم با اعتیاد دارد.

۵. ضعف نفس

ضعف نفس و متابعت از هوا و هوس یکی از ریشه های اعتیاد است.

۶. وجود مشکلات در زندگی

۶. وجود مشکلات در زندگی[۱] سختی ها، نابسامانی ها و ناهنجاری های زندگی علت دیگر آن است.

۱- همان منبع، ص ۴۷۹، با تصرف.

مفاسد اعتیاد (عوامل بدبختی)

مفاسد اعتیاد (عوامل بدبختی)(۱)

فسادهایی که از اعتیاد نشأت می گیرد عبارت است از:

۱. از بین رفتن اعتماد به نفس

۲. از دست دادن شغل و بیکاری

۳. از کار افتادن انسان ها

۴. افسردگی و انزواطلبی

۵. بدون محتوا شدن زندگی

۶. به همراه آوردن مفاسد دیگری مانند دزدی، خیانت

۷. بیماری های جسمی (مانند یبوست شدید، خونریزی و...)

۸. تأثیر منفی بر نسل های آینده

۹. خسارت برای جامعه

۱۰. خودفریبی

۱۱. دروغگو شدن

۱۲. دور شدن از ندای فطرت

۱۳. دین فروشی

۱۴. سوء ظن و بدبینی

۱۵. عامل دشمن شدن

۱۶. عدم تحّمل در برابر مشکلات

۱۷. عدم تمرکز فکری

۱۸. فروپاشی خانواده ها

ص: ۱۶۶

۱- همان منبع، با تصرف.

۱۹. ناموس فروشی

۲۰. وجود غم و اندوه در روحیه ی معتاد

شوهر الگو و نمونه

یکی شوهر ارزشمند از عادات زشت دوری نموده و با عادات پسندیده و نیکو خو گرفته است. زیرا عادت موهبتی الهی است که انسان نباید از آن سوء استفاده نماید.

یک شوهر الگو هرگز اعمال خلاف شرع و عرف را انجام نداده و به اعمال صالح و اخلاقی عادت دارد، زیرا او یک شخص متعهد است و در قبال همسر و فرزندان خویش مسئولیت حس می کند. او با لاابالی گری بیگانه است و گرد کارهای حرام از قبیل مشروبات الکلی، مواد مخدر، غنا، فحشا و منکرات نرفته بلکه عادات او منطبق با دین مقدس اسلام است.

لازم به تذکر است که اعمال و حرکات همسر تأثیر مستقیم در روحیات مرد دارد و یک همسر الگو شوهر خویش را از آفتِ انواع اعتیاد حفظ نموده و عادات مطابق با شرع و عرف را به وی القا می کند. یکی از بزرگان می گوید:

«عادات مزاحم ما نتیجه ی پرورش در خانواده است که نتوانسته ایم، آن ها را از خود دور کنیم.»(۱)

۱- سمیعی، رضا، جام اندیشه، نشر: صالحان، چاپ اول، ص ۲۸۹.

«ناپلئون بناپارت» می گوید:

«عادت های نیکو بیاموزید که طبیعت شما را به زندگی سعادتمندانه عادت دهد.»(۱)

علاج اعتیاد (بهشت برین زندگی)

علاج اعتیاد (بهشت برین زندگی)(۲)

به وسیله ی راه های زیر می توانیم اعتیاد را درمان کنیم:

۱. آگاهی بخشی به مردم

۲. بستری نمودن معتادان برای ترک اعتیاد

۳. تفریحات سالم

۴. تنظیم و اجرای قوانین لازم بر کنترل قاچاق

۵. حفاظت مرزها

۶. حل مشکلات جوانان

۷. کنترل جوانان از دوستان منحرف

۸. گسترش محیط های پرورشی

۹. نظارت خانواده ها بر زندگی جوانان

۴. درک مشکلات همسر

یک شوهر نمونه و الگو فهیم است و مشکلات، گرفتاری ها و سختی های همسر خویش را درک کرده، سپس برای رفع آن ها اقدام می کند. او با خانم خانه یکرنگ و هماهنگ است، و او را تنها نمی گذارد، بلکه به مبارزه با آفات زندگی می پردازد.

۱- یعقوبی، مرضیه، گنجینه ی سخنان بزرگان ایران و جهان، نشر: عطار، چاپ اول، ص ۶۷۹.

۲- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۲، نشر ولی عصر (عج)، چاپ اول، ص ۴۷۹.

شوهر فهیم از اندیشه، گفتار و اعمال پسندیده برخوردار بوده و در هر شرایطی موجبات ناراحتی او را فراهم نمی کند، بنابراین خوشبختی در زندگی آنها متداوم است.

«گوستاولوبون» می گوید:

«فهمیدن، همیشه بهتر از آموختن است.»(۱)

زنی که به شوهر خویش احترام نگذارد، از او اطاعت نکند، برای او آرایش نکند و خلاصه هنر شوهرداری را رعایت نکند، همسر فهیمی نیست و همین طور اگر شوهر، خانم خویش را اذیت و آزار کند، نفقه او را پرداخت نکند، از عادات زشت پرهیز نکند و یا بدبینی داشته باشد، همسر خود را درک نکرده است. بنابراین زن و شوهر باید درک و فهم خویش را در حد متعارف حفظ نموده و حقوق خانواده را رعایت نمایند، تا در جرگه ی خردمندان و دانایان به شمار آیند.

حضرت علی علیه السلام می فرمایند:

لا مُصیبه أَشَدُّ مِنَ الجَهْلِ(۲)

هیچ مصیبتی سخت تر از جهالت نیست.

دعوا، قهر، ناراحتی، کشمکش و تزلزل خانواده از نادانی، جهالت و ضلالت سرچشمه می گیرد و اگر زن و شوهر آگاهی، درک و فهم را سرلوحه ی زندگی مشترک خود قرار دهند هرگز در گرداب بدبختی و فلاکت غرق نمی شوند.

۱- سمیعی، رضا، جام اندیشه، نشر: صالحان، چاپ اول، ص ۳۱۵، سخن ۶۹۵۶.

۲- دکتر مصطفوی، سید جواد، بهشت خانواده، ص ۳۳۰، برگرفته از غررالحکم، ج۶، ص ۳۸۵.

۵. سخاوت شوهر

تعریف واژه

عدم خسیس بودن و دست و دل بازی و توسعه در زمینه ی اقتصادی و معیشتِ زندگی.

******

شوهر در صورتی که از ثروت و پول کافی برخوردار بوده، باید سخاوتمند باشد، و از این راه همسر خود را به زندگی مشترک دلگرم تر نماید. او باید امکانات زندگی خانوادگی را گسترش داده وسایل رفاهی آن را فراهم نماید. مانند اینکه، اگر سرویس های آشپزخانه کهنه و قدیمی شده است، آنها را تعویض نماید، یا اگر فرش ها فرسوده و پاره شده، فرش مناسب تر تهیه کند.

همان طور که قبلاً متذکر شدیم، او لااقل سالی یک مرتبه خانم خود را به مسافرت ببرد و در صورت عدم امکان روزهای تعطیل همسر خود را به تفریح برده و در آنجا با میوه و غذای در خور توجه پذیرایی کند و یا با دسته گل و شیرینی از وی پذیرایی کند.

امام رضا علیه السلام می فرمایند:

یَنْبَغی لِلرَّجُلِ أن یُوَسِّعَ عَلی عِیالِه لِئلایَتَمَنَّوا مَوْتَهُ(۱)

مرد را سزاوار است که بر عیالش توسعه دهد تا آرزوی مرگ او را نکنند.

ص: ۱۷۰

۱- همان منبع، ص ۱۵۹، وسائل، ج۱۵، ص ۲۴۹.

«روایت»

شهاب گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: حق زن بر شوهرش چیست؟

فرمود: ... و هر میوه ای که همه مردم از آن می خورند، باید به اهل بیتش بخوراند و خوراکی را که مخصوص ایام عید است و در غیر ایام عید، به آنها نمی رساند، در ایام عید به آنان برساند.(۱)

******

سخاوت و معنویت

سخاوت یک امر معنوی نیز می باشد زیرا ائمه اطهار بر این مطلب تأکید داشته اند و پاداش فراوانی برای آن برشمرده اند، بنابراین خانواده سخی سعادتمند است.

«ویکتورهوگو» می گوید:

«هر بخشش به قاعده تو را یک قدم به سعادت روحی نزدیک تر می کند.»(۲)

بنابراین شوهر سخاوتمند روحی شاداب، بانشاط و معنوی دارد و همین باعث مهر، محبت و دلگرمی خانواده می باشد.

«تنسی ویلیامز» نیز مؤید مطالب ما است:

«بخشش مادی سبب ثروت معنوی می شود.»(۳)

ابوعلی سینا خانواده سخاوتمند را خوشبخت و سعادتمند می داند:

۱- همان منبع، ص ۱۱۶، وافی، ج۱۳، ص ۱۱۶.

۲- یعقوبی، مرضیه، گنجینه، سخنان بزرگان ایران و جهان، نشر: عطار، چاپ اول، ص ۵۷۳.

۳- همان منبع.

«نیکبخت ترین مردم کسی است که کردار به سخاوت بیاراید و گفتار به راستی.»(۱)

۶. ممنوعیت تنبیه همسر

اشاره

یک شوهر نمونه نه تنها خانم دانا و باتـدبیر خویش را تنبیه نکرده و موجبات ناراحتی او را فراهم نمی کند، بلکه از لغزش ها و خطاهای وی چشم پوشـی نموده و او را مورد عفو و بخشـش قرار می دهـد. هرگونه توجیه و بهانه ای برای تنبیه همسـر گناهی نـابخشودنی است و شوهر بایـد خواسـته هـای خویش را با محبت و احترام مطرح نموده و طبق روحیه ی وی برخورد نمایـد. و هرگز موجبات سـلب آسایش و آرامش همسـر خود را فراهم نکنـد، تا از تزلزل و فروپاشـی احتمالی خانواده جلوگیری گردد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«کسـی که همسـر خود را بزنـد، من روز قیـامت دشـمن او خواهم بود. زن های خود را نزنیـد، هر کس بناحق آنها را بزنـد، از فرمان خدا و رسولش سرپیچی کرده است.»(۲)

«سروانتس» می گوید:

«زن مانند شیشه ظریف و شکستنی است، هرگز توانایی مقاومت او را نیازمائید زیرا ممکن است شیشه ناگهان بشکند.»(۳)

۱- همان منبع.

۲- حاتمی، غلامرضا، شمه ای از وظایف همسران، نشر: الماس شرق، چاپ: دوم، ص ۱۰، برگرفته از ارشاد القلوب، ص ۲۹۱.

۳- ذوالفقاری، غلامحسین، رهنمون، نشر: اوسان، چاپ نوزدهم، ص ۳۹۴و۳۹۵.

آری، به زن با دیده ی احترام بنگریم و هرگز موجبات آزار او را فراهم ننمائیم، زیرا «گوته» می گوید:

«زن شریک زندگی و یار ساعات درماندگی است.»(۱)

مثل ژاپنی می گوید:

«زن کلید خانه است مواظب باش آن را گم نکنی.»(۲)

روحیات زن و مرد با هم متفاوت و سلایق آنها مختلف است، در چنین مواردی احتمال اختلاف عقیده وجود دارد. بنابراین زن و مرد با مشورت به تفاهم خواهند رسید. اما بعضی از مردها با بی شرمی و وقاحت از تنبیه بدنی استفاده می کنند. این عمل در دین مقدس اسلام مطرود است چنان که پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می فرمایند:

«هر مردی که به صورت زنش سیلی بزند، خداوند به فرشته ی مأمور جهنم دستور می دهد، هفتاد سیلی به صورتش بزنند.»

حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم در گفتار دیگری فرمود:

چگونه یکی از شما همسرش را می زند و سپس در آغوشش می گیرد؟!!(۳)

و نیز حضرت علی علیه السلام فرمود:

«زنان امانت الهی در دست شما هستند...»

بواسطه ی تنبیه بدنی همسر مهر، محبت، صفا و صمیمیت از خانواده دور می شود. دین مقدس اسلام فقط در یک مورد به شوهر اجازه داده است که همسرش را تنبیه کند و آن موقعی است که زن

۱- همان منبع.
۲- همان منبع.
۳- صدری مازندرانی، حسن، هنر همسرداری، ص ۳۲، برگرفته از وافی، ج۳، ص ۱۱۷.

به وظیفه ی واجب خویش عمل نکند و یا قصد اذیت و ناسازگاری داشته باشد.(۱)

چنان که قرآن مجید می فرماید:

«چنین زنی را باید نصیحت کرد؛ اگر گوش نداد مرد قهر کند و اگر اثر نکرد باید ناراحتی خود را آشکار کند.»(۲)

عواقب بد تنبیه و توهین به زن

اگر چنانچه مردی همسرش را تنبیه نماید، این حرکت غیرانسانی او عواقب بسیار وخیم جسمی، روحی، روانی، اخلاقی، اجتماعی و... خواهد داشت که بطور خلاصه عبارتند از:

۱. استرس و اضطراب دایم را در زن دامن می زند.

۲. افسردگی و بیماری عصبی ایجاد می کند.

۳. او را گوشه گیر و منزوی می کند و باعث کند ذهنی وی می شود.

۴. او را لجباز می کند.

۵. به او می آموزد که هر وقت خشمگین شدی، شرارت و داد و فریاد کن.

۶. به سلامت روحی و جسمی زن ضربه می زند و زندگی مشترک آن ها را ویران و متلاشی می نماید.

۱- صدری مازندرانی، حسن، هنر همسرداری، ص ۳۲، برگرفته از وافی، ج۳، ص ۱۱۷.

۲- سوره ی نساء، آیه ۳۴.

۷. حسّ کنجکاوی، ابتکار عمل، خلاقیت و اعتماد به نفس را در زن از بین می برد.

۸. در زن ایجاد تنفر می کند و او را عبوس بار می آورد و شادی ها را در او سرکوب می کند.

۹. زن را به دشمنی با شوهر و خانواده ی او وا می دارد.

۱۰. زن را بی اراده کرده و او را نسبت به همسر و اطرافیان و آشنایان بی تفاوت می سازد.

۱۱. زن را دچار یأس و حرمان می کند.

۱۲. زن را در میان دوستان و آشنایان گرفتار عقده حقارت و کمبود مهر و محبّت می کند.

۱۳. زن را کینه توز می کند.

۱۴. سبب ترس و جُبن می شود.

۱۵. سرپیچی و نافرمانی از شوهر را در زن شدّت می دهد.

۱۶. شهامت و بالندگی و پویایی را از او می گیرد و او را پرخاشگر می کند.

۱۷. علاوه بر صدمات جسمی که دیه دارد، رنج و تحقیر به دنبال می آورد.

بنابراین وظیفه ی مرد است که با همسر خود، رفتاری «محترمانه» و «محبت آمیز» داشته باشد و هرگز به او توهین نکند و خصوصاً در میان جمع شخصیت او را تخریب نکند. و خوبی های دیگران را به رُخ وی نکشد و اگر کوتاهی و قصوری در ایشان می بیند، در خلوت و به دور از چشم دیگران، ابتدا خوبی ها و

ویژگی های مثبت او را بیان کرده، سپس بصورت غیرمستقیم، پیام تربیتی خود را به ایشان القاء نمایـد و با همه ی وجود با او رفتار محبت آمیز داشته باشد. رفتاری که توأم با گذشت و اغماض از کاستی ها، نارسایی ها، غفلت ها، ضعف ها و جهالت ها باشد. رفتاری که همراه با ایثار، قربانی کردن هوس ها، فدا کردن میل ها و منفعت ها، تحّمل سختی ها و لب فروبستن و سعه ی صدر داشتن و به امید اصلاح و خوشبختی و سعادت زوجین باشد.(۱)

۷. نفقه یا تأمین مخارج خانواده

تعریف واژه

مقصود از نفقه چیزی است که فردی برای زندگی متعارف و متعادل خود بدان نیاز دارد و در بحث حقوق خانواده، شامل انواع هزینه هایی است که مرد در ازای پیمان زناشویی برای زن متحمل می گردد.(۲)

نفقه شامل چه چیزهایی می شود؟

نفقه ی زن عبارت است از: غذا، مسکن، لباس، لوازم موردنیاز منزل، هزینه آرایش، وسایل شستشو و نظافت و امثال این امور، که باید مطابق نیاز، شأن و شرایط متعارف اجتماعی برایش تأمین گردد.

۱- ملک محمودی، امیر، راهنمای خانواده، نشر: منشور وحی، چاپ: چهل و پنجم، ص ۴۳و۴۴.

۲- طاهری، حبیب اله، سیری در مسائل خانواده، نشر: بین الملل، چاپ سوم، ص ۶۳.

وجوب نفقه زن بر شوهر

وجوب نفقه زن بر شوهر غیر از وجوب نفقه ی والدین است، یعنی واجبی که زن در صورت عدم تأدیه، حق مطالبه دارد و می تواند از مال شوهر بردارد و در صورت عدم دسترسی می تواند از طریق دادگاه طلب وصول نماید. مثلاً اگر شوهر مخارج چند ماه را نداد، بدهکار است و باید بپردازد، برخلاف نفقه والدین که در صورت نپرداختن تنها معصیت کار است و دیگر در ذمّه ی بدهکار آنان نیست.

این وجوب نفقه از آغاز زندگی مشترک تا زمان مرگ و حتی در زمان عدّه در طلاق رجعی ادامه دارد، خواه زن فقیر باشد خواه غنی.

اگر شوهر ورشکست شود، حق زن مقدّم بر حقّ بقیه طلبکار ها است. بالاخره مرد موظف به پرداخت نفقه ی زن است و در صورت استنکاف مورد لعن و نفرین پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم است؛ که آن حضرت فرمود:

«مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ ضَيَّعَ مَنْ يَعُوْل»(۱)

ملعون است ملعون، کسی که در معاش روانه ی عیال خود (در صورت توان) سخت گیری کند.

البته این وجوب نفقه مربوط به زن دائمی در ازدواج دائم است و در ازدواج موقّت زن حق نفقه ندارد مگر آنکه در ضمن عقد، شرط نمایند.(۲)

هدف نفقه یا تأمین مخارج خانواده

دین، پابه پای انسان، با انسان همراه است و بیشترین توجه را به رفاه خانوادگی دارد. رفاه خانواده، در حد متوسط باید تأمین شود و راه تأمین آن، کار و تلاش است.

ص: ۱۷۷

۱- همان منبع، برگرفته از وسائل الشیعه، ج۱۴، ص ۱۲۲.

۲- همان منبع.

امام صادق علیه السلام فرمود:

هنگامی که یکی از شما تنگدست می شود، باید در روی زمین به فعالیت بپردازد و از فضل خداوند طلب روزی کند و خود و خانواده خود را اندوهگین نسازد.(۱)

تمام برنامه های زندگی انسان، باید از قاعده ی هرمی شروع شود که رأس آن توحید است. در کاری که برای رفع فقر خانوادگی می کنید، باید به خدا توجه کرده و رزق و روزی را از فضل خدا بخواهید.

قرآن کریم می فرماید:

پس چون نماز گزارده شد، در زمین پراکنده شوید و از فضل خدا روزی بخواهید.(۲)

این گونه دستورات، همه و همه، به این منظور است که خانواده به طور نسبی از آسایش و آرامش برخوردار باشد. و زن نیز در زندگی خانوادگی تأمین اقتصادی داشته باشد و کودکان، پدران و مادران پیر هم تأمین شوند.

هدف این است که کودکان در سایه ی کار و کوشش پدر، به حد رشد و بلوغ برسند و بتوانند به طور صحیح، تربیت و تزکیه شوند و چشمشان به دست این و آن و دلشان در آرزوی لقمه ای نان نباشد.

هدف این است که پدران و مادران پیر، در روزگار ضعف و از کار افتادگی، در پناه فرزندانی که ثمره ی وجود ایشانند و در راه تربیت آنها زحمت کشیده و خون دل خورده اند، در امنیت و رفاه باشند.

ص: ۱۷۸

۱- بهشتی، احمد، خانواده در قرآن، نشر: بوستان کتاب، چاپ: یازدهم، ص ۱۳۹، برگرفته از شیخ حرّ عاملی، وسائل الشیعه، باب ۴، حدیث ۱۲.

۲- سوره جمعه، آیه ۱۰.

هدف این است که زن، عمده ترین مسئولیت خود را در خانواده بجوید و برای لقمه ای نان، در کارگاه ها و کارخانه ها و ادارات، سرگردان نماند و برای شوهر و فرزندان، جاذبه ی خانه را قوی گرداند و در این جذب هم خود از نظر روحی و جسمی در رفاه، سلامت و سعادت باشد و هم شوهر و فرزندان کامیاب شوند.

طرح زندگی خانوادگی، به همین صورتی که مورد توجه اسلام است و غالب مردم نیز آن را پذیرفته اند، بهترین طرح است.

برای این کار دلبستگی زن به خانواده و فرزندان، تقویت شود، حتی معیار وجوب نفقه، نیاز او هم نیست، بلکه معیار عقد دائم و تمکین است، در حالی که در مورد خویشاوندان، معیار، فقر آنهاست.(۱)

تلاش برای توسعه و سلامت اقتصادی خانواده

پول و ثروت و جریان آن در زندگی به مثابه ی جریان خون در بدن، تضمین کننده حیات، پویایی نظام خانواده و تأمین کننده معنویت، بقاء دیانت و تقوای اعضاء خانواده است.(۲)

تأمین مخارج، تلاش برای دلبستگی و استقلال اقتصادی خانواده اهمیت بسزایی دارد و بدست آوردن پول و ثروت خانواده را به نیک بختی و موفقیت می رساند و بالعکس فقر و تهیدستی عامل سقوط و بدبختی خانواده به شمار می رود.

۱- بهشتی، احمد، خانواده در قرآن، بوستان کتاب، چاپ یازدهم، ص ۱۳۹و ۱۴۰.

۲- همان منبع.

«ناپلئون هیل» فقر و تهیدستی را در زیر توصیف می کند و اثراتِ زیانبار آن را بر می شمارد:

« فقر ذهن استدلال را فلج می کند، تصور و تخیل را نابود می کند، اتکای به نفس را می کشد، دل گرمی و اشتیاق را از بین می برد، ابتکار را نابود می کند. هدف و مقصود را نامطمئن می کند، تنبلی و مسامحه کاری را تشویق و دل گرمی و پشتکار را از بین می برد و کنترل بر خویشتن را غیرممکن می سازد. خوشی را از شخص گرفته، امکان درست اندیشی را از بین برده، تمرکز و تلاش را منحرف می سازد. مداومت و استقامت را تحلیل برده، قدرت اراده را از بین می برد. ترس از فقر، آرزو و اشتیاق را در اشخاص می کشد، بر حافظه ی انسان تأثیر نامساعد گذاشته، شکست را در انواع و اقسامش به ذهن انسان دعوت می کند.

این ترس عشق را می کشد، احساسات قلبی را نابود می کند و دوستی ها را از میان برمی دارد. اسباب بی خوابی می شود و به عبارت دیگر فلاکت و بدبختی را به ارمغان می آورد.(۱)

امیرالمؤمنین علی علیه السلام می فرمایند:

بدانید که فقر از بلاهاست و سخت تر از فقر، بیماری بدن و سخت تر از بیماری بدن، بیماری دل است.(۲)

«کاترین پاندر» می گوید:

ص: ۱۸۰

۱- فلاحی، منصور، هدیه، نشر: محور، چاپ سوم، ص ۵۳-۵۲.

۲- تمیمی آمدی، عبدالواحد، غررالحکم و دررالکلم، ترجمه: لطیف راشدی، سعید راشدی، نشر: پیام علمدار، چاپ سوم، ص ۲۲۴.

بیایید این اندیشه را که فقر از فضایل است یک سر کنار بگذاریم. فقر گناهی معمول و مشترک است...

آفریدگارتان شما را توانگر می خواهد! این نیز یکی از حقایق تکان دهنده درباره ی توانگری است. اگر توانگر نباشید، نه به درد خودتان می خورید، نه به درد دیگری. انسانی که نخواهد توانگر باشد، ناهنجار است.

دلیلی ندارد که توانگری را از زندگی معنوی خود جدا بدانید. لازم نیست در دو عالم زندگی کنید.(۱)

مال و ثروت باعث تحکیم موقعیت خانوادگی می گردد؛ زیرا بسیاری از زنان با فقر و بدبختی سازگار نیستند و پول خیلی از مواقع مشکل گشاست و به همین دلیل باعث آرامش انسان می شود.(۲)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم می فرمایند:

خدایا! نان را برای ما مبارک گردان و میان ما و نان، جدایی مینداز! چرا که اگر نان (نماد اقتصادی و ثروت مشروع) نبود، نه قدرت روزه داشتیم و نه نماز می خواندیم و نه قدرت به جا آوردن واجباتمان را داشتیم.(۳)

بر این اساس یک مدیر با کفایت در سیستم خانواده باید به اصل اقتصادی سالم و پویا و رو به رشد توجه کافی داشته باشد و در کسب درآمد، ضمن رعایت اصل پاکی و حلال بودن آن و پرهیز از درآمدهای

۱- فلاحی، منصور، هدیه، نشر محور، چاپ سوم، ص ۵۰.
۲- همین مؤلف، راه های رسیدن به موفقیت و خوشبختی، ج۲، نشر: اقیانوس معرفت، چاپ اول، ص ۲۴۸.
۳- نیلی پور، مهدی، مدیریت خانواده، جلد۳، نشر: سلسبیل، چاپ اول، ص ۵۱، برگرفته از خیر و برکت از نگاه قرآن و حدیث –حدیث ۱۰۷۶.

نامشـروع و ظالمانه، در مصـرف و نگه داری آن نیز، اصول اخلاقی همچون سـخاوت، انفاق و عـدم اسـراف و تجّمل گرایی را رعایت کند.

غذای حرام برای روح و بدن مضّر است و همچنان که غذای مسموم جسم را به مخاطره می اندازد، غذا و تغذیه حرام نیز جسم و بیشتر روح را از صفای باطن و کارآمدی تهی می نماید.(۱)

خداوند بزرگ در قرآن کریم می فرماید:

ای رسولان ما از غذاهای پاکیزه ی حلال تناول کنید و به نیکوکاری بپردازید.(۲)

قناعت

افراد دیگر خانواده نیز باید اندازه ی درآمد و توان مالی مرد خانه را در نظر بگیرند و از پروراندن آرزوهای دور و دراز در سر بپرهیزند و خواسته های مادی خود را با آن سازگار کنند.(۳)

همکاری

هر یک از اعضای خانواده در موعد کار، باید کار کند و بخشـی از نیاز مالی خود و خانواده را فراهم سازد. این انصاف نیست که در خانه و خانواده، یک تن آورنده و دیگران مصرف کننده باشند.(۴)

۱- همان منبع، ص ۵۲.
۲- سوره مؤمنون، آیه ی ۵۱.
۳- طباطبایی، سید محمدرضا، چهل درس زندگی، نشر: بوستان کتاب، چاپ اولف ص ۴۷.
۴- همان منبع، با تصرّف.

فصل ششم: راز شکوفایی خانواده با مراعات حقوق مرد (شوهرداری)

اشاره

ص: ۱۸۳

شوهرداری، یعنی مواظبت و نگه داری از شوهر، شوهرداری کـار آسـانی نیست که از هر زن بی لیـاقت و نـادانی ساخته باشـد، بلکه نیازمنـد کاردانی، ذوق، سـلیقه و زیرکی مخصوصـی است. زنی که بخواهد شوهرداری کند باید دل او را به دست آورد، اسـباب رضـایت خاطرش را فراهم سازد، مواظب اخلاق و رفتارش باشـد، به کارهای نیک تشویقش کنـد، او را از کارهای بد منع کنـد، مواظب بهـداشت، سـلامتی و تغـذیه ی او باشـد و سـعی کنـد از او انسانی آبرومنـد، محبوب و مهربان بسازد تا برای خانواده اش بهترین سرپرست و برای فرزندانش بهترین پدر و مربی باشد.

خداونـد حکیم قدرت فوق العاده ای به زن عطا فرموده است. سـعادت و خوشـبختی خانواده در دست اوست، بدبختی خانواده نیز در دست اوست زن می توانـد خـانه را به محیطی بهشت گـونه بـدل سـازد و نیز می توانـد آن را به صورت جهنمی سوزان درآورد. او می تواند شوهرش را به اوج ترقی برساند و نیز می تواند به خاک سـیاه بنشاند. زن اگر با هنر شوهرداری آشنا باشد و وظایفی را که خـدا برای او مقرر فرموده انجام دهد، می تواند از یک مرد عادی، بلکه از یک مرد بی لیاقت، شوهری لایق و آبرومند بسازد.

ص: ۱۸۴

یکی از دانشمندان می نویسد: زن قدرت عجیبی دارد، مثل قضا و قدر است، هر چه بخواهد همان است.(۱)و(۲)

یکی از رازهای خوشبختی و سعادت خانواده رعایت حقوق شوهر یا به عبارت دیگر هنر شوهرداری است، ارتباط سازنده، پسندیده و نیکو بین زن و شوهر باعث استحکام بنیاد خانواده و نیک بختی آنان است، اکنون با هم آن عوامل پسندیده و نیکو را می خوانیم:

۱. آداب شوهرداری

اشاره

زن باید آداب شوهرداری را یاد بگیرد و آن را در زندگی روزمره بکار گیرد. اگر بتواند در هنر شوهرداری موفق باشد، آرامش و سعادت را برای خانواده ی خویش به ارمغان می آورد و اگر از هنر شوهرداری بهره ای نداشته باشد، آن خانواده نیک بخت و سعادتمند نخواهد بود. بنابراین خوب شوهرداری کردن جایگاه و اهمیت فوق العاده ای در زندگی خانوادگی دارد و احادیث و روایات فراوانی در این زمینه وجود دارد و اندیشمندان و خردمندان بزرگ دنیا نیز به این مسئله تأکید نموده اند.

خوب شوهرداری کن تا خوشبخت شوی

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم خطاب به حولاء می فرمایند:

«ای حولاء! حق مرد بر زن این است که، زن همواره در خانه شوهرش باشد با او همراه و هماهنگ بوده و او را دوست بدارد، و از

۱- در آغوش خوشبختی، ص ۱۴۲.

۲- آیت اله امینی، ابراهیم، همسرداری، نشر: بوستان کتاب، چاپ بیست و نهم، ص ۲۶.

خشم و غضبش پرهیز نماید. رضایتش را جلب کرده و به عهد و پیمان خود با او وفادار باشد، و او را به مشّقت نیندازد.»

به هنگام حضور شوهرش، به او و مال او خیانت نکنـد و در هنگام غیبت او آبرویش را حفظ نمایـد و در منزل شوهر با درستی و صداقت زندگی کند. زینت و آرایشش (فقط) برای شوهرش باشد. نمازش را بخواند و غسل های واجبش را انجام دهد.

اگر چنین رفتـار کنـد، روز قیـامت به صورت دختری زیبا و نورانی محشور می شود. اگر شوهرش در دنیا، مؤمن و صالـح بود، این زن همسر آن شوهر در آن جهان می شود و اگر همسرش مؤمن نبوده با یکی از شهدا ازدواج می کند.

ای حولاء! در غیاب شوهرت خود را خوشبو نکن.(۱)

همسر خوب، بهترین یاور شوهر است

امام کاظم علیه السلام فرمود:

«جهادِ زن، خوب شوهرداری (کردن) است.»(۲)

«اسمایلز» می گوید:

«همسر خوب، بهترین یاور در صحرای سنگلاخ و پر مخاطره ی زندگی است.»(۳)

۱- حاتمی، غلامرضا، شمه ای از وظایف همسران، نشر: الماس شرق، چاپ دوم، ص ۴۱و۴۲.
۲- محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ترجمه: حمیدرضا شیخی، نشر: دارالحدیث، چاپ پنجم، ص ۲۲۶۴، حدیث ۷۸۷۸.
۳- گروه مؤلفان، گنیجنه ی ما و شما، نشر: ما و شما، چاپ هفتم، ص ۱۹۳.

یکی از بزرگان می گوید:

«زن، فرشته ایست که در ایام طفولیت پرستار ما، در دوران جوانی کامبخش ما و در روزگار پیری تسلی دهنده ماست.»(۱)

آری، زنی که آداب شوهرداری را به خوبی آموخته است و آن را بکار می گیرد از جمله ی مجاهدان راه خدا، بهترین یاورانِ زندگی و فرشته ای نجات بخش است.

خانواده ی نمونه

بی دلیل نیست که پس از صدها سال، چندین میلیون جمعیت در مقابل عظمت روحی و اخلاقی دختر پیغمبر اسلام سر تعظیم خم می کنند. او در مدت زندگانی کوتاهش، آثاری از کردار و گفتار خود به جا گذاشت که از عهده ی مردانِ بزرگ خارج است. نُه سال در خانه ی علی بود و در این مدت، چیزی از او خواهش و درخواست نکرد و کوچک ترین ایرادی بر وی نگرفت، با این که اتفاق می افتاد، دو یا سه روز گرسنه می ماندند. علی از او می پرسید چه داریم؟

– به خدا قسم سه روز است چیزی در خانه مان یافت نمی شود.

– پس چرا به من اطلاع ندادی؟!

– پدرم گفته است چیزی از علی نخواه تا خودش برای تو بیاورد.

سلمان به خانه ی وی وارد می شود و می بیند چادرش از چند جا وصله خورده، ابراز تأسف می کند و به گریه می افتد، که چطور شده دختران پادشاهان ایران و روم بایستی لباس های ابریشمی بپوشند ولی لباس دختر پیغمبر اینگونه باشد!

۱– همان منبع.

فاطمه به پدرش می گوید: سلمان از دیدن چادر من تعجب کرد، به خدا قسم پنج سال است در خانه ی علی هستم، فقط پوست گوسفندی داریم که شب بر آن می خوابیم و روزها شترمان را روی آن علف می دهیم.

تعجب اینجاست که با چنین زندگی کوچک و محقرانه، باز علی و زهرا در تمام کارهای خانه شرکت می کردند.

علاوه بر این فاطمه به دستور پدرش کارهای خانه را با کنیز خود تقسیم کرده بود.

سلمان دید فاطمه آرد دستاس می کند و کف دست هایش زخم شده، خون پس می دهد... می گوید تو دست خود را زخم می کنی؛ بهتر است فضّه این کار را عهده دار شود. می گوید: پدرم دستور داده است، یک روز من کارهای خانه را اداره کنم و یک روز فضّه. دیروز نوبت او بود امروز نوبت من است.

امکان ندارد که ادامه ی چنین روشی میان زن و شوهر تولید کدورت و نقاری کند.(۱)

۲. آرایش

اسلام می گوید: روا نیست زن شوهردار لحظه یی بدون زینت باشد. او باید اگر چه گردن بندی باشد به خود آویزان کند و نیز روا نیست که انگشتانش ساده و سفید باشد، بلکه باید همواره رنگی از حنا و مانند آن روی ناخن داشته باشد و پیغمبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم

۱- شهیدی، سید جعفر، فاطمه علیها السلام دختر محمد صلی الله علیه و آله و سلم، نشر: مشعر، چاپ نهم، ص ۵۲و۵۳.

می فرماید: زنان برعکس مردان ناخن خود را بلند بگذارند تا زیباتر باشد و در جایی دیگر می فرماید:

موی زیبا لباس الهی است، از آن به نیکویی سرپرستی کنید، یعنی شانه کنید، با آب و صابون بشویید، گیسوها را از یکدیگر جدا کنید و روغن بزنید و روغن زدن با روغن بنفشه بهتر است.

امام صادق علیه السلام می فرماید:

مرد نباید مانند زن هر روز مو و بدنش را روغن بزند تا درخشان و براق باشد، بلکه مردان فقط ماهی یک بار روغن بزنند و زنان اگر هر روز روغن بزنند بهتر است و سرمه کشیدن مستحب است.

اسلام می گوید:

هزینه و مخارج زینت و آرایش زن بر عهده شوهر است مانند مخارج خوراک و لباس و مسکن(۱)

۳. احترام به شوهر

اشاره

همه ی انسان ها ذاتاً خواهان احترام به خویش اند، و شوهر نیز از این امر مستثنی نیست. لذا، به دلیل این استعداد ذاتی و بنابر تکلیف شرعی، اخلاقی، وجدانی و برای پایداری خانواده در برابر حوادث و خطراتی که آن را تهدید می کند، زن باید به شوهر خویش احترام بگذارد.

احترام گذاشتن زن مربوط به زمان و مکان خاصی نیست، بلکه مربوط به همه ی اوقات و تَمامی مکان ها است.

۱- دکتر مصطفوی، جواد، بهشت خانواده، نشر: اندیشه مولانا، چاپ اول، ص ۷۹و ۸۰.

قال الامام الصادق علیه السلام:

مَلعونهٌ مَلعونه امرأه تُؤذِی زوجَها و تُغِمُّهُ، و سَعیده سَعِیدهً امرأه تُکرِمُ زَوجَها و لا تُؤذِیهِ و تُطیعُهُ فی جَمیع أحوالِهِ(۱)و(۲)

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود:

ملعون است، ملعون آن زنی که شوهر خود را بیازارد و غمگین کند و خوشبخت است، خوشبخت آن زنی که شوهر خود را احترام نهد و آزارش ندهد و در همه حال از وی فرمان برد.

خانم با احترام گذاردن به شوهر، شایسته ی احترام است، زیرا با این کار شوهر نیز این عمل را که از فضیلت اخلاقی او سرچشمه گرفته، پاسخ داده و احترام می گذارد.

«آدام اسمیت» می گوید:

«هر قدر به دیگران احترام بگذاری برای خودت احترام خریده ای.»(۳)

«برتولت برشت» می گوید:

«همه پیامبران، فلاسفه و ادبا به مردم رعایت احترام را توصیه کرده اند.»(۴)

حفظ حرمت شوهر

هنگامی که معاذبن جبل، یکی از صحابه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از شام بازگشت، به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم گزارش داد: جمعی از مسیحیان را دیدم

۱- بحارالانوار: ۱۰۳/۲۵۳/۵۵.

۲- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، مترجم: حمیدرضا شیخی، نشر: دارالحدیث، چاپ: پنجم، ص ۲۲۶۶، حدیث ۷۸۸۶.

۳- یعقوبی، مرضیه، گنجینه ی سخنان بزرگان ایران و جهان، نشر: عطار، چاپ اول، ص ۵۴.

۴- همان منبع.

که در برابر اسقف ها و رهبران مذهبی خود، سجده می کردند و نیز جمعی از مردم یهودی را دیدم که در برابر اَحبار و بزرگان دینی خود سجده می کردند. از آنان راز این رفتار را پرسیدم.

پاسخ دادند: «هِدِیه تَحِیه الأنبِیاء، این نوعی احترام و گرامی داشت پیامبران است.»

من با شنیدن سخنان آنان فکر کردم ما باید در برابر پیامبر خود بیشتر سجده کنیم. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «آنان انبیای خود را تکذیب و کتاب او را تحریف کردند» و سپس افزود:

اگر قرار بود به کسی اجازه دهم که در برابر دیگری سجده کند، به زن دستور می دادم که در برابر شوهر خود سجده کند، به سبب عظمت حقی که شوهر بر همسر خود دارد. زن شیرینی ایمان به خدا را نمی چشد، مگر آنکه حق شوهر خود را ادا کند. هر زنی که از دنیا برود و شوهرش از او راضی باشد، وارد بهشت می شود.(۱)و(۲)

یکی از همسران رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نقل می کند که از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم پرسیدم: چه کسی برگردن زن، حق بیشتری دارد؟ پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم پاسخ داد: شوهرش.

سپس پرسیدم: چه کسی بیشتر بر گردن شوهر حق دارد؟ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم پاسخ داد: مادرش(۳)

۱- حاکم نیشابوری، المستدرک، علی الصحیحین، ج۴، ص ۱۹۰، ۱۹۲و۱۹۳.
۲- شفیعی مازندرانی، سید محمد، اخلاق خانوادگی از دیدگاه پیامبر اعظم، نشر: دفتر نشر معارف، چاپ: دوم، ص ۶۸-۷۰.
۳- همان منبع.

۴. اطاعت از شوهر

اشاره

برای استحکام بنیاد خانواده و عدم فروپاشی و تزلزل آن، بهتر است زن از شوهر خود اطاعت نماید، تا چرخه ی زندگی بر وفق مراد آنان بچرخد. البته شوهر نباید برخلاف دستورات اخلاقی، قانونی و شرعی سخن به میان آورد، و همه ی سخنان وی باید مطابق با آنها باشد. و اگر خدای ناخواسته حرفی برخلاف اخلاقیات و دستورات الهام بخش مکتب اسلام بر زبان جاری کرد، همسر وی نباید مطیع او باشد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید:

اِذا اَمَرَها لا یَعصِیَهُ وَ لا تُجاوِ بَهُ بِالْخَلافِ وَ لا تُخالِفَهُ (۱)و(۲)

«اگر شوهر در کارهای مشروع و مصالح به زنی دستوری دهد، همسر نباید نافرمانی و سرپیچی کند و با او از راه مخالفت و ستیزه جویی وارد شود.»

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم در گفتار دیگری می فرماید:

حق شوهر بر زن آنست که از بستر وی دوری نگیرد، و قسم او را انجام دهد و فرمانش را اطاعت کند و بی اجازه ی او بیرون نرود و کسی را که دوست ندارد به خانه ی او نیاورد.(۳)

میشله می گوید:

به هر اندازه که زن آرام و مطیع و با عصمت و با عفت است به همان اندازه قدرت فرمانروایی او شدیدتر و استوارتر است.(۴)

«کارول بیکر» می گوید:

۱- الزوج فی الاسلام، ص ۲۱۶.
۲- حیدری، حمیده، وظایف زنان از زبان معصومین علیه السلام، نشر: نسیم حیات، چاپ: اول، ص ۳۴.
۳- نهج الفصاحه، ترجمه: محمد امین شریعتی، عبدالرسول پیمانی، نشر: خاتم الانبیاء، چاپ اول، ص ۳۸۵.
۴- ذوالفقاری، غلامحسین، رهنمون، نشر: اوسان، چاپ نوزدهم، ص ۳۹۰.

«مطیع مرد (شوهر) باشید تا او شما را بپرستد.»(۱)

اکنون با هم دو مثل یونانی و انگلیسی را می خوانیم:

«زنی سعادتمند است که مطیع «شوهر» باشد.»(۲)

«زنِ مطیع فرمانروای قلب شوهر است.»(۳)

«روایت»

بانویی خدمت پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم رسید و عرض کرد:

یا رسول الله! حق شوهر بر زن چیست؟

حضرت فرمود:

۱. زن باید از شوهرش اطاعت کند و از فرمان او خارج نشود.

۲. زن نباید بدون اجازه شوهر از مال او صدقه بدهد.

۳. زن نباید بدون اجازه شوهر روزه ی مستحبی بگیرد.

۴. زن باید در همه حال (جز در موارد ممنوع) خود را به شوهرش عرضه کند و در اختیارش قرار گیرد.

۵. زن نباید بدون اجازه ی شوهر از منزل خارج شود و اگر بدون اجازه از منزل شوهر خارج گردد، مورد لعن ملائکه ی آسمان، زمین و فرشتگان غضب و رحمت، قرار می گیرد تا به خانه اش برگردد.(۴)و(۵)

از دستوراتش اطاعت می کنم

شخصی به نام حصین می گوید:

۱- همان منبع، ص ۵۲و۵۳.

۲- همان منبع.

۳- همان منبع.

۴- علامه مجلسی، بحارالانوار، ج۱۰۳، ص ۲۴۸.

۵- ناصری، محمود، احسن القصص، ج۵، نشر: دارالهدی، چاپ دوم، ص ۳۵.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از عمّه ام پرسید: آیا شوهرداری؟

جواب داد: بلی،

پرسید: رفتارت با او چگونه است؟

عمّه ام گفت: هر چه از دستم می آید به او خدمت نموده و از دستوراتش اطاعت می کنم.

حضرت فرمودند:

«فَاِنَّه و جَنَتکَ و نارِکَ»

همانا شوهرت بهشت و جهنم تو است.(۱)

۵. امانت داری و راستگویی

تعریف واژه

امانت معنی وسیعی دارد و هرگونه سرمایه مادی و معنوی را شامل می شود و هر مسلمانی وظیفه دارد که در هیچ امانتی نسبت به هیچکس (بدون استثناء) خیانت نکند، خواه صاحب امانت، مسلمان باشد یا غیر مسلمان، و این درواقع یکی از مواد اعلامیه حقوق بشر در اسلام است که تمام انسان ها در برابر آن یکسانند.

راستگویی و اداء امانت دو نشانه بارز ایمان و شخصیت انسان است، حتی دلالت این دو بر ایمان از نماز هم برتر و بیشتر است.

۱- صدری مازندرانی، حسن، هنر همسرداری، نشر: مشهور، چاپ دهم، ص ۱۷۶.

ذکر این دو با هم (راستگویی و امانت) به خاطر این است که ریشه مشترکی دارند، زیرا راستگویی چیزی جز امانت در سخن نیست، و امانت همان راستی در عمل است.

اهمیت امانت داری و راستگویی

اشاره

۱. امام صادق علیه السلام می فرماید:

نگاه به رکوع و سجود طولانی افراد نکنید، چرا که ممکن است عادت آنها شده باشد، به طوری که اگر آن را ترک کنند، ناراحت شوند، ولی نگاه به راستگویی و اداء امانت آنها کنید.(۱)

در منابع اسلامی به قدری درباره این موضوع تأکید شده که در مورد سایر احکام کمتر دیده می شود.

۲. در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: اگر علی علیه السلام آن همه مقام در نزد پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم پیدا کرد به خاطر راستگویی در سخن و اداء امانت بود.(۲)

۳. در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام نیز نقل شده که به یکی از دوستان خود فرمود: اگر قاتل علی علیه السلام امانتی پیش من می گذاشت و یا از من نصیحتی می خواست و یا با من مشورتی می کرد و من آمادگی خود را برای این امور اعلام می داشتم، قطعاً حق امانت را ادا می نمودم.(۳)

******

پیرو این موضوع به دو مطلب مهم اشاره می کنیم:

۱- آیهً الله العظمی مکارم شیرازی، یکصد موضوع اخلاقی در قرآن وحدیث، ص ۲۶۲، نشر: دارالکتب اسلامیه، چاپ سوم، برگرفته از سفینهً البحار، ماده (صدق).
۲- همان منبع، ص ۲۶۲و ۲۶۳، برگرفته از نورالثقلین۱/۴۹۶.
۳- همان منبع.

- صداقت و آگاه کردن شوهر از حال خود

- نگهداری اموال منزل

الف) صداقت و آگاه کردن شوهر از حال خود

در زندگی زناشویی حقّه و فریب نباید مطرح باشد و زن و شوهر باید با هم راستگو و صادق باشند. زیرا دروغ و حقّه ممکن است چند صباحی زندگی را شیرین کند اما هنگامی که آشکار و برملا شود، موجب زیانی عظیم و از هم پاشیدگی زندگی و سلب اطمینان از یکدیگر و بی اعتباری سخن هر کدام در نظر دیگری می شود.

زن وظیفه دارد، حالات خود را به شوهر اطلاع دهد، مثلاً قاعدگی خود را از شوهر پنهان نکند تا او دچار عمل حرام نگردد، و اگر حامله شد به شوهرش خبر دهد و اگر در عدّه است به شوهر بگوید، تا او صبر نماید عدّه تمام شود، سپس ازدواج نمایند. زیرا اگر در حال عدّه ازدواج صورت گیرد زن بر مرد حرام می شود.(۱)

ب) نگهداری اموال منزل

یکی دیگر از وظایف زن نگهداری اموال شوهر است. هنگامی که شوهر بیرون از خانه است، زن در حفظ و نگهداری اموال شوهر مسئول است و باید دراین مهم کوشا باشد. مثلاً در مورد مصرف خوراکی ها و خریداری اشیاء منزل اسراف نکند. زیرا با این عمل نیکو شوهر خویش را خرسند نموده و موجب دلگرمی وی به زندگی می شود.

۱- طاهری، حبیب اله، سیری در مسائل خانواده، نشر: بین الملل، چاپ سوم، ص ۶۲.

«راز و فلسفه ی اهمیّت دادن اسلام به امانت داری زن، آن است که اعتماد و اطمینان شوهر به همسر حفظ گردد، زیرا خانه ای که در آن اعتماد و اطمینان نباشد، شیرازه ی آن از هم پاشیده می شود عرصه زندگی بر اهل آن تنگ می شود. و اگر اعتماد و اطمینان باشد، زندگی شیرین و لذت بخش خواهد شد.»(۱)

یکی از بزرگان می گوید:

خانه ای که در آن زن امانت دار و پاک دامن باشد آباد است،

«تریستان برنارد» می گوید:

زن عاقل خانه ی خود را آباد می کند و زن نادان آنرا بر باد می دهد.(۲)

امام صادق علیه السلام فرمود:

زن جز با اجازه ی شوهر نمی تواند در مورد مالش تدبیری به کار برد و یا آن را در راه آزاد کردن برده، صدقه، هدیه و نذر به کار گیرد، جز در مورد حج، زکات، نیکی به والدین یا صله ی رحم که می تواند از شوهرش اجازه نگیرد.(۳)

۱- صدری مازندرانی، حسن، هنر همسرداری، نشر: مشهور، چاپ: دهم، ص ۱۱۷و۱۱۸.
۲- ذوالفقاری، غلامحسین، رهنمون، نشر: اوسان، چاپ نوزدهم، ص ۳۹۳.
۳- رضی الدین طبرسی، مکارم الاخلاق، ج۲، ترجمه: لطیف راشدی، سعید راشدی، نشر: صبح پیروزی، چاپ اول، ص۴۰۵.

زن امانت دار

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:

چهار چیز است که هر کس از آن بهره دارد، از نیکی دو جهان بهره ور است، (از آن جمله)

زنی که به ناموس و مال وی خیانت نکند.(۱)

امانت داری از جمله خصلت های شایسته ی یک زن است، زن امین موجبات آسودگی خاطر مرد را فراهم می نماید و او با دلگرمی و اطمینان خاطر به کسب و کار و فعالیت می پردازد و این خود باعث استحکام خانواده شده و در نتیجه جامعه با ثبات می گردد.(۲)

۶. انتخاب غذا

اشاره

زن الگو و نمونه هنر آشپزی را آموخته است و می تواند انواع و اقسام غذاهای عالی و متنوع را تهیه کند. بدین جهت نزد شوهر خود از محبوبیت خاصی برخوردار است.

توماس ولف می گوید:

«در دنیا هیچ منظره ای جالب تر از زنی که مشغول پختن غذا برای مرد محبوب خویش است وجود ندارد.»(۳)

ص: ۱۹۸

۱- حیدری، حمیده، وظایف زنان از زبان معصومین علیهم السلام، نشر: نسیم حیات، چاپ اول، ص ۶۷، برگرفته از نهج الفصاحه، ح۲۵۹.

۲- همان منبع.

۳- ذوالفقاری، غلامحسین، رهنمون، نشر: اوسان، چاپ نوزدهم، ص ۳۹۲.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

حق مرد بر زن این است که چراغ برایش روشن کند، غذای خوب درست نماید،...(۱)

توافق اعضاء خانواده برای انتخاب غذا

زنِ فهیم به خوبی می داند که شوهر وسایل تهیه غذا، حبوبات، گوشت، چاشنی و سبزیجات را آماده و خریداری نموده است، بنابراین اولویت انتخاب غذا با شوهر است و شوهر نوع غذا را برای ناهار و شام انتخاب می نماید و یا بصورت توافقی انجام می گیرد، بنابراین در یک خانواده ی نمونه هیچگونه بحث و مشاجره ای برای انتخاب غذا وجود ندارد و آن دو در کنار هم با آرامش و آسایش نوع غذا را انتخاب می نمایند. مرد هم حق ندارد غذایی که زن دوست ندارد را به او تحمیل کند.(۲)

نکاتی که زن باید قبل و بعد از تهیه و صرف غذا رعایت کند، به این شرح است:

۱. از زحمات همسرش در خرید وسایل خوراکی تشکر کند و فقط جزو وظایف او تلقی نکند.

۲. هنگام تهیه ی غذا سعی کند آنچه را که همسرش دوست دارد، تهیه کند تا با این عمل، دوستی خود را به او ثابت کند.

۳. قبل از درست کردن غذا نظر او را خواستار شود.

۱- طبرسی رحمه الله، رضی الدین، مکارم الاخلاق، مترجم: لطیف راشدی، سعید راشدی، نشر: صبح پیروزی، چاپ اول، ص ۴۰۵.

۲- دکتر مصطفوی، سید جواد، بهشت خانواده، نشر: اندیشه مولانا، چاپ اول، ص ۶۳.

۴. هنگام غذا درست کردن سعی شود قناعت و صرفه جویی به عمل آید.

۵. اگر همسرش از لحاظ مالی در مضیغه است، او را در فشار خرید بیش از حد موادغذایی قرار ندهد، چرا که ممکن است همسرش نتواند نیازهای او را برطرف کند و شرمنده او شود و هیچ چیز برای مرد بدتر از این نیست که نتواند نیازهای غذایی همسرش را برآورده سازد.

۶. هنگام غذا خوردن با چهره ای عبوس و ناراحت از همسرش استقبال نکند چه بسا ممکن است عواقبی برای او به دنبال داشته باشد یا به خاطر آنکه در غذا درست کردن خسته شده همسرش را ناراحت کند.

۷. تنوع غذایی را مدنظر داشته باشد و...(۱)

آن گدا خودِ من بودم

روزی مرد جوانی با همسرش غذا می خورد پیش روی آنان مرغ بریان قرار داشت، در این هنگام گدایی به در خانه آمد و چیزی درخواست کرد. جوان از خانه بیرون رفت و با خشونت تمام، سائل را از در خانه راند و محروم ساخت، مرد محتاج نیز راه خود را گرفت و رفت.

پس از مدّتی همان جوان، فقیر و تنگدست شد و تمام ثروت او نابود گردید و همسرش را نیز اطلاق داد.

زن هم بعد از آن با مرد دیگری ازدواج نمود.

ص: ۲۰۰

۱- ماجراجو، محسن، نیازها و روابط زن و شوهر، نشر: پارسایان، چاپ دوم، ص ۶۶و۶۵.

از قضا روزی آن زن با شوهر دوم خود غـذا می خوردنـد. پیش روی آنان مرغی بریان نهاده شده بود، ناگهان گدایی در خانه را به صدا درآورد و تقاضای کمک نمود.

مرد به همسرش گفت: برخیز و این مرغ بریـان را به این سائـل بـده! زن از جـا برخـاست و مرغ بریان را برگرفت و به سوی در خانه رفت، ناگهان مشاهده کرد گدا همان شوهر اول او است. مرغ را به او داد و با چشم گریان برگشت!

شوهر سـبب گریه را از او پرسید، زن گفت: این گدا شوهر اول من بود، سپس داستان خود را با سائل پیشین که شوهرش او را آزرده و از درِ خـانه رانـده بود، به تمامی بیان کرد. وقتی زن حکایت خویش را به پایان آورد، شوهر دومش گفت: ای زن! به خدا سوگند، آن گدا من بودم.(۱)

۷. بهره برداری از اوقات فراغت

آنکه امروز را از دست می دهد، فردا را نخواهد یافت. خوشبختی آینده در استفاده کردن از زمان حال است.

کسـانی که بـا چشـمان باز فرصت ها را می شناسـند، و با هوشـیاری از اوقات گرانبهای خویش نهایت اسـتفاده را می کننـد، و تنبلی به خود راه نمی دهند، می توانند موفقیت و خوشـبختی را از آنِ خویش نمایند. حضرت امیر علیه السلام فرمود: «از دست دادن فرصت، باعث اندوه می شود.(۲)

راسل می گوید:

ص: ۲۰۱

۱- همان منبع.

۲- نهج البلاغه، ترجمه: محمد دشتی، نشر: مشهور، چاپ شانزدهم، ص ۴۶۴، حکمت ۱۱۸.

«برای اینکه عمری را به خوشی و موفقیت به پایان برسانیم باید موقعیت زمان را در نظر بگیریم و به اقتضای آن گام برداریم.»(۱)

خانم های محترم! شما می توانید از همین اوقات فراغت گرچه کم و کوتاه باشد، استفاده های هنگفتی ببرید، می توانید به کارهای علمی بپردازید، برحسب ذوق خود و مشورت با شوهرتان یک رشته ی علمی را انتخاب کنید، کتاب های مربوط به آن رشته را تهیه کنید و در ساعت های فراغت مشغول مطالعه شوید و روز به روز بر فضایل و کمالات خودتان بیفزایید.

انتخاب رشته به سلیقه ی شما بستگی دارد، فیزیک، شیمی، هیئت، نجوم، جامعه شناسی، حقوق، روان شناسی، تفسیر قرآن، فلسفه، کلام، علم اخلاق، تاریخ، ادبیات و یا علوم دیگر را می توانید انتخاب کنید و در اطرافش به مطالعه و تحقیق بپردازید. بعد از این که به خواندن کتاب عادت کردید، از آن لذت می برید و درک می کنید که چه حقایق شیرین و دل پذیری در کتاب ها وجود دارد.

و بدین وسیله بهترین سرگرمی و تفریح را خواهید داشت. روز به روز بر فضایل و کمالات شما افزوده خواهد شد و اگر پشتکار داشته باشید، در همان رشته تخصصی پیدا می کنید و می توانید از این راه خدمات علمی ارزنده ای از خود به یادگار بگذارید، می توانید مقالات سودمندی تهیه کنید و برای روزنامه ها و مجلات بفرستید، می توانید کتاب های مفیدی بنویسید و در اختیار مردم بگذارید، و بدین وسیله هم شخصیت و احترام شما زیاد می شود، و هم آثار گران بهایی از

۱- همین مؤلف: راه های رسیدن به موفقیت و خوشبختی، ج۲، نشر اقیانوس معرفت، چاپ اول، ص ۵۹.

خویش باقی می گذارید، ممکن است حتی از این راه درآمدی هم پیدا کنید. مبادا خیال کنید که با انجام امور خانه داری نمی توان بدین موفقیت های بزرگ نایل شد. اگر سعی و همت داشته باشید پیروزی شما حتمی خواهد بود، گمان نکنید بانوان بزرگ که آثار گران بهایی از خویشتن به یادگار گذاشته اند، بی کار بوده اند.

آنان نیز کارهای خانه داری را انجام می داده اند، امّا اوقات فراغتشان را بیهوده تلف نمی کرده اند.

بانو دورتی کارنگی که یک کتاب ارزنده و پرفروشی تألیف نموده، بانوی خانه داری بوده که هم امور خانه را به خوبی انجام می داده، هم در کارهای علمی به شوهرش (دیل کارنگی) کمک می کرده و هم به مطالعه و نوشتن کتاب اشتغال داشته است.

او در شرح حال خود می نویسد: من قسمت اعظم این کتاب را در فرصت دو ساعتی که روزانه به هنگام خواب طفل کوچکم به دست می آوردم، نوشتم. بسیاری از مطالعات ضروری را در زمان هایی که زیر دستگاه خشک کننده ی مو در آرایشگاه به سر می بردم، انجام دادم.

اگر حوصله ی مطالعه و تحقیق ندارید می توانید یک رشته از کارهای هنر و دستی را یاد بگیرید و در اوقات فراغت مشغول باشید؛ مثلاً خیاطی، گل دوزی، نقاشی، گل سازی و بافندگی کارهای خوبی هستند، هر یک از آن ها را که دوست می دارید یاد بگیرید و انجام دهید. بدین وسیله هم سرگرمی خوبی خواهید داشت، هم ذوق و

هنر خویش را نمایان می سازید، و هم درآمدی پیدا می کنید که می توانید به بودجه ی خانوادگی کمک نمایید.(۱)

البته بهره برداری از اوقات فراغت از اصول حقوق شوهر محسوب نمی گردد ولی بنا به اهمیت این موضوع آن را یکی از وظایف همسر برشمردیم.

۸. پیشواز و بدرقه رفتن

بدرقه و پیشواز همسر یکی دیگر از روابط تأثیرگذار است که سبب پیشرفت کاری، روحی، جسمی و برکتی برای مرد می شود. بدرقه و پیشواز زن و شوهر به طور مساوی بین آن ها وجود دارد؛ اما بدرقه و پیشوازی که از طرف زن برای مرد صورت می گیرد آثار مثبت بیشتری را برای زن به دنبال دارد؛ چرا که مرد به لحاظ مدیریت خانواده، در این زمینه مسئولیّت سنگین تری دارد. مرد شادکام و بانشاط، خانواده را شادکام نگه می دارد. نکاتی را که زن هنگام بدرقه و پیشواز همسرش باید رعایت کند به این شرح است:

۱. هنگام بیرون رفتن شوهر از خانه، او را بدرقه کند و چند قدم پشت سرش راه برود و تا هنگامی که مرد خداحافظی نکرده او خداحافظی نکند.(۲)

۲. هنگام خداحافظی، زن و شوهر با چشمانی مهربان و خریدار محبّت و نگاه های گرم و گیرا، بسان آهن ربا، به یکدیگر چشم

ص: ۲۰۴

۱- آیهً اله امینی، ابراهیم، همسرداری، نشر: بوستان کتاب، چاپ: بیست و نهم، ص ۲۶۵و۲۶۶، با تلخیص.

۲- ماجراجو، محسن، نیازها و روابط زن و شوهر، نشر: پارسایان، چاپ دوم، ص ۶۵و۶۶.

می دوزند و دنیایی از خواستن ها و محبت ها را با نیم نگاهی پر معنی و متبسّم بیان می کنند.

ما همه ی عشق را از نگهی خوانده ایم پاک بشوی از کتاب، لفظ و عبارات را

زن و شوهر فهیم و آگاه به خوبی می دانند که شریک زندگیشان همیشه به محبت صادقانه نیاز دارد و خریدار نگاه های پر از عشق و امید است، از این رو همواره (خصوصاً به هنگام جدایی) با چشمان پر مهر و نگاه های پرجاذبه، امواجی از محبّت و دوستی را به دل و جان همسر خود روانه می کنند.(۱)

۳. خداحافظی هم مانند سلام کردن، محبّت و الفت ایجاد می کند و بذر دوستی و موّدت می کارد.

۴. زمانی که شوهرتان از محل کار به خانه برمی گردد، سریع از بابت مشکلات و دردسرهایی که بچه هایتان ایجاد کرده اند با او سخن نگویید و زبان به گله و شکایت باز نکنید. ابتدا برای او یک چایی یا نوشیدنی مورد علاقه اش را بیاورید یا با میوه هایی که از قبل برای او پوست کنده و برش زده اید از او پذیرایی کنید، بعد از استراحتش می توانید مسائل خود را با او در میان بگذارید.

۵. هنگام وارد شدن مرد به خانه، بر زن لازم است به استقبال شوهر برود و پس از احوال پرسی اگر شوهر چیزی برای خانه خریده از او بگیرد و با چهره ای خندان از او تشکر کند.(۲)

۱- ملک محمودی، امیر، راهنمای خانواده، نشر: منشور وحی، چاپ: چهل و پنجم، ص ۱۲۰.

۲- ماجراجو، محسن، نیازها و روابط زن و شوهر، نشر: پارسایان، چاپ دوم، ص ۸۳.

۹. حجاب

تعریف واژه

رعایت حدود شرعی خواسته شده در قرآن و روایات برای پوشاندن بدن، بویژه برای بانوان.(۱)

رعایت شئون و احکام الهی در ارتباطات، مکالمات، نگاه ها و تماس های گوناگون بین زن و مرد.(۲)

انگیزه ی حجاب اسلامی

زن و مرد گرچه در بسیاری از امور، بـا هم مشترکنـد، اما امتیازات ویژه ای نیز دارنـد. یکی از امتیازات مهم آنان این است که زن موجودی ظریف، لطیف، زیبا و محبوب است. زن دل بر است و مرد دل داده. زن جاذب است و مرد مجذوب. مرد دوست دار است و زن دوست داشتنی. هنگـامی که مردی بـا زنی ازدواج می کنـد، می خواهـد همه ی خوبی هـا و زیبـایی هـای این موجود ظریف را در انحصـار خویش ببینـد. زنی را دوست دارد که زیبـایی هـا، دل بری هـا و طنـازی هـا، شوخی هـا و خوش مزگی ها و همه چیزش را در انحصار شوهرش قرار دهـد و از مردان بیگانه جداً دوری کند. مرد بسـیار غیور است و نمی تواند تحمل کنـد که مرد بیگانه ای به همسرش نگاه کنـد یا با او در ارتباط باشـد، شوخی کند و بخندد. او این کار را تجاوز به حق مشروع خویش می داند.

ص: ۲۰۶

۱- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۱، نشر: ولی عصر (عج)، چاپ چهارم، ص ۳۷۹.
۲- همان منبع.

مرد از همسرش انتظار دارد که با رعایت پوشش و حجاب اسلامی و با تقیّد به ضوابط شرعی و قوانین اخلاقی و با حفظ متانت و حجب و حیای اسلامی، شوهرش را در این خواسته ی مشروع، یاری کند. هر مرد مؤمن و غیوری چنین خواسته را دارد. اگر همسرش به این وظیفه ی اسلامی و اجتماعی عمل کرد او نیز با آرامش خاطر زندگی می کند و برای تأمین نیازهای خانواده اش تلاش می نماید و بر محبتش افزوده می شود. همین صفا و محبت سبب می شود که او نیز به زنان بیگانه بی توجه باشد. اما اگر مرد ببیند که همسرش تقیّدی به حفظ حجاب و پوشش اسلامی ندارد و زیبایی هایش را در معرض دید مردان بیگانه قرار می دهد و با آن ها نیز در ارتباط و تماس است، بسیار ناراحت می شود؛ زیرا حق انحصاری خویش را از بین رفته و در معرض دید دیگران می بیند و مسئولیت این امر را بر عهده ی همسرش می داند. چنین مردی همواره پریشان خاطر و بدبین است و محبت و علاقه اش به خانواده تدریجاً کم می شود.

بنابراین، صلاح جامعه و بانوان در این است که پوشیده و محجوب باشند و متین و بدون آرایش از منزل خارج شوند و زیبایی های خود را در معرض دید همگان قرار ندهند.(۱)

******

خداوند بزرگ در قرآن کریم می فرماید:

ص: ۲۰۷

۱- آیهٔ اله امینی، ابراهیم، همسرداری، نشر: بوستان کتاب، چاپ بیست و نهم، ص ۱۰۷و۱۰۸.

یـا أَیُّهـا النَّبی قُـل لِأزواجِـکَ و بناتِـکَ و نسـاء المُؤمنینَ یُـدنینَ عَلیهِنَّ مِن جَلابیبِهِنَّ ذلک أدنی أن یُعرَفنَ فَلا یُؤذَینَ و کانَ اللهُ غفوراً رحیماً(۱)

«ای پیامبر، به زنان و دختران و زنان مؤمنین بگو که خویشتن را به چادر فرو پوشند که این کار برای اینکه آنها شناخته شوند (به نجابت و پاکی) و مورد آزار و اذیت (ناپاکان) قرار نگیرند برای آنها بسی بهتر است و خداوند آمرزنده و مهربان است.»

بزرگان، خردمندان و مشاهیر جهان نیز درباره ی این موضوع سخنانی بیان کرده اند و حجب و حیا را فضیلت دانسته اند:

«ادیسون» می گوید:

حجب و حیا نه تنها آرایش است؛ بلکه نگهبان فضیلت است.(۲)

«گیزو» می گوید:

حجب و حیا، نور درخشنده ای است که جان را برای پذیرفتن حقیقت آماده می کند.(۳)

اهمیت حجاب

یکی از وظایف زنان در برابر مردان نامحرم حفظ حجاب است. این مسأله از ضروریات دین اسلام است و بین شیعه و سنّی در آن اختلافی نیست و یک جهاد مقدّس برای زنان به حساب می آید.(۴)

۱- سوره احزاب، آیه ۵۹.

۲- سمیعی، رضا، جام اندیشه، نشر: صالحان، چاپ اول، ص ۱۶۸.

۳- همان منبع.

۴- نیلی پور، مهدی، بهشت اخاق، ج۱، نشر: ولی عصر، چاپ چهارم، ص ۳۷۹و ۳۸۰.

ریشه و منشاء حجاب

ریشه ها و منشاء حجاب عبارتند است از:

۱. حجاب برخاسته از عفّت نفس است.

۲. در یک نتیجه گیری کلی، اشخاصی که اصالت خانوادگی دارند، باحجاب هستند.

۳. ترس از خداوند بزرگ نیز یکی از ریشه های حجاب است، که وظیفه شناسی به دنبال دارد.

۴. ایمان به خدا و معاد نیز انسانی را به سوی عمل صالح سوق می دهد و یکی از اعمال صالح حجاب است.(۱)

ویژگی ها، فوائد و آثار حجاب

اشاره

فواید و آثار حجاب فراوان است از جمله:

۱. آرامش روانی

شهید مطهری رحمه الله درباره ی عدم آرامش روانی در افراد بی حجاب می گوید:

نبودن حریم میان زن و مرد و آزادی معاشرت های بی بندوبار، هیجان ها و التهاب های جنسی را فزونی می بخشد و تقاضای سکس را به صورت یک عطش روحی و یک خواسته ی اشباع نشدنی درمی آورد. غریزه ی جنسی، غریزه ای نیرومند، عمیق و دریاصفت

۱- همان منبع، با تصرف.

است، هر چه بیشتر اطاعت شود سرکش تر می گردد، همچون آتش که هر چه بیشتر به آن خوراک بدهند، شعله ورتر می شود.(۱)و(۲)

بنابراین حجاب زن و عدم نگاه مرد، هیجان ها و التهاب های جنسی را کاهش داده و آرامش روانی به دنبال دارد.

۲. استحکام بنیاد خانواده

همان طور که فساد و فحشاء موجب فروپاشی خانواده است، حجاب نیز بنیاد خانواده را استحکام می بخشد.

۳. بستن راه عشق جنسی ارزان قیمت و ترقّی عشق های آسمانی

زیرا با حجاب، حیا و عفت راه عشق های نامقدس خیابانی مسدود شده و عشق های مقدس و آسمانی پدید می آید.

۴. تقویت دین داری برای دیگران

۴. تقویت دین داری برای دیگران(۳)

اشخاصی که با زنان محجّبه سروکار دارند تحت تأثیر مستقیم ایمان، تقوا و عدم بی بندوباری آنان قرار می گیرند.

۵. جلوگیری از ابزار شدن زن در جامعه و امور تبلیغی

حجاب از ابزاری شدن زن در جامعه جلوگیری می کند.

۱- فلسفه حجاب، ص ۸۴.

۲- صدری مازندرانی، حسن، هنر همسرداری، نشر: مشهور، چاپ دهم، ص ۱۱۳.

۳- همان منبع، با تصرف.

۶. جلوگیری از فساد عمومی

حجاب چون سدی آهنین از فساد، فحشاء و منکرات جلوگیری می نماید.

۷. جلوگیری بعضی از امراض در عده ای از افراد

حجاب آتش معاشرت های بی بندوبار و هیجان ها و التهاب های جنسی ناشی از آن را خاموش می کند.

۸. حفظ شخصیت زن

زن مؤمن و باحجاب مورد اعتماد و اطمینان است و از شخصیت والاتری برخوردار است.

۹. حفظ شعائر اسلامی است

حجاب از شعائر اسلامی است و حفظ آن نیز حفظ شعائر است.

۱۰. عمل به آیات قرآن و روایات

همان طور که قبلاً ذکر شد، حجاب برای زنان جهاد مقدس محسوب شده و از فضیلت و اجر فراوان برخوردار بوده و از معنویت سرشار است.

۱۱. مانعی برای بزهکاران

حجاب تمامی بدن زن را پوشیده نگاه می دارد و همین مانعی برای تحریک جوانان و بزهکاری است.

ص: ۲۱۱

۱۲. مانعی برای غرب زدگی

زیرا به زنان مسلمان عفیف و محجّبه نگاه ابزاری نمی کنند.

۱۳. مراتب وفاداری و علاقه ی خود به شوهر

عـدم بی بند و باریِ زن با حجاب و در نتیجه عدم نگاه مردان به او و عدم ارتباط با زن محجّبه خود نیز نوعی اعلام وفاداری به شوهر است.

۱۴. موفقیت و سعادت

بنا به آثار ذکر شده ی بالا حجاب باعث موفقیت و سعادت در امور دنیا و دین است.

۱۵. نشانه ی تقوی در زن و جامعه

۱۵. نشانه ی تقوی در زن و جامعه(۱)

حجاب عامل پرهیز از گناه است. زیرا زن باتقوی با حجاب است در جامعه نیز بواسطه ی آن از بعضی گناهان پرهیز می شود.

******

خـانم گرامی! اگر به آرامش و ثبـات خـانواده و اعتماد و اطمینان همسـرت علاقه داری، اگر به مصالحه واقعی جامعه ی بانوان می اندیشـی، اگر به سـلامت روانیِ جوانـان و جلـوگیری از انحراف و لغزش آنـان فکر می کنی، اگر می خـواهی بـانوان را از معرض چشم چرانیِ بیگانگـان و فریب دادن و به انحراف کشـیدن آنـان نجـات دهی، و اگر می خواهی رضایت خـدا را جلب کنی و یک مسلمان

۱- همان منبع، با تصرف.

مؤمن و فداکار باشـی، پوشش اسلامی را همواره رعایت کن. زیبایی ها و آرایش خودت را در معرض دید بیگانگان قرار نده، گرچه در خانه و برابر خویشان نزدیک باشد. برادر شوهر، پسـر برادر شوهر، شوهر خواهر، شوهر عمه، شوهر خاله، پسر عمه ها و پسـر دایی هـا، همه ی این هـا بـا تو نامحرم هسـتند و واجب است که حجاب اسـلامی را در برابرشان رعایت کنی، گرچه در منزل خودتان یا در مجلس میهمانی باشید. اگر در برابر اینان حجاب را رعایت نکنی، هم مرتکب گناه می شوی و هم شوهرت را قلباً ناراحت می کنی. ممکن است همسـرت بر زبان نیاورد، ولی یقین داشـته باش که ناراحت می شود و به صفا و صمیمیت خانوادگی شما لطمه وارد می گردد.

اما در برابر محارم،ماننـد: پـدر، پـدر شوهر، برادر، فرزنـدان برادر و فرزنـدان خواهر، رعایت حجاب لازم نیست؛ اما تذکر این نکته لازم است که بهتر است با اینان نیز تا حدّی حریم قائل شوی و آرایش کرده و با لباس هایی که برای شوهرت می پوشی، نزد این ها ظاهر نشوی، گرچه شـرعاً جایز باشـد؛ زیرا بیش تر مردها حتی در این موارد نیز ناراحت می شوند، و حفظ اعتماد و آرامش قلبی آنان لازم و مفید است و برای بقا و ثبات و آرامش خانواده سودمند می باشد.(۱)

ص: ۲۱۳

۱- آیت اله امینی، ابراهیم، همسرداری، نشر: بوستان کتاب، چاپ بیست و نهم، ص ۱۰۹و۱۱۰.

حجاب کامل

با هم خاطره ای از شهید محمود اسدی پور را درباره ی حجاب می خوانیم:

زبانزد فامیل بود. همه به او علاقه داشتند، به اقوام سر می زد و جویای حالشان می شد. برادرش تازه عروسی کرده بود و عروس خانم مشتاق دیدن برادر شوهر. خیلی تعریفش را شنیده بود. اولین بار که با او روبه رو شد، گفت:

«زن داداش! اگر می خواهی خانه ی شما بیام و با هم رفت و آمد داشته باشیم، باید حجابتون کامل باشه، مقنعه هم سرتون کنید، باشه!(۱)و(۲)

هان از اغیار بپوشان رخ زیبا زنهار!

نرسد میوه در آن باغ که دیوارش نیست(۳)

غنچه و گل

گل تا باز نشده است، معطر و سالم است و کسی هوس چیدن آن را نمی کند اما وقتی که باز شد و غنچه گردید، عطر خود را از دست می دهد و...، زن تا زمانی که در «غنچه ی حجاب است، هیچ کس هوس چیدن آن را نمی کند. اما همین که حجاب کنار رفت و این غنچه باز شد، آن را خواهند چید و پس از آن که پژمرده و پرپر شده به کناری خواهند افکند.(۴)

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرموده اند:

۱- شهید محمود اسدی پور، مجموعه خاطرات ۴، ص ۸.

۲- حاجی حسینی، الهه، رضایی، حسین، سیره ی دریادلان ۲، نشر کانون پژوهش، چاپ اول، ص ۸۴.

۳- ایزانلو، احمد، کشکول ازدواج، نشر: نسیم کوثر، چاپ دوم، ص ۱۳۶.

۴- ملک محمودی، امیر، راهنمای خانواده، نشر: منشور وحی، چاپ چهل و پنجم، ص ۸۵.

همین که زن به حدّ بلوغ رسید سزاوار نیست چیزی از بدن او دیده شود مگر چهره و قسمت مچ به پایین، از دستش.(۱)

تحصیل حجاب (راه رستگاری)

راه های علمی

۱. مطالعه آیات قرآن و خواست الهی در مورد حجاب و تَسَتُّر

۲. مطالعه درباره ی ارزش حجاب و عفاف

۳. مطالعه احادیث چهارده معصوم پاک درباره ی حجاب و عفاف

راه های عملی

۱. تصمیم گیری و اراده ای خلل ناپذیر

۲. تمرین و ممارست

۳. برنامه ریزی و مدیریت (شب ها پنج دقیقه برای فردا و مجالس مهم برنامه ریزی کنیم)

۴. الگو گرفتن از بانوی بزرگ فاطمه زهرا علیها السلام

۵. نهراسیدن از تبلیغات منفی و سرزنش های اجتماعی

۶. تقویت عزّت نفس و شجاعت و صلابت در رفتار

۷. دوری از رفاقت ها و مجالس آلوده و آلوده کننده

۸. پرهیز از ابزاری شدن

۹. تقویت اخلاق جنسی(۲)

۱- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۱، نشر: ولی عصر (عج)، چاپ چهارم، ص ۳۷۹و۳۸۰.

۲- همان منبع، با تصّرف.

۱۰. دوری از رضیلت های اخلاقی و پیروی از خصلت های اخلاقی که بعضی از آنها ارتباطی تنگاتنگ با حجاب داشته و بعضی از آنها نیز بطور غیرمستقیم ارتباط دارد، مانند صبر، و حیا.

۱۰. حق استمتاع

تعریف واژه

شوهر حقّ دارد هر زمان که بخواهد، از همسر خویش بهره ببرد، مگر اینکه زن، مانع شرعی (حیض، احرام، اعتکاف، روزه و...) یا وظیفه ی مهم تری داشته باشد. همچنین بر زن لازم است تا همه ی موانع در برابر حقّ شوهر را برطرف سازد.(۱)

قرآن می فرماید:

نِساؤُکُم حَرثٌ لَکُم فَأتوا حَرثَکُم اَنیّ شِئتُم(۲)

«زنان شما محل بذرافشانی شما هستند پس هر زمان که بخواهید، می توانید با آن ها آمیزش کنید.»

زن باید به نیاز جنسی شوهر خود در چارچوب شرع پاسخ گو باشد، همچنان که مرد نیز در برابر همسر خود همین وظیفه را دارد. قرآن مجید می فرماید:(۳)

وَ عاشِرُوهُنَّ بِالمَعْرُوفِ(۴)

شما مردان با زنانتان، باید به شایستگی رفتار کنید.

ص: ۲۱۶

۱- حسین زاده، محمدرضا، ازدواج و خانواده، نشر: جمال، چاپ اول، ص ۱۳۹.

۲- سوره بقره، آیه ۲۲۳.

۳- طباطبایی، سید محمدرضا، چهل درس زندگی، نشر: دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ص ۴۱.

۴- سوره نساء، آیه ۱۹.

میل به آمیزشِ شرعی از معنویات است

آمیزش و رابطه جنسی با همسر قانونی، در عین حال که یک امر طبیعی به شمار می رود، یک سنت الهی و امر پسندیده است که اگر انسان آن را به قصد قربت و برای رهایی از وسوسه های شیطان و نفس اماره انجام دهد، از حسنات بزرگ شمرده می شود.

همخوابگی زوجین، گذشته از آثاری چون دفع غریزه جنسی، موجبی برای ایجاد الفت و موّدت در محیط خانواده است و همین نکته یکی از عوامل و انگیزه هایی است که موجب گشته کثرت آن در اخبار و روایات مورد توجه قرار گیرد.(۱)

سنت پیامبران

آنچه یکی از نیازهای مسلّم بشر به شمار می رود، ازدواج در قالب زناشویی است. با ازدواج است که پیوند بین دو زوج رقم می خورد تا تکامل، تغییر و دگرگونی در روحیه و جسم آنها به وجود آید، همان چیزی که از زمان خلقت انسان، اهمیت آن توسط پیامبران و اهل بیت به صورتی پسندیده و زیبا به بشریت انتقال داده شده است تا جامعه بشری بتواند توسط آنچه که به عنوان سنت نزد بهترین انسان ها، پیغمبران و ائمه اطهار علیهم السلام است، به هدایت و رستگاری رهنمون گردد.

از امام رضا علیه السلام شنیدم که فرمود:

۱- ماجراجو، محسن، نیازها و روابط جنسی و زناشویی، نشر پارسایان، چاپ دوم، ص ۱۲۹،۱۳۰ با تلخیص.

«سه چیز از سنت های انبیا و رسولان الهی است و آنها عبارتند از: استعمال عطر، کوتاه کردن مو و آمیزش بسیار.»(1)

ترک همخوابگی

ترک همخوابگی معلول وسوسه های شیطانی است و عوامل منفی اخلاق چون نزاع، کینه و کدورت مضاعف را بین زن و شوهر به وجود می آورد. آنچه را که اسلام جایز دانسته و بر آن تأکید زیادی کرده، همبستر شدن زن و شوهر در یک بستر و ترک همخوابگی بین همسران است؛ کسی که خلاف این عمل را انجام دهد، دچار عواقب اخروی و دنیوی خواهد شد مگر در شرایطی که بلامانع باشد، مانند:(2)

۱. بیمار شدن

۲. مسافرت رفتن

۳. و...

پرهیز از آمیزش زیاد

تمتع از زن را نباید از حد متعارف گذراند.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

مَنْ ارادَ البَقاءَ و لا بَقاءَ: فَلْیُقِلَّ غَشَیانَ النِّساءِ(3)و(4)

کسی که عمر بیشتری می خواهد، باید با زنان کمتر آمیزش کند.

در احادیث آمده است:

۱- همان منبع.

۲- همان منبع.

۳- شیخ حر عاملی، وسائل الشیعه، ج۲، ص ۲۴۳، ح۲۵۵۴۲.

۴- شفیعی مازندرانی، سید محمد، اخلاق خانوادگی از دیدگاه پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و سلم نشر: دفتر نشر معارف، چاپ دوم، ص ۸۰و۸۱.

ثَلاثٌ یَهْدِمْنَ البَدَن و رُبَّما قَتَلْنَ... وَ نکاح العجائزِ؛(۱)

«سه چیز بدن مرد را منهدم می کند و گاهی می کشد:... نزدیکی با پیرزن.»

در وصیت نامه ی ابن سینا آمده است:

اِسْمَع جمیعَ وَصیّتی و اعمل بها فَالطبّ مجموع بِنَظم کَلامی

أَقْلِل جِماعک مااستطعت فانه ماء الحَیاةً یصبّ فِی الأرحام

واجعَل غَذاءک کلّ یَوم مرةً وَاحذر طَعاماً قبل هَضم طعَام(۲)

به سفارش های من گوش فرا ده که اساس تندرستی را در این چکامه کوتاه آورده ام: تا می توانی همبستر شدن با زن را کاهش بده، که آب حیات از تو دفع می گردد. در شبانه روز یک بار غذا بخور و تا گرسنه نشدی غذا مخور.

۱۱. حق طلاق

تعریف واژه

عدم تلاش جهت استحکام مبانی خانواده و ایجاد گسستِ خانوادگی (طلاق)(۳)

******

طلاق، از جمله حقوق مرد است و می توان این حق را به وکالت به زن منتقل کرد و نیز در مواردی، حاکم شرع، به نفع زن می تواند

ص: ۲۱۹

۱- همان منبع.

۲- همان منبع.

۳- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۳، نشر: مرغ سلیمان، چاپ اول، ص ۲۶۹.

طلاق را انجام دهد. گرچه شوهر به آن مایل نباشد. امروزه در ایران مرسوم است که ضمن عقد نکاح با عقد خارج لازم، زوج به زوجه، وکالت بلاعزل با حقّ توکیل غیر می دهد که در مواردی با رجوع به دادگاه و أخذ مجّوز، خود را مطلقه کند. آن موارد عبارت اند از: استنکاف شوهر از دادن نفقه یا ادای سایر حقوق زن، سوء رفتار یا سوء معاشرت زوج به حدّی که ادامه زندگی غیرقابل تحّمل شود، ابتلای زوج به بیماری صعب العلاج، جنون، اعتیاد، اشتغال به شغلی که با مصالح خانوادگی و حیثّیت زوجه منافی باشد، محکومیت زوج به دست کم ۵ سال حبس یا به حدّ و تعزیر، ترک زندگی خانوادگی بدون عذر موجّه، صاحب فرزند نشدن زوج به جهت عقیم بودن یا عوارض جسمی دیگر، مفقودالاثر شدن زوج، در اختیار همسر دیگر بدون رضایت زوجه. آیات فراوانی درباره طلاق در قرآن آمده است.(۱)و(۲)

خداوند بزرگ در قرآن کریم می فرماید:

وَ اِنْ عَزَمُوا الطَّلاقَ فَاِنّ اللّه سَمیعٌ عَلیمٌ(۳)

و اگر تصمیم به جدایی گرفتند (آن هم با شرایطش مانعی ندارد)

خداوند شنوا و دانا است.

پیامبر گرامی اسلام می فرمایند:

خداوند چیزی را که نزد او منفورتر از طلاق باشد، حلال نکرده است.(۴)

۱- بقره آیات ۲۲۶و۲۳۷، سوره طلاق، آیه ۱ تا ۷، سوره احزاب، آیه ۴۹.

۲- حسین زاده، محمدرضا، ازدواج و خانواده، نشر: جمال، چاپ اول، ص ۱۴۰.

۳- سوره بقره، آیه ۲۲۷.

۴- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۳، ۲۶۹، برگرفته از کنزالعمال/ ۲۷۸۷۱

اقسام طلاق

اقسام طلاق(۱)

الف) یک طلاقه، سه طلاقه

ب) طلاق:

۱) رجعی: طلاقی است که در ایام عدّه ی آن، مرد حقّ رجوع به زوجه اش را دارد.

۲) بائن: طلاقی است که در ایام عدّه ی آن، زوج حق رجوع به زوجه را ندارد.

۳) خُلع: طلاقِ زنی است که به علت عـدم تمایل به شوهرش تمام مهر یا بخشـی از آن یا مال دیگری را به شوهرش بخشـیده تا او را طلاق دهد.

۴. مبارات: طلاقی است که در نتیجه عدم سازش زن و شوهر با هم و دادن مقداری مال از طرف زن به شوهر واقع می شود.

ج) طلاق با خواندن صیغه (مخصوص ازدواج دائم است.)

د) طلاق بدون خواندن صیغه

۱) در جایی که مرد کافر شود که بدون خواندن صیغه، همسرش از او جدا می گردد.

۲) در ازدواج موقّت به محض اتمام مدت صیغه یا بخشش زمان باقیمانده از طرف مرد

ه-) طلاق

۱) طلاق صحیح

۱- همان منبع.

۲) طلاق باطل مانند: طلاق از روی اجبار یا طلاق در حال حیض یا نقاس در برخی موارد.

نگه داشتن عدّه

از تعبیر «لکم» و «علیهنّ» در آیه ۴۹ سوره احزاب استفاده می شود که عدّه نگه داشتن زن پس از وفات شوهر یا طلاق، نوعی حقّ برای مرد شمرده می شود، زیرا در این آیه فرموده: اگر زن را پیش از همبستر شدن طلاق دادید، عِدّه ای برای شما بر آن ها نیست:

«فَما لَکُم عَلَیهِنَّ مِن عِدَّهٍ تَعتَدّونَها»

منشاء این حق آن است که امکان دارد زن باردار باشد و ترک عدّه و ازدواج با مرد دیگر سبب شود وضع فرزند نامشخص شود و در نتیجه، حقّ مرد پایمال گردد. گذشته از این که نگه داشتن عدّه، فرصتی به مرد و زن می دهد که اگر نابخردانه از هم جدا شده اند، مجالی برای تجدیدنظر و بازگشت وجود داشته باشد. قرآن می فرماید: آن ها را از خانه خارج نکنید. چه می دانید شاید خدا گشایشی برساند و صلحی پیش آورد:(۱)

«لا تُخرِجوهُنَّ مِن بُیوتِهِنَّ... لا تَدری لَعَلَّ اللهَ یُحدِثُ بَعدَ ذلِکَ اَمرا»(۲)

آیات دیگر درباره عدّه عبارت است از بقره آیه های ۲۲۸ و ۲۳۴ و۲۳۵ و سوره طلاق آیه های ۱و۲.

۱- حسین زاده، محمدرضا، ازدواج و خانواده، نشر: اجمال، چاپ اول، ص ۱۴۰و۱۴۱.

۲- سوره طلاق، آیه ۱.

راه علاج طلاق (راه سعادت)

راه علاج طلاق (راه سعادت)(۱)

علمی

۱. آگاهی از قوانین حقوق طلاق

۲. تفکر در عواقب دنیوی و اُخروی طلاق

۳. خداترسی

عملی

۱. تعهد زوجین به انجام وظایف خانوادگی در حضور شخص مرضی الطرفین (حَکَم)

۲. دعوت از مشاور برای مشاوره دادن به زوجین

۳. شناسایی و برطرف کردن عوامل ایجاد کننده ی طلاق

۴. صبر کردن در ناملایمات

۵. کاهش سطح انتظارات

۶. مدارا کردن

۷. ملایمت در رفع اختلافات

۱۲. سرگرمی های شوهر

عده ای از آقایان در منزل سرگرمی هایی مانند تماشای فیلم ها و برنامه های ورزشی، اختصاصی ساعاتی جهت ورزش، کشیدن نقاشی، خطاطی، پرورش پرندگان و... را برای خویش انتخاب می نمایند و در اوقات بیکاری به آن می پردازند.

ص: ۲۲۳

۱- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاقف ج۳، نشر: مرغ سلیمان، چاپ اول، ص ۲۷۰.

در اوقات فراغت، خانم خانه باید با همسر خویش همکاری نماید و این لحظات زیبا و خاطره انگیز را با سخنان نسنجیده و یا اعمال و حرکاتی ناشایست، تلخ ننماید، زیرا هر انسانی در اوقات فراغت احتیاج به استراحت و سرگرمی دارد. و این لحظاتِ خاطره انگیز برای تجدید قوا و آمادگی برای کار و تلاش مؤثر و مفید است.

«از جمله آثار مثبتی که از این سرگرمی ها عائد مردان می شود و می توان به آن اشاره کرد؛ این است که وقت خودشان را در خیابان ها به ولگردی نمی گذارنند و از فسادهای اجتماعی و اخلاقی در امان هستند و از آلوده شدن به مفاسد اجتماعی مصون می مانند.

خانم محترم؛ در این موارد نه تنها با مرد به مخالفت برنخیزید بلکه او را تشویق کنید و اگر لازم شد او را یاری دهید.»(۱)

۱۳. عفت برای بیگانه و عشوه برای شوهر

تعریف واژه

«کنترل نفس از لذّت های حیوانی و رعایت تعادل در کسب لذّت در چهارچوب عقل و شرع.»(۲)

۱- صدری، حسن، هنر همسرداری، نشر: مشهور، چاپ دهم، ص ۱۵۳.

۲- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج ۱، نشر: ولی عصر، چاپ چهارم، ص ۳۶۳.

اهمیت عفت

عفت نشانه ی پاکی و خردمندی دینی است و از صفات برجسته ی پرهیزکاران است، از عالی ترین صفات برای نزدیکی به خدا و انسانی ملکوتی شدن می باشد، یکی از چهار رکن فضایل اخلاقی است. (عفت، حکمت، شجاعت، عدالت)(۱)

انواع عفت

انواع عفت(۲)

۱. عفت در تماس

۲. عفت در فکر و خیال

۳. عفت در کلام

۴. عفت در مطالعه

۵. عفت در نگاه

۶. عفت در نوشتن

نظر اسلام این است که زن باید عفیف و پاکدامن باشد. این پاکدامنی اگر چه از یکسو وظیفه ی دینی و اسلامی اوست اما از سوی دیگر چون بخشی از آثار و منافعش به شوهر برمی گردد جزء حقوق شوهر به حساب می آید.(۳)

امام صادق علیه السلام می فرماید:

۱- همان منبع.

۲- همان منبع.

۳- طاهری، حبیب اله، سیری در مسائل خانواده، نشر: بین الملل، چاپ سوم، ص ۶۰.

بهترین زنـان زنی است که چون بـا شوهرش خلوت کنـد، لبـاس حیا را از تن بکنـد و چون از خانه بیرون رود، لباسـی از حیا و عفت بر تن کند که مانند سپر و زرهی برای او باشد، یعنی در کوچه و خیابان، چنان باوقار و سـنگینی راه برود، که تیرهای نظر جوانان هرزه اجازه ورود به شخصـیت او را نداشـته باشـد. زن مسـلمان از حضـرت زهرا و زینب کبری علیها السـلام پیروی می کند.(۱)

قرآن کریم می فرماید:

وَ لْيَسْتَعْفِفِ الَّذينَ لا يَجِدُونَ نِكاحاً حتّى يُغنِيَهُمُ اللهُ مِنْ فَضْلِه(۲)

«باید عفاف را پیشه ی خود سازند کسانی که شرایط ازدواج ندارند، (تا خدا به آنان کمک نماید) و از فضلش آنها را بی نیاز گرداند.»

حضرت علی علیه السلام می فرماید:

أفْضَلُ العِبادَهِ اَلعِفافُ(۳)

«عفت سرآمد و اساس همه خیرات است.»

«ناپلئون بناپارت» می گوید:

«عفت، در زن مانند شجاعت در مرد است.»(۴)

«ویکتور هوگو» می گوید:

«هر زن عفیفی زیبا و دلپسند است.»(۵)

درباره ی موضوع عفت، دو نکته شایان توجه است:

۱- دکتر مصطفوی، سید جواد، بهشت خانواده، نشر: اندیشه مولانا، چاپ اول، ص ۶۳.

۲- سوره نور، آیه ۳۳.

۳- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج۱، ص ۳۶۳، به نقل از الکافی، ۲/۷۱/۳.

۴- سمیعی، رضا، جام اندیشه، نشر: صالحان، چاپ اول، ص ۳۰۰.

۵- یعقوبی، مرضیه، گنجینه ی سخنان بزرگان ایران و جهان، نشر: عطار، چاپ اول، ص ۵۴۰.

یکی آن که نباید تصور کرد که عفّت، تنها از صفات اختصاصی زنان است چنانکه برخی این گونه فکر می کنند. این صفت کمالی، برای مردان و زنان - هر دو - ضروری است. بی عفّتی برای مردان نیز قبیح است.

دیگر آن که خجول و محجوب با عفیف مترادف نیست. ممکن است انسان، محجوب و یا خجول باشد، امّا عفّت به معنای واقعی دارا نباشد. عفت از صفات بسیار خوب و از فضایل بزرگ اخلاقی است.(۱)

فواید و آثار عفت (راه بهروزی)

فواید و آثار عفت (راه بهروزی)(۲)

۱. استحکام نهاد خانواده و اصالت های خانوادگی را به دنبال دارد.

۲. بدست آوردن اوقات اضافی برای پرداختن به امور آخرتی و مهم

۳. پاداش وافر آخرتی

۴. تضعیف کننده ی شهوات

۵. توانایی اقتصادی به انسان می بخشد.

۶. دل آماده ی پذیرش حکمت و نور الهی می شود.

۷. رقّت قلب و صفای دل

۸. زیبا شدن افعال خیر و اخلاقیات در نظر انسان

۹. سلامت اجتماع را تضمین می کند.

۱۰. صحت و سلامتی بدن تضمین می شود.

۱۱. قوی شدن عقل دینی

۱- آیهً اله امینیان، مختار، مبانی اخلاق اسلامی، نشر: بوستان کتاب، چاپ دوم، ص ۲۸.

۲- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج ۱، نشر: ولی عصر، چاپ چهارم، ص ۳۶۳.

۱۲. کم شدن خطاها و گناهان

۱۳. لذّت مناجات.

رابطه ی عفت و غیرت

شهید مطهری می فرماید:

عفت هر کس برابر با اندازه ی غیرت او است، یعنی انسان به هر اندازه که نسبت به ناموس خود احساس غیرت کند نسبت به ناموس دیگران نیز احترام قائل است، یعنی غیرت خودش اجازه نمی دهد که به ناموس دیگران تجاوز کند.

لذا در تعبیر دیگری فرموده:

ما زنیَ غَیورٌ قَطُّ(۱)

«آدم با غیرت هرگز زنا نمی کند، یعنی هر کس که زنا کند و عفت دیگری را پایمال نماید خودش غیرت ندارد.»(۲)

شاگرد بزاز

جوانک شاگرد بزاز، بی خبر بود که چه دامی در راهش گسترده شده، او نمی دانست این زن زیبا و متشخص که به بهانه ی خرید پارچه به مغازه ی آنها رفت و آمد می کند، عاشق دلباخته ی اوست و در قلبش طوفانی از عشق و هوس و تمنا برپاست.

۱- نهج البلاغه، حکمت ۲۹۷.

۲- استاد شهید مطهری، مرتضی، تعلیم و تربیت در اسلام، نشر: صدرا، چاپ نوزدهم، ص ۲۱۸.

یک روز همان زن به در مغازه آمد و دستور داد مقدار زیادی جنس بزازی جدا کردند، آنگاه به عذر اینکه قادر به حمل اینها نیستم، به علاوه پول همراه ندارم، گفت: «پارچه ها را بدهید این جوان بیاورد و در خانه به من تحویل دهد و پول بگیرد.»

مقدمات کار قبلاً از طرف زن فراهم شده بود. خانه از اغیار خالی بود. جز چند کنیز اهل سِرّ کسی در خانه نبود. محمدابن سیرین که عنفوان جوانی را طی می کرد و از زیبایی بی بهره نبود - پارچه ها را به دوش گرفت و همراه آن زن آمد. تا به درون خانه داخل شد، در از پشت بسته شد. ابن سیرین به داخل اطاقی مجلل راهنمایی گشت. او منتظر بود که خانم هر چه زودتر بیاید، جنس را تحویل بگیرد و پول را بپردازد. انتظار به طول انجامید. پس از مدتی پرده بالا رفت. خانم در حالی که خود را هفت قلم آرایش کرده بود، با هزار عشوه پا به درون اطاق گذاشت. ابن سیرین در یک لحظه ی کوتاه فهمید که دامی برایش گسترده شده است. فکر کرد با موعظه و نصیحت یا با خواهش و التماس خانم را منصرف کند، دید خشت بر دریا زدن و بی حاصل است. خانم عشق سوزان خود را برای او شرح داد، به او گفت: «من خریدار اجناس شما نبودم، خریدار تو بودم.» ابن سیرین زبان به نصیحت و موعظه گشود و از خدا و قیامت سخن گفت، در دل زن اثر نکرد. التماس و خواهش کرد، فایده نبخشید. گفت: «چاره ای نیست، باید کام مرا برآوری. و همینکه دید ابن سیرین در عقیده ی خود پافشاری می کند، او را تهدید کرد، گفت: اگر به عشق

من احترام نگذاری و مرا کامیاب نسازی، الآن فریاد می کشم و می گویم این جوان نسبت به من قصد سوء دارد. آنگاه معلوم است که چه بر سر تو خواهد آمد.»

موی بر بدن ابن سیرین راست شد. از طرفی ایمان و عقیده و تقوا به او فرمان می داد که پاکدامنی خود را حفظ کن. از طرف دیگر سرباز زدن از تمنای آن زن به قیمت جان و آبرو و همه چیزش تمام می شد. چاره ای جز اظهار تسلیم ندید. اما فکری مثل برق از خاطرش گذشت. فکر کرد یک راه باقی است، کاری کنم که عشق این زن تبدیل به نفرت شود و خودش از من دست بردارد. اگر بخواهم دامن تقوا را از آلودگی حفظ کنم، باید یک لحظه آلودگی ظاهر را تحمل کنم. به بهانه ی قضای حاجت از اطاق بیرون رفت، با وضع و لباس آلوده برگشت و به طرف زن آمد، تا چشم آن زن به او افتاد، روی درهم کشید و فوراً او را از منزل خارج کرد.(۱)و(۲)

حفظ عفت شوهر

زن باید بداند که شوهر در معرض لغزش ها است، زیرا دیدن چهره های گوناگون، مشاهده ی زنان آلوده و هوسباز در کوچه ها و خیابان ها، زرق و برق ها و فریب های گمراه کننده، همه و همه باعث لغزش و انحراف یک مرد است، زن باید در خانه با دلربایی و دلداری

۱- الکنی و الالقاب، ص ۳۱۳.

۲- استاد شهید مطهری، مرتضی، داستان راستان، جلد دوم، نشر: صدرا، چاپ: سی و نهم، ص ۷۰-۷۳.

و خودآرایی و عرضه ی خود به شوهر در همه ی حالات، موجبات عفّت و پاکی چشم شوهر را تضمین نماید. چه بسیار افرادی که آلوده شدند بخاطر اینکه در محیط خارج خانه با زرق و برق ها و دلفریبی ها مواجه بودند در حالی که در خانه، با وضع زننده و ناهنجار همسر خود روبه رو می شوند.

متأسفانه زنان غالباً در داخل خانه خودآرایی نمی کنند و برای شوهر خود هیچگونه آرایشی ندارند. ولی لباس های فاخر و زیبای خود را که از پول همین شوهر تهیه کرده اند برای بیرون خانه و مهمانی ها، مورد استفاده قرار می دهند و در منزل از لباس های مندرس و کثیف استفاده می کنند، به گونه ای که شوهرشان احساس می کند که در خانه خود با آشپز و کلفت خانه، روبه رو است نه با یک زن و بانو، در حالیکه روایات ما زن را موظّف کرده اند که بخصوص از ساعتی قبل از حضور شوهر در خانه آمادگی لازم را داشته باشد.

اصولاً از دیدگاه روایات، تزیین و تجمل زن برای دیگران و نامحرمان ممنوع است و باعث چشم چرانی ها و آلودگی های مردان اجنبی خواهد شد.(۱)

در حال خلوت با شوهر، هرگونه طّنازی و عشوه گری برای زن جایز بلکه ارجح است، بهترین زن مسلمان زنی است که در زمان

۱- طاهری، حبیب اله، سیری در مسائل خانواده، نشر: بین الملل، چاپ سوم، ص ۶۰و۶۱.

خلوت با شوهرش خوش زبان و شیرین حرکات باشد و هرگونه پرده و حجابی را از میان خود و شوهرش بردارد.(۱)

۱۴. قناعت

تعریف واژه

ظهور حالتی پایدار در انسان که به سبب آن به قدر ضرورت و نیاز مادی از دنیا اکتفا می کند و خود را برای زیاده طلبی و تکاثر به زحمت نمی اندازد. خشنود بودن به نصیب و سهم خدادادی است. کفایت نمودن در امور زندگی به قدر احتیاج و کفاف است.(۲)

******

خانم خانواده باید در بعد اقتصادی با دوراندیشی و برنامه ریزی حول محور قناعت، از مخارج بیهوده و بی مورد صرف نظر کند و از شوهر خویش تقاضای خرج های اضافی را ننماید. زیرا قناعت نه تنها گنجی تمام ناشدنی است و خانواده را از فقر و تهیدستی نجات می دهد، بلکه خانواده را در امور اقتصادی توانمند، محکم و قوی می نماید.

چه بسیارند خانواده هایی که به علت قناعت، به سرمایه های اقتصادی دست پیدا کرده اند و یا لااقل محتاج دیگران نیستند. و همین مسئله موجبات آرامش و آسایش را در خانواده ی آنان فراهم نموده و تشویش و نگرانی را در زمینه ی تأمین معیشتِ زندگی به حداقل می رساند.

ص: ۲۳۲

۱- دکتر مصطفوی، سید جواد، بهشت خانواده، نشر: اندیشه مولانا، چاپ اول، ص ۶۳.

۲- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، نشر ولی عصر (عج)، چاپ اول، ج۲، ص ۴۲۳.

«بنابراین شما بانوان شریف باید مراقبت کنید که خود و اعضای خانواده خویش را از گرایش به مصرفی زندگی کردن، نگه دارید و دیگران را نیز آگاه و متوجّه سازید و هشدار دهید که هرگز به کالاهای تجملی و تزئینات زندگی سرگرم نشوند تا از هدف ها و فعالیت های والای انسانی و الهی باز نمانند، و پیوسته عزّت و آزادگی را با سازندگی و پرهیز از مصرف زدگی پاس دارید. و صفای زندگی را با سعی و تلاش و با رعایت قناعت و صرفه جویی نگه دارید.

وسائل گوناگون را می خواهیم چه کنیم؟ اگر برای صفای زندگی و آرامش می خواهیم، با کمترین وسیله می توانیم زندگی آرام و با صفایی داشته باشیم. ولی اگر برای افزایش و نمایش می خواهیم، هر چه بیشتر بخریم و بیفزاییم باز راضی نمی شویم، چرا که ده ها و صدها چیز دیگر می بینیم و تمنّا می کنیم و در این مسابقه دیدن، خواستن، خریدن و انباشتن، هرگز آرام نمی یابیم و به مقصد نمی رسیم. بلکه هر روز بیشتر از دیروز حریص تر و گرسنه تر و ناراضی تر می شویم.

زیبایی و جمال زندگی را در سبک باری و قناعت می توان دید و خانواده ای که با تلاش و سعی و قناعت زندگی کند و در مسیر حق گام بردارد هرگز فقیر و اسیر و نیازمند نمی شود و به سوی بلندترین قلّه های شرف و عزّت ره می پیماید و صعود می کند.»(۱)

امام حسین علیه السلام فرمودند:

... قناعت آسایش تن است...(۲)

۱- حسینی، سید علی اکبر، اخلاق در خانواده، نشر: پارسایان، چاپ پانزدهم، ص ۱۶۶-۱۶۹؛ با تلخیص و تصرّف.

۲- نهج الشهادهً (مجموعه سخنان امام حسین علیه السلام)، مترجم: احمد فرزانه، نشر اهل بیت، چاپ اول، ص ۳۳۵.

بیشتر از حد توان از شوهر درخواست نکن

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم خطاب به حولاء می فرماید:

ای حولاء برای زن حلال نیست که از شوهرش چیزی بیش از قدرت و حد توانش درخواست نماید. و نباید شکایتش را به احدی از مردم، چه نزدیک و خودی و چه بیگانه بنماید.(۱)

۱- حاتمی، غلامرضا، شمه ای از وظایف همسران، نشر: آستان قدس رضوی، چاپ دوم، ص ۳۹.

فصل هفتم: راز موفقیت با صفات معنوی زن و شوهر

اشاره

ص: ۲۳۵

زن و شوهر در بُعد مذهبی و معنوی نیز باید دارای صفاتی باشند تا بتوانند از آن بهره ی وافر دنیوی و اخروی ببرند، و کامیاب و سعادتمند شوند.

در زندگی همان گونه که به مادیات نیاز داریم به معنویات نیز احتیاج داریم تا به وسیله آن بتوانیم با روح و روانی آرام و با احساس مسئولیت به انجام وظایف خویش بپردازیم.

روح و نشاط معنوی فواید و آثار فراوانی در زندگی مادی زن و شوهر می گذارد به طوری که زندگی مادی بدون معنویت و دین باعث امراض روحی و روانی، افسردگی، طلاق و جدایی، فروپاشی خانواده ها، اعتیاد و خودکشی است.

زن و شوهر متدین به دلیل بهره گیری از ایمان و عمل صالح و اطاعت از امر پروردگار متعال در صحنه ی زندگی سعادتمندهستند، زیرا خداوند بزرگ به یاری آنان می شتابد و در سختی ها و مشکلات به آنان کمک می کند.

وَ اِنْ تَصبروا وَ تَتقَّوا لا یَضُرکُم کَیدهم شَیئا

«اگر شکیبایی بورزید و تقوا پیشه کنید یقیناً مکر و حیله مخالفان زیانی به حال شما ندارد و از طرف خدا حراست می شوید.»(۱)

ص: ۲۳۶

۱- شیخ بهایی، محمد بن حسن، کشکول کامل شیخ بهایی، مترجم: محمد باقر ساعدی خراسانی، نشر: کتابچی، چاپ ششم، ص ۴۴۱.

اکنون با هم اصولی که سبب تدّین و معنویت زن و شوهر می شود را می خوانیم:

۱. اصول دین

مطلب دیگری که از اهمیّت اساسی برخوردار است این است که برنامه و راهی که بهترین و مطمئن ترین راه برای تأمین خوشبختی، سعادت و کامیابی است چیست؟ و آیا به غیر از راه های معمول و متعارفی که بسیاری از مردم آن گونه زندگی می کنند و در نهایت هم به نتایج مختلفی می رسند، راهی دیگر و برنامه ی بهتری وجود دارد یا خیر؟

به بیان دیگر، آنچه بیش از هر چیز در تعیین خط مشی انسان و جهت گیری های گوناگون در تمامی شئون زندگی فردی و اجتماعی وی مؤثر است و مهمتر این که به احتمال قوی با سود یا زیان نامحدود در ارتباط با انسان و برای انسان بستگی مستقیم دارد. خداشناسی (هستی شناسی)، پیامبر و امام شناسی (راه و برنامه شناسی)، معادشناسی (انسان شناسی) می باشد، زیرا اگر آفریدگار دانا، توانا و حکیمی وجود داشته باشد و آن آفریدگار، پیامبرانی را برای راهنمایی بشر فرستاد، و به خاطر ترویج و حفظ مکتب آنان، جانشینانی برای آنها معین نموده و پس از این زندگی، زندگانی دیگری را مقرّر داشته تا انسان ها نتیجه ی تمامی کارهای خود را در آن زندگی ببینند و انسان به تمامی این مسائل بی توجه بوده و اعتنا نکند؛ بدیهی است که به زیان بسیار گرفتار و سودهای فراوانی را از دست داده است.

پس بایـد در بررسـی مسائل یاد شده بکوشد و از تحقیق در صـحت و عدم صـحت آنها غفلت ننماید و همان طور که همه می دانیم دفع ضـرر احتمـالی بخصوص که احتمـال قوی و ضـرر مهم باشـد به حکم عقل، لازم و ضـروری است و روشن است که احتمـال وجود مسائل فوق، احتمالی است قوی، و ضـرر بی توجهی به آنها در صورتی که واقعیت داشـته باشـد، ضـرری بسـیار مهم است بنابراین بررسی و تحقیق در مسائل فوق عقلاً لازم و واجب می باشد.(۱)

۲. ایمان

ایمان، نفس شـهوت پرست را مهار می کند و نیرو و توان را از او می گیرد و خوش رقصی های او را زشت و ناپسند جلوه می دهد و هرگونه فرصت گناهی را از او سلب می کند.

مؤمن، بر چشم، زبان، گوش، دست و خاسـتگاه های شـر و فساد، در وجود خود مسلط است از اریکه ی سلطه و اقتدار، سقوط نمی کند. اما آنکه از نعمت ایمان محروم است، درست نقطه ی مقابل است.

تنها یک نمونه از اقتدار مؤمن را در اینجا ذکر می کنیم:

لِسانُ الْمُؤمِنِ وَ راءَ قَلْبِهِ وَ قَلْبُ الْمُنافِقِ وَ راءَ لِسانِهِ(۲)

«زبان مؤمن در پشت قلب او و قلب منافق، در پشت زبان اوست.»

ص: ۲۳۸

۱- سـیدان، سـید جعفر، دروس اعتقادی، نشـر: پیام طوس، چاپ دوم، ص ۱۲و۱۳ (برای تحقیـق دربـاره ی اصول دین به همین کتاب مراجعه نمائید.)

۲- بهشتی، احمد، مسائل و مشـکلات زناشویی، نشر بین الملل، چاپ چهارم، ص ۱۳۴، برگرفته از نهج البلاغه، صبحی صالح، خطبه ی ۱۷۶.

خود انسان نیز بایـد توجه داشـته باشد که حیا و عقل و ایمان، برای زندگی او بهترین سـرمایه است و مبادا که راه تضـعیف این نیروهای ارزنده و مقدس را بپوید. حال اگر خانواده و مدرسه، تربیت کننده های شایسـته ای نباشند خود انسان با تضعیف حیا، عقل و ایمان، خود را به منجلاب بکشاند، تقصیر از کیست؟

عجیب است که این همه حوادث رقت بـار، دامنگر انسان ها شـده و کما بیش، سـرنوشت آنها هم بر همگان روشن و علت آن حوادث نیز شناخته شده و مشخص است. مع الوصف، باز هم شاهد صحنه های رقت بار بعدی هستیم.

اگر دنیا گرفتار روسپی گری و عواقب شوم آن است، به علت ضعف عوامل سه گانه ای است که برشمردیم.

اگر آمار طلاق در دنیا بالاست و اگر روز به روز بر تعداد بیوه هایی که قربانی روابط ناهنجار شده اند، افزوده می شود، به این علت است که حیا، عقل و ایمان نیست، یا ضعیف است.(۱)

استاد بزرگوار، شهید مطهری رحمه الله در کتاب عدل الهی درباره ی صادق هدایت می نویسد:

چرا صادق هدایت خودکشـی کرد؟ یکی از علل خودکشی او این بود که اشراف زاده بود. او پول توجیبی بیش از حد کفایت داشت. اما فکر صحیح و منظم نداشت. از موهبت ایمان، بی بهره بود. جهان را مانند خود بُلهوس، گزافه کار و ابله می دانست. از نوع لذت هایی که او

۱- همان منبع، ص ۱۳۴و۱۳۵.

می شناخت و با آنها آشنا بود، دیگر چیز جالبی نبود که هستی و زندگی، ارزش انتظار آنها را داشته باشد.

او دیگر نمی توانست از جهان لذت ببرد. بسیار کسان دیگر، مانند او فکر منظم نداشته و از موهبت ایمان بی بهره بوده اند؛ اما مانند او سیر و اشراف زاده نبوده اند و حیات و زندگی هنوز برای آنها جالب بوده است. لهذا دست به خودکشی نزده اند.(۱)

وقتی انسان از این دنیا توقعات بیش از حد داشته باشد و گمان کند که ظرفیت این دنیا به اندازه ی ظرفیت خود انسان است، خواه غوطه ور در نعمت باشد، خواه نباشد، احساس خوشبختی نخواهد کرد.

جهان هستی برای خود نظامی دارد. ما هر اندازه هم عظمت داشته باشیم، باید تابع نظام این جهان باشیم و اگر تخلف کنیم، چوبش را می خوریم و اگر ناله و فغان سر دهیم که چرا چنین و چنان است، به خود لطمه می زنیم.(۲)

بنابراین در مرحله اوّل ایمان با مهار نفس سرکش آمار طلاق و خودکشی و دیگر عواملی که از بی ایمانی سرچشمه گرفته اند و باعث تزلزل خانواده هستند، را پائین می آورد.

در قرآن کریم آیات فراوانی درباره ی ایمان و عمل صالح است، و کتاب های زیادی درباره ی آن به رشته ی تحریر درآمده است.

برای آشنایی با هر چه بیشتر با آن بهتر است به تفسیر نمونه نوشته ی آیه اله العظمی ناصر مکارم شیرازی و هفت نفر از استادان

۱- همان منبع، ص ۱۵۶، برگرفته از عدل الهی، ص ۱۰۷.

۲- همان منبع، ص ۱۵۷.

حوزه علمیه ی قم، ذیل آیاتی که ایمان و عمل صالح را تشریح نموده است مراجعه نمائید.

اخیراً کتاب هایی در ارتباط با ایمان و عمل صالح به چاپ رسیده است که با مراجعه به مراکز فرهنگی و کتاب فروشی های معتبر دینی می توانید آنها را بیابید.

۳. فروع دین

زن و شوهر مؤمن باید فروع دین(۱)

و احکام ضروری زندگی خویش را از مرجَع مجتهد و اعلم تقلید نمایند.

تقلید در احکام: عمل کردن به دستور مجتهد است و از مجتهدی باید تقلید کرد که مرد، بالغ، عاقل و شیعه ی دوازده امامی، حلال زاده، زنده و عادل باشد. و نیز بنابر احتیاط واجب باید از مجتهدی تقلید کرد که حریص به دنیا نباشد و از مجتهدین زمان خود استادتر باشد.

مجتهد و اعلم را از سه راه می توان شناخت:

۱. خودِ انسان یقین کند، مثل آن که از اهل علم باشد و بتواند مجتهد و اعلم را بشناسد.

۲. دو نفر عالم عادل که می توانند مجتهد و اعلم را تشخیص دهند مجتهد بودن یا اعلم بودن کسی را تصدیق کنند، به شرط آن که دو نفر عالم عادل دیگر با گفته ی آنان مخالفت ننمایند.

۱- فروع دین عبارتند از: ۱. نماز ۲. روزه ۳. خمس ۴. زکات ۵. حج ۶. جهاد ۷. امر به معروف ۸. نهی از منکر ۹. تولّی ۱۰. تبری.

۳. عده ای از اهل علم که می توانند مجتهد و اعلم را تشخیص دهند، و از گفته ی آنان اطمینان پیدا می شود مجتهد بودن یا اعلم بودن کسی را تصدیق کنند.»(۱)

بنابراین پس از تحقیق و آگاهی و یافتن مرجع اعلم از او ضروریات دینی و مسائل گوناگون دیگر را تقلید نموده(۲)

و به واجبات و ترک محرمات عمل می نمائیم.

این دستورالعمل و برنامه ی زندگی برای بهتر زیستن و سعادت دنیا و آخرت است و سعادت زن و شوهر نیز با آن در ارتباط است، زیرا عملی مذهبی و معنوی محسوب می شود.

۴. مراقبت از خود، توبه و پرهیز از گناه

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید:

«گناهان زیاد قلب انسان را فاسد می کند.»(۳)

انسانی که گناه می کند و با دلی زنگار گرفته از گناه است چگونه می تواند آرامش داشته باشد. عمل گناه در وجود او آشوبی به پا کرده است و نمی تواند با سعادت زندگی کند. او به ویرانی دل مبتلا گشته است و با عمل گناه نه تنها دل خویش را ویران نموده است و اسباب بدبختی خویش را فراهم نموده است بلکه در محیط خانه نیز عامل بدبختی اعضاء خانواده شده است.

۱- شش مرجع، رساله توضیح المسائل محشی، نشر: هاتف، چاپ: پنجم، ص ۲۱،۲۰و۲۲.
۲- برای آگاهی یافتن از شرایط تقلید به صفحه ی اول کتاب توضیح المسائل مراجعه فرمائید.
۳- رجائی، محمدرضا، راه های رسیدن به موفقیت و خوشبختی، ج۲، قسمت توبه و بازگشت.

زن و شوهر نمونه از گناهـان مختلف پرهیز می کننـد و تقوا را پیشه ی خود می سازنـد. آنـان هرگز گناه کبیره و بزرگ انجام نمی دهنـد و اصـراری بر انجـام گناهـان صـغیره نیز ندارنـد. تاکنون به گناهانی همچون شـرابخواری، قماربازی، اعتیاد، فحش، دروغ و... آلوده نشده اند. و اگر هم بر اثر قصور به گناهی آلوده شده اند با توبه و بازگشت، با خداوند بزرگ عهد می بندند که در تمامی عمر به آن گناهان آلوده نشوند.

امام صادق علیه السلام فرمودند:

از معصـیت و نافرمانی خـدا بترسـید و گناه نکنیـد؛ زیرا هر که به ساحت مقـدس خداوند هتک حرمت کند، در نهایت به خود هتک حرمت نموده است.(۱)

کمترین مراتب توبه پشیمانی از انجام دادن گناه در گذشته و عزم در ترک فعل گناه در آینده است.

مولی امیرالمؤمنین (در نهج البلاغه) در جواب مردی که در حضور ایشان استغفرالله گفت، فرمودند:

مادرت به عزای تو نشیند، می دانی استغفار چیست؟

استغفار درجه ی علیّیِن است و آن اسمی است که بر شش معنی واقع می شود:

اول: پشیمانی از گذشته است.

دوم: عزم بر آنکه هرگز عود(۲) به آن نکنی.

۱- علامه مظفر، محمد حسن، الامام الصادق علیه السلام، مترجم: محمد حسینی، نشر: عطر عترت، چاپ اول، ص ۳۳۲.
۲- بازگشت.

سوم: حق مردم را ادا کنی تا آنکه در وقت مردن پاک باشی و حقّ کسی بر ذمّه ی تو نباشد.

چهارم: آنکه قصد کنی به سوی هر فریضه ای که بر تو واجب بوده و ضایع کرده ای حق آن را ادا کنی.

پنجم: آنکه قصد کنی به سوی گوشتی که در بدن تو به حرام روئیده است آن را بگذاری به حزن و اندوه تا پوست تو به استخوان تو بچسبد و گوشت تازه در میان آنها بروید.

ششم: آنقدر به جسم خود الم طاعت را بچسبانی که حلاوت معصیت را چشانده ای، پس بعد از آن بگویی: استغفرالله(۱)و(۲)

حضرت صادق علیه السلام می فرمایند:

کسی که مرتکب گناه می شود و در همان حال استغفار می کند، مانند کسی است که استهزاء کند.(۳)

۵. مراقبت از خود با شرم و حیا

به دلیل آنکه شرم و حیا ارتباط مستقیم با ایمان، عمل صالح و پرهیزگاری دارد، بنابراین به شرح مختصری درباره ی آن می پردازیم:

یکی از عوامل بازدارنده که برای شهوات بسیار نیرومند است، شرم و حیاست. اگر جوان دارای شرم و حیا باشد، از بسیاری از خطرها محفوظ می ماند. شرم و حیا به تنهایی می تواند برای کشتن وجود جوان، لنگر باشد و او را از سقوط و هلاکت نگاه دارد. البته

۱- نهج البلاغه، ۵۴۹.

۲- علامه مجلسی، حق الیقین، نشر: سرور، چاپ دوم، ص ۹۸۴و۹۸۵.

۳- همان منبع، برگرفته از کافی، ج۲، ص ۴۳۵.

افراط در شرم و حیا هم مضراتی دارد و چه بسا شخص به علت افراط در حیا، از جنبه های مثبت و مفید هم محروم بماند.

امیرالمؤمنین علیه السلام می فرماید:

«هر کس را جامه ی حیا بپوشاند، مردم عیبش را نمی بینند.»

جنبه ی مثبت حیا و شرم، پوشیدن عیب است. اگر حیا به گونه ای باشد، که نه تنها عیب را، بلکه حسن را هم بپوشاند، منفی است و باید چنین حیایی را تعدیل کرد، تا جنبه های منفی آن از بین برود.

وقتی حیا در وجود انسان ضعیف باشد، پرهیزگاری از بین می رود. تقوا و پرهیزگاری در اشخاصی قوی است که از حیا و شرم، برخوردار باشند.

به همین دلیل امیرالمؤمنین علیه السلام می فرماید:

مَنْ قَلَّ حیائُهُ قَلَّ وَرَعُهُ وَ مَنْ قَلَّ وَرَعُهُ مَاتَ قَلْبُهُ(۱)

«هر کس حیایش کم است، پرهیزکاریش کم است و هر کس پرهیزگاریش کم است، قلبش مرده است.»

شرم و حیا جامه ی بسیار زیبایی است که بر تن هر کس پوشانده شود، عیب هایش را پنهان می کند و او را از هرزگی و ناپاکی نگاه می دارد. شرم، پوشیدگی و مستوری است و بی شرمی، برهنگی و هرزگی.

حافظ می گوید:

ادب و شرم تو را خسرو مهرویان کرد

۱- دکتر بهشتی، احمد، مسائل و مشکلات زناشویی، نشر: بین الملل، چاپ پنچم، ص ۱۳۰.

آفرین بر تو که شایسته صد چندینی

آری، مهرویی که از ادب و شرم، برخوردار است، بحق خسرو مهرویان است و مهرویی که بی شرمی و بی ادبی را پیشه ی خود ساخته، از هیچ پایه، مقام و منزلتی برخوردار نیست.(۱)

۶. معنویت نماز

نظر به اهمیت برپا داشتن نماز، دعا، راز و نیاز و اُنس با قرآن در صحنه ی زندگی موضوعات ۶و۷و۸ را به آن اختصاص داده ایم.

اقامه ی نماز انسان را از زشتی ها و بدی ها باز می دارد و او را به راه راست هدایت می کند. هنگامی که او از زشتی ها و بدی ها فاصله گرفت، از بدبختی دوری گزیده است، موقعی که به راه راست هدایت شد به سعادت رسیده است. زیرا فحشا و منکرات خانمان برانداز است و کارهای خلاف شرع و عرف، عواقب ناراحت کننده و بسیار بدی در پیش دارد و هدایت شدن به راه راست نیز سرانجام نیک بختی را به ارمغان می آورد.

حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید:

خداوند فرشته ای دارد که هنگام هر نماز بانگ می زند: آدمی زادگان! برخیزید و آتش هایی را که بر خویشتن افروخته اید به نماز خاموش کنید.(۲)

امام صادق علیه السلام فرمود:

۱- همان منبع، ص ۱۳۰ - ۱۳۲.

۲- نهج الفصاحه، (سخنان حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم) مترجم: محمد امین شریعتی، عبدالرسول پیمانی، نشر: خاتم الانبیاء، چاپ اول، ص ۵۹۲.

دو رکعت نمازی که متأهل می خواند، برتر از هفتاد رکعت است که مجرد می خواند.(۱)

نماز بهترین موضعی است که هر کس بخواهد زیاد از آن را بجا آورد و هر کس بخواهد کم بجا آورد، و آن افضل چیزهایی است که بندگان به سوی معبود به آن تقّرب جویند، و بعد از معرفت به اصول دین افضل از آن نیست، و آن آخر وصیّت های پیغمبران است.

نماز واجب بهتر است از بیست حجّه و حجّه بهتر است از اطاقی که پر باشد از طلا و تصدیق به آن شود تا خلاص شود، و آن اول چیزی است که از عمل بنی آدم نگاه در آن می شود، پس اگر آن صحیح باشد نظر در اعمال دیگرش می شود والا اعمال دیگرش مردود است، و آن ستون دین و ریشه ی اسلام است، و هر کس آن را سبک شمارد شفاعت اهل بیت علیهم السلام را نائل نشود و وارد حوض]کوثر[نگردد، و هر کس کاهلی در حق آن نماید حق تعالی برکت از عمر و رزقش برمی دارد و آبروی صالح ها را از روی او محو فرماید و بر هیچ عملی از اعمالش مأجور نمی شود و دعاء او به آسمان برده نمی شود و در دعاء صالح ها برای او سهمی نباشد و ذلیل و گرسنه و تشنه بمیرد و حضرت حق تعالی روز قیامت ملکی را موّکل کند که به روی او زخم زند در حالی که خلایق به او نگاه می کنند و خداوند از او حساب سختی بکشد و به سوی او نظر نکند و او را تزکیه نفرماید.(۲)

امام مهدی (عج) درباره نماز می فرمایند:

ص: ۲۴۷

۱- شیخ صدوق، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، ترجمه: ابراهیم محدث، نشر: اخلاق، چاپ دوازدهم، ص ۸۷.
۲- آیت اله العظمی مامقانی غروی، شیخ عبداله، سراج الشیعه فی آداب الشریعه، نشر: شاکر، چاپ اول، ص ۲۲۴و۲۲۵.

برای شکست دادن شیطان و بینی او را به خاک مالیدن، هیچ چیز بهتر از نماز نیست، پس نماز بخوان و بینی شیطان را به خاک بمال.(۱)و(۲)

۷. نیروی دعا و راز و نیاز

دعا و معنویت در زندگی، اکسیژنی است که انسان را در تمام مراحل زندگی یاری می نماید. یکی از آرامش بخش ترین رفتارهای همسران در زندگی، روی آوردن به معنویت و دعا درمانی می باشد.

در روایت عشق از حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم آمده است:

گرفتاری هایتان را به سبب دعا درمان کنید.

و در اهمیت دعا فرمودند: پیوسته یاد خدا باشید، دل هایتان زنده می شود. پس دعا، کلید رحمت است.(۳)

از ختومات مجرب برای رفع حاجات، به مدت ۱۴ روز، هر روز «۱۰۰» مرتبه برای «۱۴» معصوم علیهم السلام «صلوات» فرستادن بسیار مؤثر است ان شاءاله.(۴)و(۵)

۸. نیروی معنوی اُنس با قرآن

اشاره

زندگی با قرآن شیرین است، زیبا و دلنشین، همراه با آرامش، در صورتی که تمسک به آن باشد و از آن بهره مند شوید.

۱- بحارالانوار، ج۵۳، ص ۱۸۹، کلام یار، ص ۳۲.

۲- رجائی، محمدرضا، شناخت امام زمان، نشر: مرغ سلیمان، چاپ اول، ص ۱۷۸.

۳- نهج الفصاحه.

۴- رضوی حائری، سید حسین، چهل طلوع.

۵- رضوی حائری، سید مصطفی، در آغوش خوشبختی، نشر: کرانه عشق، چاپ سوم، ص ۹۴و۹۵.

قرآن، راهنمای انسان هاست و تمامی برنامه های زندگی بشر در آن بیان شده است و با ورود قرآن به زندگی زوجین و اُنس گرفتن با آن، تمامی مشکلات زندگی برطرف خواهد شد.

قرآن، به زندگی آرامش می بخشد و برای سعادت و خوشبختی انسان ها برنامه ی جامع دارد. به طوری که حضرت علی علیه السلام می فرماید:

«آگاه باشید! همانا این قرآن پند دهنده ای است که نمی فریبد، و هدایت کننده ای است که گمراه نمی سازد، و سخنگویی است که هرگز دروغ نمی گوید، کسی با قرآن همنشین نشد مگر آن که بر او افزود یا از او کاست، در هدایت او افزود و از کوردلی و گمراهی اش کاست پس درمان خود را از قرآن بخواهید، و در سختی ها از قرآن یاری بطلبید که در قرآن درمان بزرگ ترین بیماری ها یعنی، کفر و نفاق و سرکشی و گمراهی است، پس به وسیله قرآن خواسته های خود را از خدا بخواهید، و با دوستی قرآن به خدا روی آورید، و به وسیله ی قرآن از خلق چیزی نخواهید، زیرا وسیله ای برای تقرب بندگان به خدا، بهتر از قرآن وجود ندارد. آگاه باشید، که شفاعت قرآن پذیرفته، و سخنش تصدیق می گردد، آن کسی که در قیامت، قرآن شفاعتش کند بخشوده می شود و آن کس که قرآن از او شکایت کند محکوم است،... همانا خداوند سبحان کسی را به چیزی چون قرآن پند نداده است، که قرآن ریسمان استوار خدا، و وسیله ی ایمنی بخش است. قرآن بهار دل، و چشمه ی دانش است، برای قلب

ص: ۲۴۹

جلایی جز قرآن نتوان یافت، بخصوص در جامعه ای که بیداردلان در گذشته و غافلان و تغافل کنندگان حضور دارند.»(۱)

و نیز فرمود: «همانا قرآن دارای ظاهری زیبا و باطنی ژرف و ناپیدا است، مطالب شگفت آور آن تمام نمی شود، و اسرار نهفته آن پایان نمی پذیرد و تاریکی ها بدون قرآن برطرف نخواهد شد.»(۲)

ثواب اهل قرآن

امام صادق علیه السلام از پدرش نقل می نماید که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: اهل قرآن بالاترین درجات را پس از پیامبران و رسولان دارند. بنابراین، اهل قرآن را ضعیف و حقوق آنها را کم نشمارید، زیرا بی شک، آنان نزد خداوند مقام ارزشمندی دارند.(۳)

۹. همت در مبارزه

انسان، باید مبارز، مقاوم و صبور باشد. تا در این دنیا جهالت، هوا و هوس، قدرت طلبی، جاه طلبی و توسعه طلبی هست، مبارزه و مقاومت هم باید باشد.

اگر انسان ها مبارز و مقاوم بار نیایند و با خواری و زبونی در راه به کرسی نشاندن حق و مبارزه با باطل تلاشگر و کوشا نباشند، ارزش ها و حقوق پایمال می شود و انسان، در مسیر ستمگری و سبیعت قرار می گیرد و بار امانتی که بر دوش او هست، به مقصد نمی رسد.

بدین علت لقمان به پسرش گفت:

۱- صدری مازندرانی، حسن، هنر همسرداری، نشر: مشهور، چاپ دهم، ص ۱۹۶، برگرفته از نهج البلاغه، خطبه ۱۷۶و۲۰.

۲- همان منبع.

۳- شیخ صدوق، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، ترجمه ابراهیم محدث، نشر: اخلاق، ص ۲۱۱.

وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ انْه عَنِ الْمُنْكَرِ

«امر به معروف و نهی از منکر کن»

یعنی پشتیبان نیکی و مخالف بدی باش. نیکان را یاری استوار، و بدان را دشمنی سرسخت و سرکوبگر باش.

نکند که بنشینی و تماشگر محو و سرکوب حق و تقویت و تحکیم باطل باشی، یا خدای ناکرده خود نیز در این جرم و جنایت، شریک بشوی.

فرق است بین خانواده ای که طالب سعادت فرزندان است و به عللی ناموفق می ماند و خانواده ای که خود سوق دهنده ی فرزندان به سوی فساد و انحراف و انحطاط است.

دفاع از جان، مال، ناموس، مکتب، میهن، عزت و شرف، بر هر مسلمانی واجب است و در این زمینه، من و تو و او مطرح نیست، همه مطرح هستند و نباید اجازه داد که به کسی ظلم شود.

باید این را هم اضافه کنیم که مبارزه، خوردن نان و حلوا نیست! مبارزه، زحمت دارد. در راه مبارزه باید برای تحمل زحمت و مشقت و محرومیت، صبور و مقاوم بود و این حالت را باید در کودکان پرورانید. از این رو لقمان به دنبال جهت دادن و مشخص کردن مسیر مبارزه برای فرزندان خود، به او می گوید:

«بر مصایبی که به تو می رسد، صبور و شکیبا باش که این از کارهای مطلوب است.»

امیرالمومنین علیه السلام در وصیتش به حسنین علیه السلام فرمود:

«دشمن ظالم و یار مظلوم باشید.»

آری دشمنی با ظالم و یاری مظلوم، بدون مقاومت و صبر در راه یک سلسله مبارزات پیگیر و جدّی، ممکن نخواهد بود.

عجیب است که می بینید که دنیا جای مبارزه است و مبارزانی همواره مبارزه کرده، و به اندازه ی همتشان به پیروزی رسیده اند و شما در عین حال، گرفتار هاله ی یأس هستید.(۱)

شما جوان تحصیل کرده، اگر بیشتر با واقعیات مواجه شوید، خواهید دید که هیچ مبارزه ای بی ثمر و بی نتیجه نبوده، بشر دیروز و امروز و فردا، هر چه از عدالت اجتماعی داشته، دارد و خواهد داشت، بر اثر مبارزه است.(۲)

ما زنده از آنیم که آرام نگیریم

موجیم که آسودگی ما عدم ماست

۱۰. همت گماشتن به مسئله ی خودسازی

زن و شوهر باید انگیزه ی تعهد و حس مسئولیت را در وجود خویش زنده نمایند و در زندگی خویش انسانی متعهد و مسئول باشند. برای این کار باید وظیفه شناسی را سرلوحه ی اعمال خویش قرار دهند و در برابر وظیفه خویش سستی و کاهلی نکنند. آنها باید تمامی مراحل خودسازی را طی نموده و بر این باور باشند که برای اعمالی که انجام می دهند در برابر خداوند متعال متعهد و مسئول هستند.

این خودسازی مختص زمان و مکان خاصی نیست بلکه برای همه ی مکان ها و همه ی زمان ها و تا پایان عمر آدمی ادامه دارد.

ص: ۲۵۲

۱- بهشتی، احمد، مسائل و مشکلات زناشویی، نشر: بین الملل، چاپ پنجم، ص ۱۲۳و۱۲۴.

۲- همان منبع، ص ۱۶۴.

مرحله ی دیگر خودسازی این است که هر شب چند دقیقه ای مسائلی که مربوط به خودسازی مربوط می شود را یادداشت نموده و نقطه ضعف های خویش را در این رابطه برطرف نموده و نقاط قوت را تقویت نمایند.

یکی از مسائلی که در ارتباط با خودسازی بسیار مهم است اراده ای خلل ناپذیر و تصمیم گیری قاطع می باشد. بنابراین باید راه های تقویت اراده را یافته و هر روز در راه تقویت اراده کوشش نموده و نیروی تصمیم گیری را از راه صحیح محکم تر نمایید. و با پایداری و مقاومت در همه ی عمر به این امر مهم همت گمارید.(۱)

«بدان که لازم است از برای طالب پاکی نفس از اوصاف رذیله، و آرایش آن به صفات جمیله، اجتناب از چند چیز:

۱. اجتناب بدان و اشرار را لازم داند و دوری از همنشینی صاحبان اخلاق بد را واجب شمارد، و... و با نیکان و صاحبان اوصاف حسنه مجالست نماید، و معاشرت ایشان را اختیار کند.

۲. همیشه مواظب اعمالی باشد که از آثار صفات حسنه است، و خواهی نخواهی نفس را بر افعالی وا بدارد که مقتضای صفتی است که طالب تحصیل آن، یا درصدد محافظت بقای آن است.

مثل کسی که خواهد محافظت ملکه سخاوت وجود را نماید، یا آن را تحصیل کند، باید پیوسته اموال خود را به موافق طریقه عقل و شرع به مستحقین بذل (و بخشش) نماید.

۱- ر.کنراقی، ملااحمد، معراج السعاده، نشر: قائم آل محمد، چاپ ششم، راه معالجه امراض نفسانی، ص ۴۹و۵۰ و... .

۳. پیوسته مراقب احوال و متوجه اعمال و افعال خود باشد، و هر عملی که می خواهد کرده باشد، ابتدا در آن تأمل کند، تا خلاف مقتضای حسن خلق از او سر نزند، و اگر احیاناً امری از او به ظهور آمد که موافق صفات پسندیده نیست، نفس خود را تأدیب کند و در مقام تنبیه و مؤاخذه ی آن برآید.

۴. احتراز کند از آنچه باعث تحریک قوه شهویه یا غضبیه می شود. و چشم را محافظت نماید از دیدن آنچه غضب یا شهوت را به هیجان می آورد. و گوش را نگاهدارد از شنیدن آنها و دل را ضبط کند از تصّور و تخّیل آنها، و بیشتر سعی در محافظت دل نماید.

۵. فریب نفس خود را نخورد، و اعمال و افعال خود را حمل بر صحت نکند، و در طلب عیوب خود استقصا و سعی نماید، و به نظر دقیق در تجسّس خفایای معایب خود برآید، و چون به چیزی از آنها برخورد، در ازاله آنها سعی کند.(۱)

ما ده عدد از عوامل موفقیت آمیز و سعادت آفرینِ معنویت زن و شوهر را در خانواده بیان کرده ایم که از نظرتان گذشت، ولی علل و عوامل دیگری نیز وجود دارند که شما می توانید با مراجعه به کتاب های مذهبی از آنها آگاهی یافته و در زندگی برتر و نمونه ی خویش از آنها استعانت و یاری جوئید.

۱- همان منبع، ص ۴۴-۴۶، با تلخیص.

فصل هشتم: نیکبختی و موفقیت در تحکیم بنیاد خانواده با بهبود روابط فامیلی زن و شوهر

اشاره

ص: ۲۵۵

انسان ها به همدیگر محتاج هستند. و زن و شوهر هم از این قاعده مستثنی نیستند. و باید با فامیل و بستگان خویش ارتباط داشته باشند. علاوه بر صله ارحام، از تجربه و راهنمایی های دو فامیل که سردی و گرمی روزگار را چشیده اند، بهره مند شوند.

معاشرت و روابط با بستگان باید با حفظ احترام و رعایت حدود الهی باشد و حریم ها حفظ شود و همسران باید مقام و منزلت و شخصیت افراد را مدنظر داشته باشند.(۱)

امام علی علیه السلام درباره حشر و نشر با خویشان به فرزندش، امام حسن علیه السلام سفارش می کند:

«پسرم خویشاوندانت را گرامی دار که آنان چون بال تواند که بدان پرواز می کنی و ریشه تواند که به وسیله آن زندگی می کنی و دست تواند که به وسیله آن کمک می گیری.»(۲)

اصل ارتباط با عروس و داماد خود

اشاره

در خانواده ی متعادل، به لحاظ اینکه «هیچ فردی و حتی موجودی را دست کم نمی گیرند و دید کرامتی و ارزشی نسبت به همه ی انسان ها دارند»، لذا زمانی که فرزندشان - در زمان مناسب -

---

۱- صدری مازندرانی، حسن، هنر همسرداری، نشر: مشهور، چاپ دهم، ص ۲۶۸.

۲- همان منبع، ص ۲۶۹، برگرفته از نهج البلاغه، نامه ۳۱.

ازدواج می کند، احساس و نگرش آنان این است که به تعداد فرزندان خود، یک فرد دیگر افزوده شده است.

در خانواده ی غیرمتعادل، عروس و داماد خود را به عنوان فرد نامحرم، غریبه و رقیب فرزنـد خود (و نه شـریک او) می پندارند و لذا همیشه توصیه های غیر انسانی به فرزند خود دارند. برای مثال:

«از همین روز اوّل زندگی ات، حواست را کاملا جمع کن!»

«مبادا همه ی مسایل خود را با او در میان گذاری!»

«از همین الآن (شروع زندگی) حساب جداگانه ای داشته باش!»

«مبادا او بفهمد که تو چقدر حقوق می گیری!»

«هر وقت مسأله ای در زندگی ات پیش آمد، سریع به ما خبر بده!»

«مراقب باش!...» (مثل این که فرزندش قرار است وارد جنگ و «مین گذاری» شود.)

در این محور، سؤالات زیر جای تأمل و دقت دارد.

۱. آیا دید و نگرشم نسبت به عروس و یا دامادم مانند فرزندم بوده است؟

۲. آیا به عروس و دامادم احترام گذاشته ام؟

۳. آیا ارادت قلبی ام را به ایشان بروز داده ام؟

۴. آیا از ایشان تشکر و قدردانی کرده ام؟

۵. آیا برای ایشان هدیه ای خریده ام؟

۶. آیا با ایشان گپ و گفت (حضوری، تلفنی و...) داشته ام؟

۷. آیا ایشان را دعوت کرده ام؟

۸. آیا به دیدار ایشان رفته ام؟

۹. آیا در جلوی یک جمع امتیازات ایشان را گفته ام؟

۱۰. آیا ایشان را شاد کرده ام؟

۱۱. آیا در شرایطی که فرزندم در مورد رفتار همسرش مطلبی را مطرح کرده است، از ایشان دفاع و پشتیبانی کرده ام؟

۱۲. آیا با یکدیگر گردش و یا مسافرت رفته ایم؟

۱۳. آیا چنان جو و بستری ایجاد کرده ام که عروس یا داماد به راحتی مسایل و مشکلات خود را با من در میان گذاشته و مرا مورد شور و مشورت خود قرار دهند؟

۱۴. آیا در هنگام بروز اختلاف بین آنان عادلانه و منصفانه بین ایشان داوری کرده ام؟(۱)

الف) رابطه ی پدر زن با دامادِ سرفراز

دامادِ فهیم، همیشه پدر همسرش را مثل پدر خویش می داند. او برای تربیت و تحصیل دخترش رنج و زحمات فراوانی را متحمّل شده و ثمره ی تلاش و کوشش چندین ساله را در اختیار شما گذاشته است و شما وظیفه دارید پدر زن را با دیده ی احترام بنگرید.

داماد صالح و مؤمن، پس از ازدواج رابطه ی عاطفی را با پدر و مادرزنش ادامه داده و همسرش را به این امر تشویق و ترغیب می نماید.

پدر زن باید بداند، دختری که یک زمان زحمت مخارج و نگهداری او بر عهده ی آنها بود. الآن داماد این مسئولیت خطیر را به عهده دارد. و علاوه بر آن زحمت، صیانت و حفظ عفّت هم به عهده داماد است.(۲)

۱- نقیه، مجید، ظرافت های خانوادگی، نشر: مداد سفید، چاپ اول، ص ۱۰۰و۱۰۱.

۲- صدری، حسن، هنر همسرداری، نشر: مشهور، چاپ دهم، ص ۲۷۰.

امام صادق علیه السلام فرمود: علی بن الحسین علیه السلام چنین بود که هرگاه شوهر دختر یا شوهر خواهرش نزد او می آمد، عبایش را پهن می کرد و او را بر آن می نشانید. سپس فرمود: «مرحبا به کسی که زحمت را برداشت و عورت را حفظ کرد.»(۱)

ب) رابطه ی مادر زن با داماد

اعتماد و محبت داماد به مادر زن، در سعادت و خوشبختی زندگی مشترک بسیار مفید است. بنابراین او در همه ی ابعاد و زمینه ها، روابط گرم و صمیمی با مادر زن خود دارد.

در مقابل مادر زن هم اظهار محبت و علاقه نسبت به داماد می کند، و در امورات زندگی به عنوان فردی دلسوز و خیرخواه، او را راهنمایی می کند.(۲)

ج) رابطه ی مادر شوهرهای مهربان نسبت به عروس خود

۱. مادر شوهر موفّق همواره با پندار رفتار عاقلانه و خردمندانه ی خود زمینه ی دوستی، مودت و محبت میان پسر خود و عروس خانم را بیشتر می کند و با محبتی که به عروسش ابراز می نماید کانون وجود او را سرشار از آرامش می سازد.

۲. او را به عنوان رقیب کشمکش های عاطفی و خواسته های روانی خود نمی بیند.

۳. آنها می دانند راحتی خیال و سلامت روان پسرشان در گرو نشاط درون، نگرش مثبت و انگیزه ی غنی حیاتی عروسشان استوار است، از

۱- همان منبع، برگرفته از وسایل اشیعه، ج۱۴، ص ۴۲.

۲- همان منبع، ص ۲۷۰، با تصرف.

این رو حمایت های فکری، عاطفی و احترام عملی به استقلال فکری و سلیقه های شخصی عروس خانم، برنامه ی اصلی آنان است.

۴. به جای کلام گله آمیز، انتقاد و سخنان تحقیرآمیز، با کلام تأیید و تشویق، از وی حمایت می کنند.

۵. سعی می کنند مستعدترین بستر را برای تکوین مطلوب شخصیت فردی و اجتماعی عروس و داماد فراهم آورند.

۶. عروس خانم را صمیمی ترین یار و باوفاترین فرزند برای خود می دانند.(۱)

د) رابطه موفقیت آمیز عروس با مادر شوهر

عروس خانم؛ همیشه زندگی همان چیزی است که ذهنمان آن را می سازد. و اکنون با مردی زیر یک سقف به زندگی ادامه می دهی که پرورش یافته در دامان مادر خویش است. مادری که سال های متوالی برای او زحمت کشیده و با هزاران مشکل او را بزرگ کرده و در اختیار شما قرار داده است.

۱. شیوه خداپسندانه این است که اگر شوهرت به دیدار مادر، پدر و بستگانش نمی رود، او را تشویق به این کار کنید.

۲. اگر پدر و مادر همسر به مسافرت رفتند برای آنها هدیه تهیه کنید و به دیدارشان بروید، زیرا هدیه، محبّت را زیاد می کند.

۳. همسر فهیم و عاقل همیشه درصدد ارتباط گرم با بستگان شوهر مخصوصاً با مادر شوهر خود است.

مولای عارفان امیرمومنان علی علیه السلام می فرماید:

۱- ملک محمودی، امیر، راهنمای خانواده، نشر: منشور وحی، چاپ: چهل و پنجم، ص ۲۵۸و۲۵۹، با تلخیص و تصرف.

«انسـان هیـچ گـاه از خویشـان بی نیـاز نمی شود، ولو مال و اولاد هم داشـته باشـد. به ملاطفت و احترام آنها احتیاج دارد. آنها هستند که با دست و زبان از او حمایت می کنند.»

خویشاونـدان و اقـارب بهـتر از او دفـاع می کننـد. در مواقع گرفتـاری زودتر از دیگران بـه یـاریش می شـتابند. هر کس از خویشاوندانش دست بکشد یک دست از آنها برداشته لیکن دست های زیادی را از دست خواهد داد.(۱)

۴. عروس خانم، بایـد از تکّبر، غرور و خودپسـندی خودداری ورزیـده و سـعی کند همیشه در زندگی محبوب شوهر بوده و با بستگان شوهر سازگار باشد.(۲)

نقش آقا دامادها در ایجاد رابطه ی گرم و صمیمی میان مادرشوهرها و عروس خانم ها

۱. آقـا دامادهـای فهیم و آگـاه، بیشـترین مسئولیّت را در تـألیف قلوب، تنظیم حسن روابـط، تعمیم نیکی هـا و مهربـانی هـا و تقویت پایه های استوار کانون پرنشاط خانواده بر عهده دارند.

۲. داماد، با بلندنظری و حسن تدبیر خود می تواند زداینده ی آفت های فکری و آسیب های رفتاری خانواده باشد.

۳. دامادِ مهربان، پس از ازدواج رابطه ی عاطفی خود را با پـدر، مادر، پـدر زن و مادر زن بیشتر می کنـد و همواره می کوشـد محبت خود و همسرش را به طور مستقیم و غیرمستقیم نثار آنان کند.

ص: ۲۶۱

۱- صدری مازندرانی، حسن، هنر همسرداری، نشر: مشهور، چاپ دهم، ص ۲۷۶، برگرفته از بحارالانوار، ج۷۴، ص ۱۰۱.

۲- همان منبع، با تصّرف.

۴. داماد خردمند هرگز کوتاهی و غفلت های احتمالی همسر جوانش را به مادر خویش انتقال نمی دهد بلکه همیشه از مهر، محبت، گرمی و صمیمیت بین خود و همسر سخن می گوید.

۵. داماد فهیم هرگز اجازه نمی دهد که فرصتی فراهم شود تا جمعی زبان به غیبت گشوده، شخصیت همسر و خانواده ی ایشان را مورد نقادی و تحقیر قرار دهند.

۶. داماد آگاه همواره تلاش می کند دل های والدین خود و والدین همسر خود را نسبت به همدیگر نزدیک سازد. و رابطه ی صمیمی بین خود و همسر را حفظ کرده و همدیگر را تشویق و ترغیب به دیدار محبت آمیز والدین دو طرف می نمایند.(۱)

نقش و اساس ارتباطات سالم خویشاوندی و استمرار آن

جان مایه و اساس روابط عاطفی خویشاوندی و استمرار آن به طور اجمالی عبارتند از:

پیوندهای ساده و بی تکلف، روابط صمیمانه و صادقانه و ارتباطات سالم و سازنده که در بستری از محبت و صفا، صداقت و درستی، گذشت و ایثار و صبوری، قناعت و ساده زیستی و احسان صورت پذیرند که علاوه بر استمرار روابط سالم دارای آثار و برکات ارزشمند عاطفی، شناختی و اجتماعی بوده و موجب سلامت روان شادابی و طراوت درون، افزایش طول عمر انسان و ... می شوند.(۲)

ص: ۲۶۲

۱- ملک محمودی، امیر، راهنمای خانواده، نشر: منشور وحی، چاپ چهل و پنجم، ص ۲۶۰ با تصرف.

۲- همان منبع، ص ۲۶۲.

فصل نهم: وظایف پدر و مادر

اشاره

ص: ۲۶۳

یقیناً همه ی جوانانی که پیمان مقدس زناشویی را امضاء می کنند، از همان آغاز توجه دارند که دیر یا زود به عنوان پرافتخار مادری و پدری سرفراز می شوند.

در حقیقت، در عمق عشق به همسر، عشق به فرزند نهفته است و دو انسانی که برای تشکیل کانون گرم خانواده، یکدیگر را جذب می کنند موجود سومی می جویند که مظهر آمیزش جسم و روح آنهاست و آن چنان به آنها یگانگی و هماهنگی می بخشد که به شادی اش هر دو شاد و به اندوهش هر دو اندوهگینند و به طراوتش نشاط پیدا می کند و به رنگ پریده اش هر دو افسرده می شوند. آنها در ضمیر و باطنشان خواهان این هستند که برای فرزندان خود بهترین پدر و مادر باشند و در راه تربیت و ساختن انسانی نمونه و ایده آل هر چه بیشتر موفق شوند.

اینها آرزوهای آنهاست؛ آرزوهایی مقدس که اگر برآورده نشود، چه تلخی ها و دشواری هایی که به دنبال خواهد داشت!

بدیهی است که برآورده شدن آرزوها نیازمند تلاش ها و کوشش های آگاهانه است و بنابراین، قبل از هر چیز، والدین باید خود را برای رسیدن به ایده ها و آرزوها آمادگی بخشند و در این

رابطه، هر چه در توان دارند، به کار اندازند. این جاست که مسأله ی خودسازی مطرح می شود.(۱)

والدین باید با خودسازی خود حقوق فرزندان را به خوبی ادا کرده و وظایف خود را در قبال آنان به بهترین وجه انجام دهند.

امام سجاد علیه السلام می فرمایند:

حق فرزند این است که بدانی بخشی از وجود توست و در دنیا با هر خیر و شرّی که دارد به تو منسوب است. تو در حسن تربیت، و راهنمایی او به سوی خدا و کمک به او در اطاعت از خداوند مسئولی.پس در مورد او چنان عمل نما که خود را در مقابل نیکی به او صاحب اجر (و پاداش) و در مقابل بدی نسبت به او مستوجب کیفر بدانی.(۲)

اما قبل از آنکه وظایف پدر و مادر را شرح دهیم به یک نکته اشاره کرده، و در این راستا فرزندان را به دوگونه متمایز می کنیم:

الف) فرزند صالح

ب) فرزند ناصالح

۱. فرزند صالح

فرزندی است که تحت تربیت صحیح پدر و مادر قرار گرفته و ادب آموخته است. او با آموختن علم و آگاهی به مدارج علمی رسیده و در ابعاد آموزش و پرورش موفقیت هایی کسب کرده است.

۱- دکتر بهشتی، احمد، خانواده در قرآن، نشر: بوستان کتاب، چاپ یازدهم، ص ۲۱۹.

۲- صحیفه ی کامله ی سجادیه همراه با رسالةً الحقوق امام سجاد علیه السلام، مترجم: عباس عزیزی، نشر: صلاةً، چاپ: پنجم، ص ۳۷۳.

اعمال او براساس عقل و اندیشه است و با تشخیص عالی به کارهای خردمندانه می پردازد. فرزند خلف و شایسته است، زیرا اعمال او براساس ایمان به خدا و عالم آخرت و عمل صالح پی ریزی شده است. چنین فرزند صالحی باقیات الصالحات پدر و مادر است، و پدر و مادر در فضیلت و ثواب اعمال پسندیده و نیکوی وی شریک هستند. و پاداش اعمالش علاوه بر این که برای خود وی منظور می شود برای پدر و مادر نیز نوشته می شود.

۲. فرزند ناصالح

چنین فرزندی به واسطه ی عدم تربیت صحیح، نیاموختن دانش و آگاهی، محیط آلوده، دوستان ناباب و فرهنگ مبتذل به انحراف کشیده شده و کارهای ناپسند انجام می دهد.

به همین علّت نه تنها باقیات الصالحات پدر و مادر خویش نیست بلکه او و والدین در جهان آخرت مورد مؤاخذه قرار گرفته، و معذّب خواهند بود. زیرا والدین و فرزند آنان در عمل به تعهد و مسئولیت خویش کوتاهی نموده و مقصّر بوده اند.

******

ص: ۲۶۶

خانواده ی الگو با عمل به حقوق فرزندان

اشاره

بحث ما درباره ی وظایف پدر و مادر در قبال فرزند است تا اینکه فرزندی صالح و شایسته بشود. این بحث مقدمات و اصولی دارد، بنابراین ابتدا به مقدّمات و سپس به اصول آن می پردازیم:

۱. آمادگی برای بچه دار شدن

۱. آمادگی برای بچه دار شدن(۱)

یکی از نیازهای طبیعی و فیزیولوژیکی آدمی، نیازهای جنسی است، تأمین این نیاز در بقای آدمی و نسل او مؤثر است و عدم تأمین آن در بروز یک سلسله مشکلات روحی و روانی دخالت دارد. در همین راستا، یکی از اهداف ازدواج بچه دار شدن و تربیت شایسته است. بنابراین قبل از هر چیز سؤالات زیر جای تأمل و دقت دارد:

۱. آیا نیازهای جنسی یکدیگر را به عنوان یکی از نیازهای زندگی درک و تأمین کرده ایم؟

۲. آیا به این نکته توجه کرده ایم که «ریشه ی برخی از اختلافات خانوادگی در عدم تأمین نیازهای جنسی است.»

۳. آیا «فرزنددار شدن» را یکی از اهداف ازدواج دانسته ام؟

۴. آیا به این موضوع فکر کرده ام که فرزنددار شدن می تواند در تثبیت نظام خانوادگی کمک کند؟

۵. آیا به این موضوع توجه کرده ایم که فرزنددار شدن در نشاط بخشی و فرح بخشی کانون خانواده مؤثر است؟

۱- نقیه، مجید، ظرافت های خانوادگی، نشر: مداد سفید، چاپ اول، ص ۸۵و۸۶.

۶. آیا با همسرم آرزوی داشتن فرزندی را داشته ایم؟

۷. آیا برای فرزندار شدن هم اندیشی و گفتگو کرده ایم؟

۸. آیا به نقش وراثت در تربیت فرزند توجه کرده ایم؟

۹. آیا به نقش مادر در زمان بارداری دقت کرده ایم؟

۱۰. آیا به عنوان یک پدر، به نقش حمایت گری و پشتیبانی خود در دوران بارداری همسرم توجه کرده ام؟

۱۱. آیا به آثار و نتایج تغذیه، خواب، تفکر، مطالعه، عبادت و آرامش همسرم در زمان بارداری توجه کرده ام؟

۱۲. آیا به نقش محیط پس از تولد - به ویژه محیط خانواده - در تربیت فرزند دقت کرده ام.

******

۲. آمادگی برای انعقاد نطفه

ما باید در آن موقع به خدا توجه داشته باشیم، لذا دستور داده شده نماز بخوانید و بعد از آن دعا کنید که پروردگار عالم نسل شما را مبارک کند. در هنگام انعقاد نطفه «بِسمِ الله الرَحْمنِ الرَّحیم» بگویید.

در روایات می خوانیم که اگر بِسْمِ اللهِ الرَحْمنِ الرَّحیم گفته نشود، شیطان شریک نطفه می شود. و کسی که شیطان در انعقاد نطفه اش شریک شود رستگاریش مشکل است. چنانچه ولد الزنا، ولد حیض و لقمه حرام نیز می توانند رستگار شوند، اما رستگاریشان مشکل است.

مانند اینکه، در روایات می خوانیم که حجّاج بن یوسف ثقفی به همین علت شریک شیطان است.

و در بعضی از روایات نیز می خوانیم که برخی از اشقیاء، ولدحیض هستند. زیرا همه می دانید که با زن در حال عادت زنانگی هم بستر شدن حرام است و کفّاره هم دارد.(۱)

۳. استفاده از غذای حلال برای انعقاد نطفه

غذای حرام در شقاوت اولاد تأثیر عجیبی دارد و غذای حلال نیز آثار فراوانی روی بچه دارد.

همه می دانید که بنا شد نور زهرا علیها السلام به حضرت خدیجه علیها السلام منتقل شود، لذا دستور داده شد که حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم از مردم کناره گیرد. پیامبر از مردم منعزل گشت و چهل شبانه روز به کوه حرا رفت. از آن طرف نیز به حضرت خدیجه کبری هم دستور داده شد که از مردم منعزل گردد و در خانه به عبادت بپردازد و کسی را به خانه راه ندهد، پس از چهل شبانه روز جبرئیل به پیامبر گفت: به خانه برو.

پیامبر درِ خانه را به صدا درآورد.

خدیجه علیها السلام گفت: چه کسی در می زند؟ دری که هیچکس جز رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم حق کوبیدنش را ندارد.

پیامبر فرمودند: من هستم.

۱- مظاهری، حسین، تربیت فرزند از نظر اسلام، نشر: بین الملل، چاپ دوازدهم، ص ۳۹، با تصرف.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم وارد منزل شد.

در این هنگام جبرئیل غذای بهشتی آورد و دستور داد احدی جز رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم و خدیجه علیها السلام از آن نخورد، و بعد دستور داده شد که نور زهرا علیها السلام به خدیجه علیها السلام منتقل شود.

خدیجه علیها السلام می گوید: پیامبر از رختخواب من بیرون رفت و من نور حضرت زهرا علیها السلام را در خود احساس کردم.

از این روایت تاریخی استفاده می کنیم که غذای حلال و حرام تأثیر فوق العاده ای دارد.

اگر غذای حرام بخورید، بچه بعد از به دنیا آمدن، بیچاره می شود. اگر غذای شبهه ناک باشد، خطرناک است. البته شبهه ی غذا را با گفتن بسم الله و دعا و راز و نیاز می توانید رفع کنید، اما غذای حرام را نمی توانید.

وای بر آن بچه ای که از غذای حرام نطفه ی او منعقد شود. وای بحال بچه ای که از پول ربا و یا غش در معامله به وجود بیاید.(1) در احادیث و روایات درباره ی غذای حلال به تفصیل سخن به میان آمده است.

ص: ۲۷۰

۱- همان منبع، ص ۴۳، با تصرف.

۴. اهمیت انعقاد نطفه در هنگام پرهیز از گناه

زن و شوهر باید در هنگام بچه دار شدن، از گناه برحذر باشند. اگر در آن موقع گناهی مرتکب شوند، روی نطفه تأثیر دارد و لهذا ممکن است گناهِ پدر و مادر مشکلاتی برای بچه به وجود بیاورد و فرزند ناخلف و ناصالح شود.(۱)

۵. برنامه ریزی و مراقبت های مادر در دوران بارداری

مادر باید در دوران بارداری مواظب فرزند خویش باشد و از انجام دادن کارهای سخت و طاقت فرسا خودداری ورزد. او باید با پزشک خانواده مشورت نماید و گاهی از اوقات برای چکاب خود و فرزند دلبندش به مطب او برود.

مادر باید با مطالعه ی کتاب های طبی گوناگون و روانشناسی و بکار بستن آن در صحنه ی زندگی مراقبت های لازم را انجام دهد. و در صورت کوچکترین درد و ناراحتی نزد پزشک متخصص برود. تا به یاری خدا فرزند سالم خود را به دنیا بیاورد.

ص: ۲۷۱

۱- ر.کتربیت فرزند از نظر اسلام، مظاهری، حسین، نشر: بین الملل، چاپ دوازدهم.

۶. پرورش حس خداپرستی در ذهن کودکان

هنگامی که کودک متولد شد باید اذان را در گوش راست و اقامه را در گوش چپ او بگویید، امام صادق علیه السلام می فرماید:

هنگامی که کودک متولد شد در گوش راست او اذان و در گوش چپش اقامه بگویید.(۱)

برای این کار بهتر است به شخصِ روحانی و یا شیخی که متقی و پرهیزکار است مراجعه کنید.

۷. پذیرش کودک

از مسائل مهم حقوق کودکان، مسأله ی پذیرش کودک است. کودک به هر وضع و به هر صورتی که هست، باید پدر و مادر پذیرای او باشند، دختر یا پسر، زشت یا زیبا، سالم یا ناقص، زیرا والدین حکم باغبانی را دارند که فرزندانشان میوه های باغ خود آنان است و باید در طریق به ثمر رساندن آنان بکوشند، اینکه بعضی ها اگر فرزندشان دختر باشد ناراحت می شوند، صحیح نیست. در روایات به دختر بیشتر بها داده شده تا به پسر، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

خَیْرُ اولادِکُم البَناتْ(۲)

«بهترین فرزندان شما، دخترانتان هستند.»

روایت

ص: ۲۷۲

۱- طبرسی رحمه الله، رضی الدین، مکارم الاخلاق، ترجمه: لطیف راشدی، نشر: صبح پیروزی، چاپ اول، ص ۴۳۱.

۲- طاهری، حبیب اله، سیری در مسائل خانواده، نشر: بین الملل، چاپ سوم، ص ۷۷و۷۸.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: کسی که سه دختر یا سه خواهر داشته باشد، بهشت بر او واجب است. گفتند: ای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم! دو دختر چطور؟ فرمود: همچنین اگر کسی دو دختر داشته باشد. گفتند: یک دختر چطور، ایشان فرمود: حتی اگر یک دختر داشته باشد.(۱)

۸. خصلتِ نام نیکو در نامگذاری کودک

یکی از وظایف پدر و مادر در قبال فرزند انتخاب نام نیکو است. یکی از حقوق فرزند نام نیکویی است که برای او انتخاب می شود، و اگر نام یکی از معصومین علیهم السلام باشد بهتر است.

بهتر است، اگر پسر است نام او را «محمد» و اگر دختر است نام او را «فاطمه» بگذارند.

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: حق فرزند بر پدر سه چیز است:

۱. نام نیکو

۲. تعلیم نوشتن

۳. هنگامی که بالغ شد زمینه ی ازدواج او را فراهم نماید.

امام رضا علیه السلام از پدرش و از پدرانش علیهم السلام نقل می کند، که پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: قومی برای مشورت دور هم جمع نمی شوند مگر آن که در میان آن ها افرادی با اسم احمد و محمد باشند پس این افراد داخل مشورت آن قوم می شوند و برای آن ها خیر و خوبی خواهد بود.(۲)

۱- طبرسی رحمه الله، رضی الدین، مکارم الاخلاق، ترجمه: لطف راشدی، نشر: صبح پیروزی، چاپ اول، ص ۴۱۵.

۲- همان منبع، ص ۴۱۶.

۹. خصوصیات تراشیدن سر کودک

امام صادق علیه السلام فرمود: هنگامی که کودکی متّولد شد انجام دادن هفت مورد، سنّت است:

۱. اسم گذاشتن برای او

۲. تراشیدن سرش

۳. در صورت توانا بودن بر اندازه ی موهایش طلا یا نقره صدقه دادن

۴. عقیقه دادن

۵. سر گوسفند را با زعفران بپزند.

۶. با ختنه او را پاکیزه نمایند.

۷. به همسایه ها از آن عقیقه بدهند.(۱)

از امام صادق علیه السلام پرسیده شده، حکمت تراشیدن سر کودک در چیست؟ ایشان فرمودند: پاک نمودن او از موهای داخل رحم(۲)

۱۰. خصوصیات عقیقه دادن

امام صادق علیه السلام در مورد عقیقه فرمود: برای فرزندتان گوسفند قربانی کنید و اگر نشد، هر چه برای قربانی کافی است، در عقیقه نیز کافی می باشد و اگر بزرگ تر از آن نبود، برّه ای عقیقه کنید.(۳)

امام صادق علیه السلام در گفتار دیگری می فرماید:

۱- همان منبع، ص ۴۳۲.
۲- همان منبع، ص ۴۳۳.
۳- همان منبع، ص ۴۲۹.

عقیقه از باب قربانی نیست هر گوسفندی که باشد خوب است غرض گوشت است هر چند فربه تر باشد بهتر است و مشهور میان علماء آن است که سنّت است که عقیقه ی پسر نر باشد و عقیقه ی دختر ماده باشد، و گمان فقیر این است که از برای هر دو گوسفند نر بهتر است موافق احادیث معتبر بسیار و از برای هر دو گوسفند ماده هم خوب است، و سنّت است که پدر و مادر از گوشت عقیقه نخورند بلکه بهتر آن است که از طعامی که در آن پخته باشند نخورند، و خوردن مادر کراهیتش بیشتر است، و بهتر آن است که عیال پدر و مادر هم که در خانه ی ایشان می باشند از آن گوشت و طعام نخورند و سنّت است که بپزند و خام تصدّق نکنند و اقلش آن است که با آب نمک بپزند بلکه محتمل است که این بهتر باشد، و اگر خام تصدّق کنند هم خوب است، و اگر حیوان عقیقه بهم نرسد قیمتش را تصدّق کردن فایده ندارد بلکه باید صبر کنند تا بهم رسد و شرط نیست جماعتی که برای خوردن عقیقه حاضر می شوند فقیر باشند اما صلحا و فقرا را طلبیدن بهتر است.(۱)

عقیقه فرزند را از خطرات و بلایا محافظت می کند و او را بیمه می نماید.

ص: ۲۷۵

۱- محدث قمی، حاج شیخ عباس، مفاتیح الجنان، ترجمه الهی قمشه ای، نشر: اجود، چاپ اول، ص ۱۱۸۵ و ۱۱۸۶.

۱۱. خواص ختنه برای کودکان

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

ختنه، سنت مردان است و...(۱)

ختنه برای کودکان خواص زیادی دارد و برای صحت، سلامت و بهداشت مفید است.

روایت

اسماعیل بن مسلم سکونی از امام صادق علیه السلام از پدر بزرگوار از پدرانش از علی علیه السلام نقل می کند که فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: فرزندان خود را هفتمین روز تولّد ختنه کنید که پاک تر و پاکیزه است و...(۲)

۱۲. رفتار محبت آمیز با فرزندان

والدین باید فرزندان خویش را به دیده ی احترام بنگرند و به آنان محبت کنند. محبّت باید به اندازه و با میانه روی و اعتدال توأم باشد، زیرا عشق و محبت مفرط و بیش از اندازه برای فرزند زیانبار است.

پدر و مادر نباید فرزندان را از روی بی احترامی صدا بزنند و نام آنان را سبک کنند. بلکه در تمامی جهات و در گفتار و عمل باید احترام آنان را حفظ نموده و رفتاری محبت آمیز داشته باشند.

۱- طبرسی، رضی الدین، مکارم الاخلاق، ترجمه: لطیف راشدی، نشر: صبح پیروزی، چاپ اول، ص ۴۳۴.

۲- شیخ صدوق، الخصال، ج۲، ترجمه: یعقوب جعفری، نشر: اندیشه هادی، چاپ اول، ص ۳۱۷.

اگر فرزند از سوی والدین با عدم محبت روبه رو شود، آثار زیانباری را بر روحیات، رفتار و اعمال او خواهد گذاشت که جبران آن مشکل و یا غیرقابل جبران است.

پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:

فرزندان خود را ببوسید که برای هر بوسه درجه ای از بهشت است که بین هر درجه پانصد سال است.(۱)

برای کیفیت احترام و محبت به فرزندان و چگونگی آن به کتب روانشناسی کودک و نوجوان مراجعه نمائید. امّا نکته ای که رعایت آن در خانواده بسیار اهمیّت دارد عدالت بین فرزندان است که باید به آن توجه وافر داشته باشیم. زیر عدم عدالت بین آنان به مثابه ظلم تلقی شده و عواقب ناگواری در پی دارد.

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«فرزندانتان را گرامی بدارید و خوب تربیت نمایید تا آمرزیده شوید.»(۲)

۱۳. رعایت اصول تغذیه کودک

شیر مادر بهترین تغذیه برای کودک است و شوهر باید از مال حلال، غذای حلال برای همسر خویش تهیه نماید، تا بواسطه ی آن شیر حلال به کودک داده شود، اگر فرزند از غذای حرام یا شبه ناک

۱- طبرسی، رضی الدین، مکارم الاخلاق، ترجمه: لطیف راشدی، نشر: صبح پیروزی، ص ۴۳۶.
۲- همان منبع، ص ۴۲۱.

بخورد، و لقمه حرام در دسترس او قرار گیرد اثرات نامطلوب و دردناکی در پی دارد. بنابراین شوهر بایـد تمامی ابعاد زنـدگی را سنجیده تا مبادا به این عمل دردناك مبتلا شود و لقمه ی حرامی بر سر سفره ی خانواده بیاورد.

۱۴. علم آموزی و پرورش کودک

یکی از وظایف والـدین آموزش صـحیح و اصولی به فرزندان است، آنها باید کودك خویش را با اصول و عقاید، اخلاقیات و احکام دینی آشـنا سازند. احادیث معصومین علیهم السلام را به فرزند خویش بیاموزند، مسائل اخلاقی را بازگو کنند و آنها را از رضیلت های اخلاقی دور سازند و احکام شرعی و توضیح المسائل مراجع را به آنها آموزش دهند.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«فرزند خوب را تا هفت سالگی آزاد بگذار که مشغول به بازی باشد، هفت سال دیگر او را تربیت کن و هفت سال دیگر او را همراهِ خود داشته باش، اگر خوب تربیت شده باشد که خوب وگرنه خیری در او نیست.»(۱)

امام صادق علیه السلام از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نقل می کند که فرمود:

«پدری که فرزندش را قرآن بیاموزد او را با دو حُلّه از حُلّه های بهشتی می پوشانند که از نور آن حُلّه ها چهره های اهل بهشت نورانی و منّور می گردد.»(۲)

۱- همان منبع، ص ۴۲۰.

۲- طاهری، حبیب اله، سیری در مسائل خانواده، نشر: بین الملل، چاپ سوم، ص ۸۲، برگرفته از وسائل الشیعه، ج۱۵، ص ۱۹۴.

علی علیه السلام فرمود:

«بهترین ارثی که پدران و مادران می توانند به فرزندان خویش بدهند ادب و تربیت صحیح است.»(۱)

۱۵. عوامل تربیتی کودک در امور جنسی

اشاره

غرائز مختلف حیوانی در همه انسان ها و حتی در کودکان نهفته است که پس از بلوغ، تدریجاً رشد می کند. اگر محیط زندگی کودك سالم و طبیعی و عادی باشد، بلوغ کودك مناسب با رشد و امکانات جسمی او تحّقق می پذیرد، اما اگر شرایط و محیط زندگی مناسب و آرام نباشد، و کودك از نظر جنسی تحریک شود، بلوغ زودرس به سراغش آمده و منحرفش می کند.

در مکتب تربیتی و انسان ساز اسلام، احتیاط های لازم در امور جنسی فرزندان خردسال از طرف رهبران معصوم علیهم السلام مطرح شده است که ما در اینجا به بعضی از آنها اشاره می کنیم:(۲)

الف) خوابگاه

امام صادق علیه السلام فرمود:

وقتی پسر بچه ده ساله شد نباید با زن در یک بستر بخوابد.(۳)

۱- همان منبع، ص ۸۳، برگرفته از غررالحکم، ص ۳۹۳.

۲- همان منبع، ص ۸۴و۸۵.

۳- همان منبع، وسائل الشیعه، ج۱۵، ص ۱۸۳.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

وقتی فرزندان شما به سن هفت سالگی رسیدند بستر خوابشان را جدا کنید.(۱)

ب) بوسیدن کودکان

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

دختر بچه ی شش ساله را پسر بچه نبوسد، و زنها از بوسیدن پسر بچه ای که سنش از هفت سال تجاوز کرده است خودداری نمایند.(۲)

امام صادق علیه السلام فرمود:

وقتی دختر بچه به سن شش سالگی رسید برای تو شایسته نیست که او را ببوسی.(۳)

ج) رابطه مادر با کودک

حضرت علی علیه السلام فرمود:

دست زدنِ مادر به آلت دختر شش ساله نوعی زنا است.(۴)

۱۶. عوامل سلامت و بهداشت

تا نطفه منعقد نشده، هم پدر در بهداشت نسل سهیم است و هم مادر؛ اما همین که نطفه منعقد شد، همه ی وظایف بهداشتی به مادر منتقل می شود.

ص: ۲۸۰

۱- همان منبع، بحارالانوا، ج۲۳، ص ۱۱۴.

۲- همان منبع، وسائل الشیعه، ج۱۴، ص ۱۷۰.

۳- همان منبع، وسائل الشیعه، ج۱۴، ص ۱۷۰، باب ۱۲۷، از ابواب مقدمات نکاح.

۴- همان منبع.

اوست که طفل را در رحم با شیره ی جان و در آغوش، با شیرجان و در خانه با دست پخت خویش می پروراند و بهداشت، بستر، لباس، حمام، تغذیه، تنفس و سردی و گرمی محیط زندگی طفل، به عملکرد او بستگی دارد و پدر، تنها تأمین کننده و فراهم آورنده و برآورنده ی نیازهای مالی و اقتصادی است و باید خودش را با این شرایط، هماهنگ سازد.

یک لغزش در رعایت مسائل بهداشتی، ممکن است هم به مرگ مادر و هم به مرگ طفل یا یکی از آنها منتهی شود و یا احیاناً به نقص یا بیماری مزمنی در تمام عمر گرفتارش سازد.(۱)

حضرت علی علیه السلام می فرماید:

بدانید که فقر، از بلاهاست و سخت تر از فقر، بیماری بدن است و سخت تر از بیماری بدن، بیماری دل است و تقوا و پرهیزکاری دل، از نشانه های تندرستی است.(۲)

۱۷. فرزندان و اداره ی خانه

عقل و منطق، اقتضا دارد که کودک را به گونه ای بپرورانیم و چیزهایی به او یاد دهیم که در بزرگی او را مفید و سودبخش بیفتد.

چیزهایی را که به درد آینده ی طفل نمی خورد، اگر یادش دهیم برایش تضییع عمر و تضییع وقت است. دختری که علی ایّ حال، باید خانه درای کند، چرا فکر و ذوقش در این زمینه پرورش نیابد و چرا چیزهایی بیاموزد که فردای زندگی او را به کار نیاید؟

ص: ۲۸۱

۱- دکتر بهشتی، احمد، مسائل و مشکلات زناشویی، نشر: بین الملل، چاپ پنجم، ص ۲۱۹و ۲۲۰.

۲- همان منبع، برگرفته از نهج البلاغه، کلمات قصار، حکمت ۳۸۸.

زنانی که علاوه بر خانه درای، باید طبیب یا معلم یا پرستار یا عهده دار مشاغل دیگر شوند و جامعه هم به وجود آنها نیاز دارد. به اینها بایـد علاـوه بر تبحر لاـزم در امر خـانه درای، تبحّرهای لازم دیگر هم داده شود، تا بتواننـد با یک دست، خانه را اداره کنند و با دست دیگر، آن خدمت لازم را انجام دهند.

اما به هر حال، خانه داری و ابعاد دیگر مدیریت خانواده را نمی شود فدای هیچ شغل و کار و کسب دیگری کرد.

۱۸. فرزندان و عادات نیکو

چنـان که قبلاًـ بیان کردیم، عادت موهبتی الهی است، که نه تنها نبایـد از آن سوء اسـتفاده گردد، بلکه بایـد از آن نهایت بهره برداری بشود. بنابراین فرزنـدان خود را بدین وسـیله با آداب نیکو و تربیت سودمند پرورش دهیم، و از عادات زیانبار و ناپسـند بازداریم.

۱۹. فرزندان و عدالت

پیامبر گرامی اسـلام صـلی الله علیه و آله و سـلم مردی را دیـد که دو فرزند داشت، یکی را می بوسـید ولی آن دیگری را نمی بوسید. ایشان فرمود: چرا بین آن ها به عدالت رفتار نمی کنی؟(۱)

۱- طبرسی، رضی الدین، مکارم الاخلاق، ترجمه: لطیف راشدی، نشر: صبح پیروزی، چاپ اول، ص ۴۱۶.

۲۰. فرزندان و نماز

اولین چیزی که یک بچه مسلمان، به عنوان فریضه ی دینی انجام می دهد، نماز است. زیرا بهتر است از سنین هفت سالگی به نماز بایستد و آخرین چیزی که یک مسلمان، حتی در حال احتضار و در آستان سکرات موت باید انجام دهد، نماز است.

پس جا دارد که لقمان، از میان فرایض دینی تنها روی نماز تکیه کند و بگوید:

یا بُنَیَّ أَقِمِ الصَّلاه(۱)

«پسرم، نماز را به پای دار.»

به یک طفل نوخاسته ی نورسته، بهتر از این چه می شود گفت؟ آیا برای تشویق طفل به انجام فرایض و اعمال دینی، جز این است که باید از نماز آغاز کرد؟

وانگهی، مگر ممکن است که کسی حقیقتاً اهل نماز باشد و در عین حال، به فرایض دینی دیگر، اهمیّت ندهد یا کم اهمیت بدهد؟

قرآن می گوید:

إِنَّ الصَّلاه تَنْهَی عَنِ الفَحْشَاءِ و المُنْکَرِ(۲)

«نماز از زشتی و منکر نهی می کند.»

۱- لقمان، آیه ۱۷.

۲- سوره عنکبوت، آیه ۴۵.

و اگر نماز بنـده، جلوه ی بندگی و ترنم شـیفتگی و دلباختگی او باشد، همه چیز را به دنبال می کشد و اگر نباشد، هیچ و پوچ است.

خانواده های متـدین، سـعی می کننـد که فرزنـدشان را نمازخوان و مقیـد به نماز و همه ی آداب و شـرایطی که در کمال نماز مؤثر است، بارآورند.(۱)

۲۱. کیفیت پرهیز از سرزنش کودکان

هنگامی که پـدر و مادر طبق روحیه های فرزندان خویش رفتار می نمایند نباید در مهر و محبت و همچنین در سـرزنش و تنبیه افراط کنند بلکه هر دوی آنها باید با اعتدال باشد.

برای تأدیب در زمان و مکان مناسب، شاید بتوان فرزند را به علت انجام دادن کارهای نکوهیده و اشتباه مورد ملامت قرار داد، ولی هرگز نباید این عمل بیش از حد و طاقت فرسا باشد.

۲۲. کیفیت تلقین مثبت به کودکان

کودکان بیش از جوانان و بزرگسالان تلقین پذیرند و تلقینات مثبت و مفید برای رشد شخصیت آنان مؤثر است، بنابراین پدر و مادر از تلقینات مثبت، سازنده و ارزنده برای رشد آنان کمال استفاده را بنمایند.

۱- دکتر بهشتی، احمد، مسائل و مشکلات زناشویی، نشر: بین الملل، چاپ پنجم، ص ۱۲۱-۱۲۳.

۲۳. مراقبت در زندگی و حالات روحی و اخلاقی کودک

مراقبت در ابعاد و زمینه های گوناگون زندگی کودک مخصوصاً حالات روحی و اخلاقی وی با دقت و توجّه به او صورت گیرد. اگر این عمل از روی آگاهی و مطالعه ی بیشتر انجام گیرد، نتایج بهتری در پی دارد.

۲۴. مراقبت از کودکان و پرهیز از اختلاف و نزاع در محیط زندگی آنان

از بروز اختلاف و نزاع بین کودکان جلوگیری نمائیم. البته این عمل باید به سبک های گوناگون صورت گیرد. آنان را در هر شرایطی و در هر موقعیت با صلح و دوستی خو دهیم. این عمل به آرامش و آسودگی خاطر هر چه بیشتر آنان کمک قابل توجهی می نماید. پدر و مادر نیز در معرض دید فرزندان و محیط زندگی آنان از بروز اختلاف و نزاع جداً خودداری نمایند زیرا عواقب غیرمنتظره ای دارد.

۲۵. هدایت و تربیت از راه عمل

به علت الگوپذیری فرزندان باید با اعمال پسندیده و نیکو ی خود الگوی آنان باشیم، این عمل خردمندانه نتایج بسیار مطلوبی در پی دارد. از هم اکنون شروع کنیم و سرمشق مناسبی برای آنان باشیم.

ص: ۲۸۵

۲۶. هم بازی شدن با کودک

پـدر و مادرِ نمونه گاهی اوقات با فرزندان خود بازی می کنند، زیرا آنها به قدری با هم به توافق و همکاری تن در داده اند که هرگز احساس جـدایی نمی کننـد و پدر و مادر را دوستی مشـفق و مهربان می دانند و به همین علت به سـخنان آنان گوش فرا می دهند و به آن جامه ی عمل می پوشانند.

۲۷. هنر آینده نگری برای کودکان

آینده فرزند را نباید از نظر دور داشت، لازم است و باید فرزندان را برای به دوش کشیدن مسئولیت سنگین زندگی آبرومندانه پرورش داد. و حتی المقدور از ثروت خود برای آنان به ارث گذاشت تا پشتوانه ی زندگی آنان باشد.

از این رو، تهیه ی تدریجی وسایل زندگی فرزندان به عنوان جهیزیه، مشمول قانون مالیات اسلامی نیست و خمس ندارد.(۱)

۲۸. هماهنگی با خانواده و فداکاری

اشاره

والدین در تأمین نیازمندی های زندگی، از هیچ کوششی نباید دریغ کنند در ذیل به دو مورد آنها اشاره می شود:

۱- شـفیعی مازندرانی، سید محمد، اخلاق خانوادگی از دیدگاه پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و سلم، نشر: دفتر نشر معارف، چاپ دوم، ص ۱۲۶.

الف) کار و تلاش

امیرمؤمنان علی علیه السلام باری را به منزل می برد. دیگران می گفتند: اجازه بده تا ما آن را به منزل شما برسانیم.

امام علیه السلام فرمود: مسئول خانواده، به حمل آن سزاوارتر است.(۱)

ب) همکاری با خانواده

در سیره ی امیرمؤمنان علی علیه السلام آمده است. امیرمؤمنان علیه السلام در منزل هیزم و آب فراهم می کرد و خانه را جارو می نمود و حضرت فاطمه علیها السلام مشغول آسیاب کردن، خمیر کردن و پختن نان می شد.(۲)

۲۹. هماهنگی با فرزند برای کار و کارآزمایی

باید کودکی را که به هفت سال سوّم عمر خود قدم نهاده است و به او نوجوان می گویند، به کار گماشت، تا روحیه و توانایی بدنی او برای زندگی و مهارت های لازم آماده شود. کارآموزی، مسئله ای مهم در تعلیم و تربیت فرزندان است.

باید تلاش کرد تا فرزند ضمن آنکه از عواطف و محبت والدین برخوردار می شود، طفیلی بار نیاید، بلکه مسئولیت در زندگی را لمس کند و به تلاش در محدوده ی توان خویش بپردازد. افلاطون گفته است:

کوروش و داریوش از بزرگ ترین شاهان مردمی بوده اند؛ چون با مردم زیسته و با سختی در زندگی هم آغوش بودند. آنان هنگامی که به ریاست رسیدند، تاریخ ساز و حکومت مدار شدند، ولی فرزندان آنها

۱- همان منبع، ص ۱۲۷، مجلسی، بحارالانوارف ج۴۱، ص ۵۵.
۲- همان منبع.

چون نازپرورده و به دست حرمسرا سپرده شدند، نه تنها همچون آنان از آب درنیامدند، بلکه خاندان خود را به سقوط کشاندند.(۱)

۳۰. یاری فرزند برای ازدواج

از مسائل مهم هفت سال سوّم، اقدام برای ازدواج فرزند، در صورت لزوم است. این مسئله در اسلام یکی از حقوق الهی به شمار می آید.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

زَوِجّوا اَبْناءکم وَ بَناتکم(۲)

«پسرانتان را همسر و دخترانتان را شوهر بدهید.»

البته نباید از نظر دور داشت که در این جهت میان دختر و پسر فرقی نیست؛ بنابراین در رهنمودی از امام صادق علیه السلام آمده است. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم درباره ی حقوق دختران بر پدر فرمود: در ازدواج دختر باید تعجیل کرد.(۳)

۱- همان منبع، ص ۱۳۲و۱۳۳.
۲- همان منبع، ص ۱۳۴، متقی هندی، کنزالعمال، ج۱۶، ح ۴۵۴۳۲.
۳- همان منبع، کلینی، کافی، ج۶، ص ۴۹.

فصل دهم: وظایف فرزندان

اشاره

ص: ۲۸۹

میشل سروانتس می گوید:

مادر برای فرزند با چشمش گریه می کند و پدر با قلبش(۱)

«در ناحیه ی بشری پس از ائمه ی اطهار، والدین بالاترین مقام و درجه ی معنوی را دارند، تا جایی که در قرآن، پس از موضوع توحید، چهار نوبت نیکی به والدین (وَ بِالوالِدّینِ احساناً) سفارش شده است.

در خانواده ی متعادل، هم برای والدین خود و هم برای والدین همسر، احترام ویژه ای قائل هستند. طرفین، سر زدن به والدین همسر را توصیه و ترغیب می کنند، آنان را با لفظ پدر یا مادر می خوانند و پدر و مادر همسر را، پدر و مادر خود تلقی می کنند.

در این راستا، سؤالات زیر جای تأمل دارد:

آخرین باری که:

۱. با والدینم تماس داشته ام،

۲. به دیدار ایشان رفته ام (ایشان را دیده ام)

۳. روبروی والدینم نشسته ام،

۱- شاملویی، حبیب اله، بزرگان چه گفته اند؟، نشر: امید فردا، چاپ دوم، ص ۸۱.

۴. به ایشان نگاه کرده ام،

۵. به ایشان لبخند زده ام،

۶. با ایشان گپ و گفت داشته ام،

۷. دست ایشان را بوسیده ام،

۸. در مقابل ایشان دو زانو یا چهار زانو نشسته ام (پایم را جلوی ایشان دراز نکرده ام)،

۹. در هنگام حرکت با ایشان، از آنان جلو نیفتاده ام،

۱۰. برای ایشان هدیه ای خریده ام،

۱۱. با رفتارم ایشان را شاد کرده ام،

۱۲. برای ایشان کاری کرده ام (اقدامی داشته ام)، کی بوده است؟»(۱)

وظایف فرزندان (راه رستگاری)

اشاره

فرزندان باید در هر حال و در هر شرایطی که از نظر موقعیت های اجتماعی و علمی هستند به آنها احترام بگذارند، هر چند پدر و مادر از لحاظ عقیده و مکتب برخلاف عقیده ی فرزند، عقیده داشته باشند. بیچاره و بدبخت کسی است که در انجام وظایف نسبت به پدر و مادر کوتاهی نموده و یا مغضوب آنها قرار گیرد، زیرا فرزندی که پدر و مادرش از او راضی نباشند و به اصطلاح عاقّ والدین باشد،

۱- نقیه، مجید، ظرافت های خانوادگی، نشر: مداد سفید، چاپ اول، ص ۹۸و۹۹.

از رحمت خدا به دور بوده و اهل آتش و عذاب خواهد بود و حتی مشمول شفاعت شُفعا قرار نمی گیرد.(۱)

فرزندان در مقابل والدین خود وظایف و مسئولیت های مختلفی دارند که مهمترین آنها بشرح زیر است:

۱. احسان و نیکی به والدین

احسان و نیکی به والـدین از اهمیّت خاصـی برخوردار است زیرا در قرآن کریم بعد از پرسـتش خداوند بزرگ احسان و نیکی به والدین مطرح شده است:

...لا تعبُدُونَ ءِالَّا اللهَ وَ بِالوالِدَیْنِ إِحْساناً...(۲)

«جز خداوند یگانه را پرستش نکنید، و به پدر و مادر

نیکی کنید...»

از آیه ی فوق و آیات دیگری که در این زمینه بیان شـده است، در می یابیم که احسان به پدر و مادر واجب و ضـروری است، حتی اگر آنان کافر باشند. زیرا در کلمه والدین (در آیه بالا) از قید مؤمن بودن آنان استفاده نشده است و والدین کلمه ی عام است که پدر و مادر مؤمن و کافر را شامل می شود.

امام صادق علیه السلام می فرمایند:

۱- طاهری، حبیب اله، سیری در مسائل خانواده، نشر: بین الملل، چاپ سوم، ص ۸۹.

۲- سوره بقره، آیه ۸۳.

«سه چیز است که همیشه باید آن ها را انجام داد: یکی از آن ها نیکی به پدر و مادر است، چه نیکوکار باشند و چه بدکار.»(۱)

۲. احترام به والدین

۲. احترام به والدین(۲)

خداوند متعال در قرآن کریم می فرمایند:

«پروردگارت فرمان داده، جز او را نپرستید، و به پدر و مادر نیکی کنید. هرگاه یکی از آن دو، یا هر دو آن ها، نزد تو به سنّ پیری رسند، کمترین اهانتی به آن ها روا مدار؛ و بر آن ها فریاد مزن، و گفتار لطیف و سنجیده و بزرگوارانه به آن ها بگو. و بال های تواضع خویش را از محبّت و لطف، در برابر آنان فرود آر، و بگو: پروردگارا! همان گونه که آن ها مرا در کوچکی تربیت کردند، مشمول رحمتشان قرار ده.»(۳)

در این دو آیه خداوند رحمان و رحیم، لزوم نهایت احترام و تکریم والدین را در قالب چهار «امر» و دو «نهی» یادآور شده است که عبارتند از:

۱. لزوم احسان و نیکی به والدین

۱- ملک محمودی، امیر، راهنمای خانواده، نشر: منشور وحی، چاپ چهل و نهم، ص ۲۳۵و۲۳۶، برگرفته از مستدرک الوسایل، ج۱۵، ص ۱۷۹، ح۳.

۲- همان منبع.

۳- سوره ی اسراء، آیات ۲۲و۲۳.

۲. نگفتن کمترین سخن اهانت آمیز به آن ها در طول حیاتشان، خصوصاً در سنّ پیری آن ها.

۳. بر سر آن ها فریاد نزدن.

۴. با آن ها کریمانه و بزرگوارانه و با محبّت سخن گفتن.

۵. نهایت فروتنی در برابر آن ها

۶. طلب رحمت الهی برای آن ها

۳. تشکر و سپاسگزاری از والدین

امام رضا علیه السلام می فرمایند:

«خدای عزّوجلّ، فرمان به سپاسگزاری از خود و پدر و مادر را داده است. پس هر کس از پدر و مادرش تشکر و سپاسگزاری نکند، شکر خدا را به جا نیاورده است.»(۱)

بنابراین هیچ کس بعد از خداوند متعال که همه ی نعمت ها از اوست، به انسان مانند والدین خدمت نکرده است. از این رو شکر آن ها و نیز احسان به آن ها لازم است.(۲)

۴. نیکی مضاعف به مادر

خداوند متعال در قرآن کریم می فرمایند:

۱- ملکی محمودی، امیر، راهنمای خانواده، ص ۲۳۷، برگرفته از بحارالانوار، ج۷۴، ص ۶۸، ح ۴۰.

۲- همان منبع.

«ما به انسان توصیه کردیم که به پدر و مادرش نیکی کند، مادرش او را با ناراحتی حمل می کند و با ناراحتی بر زمین می گذارد، و دوران حمل و از شیر باز گرفتنش سی ماه است...»(۱)

این آیه دلالت دارد بر این که حق مادر بزرگتر از حق پدر بر انسان است. زیرا در آغاز مسأله ی احسان به پدر و مادر را بیان نمود، سپس مادر را جداگانه ذکر کرد که فرزند را با مشقت و رنج حمل و وضع می کند، و این دلالت بر عظمت حق مادر می کند.(۲)

۵. نگاه شفقت آمیز به پدر و مادر

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می فرمایند:

«نگاه کردن به چهره ی پدر و مادر عبادت است.»(۳)

و امام علی علیه السلام در همین رابطه می فرمایند:

«بوسه بر پدر و مادر عبادت است.»(۴)

۶. نام آنان را صدا نزند و جلوتر از آنان راه نرود

مردی از رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم سوال کرد، حق پدر بر فرزندش چیست؟ حضرت فرمودند: «پدرش را با اسم صدا نزند و جلو او راه نرود و قبل از او ننشیند و باعث دشنام او نشود.(۵)

۱- سوره احقاف، آیه ۱۵.
۲- ملک محمودی، امیر، راهنمای خانواده، ص ۲۳۸، به نقل از هزار و یک نکته از قرآن کریم، اکبر دهقان، ص ۴۳۷، برگرفته از تفسیر کبیر، ج۲۸، ص ۱۴.
۳- همان منبع، ص ۲۴۲، برگرفته از مستدرک الوسایل، ج۱۵، ص ۲۰۴.
۴- همان منبع، ص ۲۴۳، برگرفته از مکارم الاخلاق، ص ۲۲۰.
۵- همان منبع، برگرفته از وسایل الشیعه، ج ۱۵، ص ۲۲۰.

حضرت علی علیه السلام می فرمایند:

«به احترام پدر و معلمت از جای برخیز، اگر چه پادشاه باشی.»(۱)

۷. نیکی و بخشش به پدر و مادر

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم می فرمایند:

«آیا می دانید چه بخششی در راه خدا برتر است؟ عرض کردند: خدا و رسولش داناترند. حضرت فرمود: بخشش فرزند به پدر و مادر.»(۲)

حقوق والدین بطور فهرست وار

حقوق والدین بطور فهرست وار(۳)

در بررسی هایی که از آیات و روایات به عمل آمده حقوقی برای پدر و مادر معین کرده اند که فرزند باید بعنوان وظیفه به آنها عمل نماید، آن حقوق به طور فهرست وار عبارتند از:(۴)

۱. اطاعت از والدین جز در آنجا که مسأله ی گناه و دعوت به نافرمانی از خدا باشد لازم است.

۲. نیکی و احسان به والدین و مددرسانی به آنان بویژه آنگاه که درخواستی کرده باشند امری ضروری و لازم است.

۳. رعایت اخلاق خوش و برخورد مناسب با والدین در همه حالات و شرایط، لازم است.

۱- همان منبع، برگرفته از مستدرک الوسایل، ج۱۵، ص ۲۰۳.
۲- همان منبع.
۳- طاهری، حبیب اله، سیری در مسائل خانواده، نشر بین الملل، چاپ سوم، ص ۸۹و۹۰، با تلخیص و تصرّف
۴- همان منبع، ص ۹۴و۹۵.

۴. دعا برای والدین و درخواست رحمت و عنایت از خدای بزرگ برای آنان امری حتمی است.

۵. تواضع و فروتنی در برابر آنان به گونه ای که به تعبیر قرآن کریم، بال و پر خود را برای آنان بگستراند.

۶. خودداری از اهانت به آنان حتّی با گفتن کلمه ای چون «اُف» یا کمتر از آن.

۷. باید مراقب باشد که نگاه ها، با رأفت و رحمت بوده و از نگاه تند و خشمگینانه به آنان جداً پرهیز نماید.

۸. باید مراقب باشد که صدایش را بلندتر از صدای آنان نکند و در پیشاپیش آنان قدم نزند و در جلسات، پیش روی آنان ننشیند.

۹. احترام و کمک رسانی به والدین لازم است هر چند که آنان مخالف، فاجر و کافر باشند.

۱۰. احترام به مادر بیش از احترام به پدر لازم و واجب است.

۱۱. احترام و اعانت به آنان برتر و بهتر از نماز، روزه، حج و جهاد در راه خدا است.

۱۲. رضایت پدر و مادر باعث گشوده شدن درهای بهشت دنیا و آخرت به سوی فرزند است.

۱۳. نظر محبت آمیز به والدین برای فرزند عبادت است.

۱۴. نگاه تند و خشمگینانه نسبت به آنان، باعث عدم پذیرش نماز فرزند است.

ص: ۲۹۷

۱۵. بی توجهی به حقوق والدین و ارتکاب اعمالی که باعث رنجش آنان شود، مایه ی عقوق فرزندان و در نتیجه ی وسیله ی دخول در جهنم و عذاب الهی خواهد بود.

استغفار و دعا برای والدین در زندگی و پس از مرگشان

فرقی در وجوب نیکی به والدین و دعای خیر برای آنان در حیات و مماتشان نیست، یعنی فرزند وظیفه دارد همیشه از درگاه پروردگار برای ایشان دعا و استغفار نماید.

از رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم سؤال شد، آیا پس از مرگ والدین، چیزی از حقوق آن ها باقی است یا نه؟ حضرت فرمودند: «بلی، نماز و استغفار و دعا برای ایشان و گرامی داشتن دوستان آن ها و...»(۱)

و نیز فرمود:

«سرور نیکان در روز قیامت مردی است که بعد از مرگِ پدر و مادرش به آنان نیکی کرده باشد.»(۲)

حقوق والدین پس از مرگ

حقوق والدین پس از مرگشان آن است که:

۱. واجباتی که از آن ها در حال حیات فوت شده از قبیل حج، نماز، روزه و همچنین اگر بدهی داشته اند اولاد ادا نماید.

۱- ملک محمودی، امیر، راهنمای خانواده، نشر: منشور وحی، چاپ چهل و پنجم، ص ۲۴۴و۲۴۵، برگرفته از گناهان کبیره، ج ۱، ص ۱۳۹.

۲- همان منبع، بحارالانوار، ج۷۴، ص ۸۶.

۲. به آنچه وصیت نموده اند، فرزند عمل کند.

۳. آن ها را تا آخر عمرش نبایـد فراموش نمایـد، برایشان طلب رحمت و مغفرت کند و به نیابت از آن ها صدقه بدهد و اعمال مستحبی را به قصد ایشان انجام دهد و تا می تواند برایشان خیرات بفرستد و...(۱)

امام باقر علیه السلام می فرمایند:

یک وقت هست که بنـده در زمان حیات پـدر و مادر خود نسبت به آنان نیکوکار است، اما وقتی می میرنـد، نه بدهی آنان را می پردازد و نه برایشان طلب آمرزش می کنـد، در این صورت خداوند او را نافرمان قلمداد می کند و یک وقت هم هست که بنـده در زمان حیات پـدر و مادر خود، ناخلف و نافرمان است و به آنان نیکی نمی کند، امّا وقتی مُردند بدهی های آنها را می پردازد و برای ایشان آمرزش می طلبد. لذا خداوند (عزوجل) او را نیکوکار می نویسد.(۲)

آثار و فواید برخورد نیکو با والدین (راز سعادت)

اشاره

«لامنه» می گوید:

درس هایی که بر زانوی مادر آموخته، آموزش هایی که پـدر داده، همراه با داسـتان های شـیرینی که در کنار بخاری به گوش خورده، یادگاری های شیرینی است که هرگز کاملاً از یاد نمی رود.(۳)

۱- همان منبع.

۲- محمدی ری شهری، محمد، منتخب میزان الحکمه، ترجمه: حمیدرضا شیخی، نشر: دارالحدیث، چاپ پنجم، ص ۶۱۵.

۳- ذوالفقاری، غلامحسین، رهنمون، نشر اوسان، چاپ نوزدهم، ص ۱۳۳.

رعایت اخلاق حسنه با والدین، در فرهنگ اسلامی جلوه های خاص و آثار حیات بخشی دارد که به برخی از مهم ترین آنها اشاره می شود:

۱. رابطه ی احسان با رضایت خدا

اهمیت دادن به رضایت والدین یکی از جلوه های ارزنده اخلاق انسانی است و آدمی را در پیشگاه خدا محبوب و آبرومند می سازد. رسول اعظم صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید:

رِضَا الرَّبِّ فی رِضَا الوالِدَیْنِ و سُخْطُهُ فِی سُخطِهما(۱)

«خشنودی خدا در خشنودی پدر و مادر است و دلگیری وی در دلگیری آنها است.»

۲. رابطه ی احسان با عبادت و معنویت

یکی از آثـار و جلوه های مهم اخلاق اسـلامی با والـدین، بـذل رحمت، ابراز محبت و رأفت به آنهاست که خود نوعی عبادت محسوب می شود پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

النَظَر اِلی الوالِدَین بِرأفه عبادَه(۲)

«نگاه مهرآمیز به پدر و مادر عبادت است.»

موسی بن عمران، در سایه عرش مردی را دید که صاحب مقام و مرتبه ای بلند بود. به او غبطه خورد و عرض کرد: بارالها! این کیست؟ خداوند نامش را نگفت، ولی فرمود: ای موسی! این مرد به خیری که

۱- نهج الفصاحه، ترجمه: محمد امین، شریعتی، نشر خاتم الانبیاء، ص ۱۶۸.

۲- شفیعی، محمد، اخلاق خانوادگی، ص ۱۴۲، برگرفته از بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۷۳.

خداوند به دیگران داده حسادت نمی ورزید، عاق و تارک پدر نبود و هرگز سخن چینی نمی کرد.

۳. راحتی و لذّت زندگی

لَذَّه الْعیش فِی الْبر بِالْوالِدَین؛(۱)

«لذت زندگی، احسان به پدر و مادر است.»

۴. راحتی هنگام مرگ

امام صادق علیه السلام می فرماید:

مَن اَحبَّ ان یخفف الله عَزَّوَجلَّ عَنه سَکَراتِ الْمَوت فَلْیکن بِوالدَیهِ بارّاً؛(۲)

«کسی که دوست دارد هنگام قبض روح، جان او راحت گرفته شود، به پدر و مادر خود نیکی کند.»

۵. رستگاری به وسیله ی اجابت دعا

از رسول خدا روایت است که فرمود:

سه نفر از بنی اسرائیل هم سفر بودند و به مقصدی دور روانه شدند. در بین راه ابری ظاهر شد و باران باریدن گرفت. آنها به غاری پناه بردند. سنگی بزرگ در اثر باران و سیل درب غار را گرفت و روز را بر آنان مثل شب، تاریک و ظلمانی ساخت. راهی جز استغاثه به درگاه خدا نداشتند؛ یکی از آنان گفت: خوب است که ما کردار

۱- همان منبع، برگرفته از بحارالانوار، ج۷۱، ص ۸۰.

۲- همان منبع.

خالص و پاک خودمان را وسیله قرار دهیم، شاید که نجات یابیم. همگان پسندیدند.

یکی از آنان گفت: پروردگارا! تو می دانی که من دختر عموی زیبایی داشتم که شیفته و شیدای او شدم. روزی او را در مکان خلوتی یافتم. با او در آویختم و خواستم از او کام بگیرم که او گفت: ای پسر عمو! از خدا بترس و حیای مرا مدر. من با این سخن به خاطر تو پا روی هوای نفس گذارده، از آن درگذشتم. خدایا! اگر این کار را از روی اخلاص نمودم و جز رضای تو منظوری نداشتم، این جمع را از غم برهان و از ورطه ی هلاکت نجات بده. به ناگاه دیدند آن سنگ مقداری کنار رفت و فضای غار روشن شد.

دومی گفت: خدایا! تو می دانی که من پدر و مادری سالخورده داشتم که از پیری قد و قامتشان خمیده بود و در همه حال به خدمت آنان مشغول بودم.

شبی مادرم از من آب خواست؛ من آب آوردم، دیدم خوابش برده است. ظرف آب را بالای سر او نگه داشتم تا مادر بیدار شود. تا صبح ظرف آب را نگه داشتم، مبادا مادر بیدار شود و تشنه بماند، ولی مادرم تا صبح بیدار نشد و من هم بیدارش نکردم تا مبادا آزرده شود. خدایا! اگر این عمل من برای رضای تو بوده، این در بسته را بر روی ما بگشای و ما را رهایی ده. در این هنگام یک مقدار دیگر از سنگ به کنار رفت.

ص: ۳۰۲

سومی عرض کرد: ای دانای هر نهان و آشکار! تو خود می دانی که من خدمتکاری داشتم. چون مدتش تمام شد مزد وی را دادم؛ او راضی نگشت و از من قهر کرد و رفت و من به آن مزد، گوسفندی خریدم و آن را جداگانه محافظت کردم. در اندك زمانی بسیار شد. بعد از مدتی آن مرد آمده و مزد خود را طلب کرد. من او را به گوسفندان اشاره نمودم. گمان کرد من او را مسخره می کنم. بعد از لحظه ای گوسفندان را گرفت و رفت، خدایا! اگر این کار برای رضای تو بوده ما را از این گرفتاری نجات ده.

این بار تمام سنگ کنار رفت و هر سه با دل هایی پر از شادی خارج شدند و به سفر خود ادامه دادند.(۱)

آری، یکی از اسباب اجابت دعا، نیکی و خدمت خالصانه به پدر و مادر است. آن زمان و این زمان فرق نمی کند. هر که خدمت به پدر و مادر را برای رضای خدا انجام دهد، امروز هم، دعایش قبول می شود.

همچنین از آثار و نتایج فراوان نیکی به والدین است که: مردی به حضور امام جعفر صادق علیه السلام آمد و گفت: ای پسر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم! پدر من پیر و ضعیف است، ما او را به آغوش گرفته و برای رفع نیازهایش به این طرف و آن طرف می بریم. امام فرمود: «تا می توانی این کار را انجام بده و خودت بر دهان او غذا بگذار که این عمل، تو را به بهشت خواهد برد.»(۲)و(۳)

۱- شفیعی، محمد، اخلاق خانوادگی، ص ۱۴۳و۱۴۴، برگرفته از شیخ صدوق، خصال، ص ۱۸۴.

۲- مجلسی، بحارالانوار، ج۷۴، ص ۵۶.

۳- شفیعی مازندرانی، محمد، اخلاق خانوادگی، نشر: دفتر نشر معارف، چاپ دوم، صص ۱۴۱-۱۴۵.

۶. رستگاری به وسیله ی اجابت دعای پدر و مادر

اشاره

به واسطه ی احسان و نیکی به پدر و مادر، می توانیم آنان را مجاب کنیم که بر ایمان دعا کنند، و می دانیم که دعای پدر و مادر به استجابت می رسد، حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«دعایی که پدر برای فرزند کند مانند دعایی است که پیغمبر برای اُمت خود کند.»(۱)

داستان

روزی حضرت موسی بن عمران علیه السلام ضمن مناجات خود از خداوند متعال خواست که همنشین او را در بهشت به او نشان دهد. حضرت جبرئیل بر او نازل شد و نشانی جوانی را در یکی از شهرها به حضرت موسی علیه السلام داد و گفت: پیش آن جوان برو که او همنشین تو در بهشت خواهد بود. هنگامی که حضرت موسی علیه السلام به سراغ او رفت، مشاهده کرد جوانی است که به شغل قصابی اشتغال دارد. از دور مراقب بود تا ببیند چه عمل فوق العاده ای از وی صادر می گردد و چه عملی باعث شایستگی وی در کسب چنین مقامی گردیده است؟ اما هر چه بیشتر مراقبت کرد، چیز مهمی در زندگی وی ندید. در آخر روز هنگامی که قصاب مغازه را تعطیل می کرد، موسی علیه السلام پیش او رفت و از او خواست تا آن شب او را در منزل خود میهمان کند. جوان قصاب پیشنهاد حضرت موسی علیه السلام را با

۱- رجائی، محمدرضا، ویژگی های دعا، نشر: اقیانوس معرفت، چاپ اول، ص ۱۲۱ برگرفته از نهج الفصاحه.

کمال میل پذیرفته و به همراه خود به خانه اش برد. پس از صرف شام هر کدام به رختخواب خود رفتند. موسی علیه السلام دید جوان تا صبح خوابید و هیچ عمل چشمگیری در نیمه های شب انجام نداد.

تعجبش بیشتر شد! وقت خداحافظی جوان گفت: ای میهمان عزیز! اندکی صبر کن، من کاری ضروری دارم، آن را انجام دهم تا با هم برویم. جوان رفت و بعد از اندکی برگشت. موسی پرسید: کجا رفتی که این اندازه دیر کردی؟ جوان قصاب گفت: مادر پیری دارم که هر صبح و شام به او خدمت می کنم. سعی می کنم بدون اجازه ی او بیرون نروم. حضرت موسی علیه السلام از او پرسید: آیا مادرت در حق تو دعا می کند؟ گفت: آری! هرگاه من به او خدمت می کنم، او دست به دعا برداشته و می گوید: خدایا! به پاداش این خدماتی که این فرزند به من می کند، او را همنشین حضرت موسی بن عمران علیه السلام در بهشت قرار بده.

در این هنگام حضرت موسی علیه السلام به آن جوان گفت: بر تو مژده باد که دعای مادرت در حق تو مستجاب شده است.(۱)و(۲)

۷. عمر فرزند افزایش می یابد

پیامبر گرامی اسلام می فرماید:

اِنَّ اللهَ تَعالی یَزیدُ فی عُمرِ الرَّجُل بِبِرِّ والِدَیهِ

«خداوند به وسیله ی نیکی با پدر و مادر عمر انسان را افزون می کند.»(۳)

ص: ۳۰۵

۱- مجلسی، بحارالانوار، ج۷۴، ص ۶۷.

۲- شفیعی، سید محمد، اخلاق خانوادگی، نشر: دفتر نشر معارف، چاپ دوم، ص ۱۴۵و۱۴۶.

۳- نهج الفصاحه، مترجم: محمد امین شریعتی، نشر: خاتم الانبیاء، ص ۱۶۶.

۸. موجب خوشبختی است

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می فرمایند:

صدقه به موقع و نیکوکاری و نیکی با پدر و مادر و پیوستگی خویشاوند بدبختی را به خوشبختی مبدل می کند و عمر را افزایش می دهد و از مرگ های بد جلوگیری می کند.(۱)

عاقبت آزردن والدین (جهنم سوزان زندگی)

اشاره

عدم رعایت حقوق والدین، یعنی خودداری از احسان به آنان پیامد خطرناکی به همراه دارد؛ به سخن دیگر نارضایی و خشم والدین موجب سقوط آدمی از حریم بارگاه الهی می شود. در حدیث آمده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

ثَلاثه مِنَ الذُنُوب تعجل عُقُوبتها وَ لا تُؤَخِر إلی الآخره: عُقُوق الوالِدَین و البَغی عَلَی الناس وَ کفر الاِحْسان؛(۲)

«سه عمل است که خداوند جزای آنها را در دنیا می دهد و به آخرت نمی گذارد: عقوق والدین؛ ظلم و ستم به بندگان خدا؛ کفران (بدی کردن در مقابل) احسان.»

همچنین فرمود:

رَضیَ الله مَعَ رضی الوَالِدَین وَ سَخطَ الله مَعَ سخط الوَالِدَین؛(۳)

ص: ۳۰۶

۱- همان منبع، ص ۱۶۸.

۲- شفیعی، محمد، اخلاق خانوادگی، ص ۱۴۷، برگرفته از نوری، مستدرک الوسایل، ج۱۵، ص ۱۸۹.

۳- همان منبع، برگرفته از مجلسی، بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۸۰.

«رضایت خدا با رضایت والدین است و ناخشنودی خدا با ناخشنودی پدر و مادر است.»

همچنین در حدیث دیگری از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده است:

اخبرنی جَبْرئیـل عَن الله اَنَّه قـال: وَ عِزَتی وَ جَلالـِی وَ ارتفـاع مَکـانِی، لو ان العـاقِ لِوالِـدَیهِ یَعْمَـل بِاَعْمـالِ الْانبِیْـاء جَمیعاً لَمْ اَقْبَلها مِنْه؛(۱)

«جبرئیل امین، از حضـرت رب العالمین، مرا خبر داد که، خداوند عالم به عظمت و بزرگواری خود قسم یاد کرده که، اگر بنده ای از بنـدگان من، با عمل همه ی پیغمبران روی به درگاهم آرد، چون پـدر ومادر از او آزرده باشـند، از وی نمی پـذیرم و بر وی رحمت نمی کنم.»

ص: ۳۰۷

۱- همان منبع، ص ۱۴۸، برگرفته از نراقی، جامع السعادات، ج۲، ص ۲۰۲.

حضرت علی علیه السلام می فرماید:

مِنَ العُقُوقِ اِضاعَهُ الحُقُوقِ(۱)

«از جمله عاق والدین، ضایع کردن (حقوق) آنهاست.»

داستان

در زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم جوانی بود به نام علقمه که بیمار شد و در آستانه مرگ قرار گرفت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به سلمان و عمار فرمود: بروید و او را به گفتن کلمه ی شهادتین یاری دهید. آنان رفتند و تلاش کردند تا کلمه شهادتین را به او تلقین کنند، ولی هر چه خواست شهادتین را بگوید، نتوانست.

آنان موضوع را به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم رساندند، حضرت فرمود: آیا او پدر و مادر دارد؟ گفتند: مادری پیر دارد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به بلال فرمود: برو و به مادر علقمه سلام مرا برسان و بگو اگر می توانی پیش من آی و اگر نه، من پیش تو می آیم.

مادر علقمه گفت: تن و جان من فدای رسول خدا باد! من به خدمت وی می روم. عصا برگرفت و پیش رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمد. حضرت فرمود: میان تو و علقمه چگونه است؟ گفت: ای رسول خدا از وی آزرده ام که فرمان زن می برد و فرمان من نمی برد. پیامبر رو به یاران کرد و فرمود: خشم وی زبان علقمه را بند آورده است. به بلال فرمود: برو و پاره ای هیزم بیاور تا علقمه را بسوزانم! پیرزن فریاد

۱- تمیمی آمدی، عبدالواحد، غررالحکم و دررالکلم، ترجمه: لطیف راشدی، سعید راشدی، نشر: پیام علمدار، چاپ سوم، ص ۸۶۵.

برآورد: ای رسول خدا! تا به این حد نه. هر چند از وی آزرده ام، اما او جگرگوشه من است! من کی طاقت دارم که او را در برابر من بسوزانید.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: به آن خدایی که جان من در دست قدرت اوست، اگر از وی راضی نشوی، خداوند نماز و روزه و عبادت وی را قبول نکند و او را به آتش دوزخ بسوزاند.

پیرزن گفت: ای رسول خدا! تو و حاضران را گواه کردم که از علقمه خشنود شدم. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: ای بلال! برو و بنگر که حال علقمه چگونه است؟ بلال به سرای او رسید و آواز علقمه را شنید که کلمه شهادتین را می گفت.

علقمه در آن روز وفات کرد. چون وی را دفن کردند، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بر سر خاک وی ایستاد و فرمود: هر که رضای زن به رضای مادر اختیار کند، حق تعالی وی را لعنت کند و واجب و مستحبی از وی قبول نکند.(۱)

حضرت علی علیه السلام می فرمایند: آگاه باشید! هر که بر والدین خود جفا کند، لعنت خدا بر او باد(۲)

مادر به خدا جز تو کسی یار ندارم

جز مهر تو در پرده ی پندار ندارم

مادر به خدا با صنمی دلبر و زیبا

ص: ۳۰۹

۱- شفیعی، محمد، اخلاق خانوادگی، نشر: دفتر نشر معارف، چاپ دوم، صص ۱۴۷-۱۵۰.

۲- مستبط، سید احمد، القطره، مترجم: محمد حسین رحیمیان، نشر: حاذق، چاپ پنجم، ص ۴۰۳.

بعد تو دگر وعده ی دیدار ندارم

مادر به خدا شاخه ی امید و جوانی

فرسوده و جز مشت خسی بار ندارم

مادر به خدا عشق تو زد شعله به جانم

از داغ تو جز پیکر تب دار ندارم(۱)

ص: ۳۱۰

۱- رجائی، محمدرضا، راه های رسیدن به موفقیت و خوشبختی، ص ۱۸۶، بر گرفته از کشکول جاویدان، ص ۱۳۰.

فهرست منابع کتاب

* قرآن کریم ترجمه ی آیت اله العظمی ناصر مکارم شیرازی و دیگران

* نهج البلاغه، ترجمه ی محمد دشتی، نشر: مشهور، چاپ شانزدهم

* صحیفه ی کامله ی سجادیه همراه با رسالهٌ الحقوق امام سجاد علیه السلام، مترجم: عباس عزیزی، نشر: صلاهًْ، چاپ: پنجم

۱. آیت اله العظمی مامقانی غروی، شیخ عبداله، سراج الشیعه فی آداب الشریعه، نشر: شاکر، چاپ اول.

۲. آیت اله العظمی مکارم شیرازی، ناصر، گفتار معصومین، ناشر: مدرسهٌ الامام علی علیه السلام، چاپ اول.

۳. آیت اله العظمی مکارم شیرازی، ناصر، یکصد موضوع اخلاقی در قرآن وحدیث، نشر: دارالکتب اسلامیه، چاپ سوم.

ص: ۳۱۱

۴. آیت اله امینی، ابراهیم، همسرداری، نشر: بوستان کتاب، چاپ بیست و نهم

۵. آیت اله امینیان، مختار، مبانی اخلاق اسلامی، نشر: بوستان کتاب، چاپ دوم.

۶. آیت اله سبحانی، جعفر، رمز پیروزی مردان بزرگ، نشر: نسل جوان، چاپ: بیست و دوم.

۷. آیت اله علامه مستنبط، سید احمد، القطره، ج۲، ترجمه: محمد حسین رحیمیان، نشر: حاذق، چاپ پنجم.

۸. آیت اله مظاهری، حسین، تربیت فرزند از نظر اسلام، نشر: بین الملل، چاپ: دوازدهم.

۹. آیت اله موسوی ده سرخی، سید محمود، النساء فی اخبار الفریقین، نشر: لاهوت، چاپ دوم.

۱۰. احسانی کناری، قاسم، چراغ راه زندگی، نشر: علمی، چاپ: چهارم.

۱۱. استاد شهید مطهری، مرتضی، تعلیم و تربیت در اسلام، نشر: صدرا، چاپ: نوزدهم.

۱۲. استاد شهید مطهری، داستان راستان، ج۲، نشر: صدرا، چاپ: سی و نهم

۱۳. ایزانلو، احمد، کشکول ازدواج، نشر: نسیم کوثر، چاپ دوم.

۱۴. باتلریاتس، کتاب کوچک نکته های زندگی (۲)، نشر: جیحون، چاپ اول.

۱۵. بانو شکرانی، علویه، زن موجود ناشناخته، نشر: مؤلف، چاپ اول.

۱۶. بهشتی، احمد، خانواده در قرآن، نشر: بوستان کتاب، چاپ یازدهم.

۱۷. بهشتی، احمد، مسائل و مشکلات زناشویی، نشر: بین الملل، چاپ: چهارم.

۱۸. تمیمی آمدی، عبدالواحد، غررالحکم و دررالکلم، مترجم: لطیف راشدی و سعید راشدی، نشر: پیام علمدار، چاپ سوم.

۱۹. ثقةً الاسلام کلینی، برگزیده ای از اصول کافی، مترجم: سید جواد رضوی، نشر: بنی الزهرا، چاپ اول.

۲۰. حاتمی، غلامرضا، شمه ای از وظایف همسران، نشر: الماس شرق، چاپ دوم.

۲۱. حرّانی، ابومحمد، تحف العقول، مترجم: صادق حسن زاده، نشر: آل علی، چاپ هفتم.

۲۲. حرانی، ابومحمد، گزیده ی متون حدیثی/۳/، نشر: دارالحدیث، چاپ دوم.

۲۳. حسین زاده، محمدرضا، ازدواج و خانواده، نشر: جمال، چاپ اول

۲۴. حسینی، علی اکبر، اخلاق در خانواده، نشر: پارسایان، چاپ: پانزدهم.

۲۵. حسینی و نویسندگان دیگر، روابط سالم در خانواده، نشر: بوستان کتاب، چاپ نوزدهم.

ص: ۳۱۳

۲۶. حیدری، حمیده، وظایف زنان از زبان معصومین علیهم السلام، نشر: نسیم حیات، چاپ اول.

۲۷. رابینز، آنتونی، توان بی پایان، مترجم: محمدرضا آل یاسین، نشر: هامون، چاپ نوزدهم.

۲۸. رجائی، محمدرضا، راه های رسیدن به موفقیت و خوشبختی، ج۱و۲، نشر: اقیانوس معرفت، چاپ اول.

۲۹. رجائی، محمدرضا، شناخت امام زمان، نشر: مرغ سلیمان، چاپ اول.

۳۰. رجائی، محمدرضا، ویژگی های دعا، نشر: اقیانوس معرفت، چاپ اول.

۳۱. رسایی، حمید، سیمای خوشبختی در احادیث معصومین، نشر: بوستان کتاب، چاپ: پنجم.

۳۲.رضایی، حسین، الهه، حاجی حسینی، سیره ی دریادلان (۲)، نشر: کانون پژوهش، چاپ اول.

۳۳. رضوی حائری، مصطفی، در آغوش خوشبختی، نشر: کرانه ی عشق، چاپ سوم.

۳۴. سجادی، محمد کاظم، می خواهم خوشبخت باشم، نشر: شهید مدرس، چاپ: پنجم.

۳۵. سخنان امام حسین علیه السلام، نهج الشهاده، مترجم: احمد فرزانه، نشر: اهل بیت، چاپ اول.

۳۶. سخنان حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم، نهج الفصاحه، مترجم: محمد امین شریعتی، عبدالرسول پیمانی، نشر: خاتم الانبیاء، چاپ اول.

۳۷. سمیعی، رضا، جام اندیشه، نشر: صالحان، چاپ اول.

۳۸. سیدان، سید جعفر، دروس اعتقادی، نشر: پیام طوس، چاپ دوم.

۳۹. شاملویی، حبیب اله، بزرگان چه گفته اند؟، نشر: امید فردا، چاپ دوم.

۴۰. شش مرجع، رساله توضیح المسائل محشّی، نشر: هاتف، چاپ پنجم.

۴۱. شفیعی مازندرانی، سید محمد، اخلاق خانوادگی از دیدگاه پیامبر اعظم، نشر: دفتر نشر معارف، چاپ دوم.

۴۲. شهیدی، جعفر، فاطمه علیها السلام دختر محمد صلی الله علیه و آله و سلم، نشر: مشعر، چاپ نهم.

۴۳. شیخ بهایی، محمد بن حسین بن عبدالصمد، کشکول کاملِ شیخ بهایی، مترجم: محمد باقر ساعدی خراسانی، نشر: کتابچی، چاپ: ششم.

۴۴. شیخ صدوق، الحضال، ج۲، مترجم: یعقوب جعفری، نشر: اندیشه هادی، چاپ اول.

۴۵. شیخ صدوق، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال مترجم: ابراهیم محدث بندرریگی، نشر: اخلاق، چاپ: دوازدهم.

ص: ۳۱۵

۴۶. شیخ صدوق، عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج۱، مترجم: حمیدرضا مستفید، علی اکبر غفاری، نشر: دارالکتب اسلامیه، چاپ چهارم.

۴۷. صدری مازندرانی، حسن، هنر همسرداری، نشر: مشهور، چاپ: دهم.

۴۸. طاهری، حبیب اله، سیری در مسائل خانواده، نشر: بین الملل، چاپ سوم.

۴۹. طباطبایی، سید محمدرضا، چهل درس زندگی، نشر: بوستان کتاب، چاپ اول.

۵۰. طبرسی، رضی الدین، مکارم الاخلاق، مترجم: لطیف راشدی، سعید راشدی، نشر: صبح پیروزی، چاپ اول.

۵۱. عباسی، ابراهیم، کشکول عباسی، نشر: امیرالعلم، چاپ دوم.

۵۲. علامه طباطبایی میر جهانی اصفهانی، سید محمد حسن، جُنهٌْ العاصمه، نشر: نسیم کوثر، چاپ اول.

۵۳. علامه مجلسی، محمد باقر، آداب زناشویی و همسرداری در اسلام، نشر: اقلیم مهر، چاپ: چهارم.

۵۴. علامه مجلسی، محمد باقر، حق الیقین، نشر: سرور، چاپ دوم.

۵۵. علامه مجلسی، محمد باقر، حلیهٌْ المتقین، نشر: یادمان، چاپ اول.

۵۶. علامه مجلسی، محمد باقر، داستان های بحارالانوار، ج۵، مترجم: محمود ناصری، نشر: دارالهدی، چاپ دوم.

۵۷. علامه مظفر قدس سره، شیخ محمد حسن، الامام الصادق علیه السلام، مترجم: سید محمد حسینی بهارانچی، نشر: عطر عترت، چاپ اول.

۵۸. فلاحی، منصور، کتاب هدیه، نشر: محور، چاپ سوم.

ص: ۳۱۶

۵۹. کتابچی، محسن، کشکول جاویدان، نشر: الف، چاپ اول.

۶۰. کوشا، محمد علی، سیره و سخن پیشوایان، نشر: پارسایان، چاپ دوم.

۶۱. گروه مؤلفان، فارسی عمومی، نشر: دانشگاه پیام نور.

۶۲. گروه مؤلفان، گنجینه ی ما و شما، نشر: ما و شما، چاپ هفتم.

۶۳. گروه نویسندگان، تحکیم پیوند زناشویی، نشر: آستان قدس رضوی، چاپ پنجم.

۶۴. ماجراجو، محسن، نیازها و روابط جنسی و زناشویی، نشر: پارسایان، چاپ دوم.

۶۵. ماجراجو، محسن، نیازها و روابط زن و شوهر، نشر: پارسایان، چاپ دوم.

۶۶. محدث قمی، شیخ عباس، مفاتیح الجنان، ترجمه: الهی قمشه ای، نشر: اجود، چاپ اول.

۶۷. محدثی، جواد، اخلاق نبوی، نشر: مشعر، چاپ هفتم.

۶۸. محدثی، جواد، سیره ی اخلاقی و رفتاری پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و سلم، نشر: ام ابیها، چاپ شانزدهم.

۶۹. محمدی ری شهری، محمد، منتخب میزان الحکمه، مترجم: حمیدرضا شیخی، نشر: دارالحدیث، چاپ: پنجم.

۷۰. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، نشر: دارالحدیث، چاپ: پنجم.

ص: ۳۱۷

۷۱. مصطفوی، سید جواد، بهشت خانواده، نشر: اندیشه مولانا، چاپ اول.

۷۲. ملک محمودی، امیر، راهنمای خانواده، نشر: منشور وحی، چاپ: چهل و پنجم.

۷۳. منتظری یزدی، شیخ محمد، کشکول منتظری یزدی، نشر: تهذیب، چاپ اول.

۷۴. نراقی، ملااحمد، معراج السعاده، نشر: قائم آل محمد علیهم السلام، چاپ: ششم.

۷۵. نقّیه، مجید، ظرافت های خانوادگی، نشر: مداد سفید، چاپ اول.

۷۶. نیکنام، محمد کاظم، کوتاه سخن، نشر: مؤلف، چاپ چهارم

۷۷. نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق ج۱و۲و۳، نشر: ولی عصر، چاپ چهارم (جلد سوم نشر مرغ سلیمان و چاپ اول است.)

۷۸. نیلی پور، مهدی، فرهنگ جوان، نشر: سلسبیل، چاپ اول.

۷۹. نیلی پور، مهدی، مدیریت خانواده، ج۳، نشر: سلسبیل، چاپ اول.

۸۰. یعقوبی، مرضیه، گنجینه ی سخنان بزرگان ایران و جهان نشر: عطار، چاپ اول.

کتاب های منتشر شده از همین مؤلف

۱. راه های رسیدن به موفقیت و خوشبختی جلد اول و دوم کتاب برگزیده سال ۱۳۸۸ در همایش کتاب و معرفی کتاب خواندنی در شبکه آموزش سیمای جمهوری اسلامی ایران در برنامه صبحی دیگر.

۲. شناخت امام زمان (عج) (مهدی باوری و مهدی یاوری) معرفی در شبکه آموزش (کانال هفت)

۳. ویژگی های دعا با دریافت لوح سپاس و جایزه از همایش استانی اهل قلم

کتاب هایی از همین مؤلف که به زودی به چاپ می رسند:

۱. آزادی در اسلام

۲. فرهنگ الفبایی غدیر با ویژگی های منحصر بفرد

۳. سخنان بزرگان با ویژگی های منحصر بفرد.

ص: ۳۱۹

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه‌ای
قائمیه
اصفهان
WWW
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹